VADERLANDSCHE

HISTORIE.

TWINTIGSTE DEEL.

VADERLANDSCHE
HISTORIE,
VERVATTENDE DE
GESCHIEDENISSEN
DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN,

ZINTS DEN AANVANG DER NOORD-AMERICAANSCHE ONLUSTEN, EN DEN DAAR UIT GEVOLGDEN OORLOG TUSSCHEN ENGELAND EN DEEZEN STAAT, TOT DEN TEGENWOORDIGEN TYD.

Uit de geloofwaardigste Schryvers, en egte Gedenkstukken, zamengesteld.

Met Plaaten.

TEN VERVOLGE VAN WAGENAARS VADERLANDSCHE HISTORIE.

TWINTIGSTE DEEL.

TE AMSTERDAM, BY
JOHANNES ALLART.
MDCCXCVIII.

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZES EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Overgang tot *de Geschiedenis naa de Omwenteling. Wyze van behandelen. Zamenhang met het voorgaande. Voorstel van Utrecht om eene Verbintenis met Pruisfen en Engeland aan te gaan. Verzekering van de Engelsche zyde aan Frankryk, wegens de Omwenteling. Verzekering van Frankryk deswegen. Verdragsonderhandelingen met de Hoven van Berlyn en Londen aangevangen. Het voorstel in Engeland welkom. Inhoud der Verbintenisse met Groot-Brittanje. Bekendmaaking des Verdrags aan de Bondgenooten, en lof daar in* HARRIS *toegemeeten. Vleiend door* HARRIS *beantwoord. Bekragtiging van 't zelve. Inhoud der Verbintenisse met Pruisfen.* FINCKENSTEINS *oordeel over deeze Verbintenis.* HERTZBERGS *Lofreden daar over. Beoordeeling dier Verbintenisse. Aanmerkingen van Frankryk. Hoe door de Staaten beantwoord. Nadere Aanmerking van den*

LVI. BOEK.

LVI. BOEK.

den Franschen Afgezant DE ST. PRIEST *op dit Verdrag, en Voorstel van zyn Hof. Gerugt van Vyandlykheden, door de Franschen in de Oost-Indien aangevangen. Verklaaringen van het Fransche Hof deswegen Een verdeedigend Verdrag tusschen Londen en Berlyn gesloten. Lof door* HERTZBERG *daar aan gegeeven.* THULEMEYER *door* VAN ALBENSLEBEN *als Pruisfisch Afgezant vervangen. Voorslag van de Stad Enkhuizen om het Erfstadhouderschap tot een Grondwet van Staat te maaken. By Holland en de andere Gewesten aangenomen. Acte van Guarantie hier uit gebooren. Staatlyke opdragt van dit stuk. Aanspraak te dier gelegenheid. Deeze Gebeurtenis met een Gedenkpenning vereerd. Hoe onderscheiden beoordeeld. Het bepaalde omtrent den Eed en den Afstand der Acte van Verbintenis. De Baron* VAN LYNDEN *uit zyn Gezantschap te Londen te rug geroepen.* VAN WELDEREN *op nieuw benoemd Bedankt. De Baron* VAN NAGEL *daar toe bestemd. De Ridder* HARRIS *aanvaart zyne Ambassade met veel toejuichings. Overlast den Franschen Afgezant* DE ST. PRIEST *aangedaan. Zyne klagten deswegen. Nieuwe belediging en herhaalde klagten. Voortzetting deezer zaake. Berigtgeevingen. Hoe men in Frankryk des oordeelde, en eisch om voldoening.* DE ST. PRIEST *dringt hier op aan. Ontwykend Antwoord en verklaaring van de oorzaak. Vertrek deezes Afgezants.* BRANDSEN *uit Parys te rug geroepen. Wat* MARON *Predikant van Ambassade in Frankryk overkwam.* W. A. LES-

LESTEVENON, *als Minister Plenipotentiaris te Brussel te rug geroepen.* VAN BERCKEL *in America door zynen Zoon vervangen. Lot van* PIETER PAULUS. *Brief, welke aanleiding gaf tot zyne Afzetting. Last ten onderzoek aan den Fiscaal gegeeven. Aanspraak van* P. PAULUS *by den Zeeraad. Nadere aandrang van den Beschuldigden. Brief om afdoening aanhoudende. Besluit by hun Hoog Mog. tegen hem genomen Afscheidsbrief van* P. PAULUS. *Bedenklykheid wegens zyn Opvolger.* W. BISDOM *legt zyn Ampt van Fiscaal Generaal neder, en wordt door* VAN DER HOOP *opgevolgd. De Agent* HIERONYMUS SLICHER *afgezet. De Commis* QUARLES *genoodzaakt te bedanken, en door* H. FAGEL *opgevolgd.* BLOK *Secretaris van het Noorder Kwartier uitlandig. Raadslag van den Stadhouder ten zynen opzigte. Op welk een voet hy aanbiedt afstand te doen. Ontslag hem verleend. Zyn beklag over die handelwyze. Voorslag om de Eer des Hertogs* L. VAN BRUNSWYK *te herstellen. Uitstel der bewerkinge. Staatsbesluit om hem te regtvaardigen. De Regtvaardiging zelve. De Erfprins van* ORANJE *met Krygswaardigheden beschonken. Staatsbesluit omtrent de Landofficieren. Wegens de Zeeofficieren. Gedrag der Staaten van Holland omtrent de beloofde Protectie aan de hun gehoorzaamende Officieren, door Gecommitteerde Raaden gewraakt. Amsterdam dringt aan op het gestand doen des gegeeven woords Niet ongunstig Verslag van Gecommitteerden tot de Krygszaaken. Op welke gronden 't zelve* LVI. BOEK.

 steun-

LVI. BOEK.

ſteunde. Hoe zeer de Officieren zich des beklaagen. Hollands gedrag in deezen beſchouwd. Welk Beſluit ten dien opzigte Holland laat doorgaan. Hoe door VAN RYSSEL, *en diens Lotgenooten, beoordeeld. Wat den Collonel* SULJARD DE LEEFDAAL *wedervoer. Welk eene Schadeloosſtelling Holland in 't einde verleende. Verſterking der Landmagt. Plan tot verbetering van het Krygsweezen. Op welk een voet Holland bewilligt. Gelderlands aanmerking daar op. Uitſchryving van den Dank- en Bede-dag voor 't Jaar* MDCCLXXXVIII. *Aanmerking op deezen Dank- en Bede-dag. Wegens de toen gedaane Inzamelingen van Liefdegaaven. Slotbedryf des Pruisſiſchen Invals. De Hertog* VAN BRUNSWYK *na den Haage genoodigd ſtelt zulks uit. In den Haage van wegen hun Ed. Gr. Mogenden begroet. Verzoek dat eenig Pruisſisch Krygsvolk in den Lande mogt blyven. Vertrek des Hertogs. Inlegering des Pruisſiſchen Krygsvolks.* KALKREUTH *aanvaart het Opperbevel aan de Overtoom. Wat den Hertog* VAN BRUNSWYK *naging. Beroovingen en wegvoeringen der Pruisſen. Voorſtel om den Pruisſiſchen Krygslieden een geſchenk in geld te doen. Gedenkpenningen in Berlyn op deeze Gebeurtenis geſlaagen. Gedenkpenning hier te Lande voor den Hertog en anderen vervaardigd, en met een Brieve tot geleide overgemaakt.* VAN RHEEDE'S *Aanſpraak om den Koning van Pruisſen te bedanken. 's Konings Antwoord. Het vertrek der Pruisſiſche Krygsbenden uit den Lande.*

On-

LVI. BOEK. 1787. 1788. Overgang van de Geschiedenis na de Omwenteling.

Ontelbaare keeren, om zo te spreeken, hebben wy, in de laatst voorgaande Boeken onzer *Vaderlandsche Historie*, den draad des verhaals moeten afbreeken, en by het vermelden van de groote Staatsomwenteling in Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII voorgevallen, geweezen, tot een volgend Tydperk. Immers deeze verandering, in de Vereenigde Gewesten, bewerkt door de Beweegenissen binnen den Lande verwekt, op onderscheidene wyze aangestookt; doch voornaamlyk daargesteld door de komst der *Pruissische* Krygsknegten, onder het aanvoerend geleide des Hertogs VAN BRUNSWYK, maakt een Tydperk in de Vaderlandsche Geschiedenissen, 't geen zich dermaate onderscheidt, dat 'er eene nieuwe Orde van zaaken gebooren wierd: want, schoon deeze, by herhaalinge, voorkomt, als de *Oude Constitutie*, en ook, in de daad, voor zo verre dien naam moge draagen, als 's Landsregeering, met eenen Stadhouder aan het hoofd, daar mede bestempeld wordt, verkreeg die Landsregeering, zo door nieuwe Verbintenissen, met buitenlandsche Mogenheden, als door binnenlandsche Schikkingen, voornaamlyk het Stadhouderschap betreffende, in zo verre eene *nieuwe gedaante*, dat, door het een en ander de Banden der Stadhouderlyke Regeering vaster en vaster gemaakt wierden. Trouwens eene verandering van dien aart kon niet wel uitblyven. De verschynzels in de natuurlyke en staatkundige Wereld

LVI. BOEK. 1787. 1788. reld hebben zeer veel overeenkomsts met elkander: naa een hoogen vloed, volgt een laage ebbe. Naa hevigen ſtorm, doodlyke ſtilte; naa geweldig onweer, een onbewolkt uitſpanzel. Terwyl, gelyk men in die natuurverſchynzelen opmerkt, niet zelden onregelmaatige getyen zich in de wateren opdoen, de ſtilte verraadlyk is, en ſchoon de lugt boven van onweerswolken gezuiverd ſchynt, nogthans hier en daar in de kimmen, het gerommel des donders gehoord en de ſchittering des weerlichts gezien wordt, by het zamentrekken en op een ſtaapelen van nieuwe onweerswolken.

Wyze van behandeling. In menigerlei opzigten zullen wy de waarheid deezer gelykvormigheid bevestigd zien, by het ontvouwen van de Gebeurtenisſen in de Bondgenootſchaplyke Gewesten onzes Vaderlands, zo onmiddelyk naa de voorheen beſchreevene Staatsomwenteling, als in volgende dagen, welker beſchryving thans onze taak is. De ſtoffe hier voorhanden, ſchoon veelvuldig en dermaate onderſcheiden van die, welke wy onlangs meest moesten verarbeiden, heeft egter wederom dat gelykſoortige, 't welk eigenaartig geſchikt is om meer of min verveeling te baaren. Zo veel mogelyk zullen wy voor dit verdriet den Leezer en ons zelven bewaaren. Zeer zou hier toe kunnen ſtrekken het inmengzel van Bedenkingen en Oordeelvellingen over Gebeurtenisſen en Perſoonen, met den tooy van goedkeuring omhangen, of in den afzigtigſten der kwaadkeuringe voorgeſteld; dan, ſchoon

schoon wy ons des niet geheel en al zullen kunnen of mogen onthouden, zal dit spaarzaam geschieden. Eene spaarzaamheid welke men ons te meer ten goede zal duiden: dewyl in een en ander opzigt, de Daaden zelve spreeken, en de Persoonen die nu vooraan op het tooneel treeden, zich veel al meer ongemaskerd dan anders voordoen, bekleed met een zelfvertrouwen, 't geen aan stoutheid en onbeschaamdheid grenst. 't Zal ons ook niet mangelen aan lieden der thans te ondergebtagte Partye, die, of in den Lande gebleeven, moeds genoeg betoonden om in bescheidenheid zo voor zich zelven en als voor hunne zaak, te spreeken; of die, uit den Lande geweeken, van daar vryer en onbelemmerder de stem verhieven, het lot hun beschooren bejammerden, en de bewerkers van 't zelve in den haatlykston dag stelden.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Door deeze hulpmiddelen ondersteund, treeden wy eene nieuwe loopbaane in. Dien eigensten weg, welken wy voorheen insloegen, ter onderscheidener vermeldinge van 's Lands- en Volksgebeurtenissen, zullen wy weder volgen, als de geschikste om verveelende herhaalingen te vermyden, en niets meldenswaardigs, onopgemerkt voorby te stappen (*).

Genoegzaam, ter aaneenschakeling van dit Tydperk met het laatstvoorgaande, is de herinnering van de komst des Stadhouders

Zamenhang met het voorgaande.

(*) Men zie, wegens deeze Schikking, onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 156.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. ders met zyne Egtgenoote en Gezin in het zo lang verlaatene *'s Gravenhaage* (*), en het daar by onmiddelyk voorgevallene; als mede van de geëischte en volbragte Voldoening aan haare Koninglyke Hoogheid, met het geen zich daar nevens ter Algemeene Staatsvergaderinge paarde (†).

De daadlyke Inrukking der *Pruissische* Krygsbenden in een en ander Gewest; de toerusting van *Engeland* ter Zee, om die te onderschraagen, indien *Frankryk* de beloofde hulpe daadlyk boodt, bragt aan beide deeze Mogenheden, zonder wier beloofden en betoonden bystand, de Omwenteling geen plaats zou gegreepen hebben, eene zonderlinge verpligting voort.

Voorstel te *Utrecht* om eene Verbintenis met *Pruissen* en *Engeland* aan te gaan. Het plan der Omwenteling, voornaamlyk beraamd en opgesteld, door de *Utrechtsche* Staatsleden te *Amersfoort* vergaderd, en dus verre volvoerd, kreeg ook, uit dien hoek, eene verdere vastshelling. Immers het was, op den tienden van Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII, dat de Edelen en Ridderschap, den Tweeden Staat van den Lande van *Utrecht* vertegenwoordigende, met een Voorstel ter Staatsvergaderinge binnen traden, dat de Afgevaardigden van dit Gewest behoorden gelast te worden op de Vergadering der Algemeene Staaten voor te draagen, „ Of het, gemerkt het deel, 't welk de Hoven van „ *Londen* en *Berlyn* wel hadden gelieven te „ nee-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV D. bl. 204. 222 enz.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 257.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ neemen in de Onlusten, die deeze Republiek op den oever van een onherstelbaar bederf gebragt hadden, en Hoogstderzelver aangewende poogingen tot herstel van de rust en eensgezindheid binnen dezelve, niet dienstig en met de waare belangens van het Vaderland overeenkomstig zou zyn, zo tot bewaaring en verder herstel der ruste, als ter beveiliging tegen alle stoorenis, die de Republiek, zo van binnen als van buiten zoude kunnen worden aangedaan, dat getragt wierd eenige nadere verdeedigende Verbintenissen met de Kroonen van *Engeland* en *Pruissen* aan te gaan, op gelyke wyze als thans met *Frankryk* plaats hadt (*)."

Zy voegden 'er voor eene mits by, „ als zodanige Alliantie op billyke en gunstige voorwaarden, ten meesten voordeele voor de Republiek, kon tot stand gebragt, en het *Casus Fœderis*, zo veel mogelyk, daar by ten klaarsten bepaald wierd; ten einde de Republiek, by voorkomende gelegenheden, bewaard bleeve voor alle onaangenaamheden omtrent dit „ punt,

(*) Men zie het voorgevallene wegens die Verbintenisse en het aangaan van dezelve in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 172—227. Het heeft bykans geene aanduiding noodig, dat dit Voorstel, hoe gunstig ook, in den eerste opslage, voor *Frankryk*, eigenlyk was ingerigt om ten tegenwigt van dit Ryk te dienen! Dit bleef ook niet onopgemerkt, gelyk het vervolg onzer Geschiedenisse weldra zal uitwyzen.

LVI. BOEK. „ punt, en ook zodanig, dat voor andere „ Mogenheden de weg geopend bleeve, „ om tot deeze Verbintenis te kunnen toe-
1787. 1788. „ treeden (*).” — Een Voorslag van dien aart hoorde men ter *Utrechtsche* Staatsvergaderinge met greetige ooren; en onverwylde goedkeuring was het wel te wagten gevolg (†).

Verzekering van de *Engelsche* zyde aan *Frankryk* wegens de Omwenteling.

De gerustftelling, dat men van de zyde der *Franschen* in de Omwenteling geene verhindering te vreezen hadt; als mede het affchryven der Staaten van *Holland* aan *Frankryk* van de voorheen verzogte hulpe (§) was welhaast gevolgd van wederzydsche Verklaaringen der Hoven van *Londen* en *Versailles*. Bewaarenswaardige stukken. Dat van de *Engelsche* zyde luidde. „ De Gebeurtenisfen, die 'er voorgevallen „ zyn in de Republiek der Vereenigde „ Provincien, thans geen onderwerp meer „ fchynende te weezen van onderzoek, „ en nog veel minder van twist tusfchen „ de beide Hoven, zo zyn de Heeren „ DORSET en WILLEM EDEN gemagtigd „ te vraagen, of het zyner Allerchristlyk- „ fte Majesteits oogmerk is daadlyk ten „ uitvoer te brengen de Bekendmaaking „ den zestienden van September laatstleden „ door zyne Allerchristlykfte Majesteits „ Minister Plenipotentiaris gedaan, welke, „ door de kennisgeeving, dat men Bystand

„ wil-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 34.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 44.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 203 en 222.

„ wilde verleenen aan *Holland*, aanleiding „ gegeeven heeft tot uitrustingen ter Zee „ aan den kant van zyne Majesteit, en „ welke uitrustingen zedert wederzyds zyn „ gedaan geworden. —— Indien het Hof „ van *Versailles* geneigd is zich zelf op „ dit onderwerp, en omtrent het gedrag, „ het welk het zelve zal houden jegens „ de Republiek, te verklaaren op eene „ wyze overeenkomstig het verlangen, het „ welk men van wederzyden betoond heeft „ tot handhaaving van de goede verstand- „ houding tusschen de beide Hoven, en „ gevolglyk, dat 'er geen oogmerk van „ vyandlykheden, in eenig werelddeel, uit „ hoofde van 't geen 'er gebeurd is, plaats „ heeft, zo is zyne Majesteit steeds ge- „ neigd om in de vriendlyke denkwyze „ van zyne Allerchristlykste Majesteit in „ te stemmen; bereid om met hem te be- „ willigen, dat de uitrustingen, en in 't „ algemeen alle toebereidzelen ten Oorlog, „ van wederzyden zullen gestaakt worden, „ en dat men de Zeemagten der beide Na- „ tien weder zal brengen op den voet als „ in Vredestyd, en zo als dezelve ston- „ den op den eersten van January van dit „ loopend Jaar."

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Verzekering van de *Fransche* zyde deswegen.

De Graaf DE MONTMORIN verklaarde hier op, van de *Fransche* zyde; „ Het oog „ merk van zyne Majesteit niet zynde, „ of ooit geweest zynde (*) om zich met „ Magt

(*) Men vergelyke hier mede onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 113.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. „ Magt in de zaaken van de Republiek „ der *Vereenigde Nederlanden* in te laaten, „ zo heeft de Communicatie, welke den „ zestienden van Herfstmaand aan het Hof „ van *Londen* door den Heer BARTHELE-„ MY gegeeven is, geene andere bedoe-„ ling gehad, dan om aan dat Hof een „ voorneemen te kennen te geeven, van „ 't welk de beweegredenen thans niet „ meer bestaan; vooral niet zedert de Ko-„ ning van *Pruissen* zyn besluit dien aan-„ gaande heeft medegedeeld. Zyn Maje-„ steit maakt dien volgens geene zwaarig-„ heid te verklaaren, dat hy de bovenge-„ melde Declaratie niet zal ten uitvoer „ brengen, en dat hy geen vyandlyk oog-„ merk in eenig Wereldddeel heeft, met „ betrekking tot het geen in *Holland* ge-„ beurd is." —— Hier op volgt eene volstrekt gelykluidende betuiging van de zyde van *Frankryk*, zo als wy even van den kant des *Londenschen* Hofs geboekt hebben. Ook tekenden, op den zeven en twintigsten van Wynmaand, de gemelde wederzydsche Onderhandelaars, uit naam hunner Souverainen, die Overeenkomst (*).

Verdrags onderhandelingen met de Hoven van *Berlyn* en *Londen* aangevangen.

Van *Frankryk* niets te vreezen; van *Engeland* en *Pruissen* alles te hoopen hebbende, vondt het voorstel door Staaten van *Utrecht* wegens de aantegaane Verbintenissen met de beide laatstgemelde Mogenheden, eenen gunstigen ingang onder de hooge Bondgenooten. By eenen en anderen werd daar

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5640 enz.

daar op geraadpleegd, en eindelyk, den veertienden van Wintermaand, tot het aangaan eens Verdeedigenden Verdrags met de Hoven van *Berlyn* en *Londen* besloten. Met het eerstgemelde Hof zou daar omtrent alles verhandeld worden door de Baron VAN RHEEDE, Buitengewoon Gezant van hun Hoog Mogenden by zyne *Pruissische* Majesteit, en met het laatstgenoemde door den Ridder HARRIS, van wegen zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, die zelfde post by dit Gemeenebest bekleedende. De aangevangene Onderhandelingen leeden eenige vertraaging (*), doordien, van onze zyde, by *Engeland* werd aangedrongen op de wedergave van *Negapatnam*, op de kust van *Cormandel*, by den laatsten Vrede in handen der *Engelschen* gelaaten; dan eindelyk zag men hier van af, en werden, op den vyftienden van Grasmaand MDCCLXXXVIII, die beide Verbintenissen getekend.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

De *Engelsche* Gezant vaardigde terstond zynen Secretaris JACKSON na *Londen*. Op den derden dag naa de tekening kwam deeze 's avonds by den Markgraaf DE CARMARTHEN. De Heer PITT ontving de ty-

Het voorstel in *Engeland* welkom.

(*) Het voorgevallene deswegen tusschen de Heeren van het Besogne, volgens de Aantekening van den jongen Griffier FAGEL is zeer ter zaake. Men zie R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*. Te *Amst.* by de Erv. C. N. GUERIN en W. VERMANDEL bl. 165. *Zeeland* kwam 'er traaglyk toe. *Ald.* bl. 166.

LVI. BOEK. tyding terwyl het Huis der Gemeente nog vergaderd was, en deelde dit welkome nieuws terstond mede.

1787. 1788. Het Verbond met den Koning van *Groot-Brittanje* hadt tot Inleiding. „ De onderlinge opregte vriendschap, welke zedert „ zo langen tyd heeft stand gegreepen „ tusschen zyne Majesteit den Koning van „ *Groot-Brittanje*, en de Heeren Staaten „ Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, op „ nieuws versterkt en bekragtigd zynde „ door het belang het welk zyne *Groot-* „ *Brittannische* Majesteit nog onlangs betoond heeft, voor de handhaaving van „ de Onafhangelykheid van de Republiek „ en deszelfs wettige Constitutie, zo hebben gemelde zyne Majesteit, en de Heeren Staaten der *Vereenigde Nederlanden* „ besloten, ten einde, op de allerzekerste en duurzaamste wyze, de goede harmonie, het vertrouwen en verstandhouding te vestigen, eene altoosduurende „ Verbintenis aan te gaan, door een Defensief Tractaat van Alliantie, tot welzyn „ der beide Partyen en handhaaving van „ de algemeene en byzondere rust."

Inhoud der Verbintenisse met *Groot-Brittanje*.

De Verbintenis bestondt uit de volgende twaalf Artykelen. „ I. Er zal eene „ opregte vaste en bestendige Vriendschap „ plaats hebben tusschen zyne *Groot-Brittannische* Majesteit, deszelfs Erfgenaamen en Opvolgers, en de Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden*, „ zodanig, dat de hooge Partyen Contractanten, de grootste attentie zullen vesti-

„ tigen om onder elkanderen, hunne Staa-
„ ten en Onderdaanen, die vriendschap en
„ wederzydsche verstandhouding te hand-
„ haaven, verbindende zich, zo veel in
„ hun vermogen is, te zullen toebrengen
„ om zich onderling by de rust en vrede
„ te conserveeren, en wederzyds te be-
„ schermen.

„ II. In geval eene der contracteerende
„ Partyen vyandlyk mogt aangevallen wor-
„ den, door eenige *Europische* Mogenheid,
„ in welk Werelddeel het ook zal mogen
„ weezen, zo verbindt zich de andere
„ Partye Contractante, haaren Bondgenoot
„ te Land en ter Zee te zullen bystaan,
„ tot wederzydsche bescherming en bevei-
„ liging der bezittingen van Staaten, Lan-
„ den, Steden, Plaatzen, Regten en Vry-
„ dommen, welke haar respectivelyk, vóór
„ het begin der Vyandelykheden, toebe-
„ hoorden.

„ III. Zyne *Brittannische* Majesteit gua-
„ randeert op de kragtigste wyze het Erf-
„ stadhouderschap, zo wel als het Erf-
„ gouverneurschap van iedere Provincie in
„ het Doorlugtig Huis van *Oranje*, met
„ deszelfs Ampten en Prerogativen, als
„ zynde een *Weezenlyk Deel* van de Con-
„ stitutie der Vereenigde Provincien, vol-
„ gens de Resolutien en Diplomaten der
„ Jaaren MDCCXLVII en MDCCXLVIII, uit
„ kragte van welke de tegenwoordige Stad-
„ houder, in den Jaare MDCCLXVI is ge-
„ treeden in de Possessie van die Ampten,

„ en

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ en in welke hy in MDCCLXXXVIII (*) „ is hersteld, zich verbindende deeze Re- „ geeringsvorm te zullen handhaaven tegen „ alle aanvallen en onderneemingen, di- „ rect of indirect, en van welk eene na- „ tuur dezelve ook mogten weezen.

„ IV. De bystand in het *II. Art.* van „ dit Defensive Tractaat van Alliantie ver- „ meld, zal van den kant van zyne *Brit- „ tannische* Majesteit bestaan in *acht dui- „ zend* man Voetvolk en *twee duizend* man „ Ruitery, benevens *twaalf* Schepen van „ Linie en *acht* Fregatten —— en van de „ zyde der Staaten Generaal in *vyf dui- „ zend* man Voetvolk, *duizend* man Rui- „ tery, *acht* Schepen van Linie en *acht* „ Fregatten. Welke respective Bystand „ zal geleeverd worden binnen twee maan- „ den naa dat de aangevalle Party denzel- „ ven zal gevorderd hebben, en tot des- „ zelfs dispositie zal blyven, geduurende „ den Oorlog, in welken dezelve zich zal „ ingewikkeld vinden; zullende dit Secours, „ (het zy in Schepen en Fregatten, het „ zy in Troepen) betaald en onderhouden „ worden door de Mogenheid, die het- „ zelve geleeverd heeft, overal daar het „ deszelfs Bondgenoot zal goedvinden te „ gebruiken.

„ V. In geval de bepaalde Bystand niet „ ge-

(*) Hier over zullen wy, de Verbintenissen met de Buitenlandsche Mogenheden afgehandeld hebbende, breeder spreeken.

„ genoeg mogt weezen ter Verdeediging van „ de Mogenheid, die denzelven gevorderd „ heeft, zal de andere Mogenheid dien, „ van tyd tot tyd, vermeerderen, naar ge- „ lang der behoeften van zyn Bondge- „ noot, en hem zelf, indien het de om- „ standigheden vorderen, met al zyn magt „ bystaan; doch is hier by uitdruklyk be- „ dongen, dat in allen gevalle het aan- „ deel der Heeren Staaten Generaal niet zal „ gaan boven de *tien duizend* man Voet- „ volk, *twee duizend* Ruiters, *zestien* Sche- „ pen van Linie en *zestien* Fregatten.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ VI. Dan dewyl het kan gebeuren, „ (uit hoofde der afgelegenheid van ver- „ scheide Bezittingen der Partyen Contrac- „ tanten,) dat de voordeelen, welke zy „ wederzyds uit de sluiting van dit tegen- „ woordig Tractaat moeten trekken, kun- „ nen verydeld worden, byaldien men „ geene maatregelen tot onderlinge verdee- „ diging der gemelde Bezittingen kan nee- „ men, vóór dat derzelver respective Gou- „ verneurs, de noodige Orders uit *Europa* „ daar toe ontvangen hadden, is bepaald „ en overeengekomen, dat, in geval een „ van dezelven vyandlyk aangetast, of ge- „ dreigd wierd vyandlyk aangevallen te „ zullen worden, door eene *Europesche* „ Mogenheid, in zyne Bezittingen, het „ zy in *Africa* of in *Asia*, 'er aan de „ Gouverneurs van derzelver Bezittingen, „ in die beide Werelddeelen, zal gelast „ worden om onderling te raadpleegen „ over den te geeven Bystand, en in ge-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ val van nood, dat fecours aan de aangevalle Party op de fpoedigfte en kragtdaadigfte wyze te verleenen; en dat de orders ten dien einde aan de gemelde Gouverneurs, terftond naa het fluiten van het tegenwoordig Tractaat, zullen afgevaardigd worden: en in geval de beide hooge Partyen Contractanten verpligt zullen zyn elkanderen het voorgemelde Secours te leeveren, zullen zy niet toelaaten aan eenig Schip van Oorlog, van wat foort het ook zou mogen weezen, toebehoorende aan de aanvallende Mogenheid, in eenige van derzelver Havens binnen de gemelde Bezittingen in te loopen, tot tyd en wyle dat de Vrede tusfchen de aanvallende Party en den Bondgenoot van de Contracteerende Party zal herfteld zyn; ten ware dat zodanige Schepen mogten genoodzaakt zyn die Havens in te loopen, om het blyven, of fchipbreuk lyden, voor te komen.

„ VII. Indien het mogt gebeuren, dat de beide hooge Partyen Contractanten, gelyklyk met eenen algemeenen Vyand in Oorlog mogten geraaken, belooven zy elkanderen wederzydsch van zich niet te zullen ontwapenen, dan volgens een algemeen accoord, en in vertrouwen elkander kennis te zullen geeven van de Voorflagen, die tot Vrede of Beftand mogten gedaan worden.

„ VIII. Wanneer de hooge Partyen Contractanten verkiezen derzelver Se-

„ cours,

„ cours, in plaats van in Troepen, in Geld te geeven, zal zulks van weêrskanten vryftaan, en dan zal dat secours gerekend worden, tegen *honderd duizend* Guldens Hollandsch Courant, in 't Jaar, voor *duizend* man Voetvolk, en tegen *honderd en twintig duizend* Guldens voor *duizend* man Ruitery 's Jaars, of naar evenredigheid 's Maands. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ IX. De Mogenheid, welke Bystand gevorderd heeft, zal verpligt weezen, het zy dat de Schepen, Fregatten en Troepen, die aan dezelve geleeverd zyn, lang of kort in haare Havens blyven, ze te voorzien van al het noodige tegen den prys, als of zy haar zelf toebehoorden. — Het is wyders bepaald, dat de gemelde Troepen en Schepen, in geen geval hoe genaamd, zullen zyn ten laste van de Party, welke dezelven gevorderd heeft, en egter niet te min tot deszelfs dispositie zullen blyven, geduurende den ganschen loop van den Oorlog, waar in zy ingewikkeld is. — Het bedoelde Secours, zal, met betrekking tot de Politie, staan onder de Orders van den Chef, die het bevel over dezelve voert, en niet afzonderlyk of anderzins gebruikt worden, dan met overleg van den Chef; doch met betrekking tot de Krygsverrigtingen zal het geheel en al onderworpen weezen aan de Orders van den Opperbevelhebber dier Mogenheid, welke hetzelve geëischt heeft.

„ X.

LVII. BOEK. 1787.

„ X. Men is overeengekomen, in afwagting dat de beide Mogenheden een Tractaat van Commercie onderling zullen sluiten, dat de Onderdaanen van de Republiek, in de Koningryken van *Groot-Brittanje* en *Ierland* zullen behandeld worden, als de meest begunstigde Natie; en dat zulks insgelyks zal plaats hebben in de *Vereenigde Provincien* omtrent de Onderdaanen van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit; egter met dien verstande, dat dit Artykel niet moet gehouden worden zich uit te strekken tot eene vermindering van Inkomende Regten, die van Linnens geheeven worden.

„ XI. En dewyl zyne *Britsche* Majesteit, by het IV. Artykel van het Vredes Tractaat, getekend in de maand Juny MDCCLXXXIV, zich verbonden heeft om met de Heeren Staaten Generaal in onderhandeling te treeden over de teruggave van *Negapatnam* met deszelfs Onderhoorigheden, in gevalle gemelde Heeren Staaten Generaal daar voor, in 't vervolg, een Equivalent konden geeven, en hunne Hoog Mogenden derzelver verlangen na de Restitutie vernieuwd hebben, gelyk ook om naauwkeurig te bepaalen den zin van het VI. Artykel van gemelde Tractaat met betrekking tot de Zeevaart der *Britsche* Onderdaanen in de *Oost-Indische Zeeën*, zo is zyne *Britsche* Majesteit, ten bewyze van deszelfs toegenegenheid voor de Republiek, bereid om tot het verlangen van hun Hoog

„ Mog.

„ Mog. mede te werken, en zelf om aan „ de Republiek nieuwe en zeer weezen„ lyke voordeelen van Commercie in dat „ Werelddeel toe te staan, zo dra men „ anders maar zal overeengekomen weezen „ aangaande het Equivalent, waar voor „ zyne *Britsche* Majesteit niets vordert dan „ het geen tevens voor het wederzydsch „ belang en de veiligheid van beide Par„ tyen Contractanten in de *Indien* zal vor„ derlyk weezen; en ten einde die onder„ handelingen geene beletzels zouden toe„ brengen aan de sluiting van dit tegen„ woordig Tractaat, is men overeengeko„ men, dat die onderhandelingen ten spoe„ digsten begonnen en ten einde gebragt „ zullen worden binnen den tyd van zes „ maanden naa de tekening van dit tegen„ woordig Tractaat; en dat de Conventie, „ welke men, ten dien opzigte, zal aan„ gaan, dezelfde kragt zal hebben, als of „ die in dit Tractaat was geinsereerd ge„ worden.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ XII. Het tegenwoordig Tractaat zal „ wederzydsch geratificeerd worden, en „ de uitwisseling der Ratificatien zal ge„ schieden binnen den tyd van zes wee„ ken, of, zo veel mogelyk, eerder."

De Ondertekenaars waren JAMES HARRIS, J. W. Graaf VAN WELDEREN; W. F. H. VAN WASSENAAR; L. P. VAN DE SPIE-

Bekendmaaking des Verdrags aan

(*) Zie wegens deezen Vrede onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 1—110. en over het hier behandelde Stuk *Negapatnam* byzonder betreffende, bl. 30. 34.

LVI. BOEK. — 1787 1788. de Bondgenooten en lof daar in HARRIS toegemeeten.

SPIEGEL; WILLEM VAN CITTERS; W. N. PESTERS; CHARLES BIGOT, M. B. C. VAN VOERST VAN BORGEL. Om de bekragtiging deezes Tractaats by de Gewesten te erlangen vaardigden de Algemeene Staaten eenen Verzoekbrief aan dezelven af, met voordragt van de wyze op welke de bewerking der Verbintenisse was toegegaan. In welk verslag de maate der vleiendste lof voor den Ridder HARRIS wordt volgemeeten. Onder anderen betuigen zy hem; „ dat uit de faciliteit waar „ mede hun Hoog Mogenden afgegaan wa„ ren van hunne eischen, geoordeeld kon „ worden van derzelver hartlyk verlangen, „ om de oude Verbintenissen van Vriend„ schap met zyne *Groot-Brittannische* Ma„ jesteit te vernieuwen, te gelyk met hun „ vertrouwen in deszelfs verzekeringen. — „ Dat hy Heer Ridder HARRIS te zeer „ verlicht was om niet volkomen onder„ rigt te zyn van de middelen, waar van „ de geenen, die nydig zyn geweest over „ het geluk der beide Natien, wanneer „ dezelve vereenigd zyn geweest, zich be„ diend hebben om jalousie en wantrou„ wen tusschen haar te verwekken, zo „ wel als van de hulpmiddelen, die met „ vrugt gebruikt konden worden, om de „ gevolgen daar van voor te komen. — „ Dat de grondbeginzels, die hy Heer „ Ridder HARRIS altoos voor een regel „ hadt gehouden in de ongenoegens, die „ de gemoederen alhier hadden verwy„ derd, en de zorg door hem standvastig „ aan-

„ aangewend om dezelve tot haare waare „ belangens te rug te brengen, zekere „ waarborgen waren, dat hy met denzelfden yver zou aanhouden om het werk, „ zo gelukkiglyk door hem begonnen, tot „ volkomenheid te brengen, met uit te „ werken, dat de Schikkingen, nog overig te maaken, uit kragte van het X. „ en XI. Artykel van het tegenwoordig „ Tractaat, van zodanig een natuur mogen weezen, dat niets, voor het toekomende, de thans herstelde Vriendschap „ moge ontrusten; met betuiging van de „ Heeren hunner Hoog Mogenden Gedeputeerden, dat zy allen yver, ernst en „ goede trouwe daar toe zouden toebrengen, die het gewigt der zaake vereischt."

LVI. BOEK. 1787, 1788.

Vleiend door HARRIS beantwoord.

Het antwoord hier op door den *Engelschen* Gezant gegeeven, kenmerkt den geslepen Onderhandelaar; immers het luidde in deezer voege, „ dat hy, met uitneemend genoegen, de reden vernam waarom hy tot deeze Conferentie was verzogt. Dat de Koning zyn Meester de „ Alliantie, die stondt gesloten te worden, aanmerkte als een maatregel, welke den grondslag van eene *solide*, *systhematique* en *permanente Unie* tusschen „ de twee Natien, zoude stellen; dat, overeenkomstig met die grondbeginzels zyne „ Majesteit, in den loop deezer Negotiatien, getragt hadt alle hindernissen, die „ den uitslag daar van hadden kunnen beletten, uit den weg te ruimen. — Dat „ hun Hoog Mog. verzekerd konden wee-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zen, dat zy dezelfde dispositien en voorneemens zouden ontwaar worden in de Schikkingen, welke volgens de Stipulatien van het Tractaat nog voorwerpen van discusfien zouden moeten opleeveren, — Dat de Koning met genoegen zou zien de Justitie, die hun Hoog Mog. doen aan zyne gevoelens, en het vertrouwen, het welk zy stellen in deszelfs verzekeringen; dat niets waaragtiger is dan deszelfs verlangen, om daar van de overtuigendste blyken te geeven; dat hy Heer Ridder HARRIS kon verzekeren, dat die geen, die nydig zyn over het geluk der beide Natien, zich niet minder in hunne oogmerken zullen verydeld vinden, door de maatregelen thans vastgesteld, en door de gevolgen daar uit voortvloeiende. — Dat de manier, waar op hy ten zynen opzigte was behandeld, hem zeer vleiend was voorgekomen; en het getuigenis aan hem gegeeven, hem ten uitersten gevoelig was (*)."

Bekragtiging van 't zelve.

De Bekragtiging deezer Verbintenisse volgde in Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVIII; by welke gelegenheid de Ridder HARRIS, ten betoon van genoegen over dit volbragte werk, een zeer kostbaar avondmaal en dans gaf, waar op de Stadhouder met zyn Gezin, en veele aanzienlyke Lieden verscheenen, om in die vrolykheid te deelen. Dit werk verrigt zynde, begaf de *Engelsche*

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 199 *enz.*

ſche Gezant zich voor eenigen tyd na *Londen*. Een Geſchenk van 14000 Guldens werd deezen Afgezant toegelegd (*). LVI. BOEK.

1787. 1788.

Benoemden tot een Tractaat van Koophandel.

Opzigtelyk het onafgedaane XI. Artykel des Verdrags met *Groot-Brittanje*, werd zyne Hoogheid door hun Hoog Mogenden verzogt zyne gedagten te laaten gaan over het benoemen van Gelastigden, kundig in den Koophandel, en in de zaaken van de *Oost-Indiſche* Maatſchappy, om met *Engeland* de zaaken in de *Oost-Indien* op eenen vasten voet te ſchikken, en over een Tractaat van Koophandel te ſpreeken. Zeer geſchikt tot deeze taak oordeelde de Prins de Heeren JAN VAN DE POLL Burgemeester, JAN GRAAFLAND *Pietersz.* Oud Schepen en Raad der Stad *Amſterdam*; NICOLAAS STEENGRAGT, Raad en Advocaat Fiscaal van de Admiraliteit van *Zeeland*, en Jonker DUCO VAN HAREN, Grietman van 't *Bild*. Eene aanpryzing, van eene benoeming dier Heeren tot deeze zaak gevolgd (†).

Inhoud der Verbintenisſe met *Pruisſen*.

Ten dien zelfden tyde des Verdrags met *Groot-Brittanje* was in bewerking en werd voltrokken de Verbintenis met den Koning van *Pruisſen*. Dit ſtuk was toevertrouwd aan der Staaten Afgezant en Gevolmagtigden den Heer VAN RHEEDE, die by eenen Brieve verſlag gaf van zyne verrigtingen, en het Tractaat van Verbintenis overzondt van deezen Inhoud. — „ Het Koning-„ lyke

(*) *Reſol. Gen.* 14. Mey en 16. Juny 1788.
(†) *Reſol. Gen.* 3. en 4. Juny 1788.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ lyke Huis van *Pruisſen* en het Keur„ vorstlyke van *Brandenburg* met de *Vereenigde Nederlanden*, zedert onheuchlyke „ tyden, niet alleen een goede Buurſchap; „ maar ook de naauwſte banden van Vriend„ ſchap en Verbond onderhouden, en zy„ ne Majeſteit de Koning van *Pruisſen*, „ op nieuw geene dubbelzinnige blyken „ van zyne genegenheid aan de Republiek „ gegeeven hebbende, door haar gewig„ tige en kragtdaadige dienſten, tot Her„ ſtelling der inwendige rust te bewyzen, „ is daar uit voortgeſprooten een onder„ ling en wederzydsch verlangen, om, „ tot welzyn der beide Partyen, en tot „ handhaaving der algemeene en byzon„ dere rust, door een Tractaat van De„ fenſive Alliantie, de oude banden te ver„ nieuwen en nader aan te haalen. — Ter „ bereiking van zulk een heilzaam oog„ merk heeft zyne Majeſteit de Koning „ van *Pruisſen* benoemd en gemagtigd zy„ nen Staats- en Kabinets Minister CAREL „ WILLEM Graaf FINCK VAN FINCKEN„ STEIN, Ridder der Orde van den Zwar„ ten Adelaar *enz.*, als mede EWALD FRE„ DERIK Graaf VAN HERTZBERG Ridder „ van die zelfde Orde; gelyk hun Hoog „ Mogenden de Staaten Generaal benoemd „ en gemagtigd hebben hunnen Envoyé „ Extraordinair en Minister Plenipotentia„ ris by zyne Majeſteit den Koning AREND „ WILLEM Baron VAN RHEEDE Collonel „ van de Infantery en Aide de Camp-Ge„ neraal van zyne Doorlugtige Hoogheid

„ den

„ den Prins van *Oranje* en *Nassau*, wel- LVI.
„ ken, naa onderling hunnen last in for- BOEK.
„ ma medegedeeld en te zamen onderhan- ——
„ deld te hebben, omtrent de volgende 1787.
„ Artykels zyn overeengekomen. 1788.

„ I. Daar zal eene opregte en bestendi-
„ ge Vriendschap en Verbintenis plaats
„ hebben tusschen zyne *Pruisfische* Maje-
„ steit, deszelfs Erven en Opvolgers, en
„ de Heeren Staaten Generaal der *Veree-*
„ *nigde Nederlanden*: zo dat de beide Con-
„ tracteerende Partyen, de grootste oplet-
„ tenheid zullen in agt neemen om onder
„ zich, hunne Staaten en Onderdaanen,
„ die wederzydsche Vriendschap en Ver-
„ standhouding te handhaaven; en zich
„ verbinden, zo veel in hun is, toe te
„ brengen om onderling den Vrede en rust
„ te bewaaren en te beschermen.

„ II. Ingevolge van de Verbintenis, in
„ het voorig Artykel bepaald, zullen de
„ beide hooge Contracteerende Partyen
„ de concert werken tot handhaaving van
„ den Vrede, en wanneer één hunner met
„ een aanval gedreigd wierd, zal de an-
„ dere terstond deszelfs goede diensten
„ aanwenden om vyandlykheden voor te
„ komen. en de zaaken op den weg van
„ Bemiddeling te rug te brengen.

„ III. Dan, indien de gezegde goede
„ Officien niet van het gewenschte effect
„ waren, en één der hooge Contractee-
„ rende Partyen, door een *Europeesche*
„ Mogenheid, in eenig gedeelte haarer be-
„ zittingen, hoe genaamd, vyandlyk wierd

„ aan-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ aangevallen, verbindt zich de andere „ Party om haaren Bondgenoot te handhaaven, in de bezitting van zyne Staaten, Territoiren, Vryheden, Regten, „ Domeinen, Steden en Plaatzen, die zy „ vóór het begin der Vyandlykheden bezaten. Ten welken einde zyne Majesteit van *Pruissen* aan de Republiek der „ *Vereenigde Nederlanden*, indien zy mogt „ aangevallen worden, zal geeven een Secours van *tien duizend* man Voetvolk, „ *twee duizend* man Ruitery; en, indien „ zyne *Pruissische* Majesteit aangevallen „ wordt, zullen hun Hoog Mog. de Staaten Generaal der *Vereenigde Nederlanden* „ hem een Secours geeven van *vyf duizend* man Voetknegten, en *duizend* Ruiters. Welk Secours wederzydsch zal „ worden verstrekt binnen den tyd van „ twee Maanden naa de aanvraag door de „ aangevalle Party gedaan, en geduurende „ den Oorlog daar zy ingewikkeld is, te „ haarer beschikkinge blyven. Dit Secours zal door de Party, daar het van „ gevorderd is, worden betaald en onderhouden overal daar het de Geallieerde „ zal gebruiken; doch de eischende Party „ zal hetzelve van Brood en de noodige „ Voeragie moeten voorzien, op denzelfden voet als haar eigene Troepen.

„ IV. Indien hun Hoog Mog. de Staaten Generaal, zich bezwaard vinden in „ het leeveren van Secours in Troepen „ aan zyne *Pruissische* Majesteit, zal hun „ vrystaan zulks in Geld te doen, uitge-

„ zon-

„ zonderd alleenlyk als zyne *Pruisfische* LVI.
„ Majesteit in zyne Staaten, gelegen tus- BOEK.
„ schen den *Wezer*, den *Rhyn* en de *Maas*
„ wierd aangevallen: in welk geval zyne 1787.
„ Majesteit het in deszelfs keuze zal heb- 1788.
„ ben om het Secours van de Republiek
„ in Troepen of Geld te vorderen. ——
„ Insgelyks zal zyne Majesteit niet gehou-
„ den zyn het bepaalde Secours in Troe-
„ pen te geeven, wanneer hun Hoog
„ Mog. door eene *Europeesche* Mogenheid
„ op Zee, of in hunne Overzeesche Be-
„ zittingen aangetast wierden; maar het
„ ter keuze hebben zulks in Geld of in
„ Troepen te doen. —— Eindelyk, in-
„ dien de hooge Contracteerende Partyen
„ den bepaalden Bystand in Geld geeven
„ zal het berekend worden tegen *honderd*
„ *duizend* Guldens *Hollandsch* in één Jaar
„ voor *duizend* Mannen Voetvolk, en *hon-
„ derd en twintig duizend* Guldens voor
„ *duizend* Man Paardenvolk in het Jaar of
„ naar evenredigheid in de Maand.

„ V. Ingevalle het bepaalde Secours niet
„ genoegzaam zoude zyn tot Verdeediging
„ van de eischende Mogenheid, zal de
„ andere Mogenheid hetzelve agtereenvol-
„ gend, naar gelange van den nood van
„ zynen Geallieerden, de omstandigheden
„ en de als dan te maaken overeenkomst,
„ vermeerderen.

„ VI. Zo wanneer de beide hooge Con-
„ tracteerende Partyen zich gelykerhand
„ in een Oorlog tegen denzelfden Vyand
„ bevinden, verbinden zy zich onderling,
„ om

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ om de Wapens niet neder te leggen, „ dan met gemeen overleg, en geene voor- „ stellen van Vrede of Verdrag te doen, „ dan met wederzydsche toestemming der „ beide Partyen.

„ VII. Om de goede verstandhouding „ en vereeniging tusschen de beide *Pruis-* „ *sische* en *Hollandsche* Natien des te vas- „ ter te maaken, is 'er overeengekomen, „ ten tyd toe dat de hooge Contracteeren- „ de Partyen onder zich een Tractaat van „ Commercie hebben gemaakt, dat de On- „ derdaanen der Republiek in de *Pruissi-* „ *sche* Staaten, ten opzigte van den Handel „ en Zeevaard, als de meest begunstigde „ Natie, zullen worden behandeld; het „ welk dan ook mede in de *Vereenigde Ne-* „ *derlanden*, met betrekking tot de On- „ derdaanen van zyne Majesteit zal plaats „ hebben.

„ VIII. Dewyl tusschen de beide hooge „ Contracteerende Partyen eenig verschil „ over de Grensscheidingen bestaat, zul- „ len 'er Commissarissen benoemd worden „ die deeze verschillen in der minne zul- „ len tragten te vereffenen.

„ IX. Zyne *Pruissische* Majesteit guaran- „ deert, op de kragtdaadigste wyze het „ Erfstadhouderschap, zo wel als de Post „ van Erfgouverneur van ieder Provincie, „ in het Doorlugtig Huis van *Oranje*, met „ alle deszelfs Regten en Prerogativen, „ als een *weezenlyk deel* van de Constitutie „ der *Vereenigde Nederlanden* uitmaakende, „ volgens de Besluiten en Diplomas van

„ den

„ den Jaare MDCCXLVII en MDCCXLVIII, LVI.
„ uit kragt van welken de tegenwoordige BOEK.
„ Stadhouder in MDCCLXVI, in het bezit
„ zyner Waardigheden is getreeden en in 1787.
„ MDCCLXXXVIII is bevestigd geworden: 1788.
„ verbindende zich om deeze Regeerings-
„ vorm tegen alle aanvallen en ondernee-
„ mingen, direct of indirect, en van welk
„ eenen aart ook, te handhaaven.

„ X. Deeze Alliantie zal den tyd van
„ twintig Jaaren duuren, te rekenen van
„ den dag der Tekening van het Trac-
„ taat; en als dan zullen de hooge Con-
„ tracteerende Partyen nader tragten over-
„ een te komen.

„ XI. Het tegenwoordige Tractaat zal
„ door zyne Majesteit den Koning van
„ *Pruissen* en door hun Hoog Mog. de
„ Staaten Generaal der *Vereenigde Neder-*
„ *landen* geratificeerd worden: zullende
„ die Ratificatie, in behoorelyke forma,
„ wederzydsch, binnen ééne Maand, of
„ zo veel eerder mogelyk, worden overge-
„ geeven, te rekenen van den dag der
„ Tekening van dit Tractaat."

't Zelve was den vyftienden van Gras- FINCKENSTEINS oordeel over die Verbintenisse.
maand des Jaars MDCCLXXVIII, door de
gemelde Gevolmagtigden ondertekend en
gezegeld. Onmiddelyk naa de onderteke-
ning, voerde de Graaf VAN FINCKENSTEIN
den Baron VAN RHEEDE te gemoete „ dat
„ zy zich wederzydsch konden geluk wen-
„ schen, dat hy hoopte, dat deeze Band
„ onafscheidelyk zou weezen, tot nut der
„ beide Staaten dienen, en even zo veel

„ ver-

XVI. BOEK. 1787. 1788.

„ vergenoegens by hun Hoog Mogenden „ mogt verwekken, als hy den Baron VAN „ RHEEDE kon verzekeren, dat het aan- „ genaam aan den Koning was, die geene „ gelegenheid zou laaten voorbygaan om „ hun Hoog Mogenden blyken van des- „ zelfs Vriendschap te geeven." De Baron VAN RHEEDE bedankte daar op zyne Medewerkers voor de goede diensten, die zy tot het volbrengen van dit heilzaam werk aangewend hadden. — FINCKENSTEIN ontving, van wegen deezen Staat, een Geschenk van 14000 Guldens. De Luitenant VAN RHEEDE die de Bekragtiging van het Tractaat als Courier medebragt, werd met een Geschenk ter waarde van 525 Guldens beschonken (*).

HERTZBERGS lofreden wegens die Verbintenis.

Tekende ons Geschiedblad op hoe de Graaf VAN HERTZBERG zich, in eene openbaare zitting van de *Academie der Weetenschappen* te *Berlyn*, liet hooren, over de Inrukking en Zegepraal door de Hertog VAN BRUNSWYK by diens tocht in *Holland* (†), hy liet zich, te dier zelfde plaatze, over deeze Verbintenis uit, en zal het der moeite waardig weezen, dien Redenaar te hooren over een Stuk gedeeltelyk van zyner handen arbeid, daar voor met een Geschenk van dezelfde waarde als zyn Medewerker VAN FINCKENSTEIN door dezelfde hand, op denzelfden tyd, beloond. „ De Koning," dus sprak hy, „ heeft „ den

(*) *Resol. Gen.* 18. April 14. Mey 16. Juny 1788.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 253—257.

„ den roem en het genoegen gehad om LVI.
„ een der grootste Omwentelingen in een BOEK
„ nabuurigen Staat te bewerken, zonder ——
„ merkelyke bloedstortinge (*), door een 1787.
„ vaardig en kloekmoedig Besluit ter uit- 1788.
„ voer gebragt door de wyze en welbe-
„ legde maatregelen van den Hertog VAN
„ BRUNSWYK, van diens Generaals en van
„ een gering aantal *Pruissische* Krygsben-
„ den — om het Huis van *Oranje* in des-
„ zelfs ouden luister hersteld, en aan de
„ *Hollandsche* Republiek wedergegeeven te
„ hebben haare Vryheid en Rust, door haar,
„ uit loutere gunst, dienzelfden dienst te
„ doen, welke zy in 't Jaar MDCLXXII
„ genooten heeft van 's Konings Over-
„ grootvader, den Keurvorst FREDERIK
„ WILLEM, wanneer zy door LODEWYK
„ DEN XIV. aangevallen werd, en die
„ groote Keurvorst, met zyne kleine Ar-
„ mée, na den *Rhyn* trok, en daar door
„ dien grooten Koning noodzaakte om het
„ meerder gedeelte der Vereenigde Gewes-
„ ten te verlaaten; 't welk den *Hollande-*
„ *ren* gelegenheid gaf om adem te haalen,
„ en door eene Omwenteling het Stadhou-
„ derschap te herstellen, en dus doende
„ de Republiek te bevryden voor haaren
„ ondergang in *Europa*, en voor de nood-
„ zaak-

(*) Wy verkiezen geene Aantekeningen, op deeze Redenvoering te maaken; maar wyzen onze Leezers te rugge op het gedeelte onzer *Vaderl. Hist.* waar deeze Inrukking, met derzelver toedragt en gevolgen, beschreeven wordt. Zie het XV. Deel bl. 132 enz.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zaaklykheid om de vlugt te moeten neemen na *Batavia*: eene waarheid welke de berugte Schryver van den *Brief aan de Batavieren* zelve heeft moeten erkennen.

„ Laat die vermetele Schryver FREDERIK DEN II, FREDERIK WILLEM DEN II. en de *Pruisfische* Natie beledigen; laat hy hun zelfs op eene kinderagtige wyze durven bedreigen, hy is en zal altyd tegengesprooken worden door de klaarblyklykheid van zaaken, door de gebeurtenissen, en door de regtmaatigheid van het Publiek.

„ Is het niet FREDERIK DE II, is het niet FREDERIK WILLEM DE II, zyn het niet de *Pruissen*, welke *Duitschland*, *Beyeren* en *Holland* gered hebben, zonder eenig oogmerk, zonder eenige vergeldinge of vergoedinge daar voor te vorderen, met eene edelmoedige belangloosheid, welke in de Geschiedenis van andere Natien onbekend is, en dat in het aangezigt van geheel *Europa*, tegen Mogenheden, meer dan eenmaal sterker dan zy; en dat alleenlyk om aan *Europa* die *Politieke Vryheid* te doen genieten, welke men heeft durven zeggen dat de *Pruissen* onwaardig zyn; maar die zy in de daad meer genieten dan zy, welke 'er hun roem op draagen, en dezelve met zo veel gerugts terug eischen, zonder dat zy die op een onwrikbaaren voet weeten te stellen of te handhaaven.

„ De tegenwoordige geruste en gemak-

„ ly-

„ lyke ſtaat van *Holland*, vergeleeken met LVI.
„ alle de afgryslykheden van het voorgaan- BOEK.
„ de Patriottismus, leevert eene volledige
„ wederlegging op van alle die valschhe- 1787.
„ den, welke de voorgewende Verdeedi- 1788.
„ ger der *Batavieren* verſpreid heeft in zyn
„ Lasterſchrift tegen het Huis van *Oranje*,
„ aan 't welke de Republiek haaren oor-
„ ſprong en beſtaan tot hier toe verſchul-
„ digd is, gelyk een oprecht en onzydig
„ Geſchiedſchryver uit de Historie van
„ *Holland* zelve ligtlyk bewyzen kan, in
„ weerwil van alle de verwrongene en
„ kunſtige uitleggingen des Schryvers van
„ den *Brief aan de Batavieren*.

„ Het geheele Lichaam der Republiek
„ heeft beter erkend het gewigt der Om-
„ wenteling, en den edelmoedigen dienst,
„ dien de Koning haar beweezen heeft. Zy
„ heeft hem plegtig laaten bedanken, door
„ haaren Afgezant den Baron VAN RHEE-
„ DE, welke daar toe bekleed met het
„ character van Ambasſadeur, zich van
„ dien ſchitterenden last, den tweeden van
„ Louwmaand MDCCLXXXVIII, gekweeten
„ heeft, in een openbaar gehoor, en door
„ eene ſchoone Aanſpraak, welke door
„ zyne Majeſteit, met de weezenlyke wel-
„ ſpreekenheid van eenen Koning beant-
„ woord werd. Op deeze wyze heeft het
„ Hof van *Pruisſen* eene Ambasſade ont-
„ vangen, en eene flonkerende vertooning
„ gezien, welke zo zeldzaam in de His-
„ torien is, als de vertooning in *Holland*
„ zelve geweest is. —— ——

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ De Republiek heeft ook gemeend, „ dat zy de door de Omwenteling her„ stelde Constitutie, niet beter konde ver„ zekeren en bevestigen, dan door het „ aangaan eener Defensive Alliantie met de „ Hoven van *Berlyn* en *Londen*, welke op „ denzelfden dag, te *Berlyn* en in *'s Gra„ venhaage* gelyklyk getekend is; doch met „ ieder afzonderlyk, en by welke ieder „ van deeze Hoven op zich heeft geno„ men de Guarantie van de Republiek van „ *Holland*, en van het Stadhouderschap, „ en tevens van derzelver vernieuwde Con„ stitutie, daar by gelyktydig aan de Re„ publiek een bepaalden onderstand tegen „ al wie haar aanvalt, beloovende (*)."

Beoordeeling dier Verbintenissen.

De bekragtiging van deeze hoogopgehemelde Verbintenisse verwylde niet. De Baron VAN RHEEDE ontving van zyne *Pruisfische* Majesteit, ter gedagtenisse van dit door zyne medewerking daargestelde Verbond, een gouden Snuifdoos ryk met edel gesteente omzet. — Met een ander oog dan HERTZBERG, in het even aangevoerde stuk, zagen veelen deeze Verbintenissen aan. Zy oordeelden dezelve blykbaar ingerigt om den Stadhouder te sterken met de magt dier beide Hoven, door wier toedoen zyne Herstelling bewerkt was; min strekkende tot heil der wederzydsche Volken, dan wel als Familie Verdragen, ingerigt om de *Nederlanden*, even als eertyds onder hun Eenhoofdig Bestuur te doen strekken

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 99—102.

ken tot Huwelyksgiften, en middelen van bestaan voor volgende Stadhouders en dier Kinderen, wanneer zy, door Egtverbintenissen zich vermaagschapten met Afstammelingen uit de Huizen van *Hanover* of *Brandenburg*. Men vroeg, en niet zonder grond, welk een Vryheid 'er overschoot voor een Gemeenebest, dat op zich zelven tot de Staaten van den derden rang behoorende, uitgeput door schulden, en deszelfs Koophandel, de bron van Rykdom en Onafhangelykheid, onherstelbaar ziende vervloeijen, de Magt en het reeds wydstrekkend Gezag van deszelfs eersten Staatsdienaar liet guarandeeren, door de regeerende Huizen van twee Volken, waar door het van alle kanten als ingeslooten wordt, en die beide het hoogste belang hebben by de onbeperkte magt deezes eersten Staatsdienaars? Men zag deeze aangebodene en omhelsde Vrywaaring aan als geschikt tot een beletzel om alle inkruipzels tot gezagsvermeerdering van zulk een reeds veel vermogend Staatsdienaar tegen te gaan, om hem zelfs, daar tog de overstap van zyne Magt tot de Souverainiteit, slegts ééne schreede was, die Oppermagt daadlyk in handen te stellen. —— Of, zo dit geene plaats vondt, hieldt men het daar voor, dat die Guarantie het middel was tot een volslaagen verlies onzer Vryheid, en strekte om dit Volk geheel door *Engeland* en *Pruissen* te laaten beheerschen, en onder eene volslaagene slaaverny brengen. —— Voorts hielden veelen die Verbintenissen als ge-

LVI. BOEK.
——
1787.
1788.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. geschikt om den Staat in veele Oorlogen in te wikkelen. Een onheil, 't welk niet geheel geweerd werd, door het slegts verdeedigende van die Verbonden. Men herinnerde zich de bedreigingen door *Engeland* aan deezen Staat gedaan, in den voorigen Oorlog tusschen hetzelve en *Frankryk*, over het niet verleenen van hulpe, schoon het geval des Verbonds niet bestond, en hoe 't zelve ons, onder andere oorzaaken, uit spyt over die geweigerde hulp, in eenen rampspoedigen Oorlog inwikkelde. — Ook kon de bedenking niet wel uitblyven, dat die Verbonden door Vrienden des Stadhouders ter baane en tot stand gebragt waren om hunne binnenlandsche Heerschzugt, door den sterken arm dier twee Mogenheden staande te houden, steeds bezet met de heimlyke vreeze, dat zy, op hunne beurt, van die Mogenheden zouden verlaaten worden, indien zy de stoutheid betoonden om de geëischte hulp, in eenig geval, te weigeren.

Aanmerking van *Frankryk* op het Verbond met *Engeland*. Bedenkingen geenzins van grond ontbloot; doch waar over wy ons niet verder zullen uitlaaten om tot daadzaaken over te gaan. Staande de onderhandeling over de vermelde Verbonden, by welker voorstelling men met den naam van *Frankryk* gespeeld hadt (*), en die blykbaar moesten strekken om het Verbond met *Frankryk* te ontzenuwen, kon het niet missen of dit Ryk hieldt daar op het oog gevestigd.

(*) Zie hier boven bl. 14.

tigd. De Heer CAILLARD, Zaakbezorger des Konings van *Frankryk*, die met den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL reeds een onvriendlyk gesprek, de bekendmaaking deezes Verbonds betreffende, gehouden hadt (*), ontving van den Graave VAN MONTMORIN, aanschryvens, ten opzigte van het VI. Artykel der Verbintenisse met *Engeland*. 't Zelve kwam hier op neder, dat, zo men dit Artykel wel begreep, hetzelve scheen in te sluiten, dat de *Hollandsche* Bevelhebbers in de *Indien*, onder de Orders van die van *Engeland* zouden staan, en dat op een bloot voorgeeven van de laatsten, dat zy een vyandlyken Aanval van *Frankryk* te duchten hadden, de geheele magt van alle de *Hollandsche* Bezittingen in deeze Werelddeelen te hunner beschikkinge zou staan: zo dat zelfs de *Hollandsche* Bevelhebbers, noch het regt zouden hebben zich omtrent de waarheid van diergelyke voorgeevens te verzekeren, noch de vryheid om Orders te verwagten, alvoorens tegen een Bondgenoot der Republiek vyandlykheden aan te vangen. Met byvoeging, dat het oogmerk en de gevaarlyke gevolgen van zodanig een Artykel maar al te zigtbaar waren. Dat zyne Koninglyke Majesteit gaarne gelooven wilde, dat zodanig een Artykel, hoe zeer voorkomende in de openbaar uitgegeevene Stukken van het Tractaat, in het

LVI. BOEK.
——
1787.
1788.

(*) Men leeze het in R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 167.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. het oorspronglyke niet stondt. „ Hy „ stelde," ten slot, op dat wy de eigene woorden bezigen, „ te veel vertrouwen in „ de wysheid van hun Hoog Mogenden, „ om inzigten te kunnen veronderstellen, „ die rechtdraads strydig zouden zyn met „ de Verbintenis tusschen zyne Allerchrist- „ lykste Majesteit. Dat zyne Majesteit „ daaromtrent niet in onzekerheid verkoos „ te blyven: dewyl noch deszelfs Grond- „ beginzels, noch Character, toelieten, on- „ zekere, dubbelzinnige en tegenstrydige „ engagementen te hebben, welke zyne „ Majesteit ook niet verwagtte dat hun „ Hoog Mog. zouden aangaan."

Hoe door de Staaten beantwoord. 't Geen in deeze voordragt met hoflykheid, als een mogelyk geval, nedergesteld was om rechtstreeks verwyt te misgaan, greep in eene geringe maate stand, eenig verschil in uitdrukking deedt zich op tusschen de woorden in het oorspronglyk Tractaat, en de afschriften daar van in de *Engelsche* Dagpapieren geplaatst. Hier van bedienden zich hun Hoog Mogenden in het Antwoord op dit Vertoog gegeeven; en poogden zy, eens ondersteld zynde dat de zin zodanig was als de *Fransche* opgave inhieldt, te beweeren, dat 'er dan nog geene schennis van het uitstaande Tractaat in lag opgeslooten: en was dit Vertoog voorts opgevuld met vleiende uitdrukkingen voor den Koning van *Frankryk* (*).

In

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 23—26.

In even vermeld antwoord van de Algemeene Staaten aan den *Franschen* Staatsdienaar hadden zy zich beroepen op het oorspronglyk Afschrift der Verbintenisse, ten dien Hove naa de Bekragtiging gezonden. 't Zelve daar gekomen en door onzen Afgezant medegedeeld zynde, bleek het dat de zwaarigheid niet uit den weg geruimd was. Althans de Graave DE ST. PRIEST, als Afgezant wegens het Hof van *Frankryk* in *'s Gravenhaage* verscheenen (*), leeverde een Vertoogschrift in, by 't welke hy verklaarde; hoe het hem voorkwam, dat het bewuste VI. Artykel, schikkingen bevatte rechtdraads strydig met de gewenschte Alliantie, die tusschen *Frankryk* en deezen Staat stand greep. Byzonder, merkte hy op, kwam het aan op de Magt, die volgens 't zelve aan de Gouverneurs der *Hollandsche* Vastigheden in de *Indien* gegeeven was, om, in het geval dat *Groot-Brittanje* door eenige Mogenheid vyandlyk werd aangevallen, zich met de Gouverneurs der Volkplantingen van 't zelve Ryk te verstaan, omtrent de noodige maatregelen, dienende tot onderlinge Bescherming der Bezittingen van beide de Mogenheden. „ Een Artykel van deezen aart;" zegt hy woordlyk, „ bedoelt niets minder dan de „ Gouverneurs der *Hollandsche* Vastighe„ den in de *Oost-* en *West-Indien* tot Reg„ ters te stellen over de wettigheid van „ zo-

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Nadere Aanmerking van de *Fransche* Afgezant DE ST. PRIEST op dit Verdrag, en Voorstel van zyn Hof.

(*) Wegens 't geen deezen Afgezant in *'s Gravenhaage* bejegende zullen wy vervolgens spreeken.

LVI BOEK. — 1787. 1788. „ zodanige vyandlyke aanvallen, waar van „ zy zeer waarschynlyk de redenen en beweeggronden niet kunnen demeleeren.”

Uit dien hoofde hadt hy last, van den Koning zynen Meester, by hun Hoog Mog. aan te dringen, dat dit Artykel niet mogt worden bekragtigd, (of voor zo verre dit geen plaats kon hebben) dat als dan, even dezelfde bedingen het onderwerp mogten worden van eene nadere Overeenkomst tusschen het Hof van *Frankryk* en deezen Staat, en een toevoegzel weezen van de reeds bestaande Alliantie. De Graave DE ST. PRIEST voegde 'er nevens van zynen Meester gevolmagtigd te weezen om niet alleen daar over te handelen; maar ook tot een daadlyk bestaan te brengen, eene dergelyke Uitbreiding van dit Tractaat, die tevens dienen kon tot vermeerdering der voordeelen eener Verbintenisse, die met het belang van beide Mogenheden zo zeer overeenkwam (*).

Gerugt van Vyandlykheden door de *Franschen* in de *Oost-Indien* aangevangen.

Terwyl deeze zaak hing, en de *Fransche* Afgezant, met de boven aangeduidde onaangenaamheden in de Hofplaats te worstelen had, vermelden de *Engelsche* Nieuwspapieren, dat men in *Frankryk* tyding hadt bekomen van een Krygstocht des Gouverneurs van *Pondichery* de Heer CONWAY, tegen *Trincommale*, ingevolge van de bevelen uit *Frankryk*, in den voorleeden Herfst, afgezonden, wanneer men den Oorlog met *Engeland* voor zeer waarschynlyk hieldt,

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 92.

hieldt. Men voegde 'er by, dat het *Fransche* Gouvernement aan den *Engelschen* Afgezant hadt te kennen gegeeven, dat, indien de inneeming van *Trinconomale* daadlyk gebeurd was, het *Engelsche* Ministerie verzekerd kon zyn van genomene maatregelen tot wedergave en schavergoeding.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Verklaaringen van het *Fransche* Hof deswegen.

De *Fransche* Afgezant verklaarde deswegen, dat zyn Meester geen rechtstreeksche tyding van zodanig eene Inscheeping, welke door den Gouverneur van *Pondichery* zou gedaan zyn, bekomen hadt, en gevolglyk buiten staat was, aan hun Hoog Mogenden de des gevorderde opening te geeven. Alleen kon de Koning daar omtrent als *nu* zeggen, dat de Krygstoerustingen, welke het Hof van *Londen* op het onverwagst, in het laatst van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVII, deedt maaken, hem in de noodzaaklykheid gebragt hadden niet alleen om zich van zynen kant mede te wapenen; maar ook om voorzorgen te neemen tot beveiliging zyner Bezittingen in de *Indien*; dat hy, ten zelfden tyde, geoordeeld hadt verpligt te zyn, zich te laaten gelegen leggen aan de *Hollandsche* Bezittingen in dat Werelddeel, zynde ten dien tyde de éénigste Geallieerde met de Republiek, welke toen door Binnenlandsche Verdeeldheden verscheurd werd. — Dat, zo dra men, wegens de Ontwapening met het Hof van *Londen* overeengekomen was, de Koning nieuwe bevelen na de *Indiën* gezonden hadt; en zyne Majesteit niet twyfelde, of de Heer CONWAY zou, zo 'er in

LVI. BOEK. — 1787. 1788. in de daad eenige onderneeming mogt geschied zyn, zich gehaast hebben om de zaaken in den voorigen staat te herstellen (*).

Een verdedigend Verdrag tusschen *Londen* en *Berlyn* gesslooten.

Om de banden tusschen het Hof van *Berlyn* en *Londen* nog vaster te leggen, en de knoop met de Vereenigde Gewesten tevens naauwer toe te haalen, diende een Verdeedigend Verdrag, kort daar op, tusschen *Groot-Brittanje* en *Pruissen* gesslooten. Het Artykel onzen Staat meer onmiddelyk betreffende, is van deezen inhoud. „ De hooge Contracteerende Partyen vernieuwen hier, op de uitdruklykste wyze, „ het Provisioneel Defensief Alliantie Tractaat tusschen dezelve op 't *Loo* den dertienden van Juny MDCCLXXXVIII gesslooten; en zy verbinden zich op nieuw, „ en belooven, ten allen tyde eenstemmig „ en met wederzydsch vertrouwen te werk „ te gaan, tot handhaaving van de Veiligheid, Onafhangelykheid en Regeeringsform der *Vereenigde Provincien*, volgens de Verbintenissen, welke zy met „ de gemelde Republiek gesslooten hebben. — En, indien, uit kragt der bepaalingen van deeze Tractaaten, de hooge Contracteerende Partyen zich verpligt „ za-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 246. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1111. en 1120. In de opgave, te laatst aangeduidde plaatze, is in de *Jaarboeken* eene misstelling en uitlaating in de vermelding van Staatsstukken onverschoonlyk; men vergelyke die met de onze.

„ zagen de te geevene Secoursen aan de LVI.
„ Staaten Generaal te vermeerderen, bo- BOEK.
„ ven het bepaalde Secours in de gezegde
„ Tractaaten uitgedrukt, of dezelven met 1787.
„ al haar Magt by te staan, zullen de 1788.
„ hooge Contracteerende Partyen te za-
„ men overleggen en vastftellen, het geen
„ noodig zal zyn, ten aanziene van zo-
„ danige vermeerdering van Secours, waar
„ omtrent men zal overeenkomen, en ten
„ aanziene van het gebruik van haare we-
„ derzydsche magten tot zekerheid en be-
„ scherming van gemelde Republiek (*),"

Lof door HERTZBERG daar aan gegeeven.

De Graaf VAN HERTZBERG, dien wy in den lof van de Verbintenisse tusschen onzen Staat en *Pruisfen* hoorden uitweiden, liet geenzins naa om ook deeze, deels zyn eigen werk, in den gunstigsten dag te haalen, en de maat des lofs van zynen Vorst vol te meeten. „ Uit alle „ deeze handelingen, was het," gelyk hy zich liet hooren, „ ligt op te maaken, met „ hoe veel zorg, yver en goeden uitslag, „ de Koning zich hadt toegelegd om de „ Onlusten in eenen nabuurigen Staat te „ bevredigen; om de natuurlyke betrek- „ king tusschen de Mogenheden te her- „ stellen, om zyne Bezittingen, en de al- „ gemeene Rust in het zuidelyke van *Eu-* „ *ropa* te beveiligen; terwyl hy zyne Lan- „ den, die ten Noorden gelegen zyn, „ door vreedzaame, doch tevens ontzag- „ wek-

(*) Men zie dit geheele Verdrag in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1288.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. „ wekkende maatregelen, tragt in veilig„ heid te stellen (*).”

Thulemeyer door van Albensleben vervangen.

De *Pruisſiſche* Gezant, de Baron VAN THULEMEYER, wien wy zo menigmaalen, in den loop der Geſchiedenisſen, ten voordeele des Stadhouders zagen te voorſchyn treeden, was, met den aanvang des Jaars MDCCLXXXVIII, terug geroepen. Zyne Afſcheidsgroete droeg alle kenmerken van het volst genoegen over zyne verrigtingen; en in de beantwoording des Briefs van den Koning van *Pruisſen*, van THULEMEYERS Opvolger, den Kamerheer VAN ALBENSLEBEN aanbeveelende, ſtraalt het genoegen van hun Hoog Mogenden, over de verrigtingen des vertrekkenden Gezants, met de kennelykſte trekken door (†). — Wegens den nieuwen *Pruisſiſchen* Afgezant gaf de Prinſes den Griffier FAGEL dit getuigenis; „ 't Is een Man van groote ver„ dienſten; gy kunt vry uit tegen hem „ ſpreeken; hoewel hy van *Parys* komt „ verfoeit hy de *Franſchen*, en heeft my „ eene uitvoerige beſchryving gegeeven „ van de jammerlyke verwarring waar in „ zy zich tegenwoordig bevinden (§).”

Voorſlag van *Enkhuizen* om het Erfſtad-

Wat men dus bedagt om, door Verbintenisſen met magtige Nabuur Mogenheden, den voet op welken de zaken herbragt waren te vestigen, men verzuimde niet daar aan

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 101. 102.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 44. en 47.
(§) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, bl. 164.

aan van binnen alle mogelyke ſtevigheid te geeven. Hier toe ſtrekte het Voorſtel door de Stad *Enkhuizen* reeds met het afloopen van Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII ter *Hollandſche* Staatsvergadering gedaan, woordlyk van deezen inhoud. „ Dat, ofschoon by herhaalde reizen door hun Ed. Groot Mog. is verklaard, dat de Republiek onmogelyk kan beſtaan of behouden blyven zonder voorzien te zyn van een *Eminent Hoofd* (*), egter de ondervinding, in de laatſte Beroerten, wederom geleerd hadt, dat zommige woelzieke en verandering zoekende Perſoonen zich niet ontzien hebben, deeze Grondwaarheid in twyfel te trekken, en, (zo God het niet verhoed hadt,) directlyk tegengeſtelde Maximes in te voeren. „ Dat deeze verderflyke toeleg in de eene of de andere Provincie van het Bondgenootſchap beginnende, het gevolg daar van is, dat, vermids niemand der andere Bondenooten regt heeft om zich met het Inwendig Beſtuur van een Medebondgenoot te bemoeijen, het kwaad „ meer

LVI. BOEK.
—
1787.
1788.
houderſchap tot een Grondwet van Staat te maaken.

(*) Men vergelyke met dit te neergeſtelde *de Deductie van Staaten van Holland over de Acte van Secluſie der Prinſen van Oranje* in de *Reſol. van Conſid.* ten tyde van J. DE WITT bl. 30—102. — Of, wil men meer dan woorden, men raadpleege de Geſchiedenis, die ten vollen toont, dat onze Staat nooit grooter aanzien gehad, nooit grooter rol op het tooneel van *Europa* geſpeeld heeft, dan van de jaaren 1651 tot 1672, en van 1701 tot 1747, wanneer men geene Algemeene Stadhouders hadt.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ meer en meer wortel ſchiet, voortkruipt, „ en eindelyk ook de andere Provincien „ aanſteekt. Weshalven de Gecommitteer- „ den van *Enkhuizen* eenpaarig hadden ge- „ oordeeld, met 's Lands dienst overeen- „ komſtig te zyn, dat, in de tegenwoor- „ dige omſtandigheden, zo veel naar den „ mensch geſchieden kon, maatregelen be- „ raamd wierden, waar door diergelyke „ ongelukkige geſteldheid, als wy onlangs „ beleefden, kon worden voorgekomen, „ en mits dien voordroegen, dat hun Ed. „ Gr. Mog. zouden gelieven goed te vin- „ den, ten overvloede, en by herhaalinge „ van voorige Verklaaringen, op nieuw, „ te declareeren, *dat hun Ed. Gr. Mog.* „ *het Erfſtadhouderſchap*, *Gouverneur*, *Ca-* „ *pitein en Admiraalſchap*, *erflyk in het* „ *Doorlugtig Huis van Oranje*, *zodanig als* „ *het zelve in hun Ed. Groot Mog. Reſo-* „ *lutie van zestien November* MDCCXLVII *is* „ *opgedraagen*, *en door den tegenwoordigen* „ *Heer Erfſtadhouder in het jaar* MDCCLXVI „ *aanvaard*, *houden voor een Esſentieel Deel* „ *der Conſtitutie en Regeeringsvorm deezer* „ *Provincie*, *en vastlyk gezind zyn*, *hetzelve* „ *niet minder dan de overige Grondwetten*, „ *waar op de ſtaat deezes Lands gevestigd* „ *is*, *te conſerveeren en te maintineeren.*

„ Dat van deeze Verklaaring ter Ge- „ neraliteit opening zou behooren gedaan „ te worden, en den Bondgenooten daar „ by te kennen gegeeven, dat, hoe zeer „ hun Ed. Gr. Mog. zich niet begeerden „ te mengen in de inwendige beſchikking

„ der

„ der zaaken van de respective Provincien, LXI.
„ Hoogstdezelve egter geperſuadeerd zyn, BOEK.
„ dat by geen van de Provincien deeze
„ gedeclareerde Grondwaarheid, dat het 1787.
„ Erfſtadhouderſchap met deszelfs Regten 1788.
„ en Prerogativen, is een Esſentieel deel
„ der Conſtitutie en Regeeringsvorm, zal
„ of kan worden in twyfel getrokken; dat
„ derhalven de noodzaaklykheid van des-
„ zelfs handhaaving, als het Middelpunt
„ van de Vereeniging der Unie, even zeer
„ boven alle bedenkingen zynde, gelyk
„ zulks door genoegzaam alle de Provin-
„ cien, by de herſtelling deezer Hooge
„ Waardigheden in MDCCXLVII is erkend,
„ hun Ed. Groot Mog. aan de reſpective
„ Bondgenooten van hunne op nieuw ge-
„ manifesteerde gevoelens kennis geeven,
„ met verzoek, dat alle de Provincien,
„ tot onderlinge gerustheid omtrent een
„ punt van zo veel aanbelang, dat de Re-
„ publiek daar mede ſtaat of valt, eene
„ ſoortgelyke Verklaaring geliefden te doen.
„ *Dat zy het Erfſtadhouderſchap, Gouver-*
„ *neur, Capitein en Admiraalſchap Gene-*
„ *raal, zodanig als het in den haaren re-*
„ *ſpectivelyk is opgedraagen, en door den te-*
„ *genwoordigen Heere Erfſtadhouder aan-*
„ *vaard, houden voor een Esſentieel Deel*
„ *van haare Conſtitutie en Regeeringsvorm;*
„ *mitsgaders, dat de Bondgenooten hetzelve,*
„ *als een Grondwet van Staat onderling gua-*
„ *randeeren, en aanneemen niet te zullen ge-*
„ *doogen, dat door één der Provincien van het*
„ *Bondgenootſchap van deeze heilzaame, voor*

 de

LXI. BOEK. — 1787. 1788. By *Holland* en de andere Gewesten aangenomen.

„ *de rust en veiligheid van den Staat onontbeerelyke Grondwet ooit of ooit worde afgeweeken* (*).

Genoeg ingangs vondt die Voorslag by *Holland* om omhelsd, en ter Vergadering van hun Hoog Mogenden gebragt te worden, met allen aandrang, om dit zelfde spoor te betreeden (†). Als om stryd betoonden de meeste Gewesten zich volgzaam, en waren de hier in stemmende Besluiten der Bondgenooten vóór het einde van Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVIII gereed (§).

De

(*) *Resol. van Holl.* 25. Oct. 1787.

(†) *Resol. Gen.* 15. en 18. Feb. 1788.

(§) *Zeeland* was hier agterlyk, blykens deeze Aantekening van den jongen Griffier FAGEL den 13. Maart 1788. gedagtekend. Myn Grootvader hadt met den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL gesprooken over de Mutueele Guarantie van het Erfstadhouderschap, met verzoek dat hy dat werk in *Zeeland* ook geliefde voort te zetten; doch op dit punt hadt de Heer VAN LYNDEN voluit verklaard, dat *Zeeland* vast niet klaar zou weezen. *Dat spyt my, myn Heer!* hadt de Raadpensionaris geantwoord, *want de andere Provincien zyn gereed.* — „ Dat kan wel waar weezen; maar wy zyn het „ niet, en zullen het niet zyn." — *Ik dagt evenwel dat de Sentimenten van de meeste Leden der Provincie my bekend waren.* — „ Dat kan alles „ wel waar zyn; myn Heer! maar *Zeeland* zal „ niet klaar zyn." — *Dan zeg ik nogmaals dat het my zeer leed is; maar het zal ons niet beletten met dit werk voort te gaan.* — „ Hoe zo?" hadt toen de Heer VAN LYNDEN met groote verwondering gevraagd. — *Wel neen, myn Heer! wy zullen onzen gang gaan, en de zes Provincien zullen elkander het Stadhouderschap guarandeeren, met uitzondering van Zeeland!* — Welk zeggen van den Raadpensio-

LVI. BOEK.

1787. 1788.

Acte van Guarantie hier uit gebooren.

De Acte van Guarantie of Vrywaaring hier uit gebooren, en den zeven en twintigsten van Zomermaand getekend, was van deezen inhoud. „ De Heeren Staaten van „ de Provincien van *Gelderland*, *Holland* „ *en West-Friesland*, *Zeeland*, *Utrecht*, „ *Friesland* en *Stad en Lande*, nevens die „ van het Landschap *Drenthe* gereflecteerd „ hebbende op de oorzaaken van de inwendige verdeeldheden, waar door de „ geheele Republiek, en ieder Provincie „ in 't byzonder, onlangs is beroerd ge„ worden, en bevonden hebbende, dat de„ zelve grootendeels ontstaan zyn uit ver„ keerde en hoogstgevaarlyke denkbeelden „ by zommige menschen, het zy weezen„ lyk of in schyn opgevat, en aan andere „ minkundige Ingezetenen ingeboezemd, „ aangaande het gewigt en de noodzaak„ lykheid der hooge en erflyke Waar„ digheden van het Stadhouder-, Capitein„ en Admiraalschap-Generaal, en daaren„ boven geconsidereerd hebbende, dat, by „ de gelukkige herstelling van het Stad„ houderschap en de erflyke bevestiging „ van 't zelve in de Jaaren MDCCXLVII „ en

sionaris den Heer VAN BLITTERSWYK zeer verlegen maakte, daar hy hetzelve in 't geheel niet verwagtte. Ondertusschen hadt de Raadpensionaris een Brief geschreeven aan den Heere W. A. VAN CITTERS, Burgemeester te *Middelburg*, en aanstaande Raadpensionaris van *Zeeland*, om hem te onderrigten van den kwaaden luim van den Heer Representant, en hem op zyne hoede te doen zyn. R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 167.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ en MDCCXLVIII, de Bondgenooten tot
„ een groot voorregt van den Staat heb-
„ ben gerekend, deeze hooge Waardighe-
„ den, met betrekking tot alle de Provin-
„ cien en Generaliteits Landen, op één
„ en denzelfden Prins vereenigd te zien,
„ en zich daar door een nieuwe kragt en
„ vastigheid van den band der Unie heb-
„ ben beloofd; dat mitsdien dezelve Waar-
„ digheden, van toen af, een naauwer en
„ onmiddelyker betrekking ontvangen heb-
„ bende, by het geheele Bondgenootschap
„ niet alleen behooren beschouwd te wor-
„ den als een Essentieel Deel van de Con-
„ stitutie en Regeeringsvorm van ieder
„ Provincie, maar van den geheelen Staat,
„ en zodanig verbonden met de Unie zel-
„ ve dat het een zonder het ander onmo-
„ gelyk in bloei en welvaard staande kan
„ blyven, en dat derhalven, gelyk de
„ Bondgenooten verpligt zyn malkander
„ met goed en bloed by te staan, tot con-
„ servatie van den Band der Unie, hier
„ uit noodwendig moet volgen de verplig-
„ ting om elkander gerust te stellen om-
„ trent de eerste en voornaamste midde-
„ len, door welke de Unie moet behou-
„ den blyven, en om met vereenigde krag-
„ ten te waaken tegen allen indrang op
„ dezelve; te meerder daar de ondervin-
„ ding, in de laatste beroerten, geleerd
„ heeft, hoe uit de geringste beginzelen,
„ die in 't eerst kleine veranderingen schee-
„ nen te bedoelen, nogthans eene alge-
„ meene verwarring is ontstaan, welke het
„ Bond-

„ Bondgenootschap op het punt van een LVI.
„ totaale slooping heeft gebragt. — Zo BOEK.
„ is 't, dat Heeren Gedeputeerden van de —
„ hooggemelde Provincien, uit naam en 1787.
„ op last van de Heeren Staaten, hunne 1788.
„ Principaalen, mits deeze plegtig verklaa-
„ ren, dat hooggemelde Heeren Staaten
„ het Erfstadhouder-, Capitein- en Admi-
„ raalschap-generaal, met alle de Regten
„ en Præeminentien daar aan verknogt, zo
„ en op dien voet als hetzelve in den haa-
„ ren respectivelyk opgedraagen en door
„ den tegenwoordigen Heer Erfstadhou-
„ der in den Jaare MDCCLXVI aanvaard is,
„ houden en considereeren voor een Es-
„ sentieel gedeelte van haare Constitutie
„ en Regeeringsvorm, en hetzelve als een
„ Grondwet van Staat, onderling Bondge-
„ nootschaplyk aan malkander guarandee-
„ ren: aanneemende niet te zullen gedoo-
„ gen, dat in een der Provincien van het
„ Bondgenootschap, van deeze heilzaame
„ en voor de rust en veiligheid van den
„ Staat onontbeerelyke Grondwet ooit of
„ ooit worde afgeweeken."

De Ontwerpers, Ondertekenaars en Overhandigers van dit Stuk waren A. R. VAN HEECKEREN TOT SUIDERAS wegens *Gelderland*, W. F. H. VAN WASSENAAR, L. P. VAN DER SPIEGEL wegens *Holland*, W. VAN CITTERS wegens *Zeeland*, W. N. PESTERS wegens *Utrecht*, M. VAN SCHELTINGA wegens *Friesland*, R. SLOET TOT DE HAAR wegens *Overyssel*, en B. D. VAN IDSINGA wegens *Groningen*. Van we-

LVI. BOEK. 1787. 1788. wegen het Landschap *Drenthe* was, op volmagt, deeze Acte onderschreeven door den Drossaart P. A. R. Grave VAN HEIDEN (*).

Staatlyke Opdragt van dit Stuk. Gemelde Ondertekenaars, uitgenomen de laatstgenoemden, doch vergezeld van den Griffier FAGEL, trokken, volgens een Staatsbesluit, naar den zin van den Raadpensionaris genomen, in staatlyken trein, in vyf koetzen gezeten, na het Lusthuis de *Oranje Zaal*, ontvingen, zo onder den weg als daar, de gewoone Krygseere. De Stadhouder met de twee jonge Prinsen en Edellieden ontvingen de Bezending aan de trappen. Binnen de groote Zaal geleid namen zy plaats tegen over de Prins en Prinsesse en het Vorstlyk Gezin. Jonkheer VAN HEECKEREN TOT SUIDERAS leverde de Acte aan zyne Hoogheid over met eene Aanspraak aan den Prins en de Prinsesse en het Vorstlyk Gezin gerigt.

Aanspraak te dier gelegenheid. Eene Aanspraak, gestemd op den toon van dien tyd, en begreepen in deeze bewoordingen; „ Strekte het alle welmeenende Vaderlanders tot een zonderling „ en innig genoegen, wanneer zy de snoode oogmerken van eene verderflyke en „ heerschzugtige Cabale mogten verydeld „ en uwe Doorlugtige Hoogheid hersteld „ zien in de uitoefening van Regten en „ Prerogativen, welke aan uwe Doorlugtige Hoogheid op eene wettige wyze „ opgedraagen; doch door heerschzugt en „ ge-

(*) *Resol. Gen.* 30. Mey en 27. Juny 1788.

„ geweld, voor eenen korten tyd, gedrukt LVI.
„ waren; bragt een ieder zyn offer van BOEK.
„ dankbaarheid en erkentenis toe, wan-
„ neer men de geregtigheid zag zegepraa- 1787.
„ len, en het zo zeer gefolterd Vader- 1788.
„ land uit den bangsten nood, en als uit
„ den mond des verderfs gered; wierd als
„ toen de gedagtenis, dat dit ons Gemee-
„ nebest deszelfs Opkomst, Bloei en Gods-
„ dienst en Vryheid aan het Huis van uwe
„ Doorl. Hoogheid, aan uwe Doorlugtige
„ Voorouders, naast GOD, verschuldigd
„ was, door eene billyke vreugde van uw
„ Doorl. Hoogheid wederom in staat ge-
„ steld te zien van zich op nieuws en by
„ aanhoudenheid, voor die zo geheiligde
„ Panden in de bresse te stellen, herlee-
„ vendigd; niet minder Doorlugtig Furst!
„ zyn thans onze harten doordrongen van
„ de zuiverste gevoelens van vreugde,
„ dankbaarheid en eerbied, daar wy ons
„ vereerd vinden met eene Commissie uit
„ het midden van hun Hoog Mog. de
„ Heeren Staaten Generaal der *Vereenigde*
„ *Nederlanden* om aan uwe Hoogheid over
„ te geeven een Besluit by de Hooge
„ Bondgenooten genomen. Een Besluit,
„ waar by alle Regten en Præëminentien,
„ verknogt aan het Erfstadhouder- Capi-
„ tein- en Admiraalschap Generaal, zo als
„ dezelve in den Jaare MDCCLXVI in de
„ Provincien respectivelyk aan uw Doorl.
„ Hoogheid zyn opgedraagen, zodanig
„ met de Grondwetten van den Staat zyn
„ vereenigd geworden, dat dezelve daar

 „ van

LVI. BOEK. „ van onafscheidelyk zyn, en te zamen
„ ſtaan of vallen moeten.

1787. 1788. „ Met dit Beſluit, het welk wy thans
„ de eer hebben uw Doorl. Hoogh. over
„ te geeven, ſtellen wy uwe Doorl. Hoogh.
„ ter hand een Plegtanker ter beveiliginge
„ van onze gezegende en herſtelde Con-
„ ſtitutie, en een Waarborg tegen alle on-
„ derneemingen, welke eenige atteinte aan
„ uwe Doorl. Hoogheids hooge Waardig-
„ heden zouden kunnen toebrengen.

„ Hebben de hooge Bondgenooten al-
„ le de Eminente Waardigheden, door
„ uwe Doorl. Hoogheid bekleed, als een
„ Esſentieel gedeelte van onze Regeerings-
„ vorm en Conſtitutie verklaard, en de-
„ zelve onderling, als een Grondwet van
„ Staat Bondgenootſchaplyk geguarandeerd,
„ zo mogen wy ons dan billyk vleijen,
„ dat door deeze Guarantie, onderſteund
„ door die van twee onzer Geallieerden,
„ twee van onze aanzienlykſte en magtig-
„ ſte Nabuuren, van het lieve Vaderland
„ zullen afgekeerd worden alle ſnoode on-
„ derneemingen, welke de afgunst en de
„ heerschzugt daar tegen zouden kunnen
„ berokkenen.

„ Dit gewigtig werk is thans te volle-
„ diger, immers zo verre menschlyke wys-
„ heid toelaat, voldongen, doordien wy
„ de eer kunnen hebben uwe Doorlugtige
„ Hoogh. kennis te geeven, dat de ſolem-
„ neele Acte van Guarantie, deezen mor-
„ gen door de Heere Graave VAN HEI-
„ DEN, Droſſaard des Landſchaps *Drenthe*,

„ op

„ op speciaale authorisatie van dat Land- LVI.
„ schap, mede getekend is. Deeze acces- BOEK.
„ sie zal voorzeker uw Doorl. Hoogheid —
„ niet minder aangenaam zyn, dan die aan 1787.
„ hun Hoog Mogenden is geweest, voor- 1788.
„ al ook uit hoofde van den pryswaardi-
„ gen en onvermoeiden yver, welke in
„ alle handelingen der gezegde Heeren
„ Staaten hebben doorgestraald, om tot
„ herstel der Constitutie mede te werken.

„ Geluk wenschen wy U Doorl. Furst! Geluk uwe Koninglyke Furstin! Geluk uwe Doorl. Prinsen en Prinsesse! Geluk wenschen wy ons dierbaar Vaderland met deeze zo heuchlyke en gezegende Omwending, waar in de wyze en bewonderende schikkingen van den *Allerhoogsten*, op eene zigtbaare wyze, hebben doorgestraald.

„ Die zelfde God, die zich steeds de God onzer Vaderen heeft betoond, die nog zo onlangs ons Gemeenebest van den oever des verderfs gered heeft, en die den dag waar op dit Besluit der hooge Bondgenooten zyn beslag kreeg, reeds tot eenen aanmerkelyken Gedenkdag van *Nederland* gesteld hadde, bevestige ook dit Staatsbesluit met het zegel zyner goedkeuringe!

„ Die God, welke vernedert en verhoogt, en zonder wien de Fursten der aarde niets vermogen, begeeve uw Doorlugtige Hoogheid nimmer, en wat als dan, Doorl. Furst! uwe hand vindt om te doen, dat ze dat doe met alle magt,

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Dan zullen wy door een aanhoudend
„ voorzigtig Bestuur, onder den zo hoog
„ noodzaaklyken invloed van uw Doorl.
„ Hoogheid, het Regt en de Geregtigheid
„ zien gehandhaafd en de heilige Band
„ der Unie niet meer in gevaar om ver-
„ broken te worden. Dan eerst zullen
„ wy ons mogen vleijen, dat de Raadsla-
„ gen der Bondgenooten, op onderlinge
„ eensgezindheid en vertrouwen gegrond,
„ het Vaderland met welvaard, zegen en
„ voorspoed van binnen vervullen, en van
„ buiten tegen onvoorziene vyandlyke aan-
„ vallen beveiligen zullen.

„ Uwe Koninglyke Hoogheid, die in eene
„ zo ruime maate gedeeld heeft, in alle de
„ rampspoeden van ons beroerd Vaderland,
„ plukke thans ook, met uw Doorlugtige
„ Hoogh. en Furstlyke Telgen, de nu aan-
„ genaame maar onvoorziene vrugten van
„ eene langduurige vervolging — eene ver-
„ volging met zulk een heldenmoed door-
„ gestaan, dat het naauw geloofiyk zou zyn,
„ ware het niet geschied door eene Prin-
„ sesse, uit het Huis van *Brandenburg* ge-
„ sprooten, en gehuwd aan dat van *Oranje*.

„ En mogen wy thans de voortreffelyke
„ Deugden dier aanzienlyke Huizen, aan-
„ gekweekt door eene Opvoeding, waar
„ van het beter is te zwygen dan weinig
„ te zeggen, vereenigd zien in de Furst-
„ lyke Prinsen en Prinsesse, zo blyve erf-
„ lyk in hun Geslacht hunne aanhouden-
„ de en ongestoorde voorspoed vermeer-
„ deren, en uwe Doorlugtige en Koning-

„ lyke

„ lyke Hoogheden zyn nog lange, met LVI.
„ *Nederlands* Volk, de blyde Aanſchou- BOEK.
„ wers van hoogstderzelver bloei en wel- ——
„ vaard, tôt vreugde van eene te vooren 1787.
„ misleide; doch thans verblyde Natie." 1788.

Vol erkentenisſe beantwoordde de Prins eene Aanſpraak zo vleiend voor hem en voor zyn Huis. De Overbrengers dier Acte werden ten maaltyde getoefd, en keerden, onder dezelfde eerbetooningen ſtaatlyk te rugge. By eene Waarſchuwing was zorg gedraagen tegen alles wat te deezer gelegenheid, die veel Volks zamenbragt, aanleiding tot ongeregeldheden kon geeven. Behalven het Afſchrift aan zyne Hoogheid ter hand geſteld, werd, volgens Staatsbeſluit, 'er een vervaardigd, om by andere oorſpronglyke Stukken de Unie betreffende bewaard te worden. Men keurde deeze Staatsverrigting van genoegzaam belang om dezelve door een Gedenkpenning te vereeuwigen; waar van 'er een in Goud aan zyne Hoogheid werd ter hand geſteld, terwyl de Leden en Ministers der Vergadering van hun Hoog Mogenden, van den Raad van Staaten, en de Generaliteits Rekenkamer, eene dergelyke in Zilver ontvingen (*).

Deeze Gebeurtenis met een Gedenkpenning vereerd.

Groot

(*) *Reſol. Gen.* 27. Juny 3. 4. July 1788. Deeze, zo wel als de Staatlyke Opdragt, was de voorſlag van de Raadpenſionaris VAN DE SPIEGEL. Zie R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 170. Hoe veel 'er onder 's hands te doen viel om dit ſtuk tot ſtand te brengen, wordt in dit Werk vermeld. Zie bl. 161—164.

LVI. BOEK. 1787. 1788. Hoe onderscheiden beoordeeld.

Groot was de vreugde over dit nader en naauwer verbinden dier Hooge Waardigheden aan de Staatsgestelteniss onder alle de Begunstigers van het Stadhouderlyk Huis, stil het gemor der zodanigen, die dit werk met leede oogen aanschouwden, en de plaatzing van dit stuk by de Unie van *Utrecht* hoogst onvoeglyk oordeelden. Zy merkten op, dat, gelyk deeze Unie voornaamlyk en alleen ten grondslag hadt de Oppermagt van elk der Zeven Gewesten, dat gelyk men steeds, onder dit voorwendzel, over de schending dier Unie geklaagd en geschreeuwd hadt, wanneer de Staaten van *Holland* die wilden handhaaven; en gelyk men, ten allen tyde, getragt hadt, om, door de vereenigde magt der Afgevaardigden ter Vergadering van hun Hoog Mogenden met den Stadhouder tegen de Vryheid, voornaamlyk van *Holland*, zamen te spannen, nu door de Bestuurders van dat Gewest, het eerste voorstel gedaan was om deeze Unie te verkragten, en den Stadhouder, by de allerminste oneenigheid of wederstand tegen zyn bestuur, het in handen te geeven om de Guarantie der thans ingevoerde Constitutie van de gezamenlyke Bondgenooten af te vorderen, en des Stadhouders believen door besluiten van hun Hoog Mogenden en den Raad van Staaten, met meer aandrangs en gewelds, dan ooit te vooren, af te vorderen.

Het bepaalde

Met de maatregelen thans omhelsd en gevolgd, kon niets strydigers bedagt worden

den dan de zo veel gerugts gemaakt hebbende *Acte van onderlinge Verbintenis tot handhaaving der Republikeinsche Constitutie* van den Jaare MDCCLXXXVI (*). De Omwenteling was ook naauwlyks daargesteld, of dit Stuk werd door Leden van Staat en Commisfarisfen van den Hove in ernstige overweeging genomen, en over 't zelve een Verslag uitgebragt, 't welk een daar mede zamenstemmend Staatsbesluit ten gevolge hadt. By 't welke die *Acte van Verbintenis* voor van onwaarde en verstooken van alle verbindende kragt verklaard werd; en wyders beslooten, dat onderzoek zou worden gedaan na de eerste Beleggers en Instellers dier Acte (†), en dat, wanneer 'er uit dien hoofde, eenige Regtsvorderingen zouden ondernomen moeten worden, zulks geschieden zou voor de dagelyksche en bevoegde Regters der Persoonen daar in betrokken. — Dat alle Leden van de Ridderschap en Vroedschappen van de Steden en derzelver Ministers, die het nu waren terstond, en die vervolgens aangesteld zouden worden, by derzelver aanstellinge, als mede alle anderen, die geen Vroedschappen of Ministers zynde en nogthans ter Vergadering van hun Ed. Gr. Mog. verschynende, den Eed op den tegenwoordigen

LVI. BOEK. 1787. 1788. omtrent de Eed en den afstand der Acte van Verbintenis.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 191, enz.

(†) De eerste Instellers hadden zich genoeg bekend gemaakt; wegens de Ondertekenaars was men meer in 't duister. Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 297, en 301.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

digen Regeeringsvorm zouden afleggen. — Daarenboven zouden de tegenwoordige Regenten verklaaren, „ dat zy aan de Acte „ van Verbintenis, welke op den achtsten „ van Augustus MDCCLXXXVI tusschen „ verscheide zich noemende Vaderlandlievende Regenten te *Amsterdam* aangegaan „ en door dezelven en naderhand door veele anderen getekend, of geen deel gehad hebben direct of indirect, of by zo „ verre zy daar aan eenig deel direct of „ indirect mogten hebben, daar van te resilieeren, en zich ontslaagen te houden „ van alle uit dien hoofde gecontracteerde „ verpligting." — Naardemaal deeze Acte van Verbintenis alle de Vereenigde Gewesten betrof werd van dit Staatsbesluit by rondgaande Brieven aan de overige Bondgenooten kennis gegeeven; ten einde by alle de Gewesten een Besluit op dit stuk te bewerken. Vaardig betoonde zich *Overysfel* om in die zelfde maatregelen te treeden (*).

De Baron van Lynden uit zyn Gezantschap te *Londen* terug geroepen.

Terwyl dit by *Holland* en *Overysfel* vastgesteld was, en elders in bewerking bleef, hadt de Omwenteling eenen onmiddelyken invloed op eenige Gezanten, en andere Persoonen in betrekking staande tot het algemeen Bondgenootschap. Tot de terugroeping des Barons VAN LYNDEN, Buitengewoon Envoyé aan 't Hof te *Londen*, werd, op voorstel van *Holland*, besloten. *Zeeland*, welk Gewest nevens *Holland*, de [illegible] ben

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 166. en 287.

benoeming heeft van den Gezant ten dien Hove, geen last daar toe hebbende, weigerde de Heer VAN CITTERS ter Vergadering van hun Hoog Mog. voorzittende, deezen Voorslag *om die reden*, tot besluit te brengen; 't welk dienvolgens geschiedde door den Heer VAN WASSENAAR SPANBROEK, Voorzitter in de laatst verstreeke week. Te deezer gelegenheid verklaarde de Heer VAN CITTERS het regt van *Zeeland*, wegens den voordragt eens Ministers ten Hove van *Londen*, te zullen handhaaven. 't Welk gelegenheid gaf dat die van *Gelderland*, *Utrecht*, *Friesland*, *Overyssel* en *Stad en Lande* zich lieten hooren tegen het erkennen van het eene Gewest boven het andere tot het voordraagen van een Persoon tot een Minister buiten 's Lands (*).

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Hoe zeer *Zeeland*, anders op de wederroeping deezes Gezants gesteld, en 'er op uit was om, in 't gemelde voorregt, door geen meer aangedrongen voorstellen der andere Gewesten verkort te worden, bleek ter naastvolgende Byeenkomst; wanneer de Afgevaardigden van *Zeeland* betuigden te vermeenen als nu ongetwyfeld te zullen voldoen aan het oogmerk van de Staaten huns Gewests, met hun Hoog Mog. in bedenking te geeven, of zy het niet voeglyk zouden oordeelen deeze post van Buitengewoon Gezant op te draagen aan den Heer Grave VAN WELDEREN: dewyl deeze nooit van daar was te rug geroepen en

VAN WELDEREN op nieuw benoemd

(*) *Resol. Gen.* 5. Dec. 1787.

XVI. BOEK. 1787. 1788. en altoos, met den meesten yver en getrouwheid, de belangen van den Staat hadt waargenomen; weshalven men deeze aanbieding kon aanzien als eene volharding van zyn dienst. *Hollands* denkbeeld was met dat van *Zeeland* geheel eenstemmig op dien Heer gevallen: en de Benoeming ging door.

Bedankt. De Baron VAN NAGEL daar toe bestemd. Naa eenige dagen overweegings bedankte VAN WELDEREN voor het weder aanvaarden van die post (*). De Baron VAN NAGEL werd eerlang hier toe benoemd en vertrok na *Engeland* om de plaats des te rug gekeerden VAN LYNDEN te bekleeden: welke hy aanvaardde met herinnering aan de diensten door dit Ryk aan deezen Staat beweezen by de laatste onlusten (†).

De Ridder HARRIS aanvaart zyn Ambassade met veel toejuichings. De Ridder HARRIS, die gedurende eenige Jaaren als *Extraordinaris Envoyé* van zyne *Groot-Brittannische* Majesteit by deezen Staat zich hier onthouden hadt, werd den vyftienden van Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, door den Koning tot diens Buitengewoon Ambassadeur en Gevolmagtigde Minister benoemd. Een plegtig bezoek leide deeze Gezant, te dier gelegenheid, in Lentemaand by zyne Hoogheid af. Een bezoek gepaard met zeer onderscheidende blyken van genoegen betooning der

(*) *Resol. Gen.* 6. 8. en 14. Dec. 1787. Hem werd vervolgens wegens zyne voorige Herroeping eene Schadeloosstelling van 21000 Guldens toegelegd. *Resol. Gen.* 15. Maart 1788.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 411. 440.

der *'s Gravenhaagsche* Gemeente. Wanneer hy na het Stadhouderlyk Hof zou ryden, waren eenige jonge Meisjes, uit de *Oost-Noordeinwyksche* en *Paarlbuurt*, alle in het wit gekleed, met Oranje Bandelieren, en opgeleid door Deken en Hoofdlieden van die Buurt, voor de wooning diens Gezants vergaderd, en bestrooiden hem by het intreeden in de koets. Onder den weg werd hy opgewagt door een Burger Gilde, ryk van Oranje vercierd, welke vooruit trok met vliegend Vaandel en slaande Trom, vervangen door het geroep eener tallooze menigte *Hoezee! Vivat de Koning van Engeland! Vivat Oranje!* — By 's Ridders uittreede aan 't Stadhouderlyk Hof ging hy door geschaarde Burgers, die met Groente en Bloemen, den weg tot aan den trap bestrooiden. Zodanig was ook zyne hertocht, en gedagte jonge Dogters herhaalden by de uittreede het Blad en Bloemenstrooizel. Een dergelyke Maagdenstoet, uit dezelfde Buurt, liet het den Stadhouder aan geen Eeregroen en Bloemgewas ontbreeken, wanneer deeze twee dagen later, by het afleggen eens staatlyken tegenbezoeks in de Paradekoets tradt, en ging die optocht van 't gewoon vreugdegeroep vergezeld (*).

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Wy tekenen deeze schynbaare kleinigheden aan om dat ze de geestneiging deezer Inwoonderen van *'s Gravenhaage* kenmerken, en tevens dewyl daar by ten zeerste

Overlast den *Franschen* Afgezant DE ST.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 435. enz.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. Priest aangedaan. Zyne klagten deswegen.

ste affteekt 't geen den *Franschen* Gezant DE ST. PRIEST in de Hofplaats bejegende (*). Op den avond des dags op welken deeze Gezant zyne Geloofsbrieven overgeleeverd hadt, en van wegen hun Hoog Mogenden ſtaatlyk verwelkomd was, betoonde het Gemeen in *'s Gravenhaage*, zo uitbundig in Eer- en Vreugdebewys ten opzigte van den *Engelſchen* Afgezant HARRIS, een tegenovergeſtelde neiging jegens den *Franſchen* Gezant, wiens Huisbedienden last hadden geen Oranjetekens te draagen. Dit gevoegd by den ingeboezemden haat tegen *Frankryk*, was oorzaak, dat in den avond van den dag zyner verwelkoming, voor de deur zyns Hotels, eene menigte Volks zamenſchoolde, daar tot over middernagt bleef, het aanhoudend oproerig geſchreeuw, met ſcheldwoorden afwisſelende. Hier over beklaagde DE ST. PRIEST zich by eenen Brieve aan hun Hoog Mogenden, eischte de veiligheid, welke aan zyn Character toekwam; het ſtraffen van de ſchuldigen, als mede van de Geregtsdienaaren, die deeze wanorde niet verhinderd hadden. Met byvoeging, dat hy niet twyfelde aan de waakzaamheid, waar mede hier tegen zou voorzien worden, gelyk in alle voorregten tot een Publiek Character behoorende, en tot de goede harmonie, welke zo gelukkig plaats hadt tusſchen zyn Hof en hun Hoog Mogenden.

Het

(*) Hier boven bl. 41. hebben wy des een verſlag beloofd.

Het bleef hier niet by. Weinig dagen laater vondt de *Fransche* Afgezant oorzaak om den Voorzitter van de Algemeene Staatsvergadering een geschrift te laaten toekomen, waar in hy te verstaan gaf, hoe wel verre, dat de Orders door hun *Hoog Mog.* gesteld, gediend zouden hebben tot beveiliging van zyn Persoon en Huisbedienden, de beledigingen van dag tot dag toenamen. Dat zyn Jaager, door een baldaadige menigte aangerand was, die hem van een Brug in 't water wilden smyten; dat deeze, tot beveiliging van zyn leeven, zyn Sabel getrokken, en eenige van de woedendsten uit den hoop gekwetst hadt. Wel verwagtte hy dat men deezen Man beschuldigen zou van 't eerst geweld gebruikt te hebben; doch het voorheen gebeurde deedt genoeg het tegendeel zien, en was het daarenboven zeer onwaarschynlyk, dat één Man alleen eene raazende menigte zou aanvallen. Hy drong aan op eene voorbeeldlyke straffe der Persoonen, die zich aan deeze buitenspoorigheden hadden schuldig gemaakt. Met verzekering dat hy van 't gebeurde zyn Hof zou kennis geeven, en niet te twyfelen, of hy zou binnen kort in staat weezen 't zelve te berigten, dat hun Hoog Mogenden hem deswegen eene rechtmaatige voldoening gegeeven hadden.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Nieuwe belediging en herhaalde klagten.

Men vondt zich verleegen met deeze klagte, maakte aanmerking op de wyze, in de kennisgeeving gebruikt, als afwykende van de gewoone form; en dat by hun

Voortzetting deezer zaake.

E 2 Hoog

LVI. BOEK. — 1787. 1788. Hoog Mog. zich reden opdeeden om te denken, dat het onvoorzigtig gedrag der Bedienden des Ambasfadeurs, zonder twyfel buiten diens oogmerk, aanleiding gegeeven hadden tot de onaangenaame gevallen, waar over zyne klagten liepen. Beloften van onderzoek en dat men voor de veiligheid van zyn Perfoon, Character en Bedienden, zou zorg draagen, vergezelden dit antwoord.

Berigtgeevingen. Het Hof van Juftitie over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* diende welhaast een berigt in van de kennisneemingen door 't zelve gedaan op de voorvallen, waar over de *Fransche* Afgezant zich beklaagde, en wegens welke hy voldoening verzogt. Hier in werd het geval van het *Joodsche* Meisje, 't welk voor het Hotel des Ambasfadeurs 't bekende Liedje *Wilhelmus* aangeheeven, en heenen gaande gezongen hadt *Toch Oranje! toch Oranje! toch Oranje boven!* op de voor 't zelve vergoelykendfte en 's Ambasfadeurs Huisbedienden bezwaarendfte wyze voorgefteld. Even zo kleurde men het geval des Jaagers, dien intusfchen befchuldigende, dat hy, by eene voorige gelegenheid, een Oranje lindje uit zyn zak gehaald, het op den grond geworpen en met voeten getreeden hadt; terwyl hy, ten dage van het meer bekende geval, naageroepen zynde *de Hal uit!* met een groote witte Cocarde liep, 't welk de aandagt trok. Waar op hy den Sabel uitgehaald, daar mede in 't rond gezwaaid en onder den hoop, die hem een fteen tegen de rug

wierp,

wierp, gemaaid hadt, kwetzende twee opgeschoote Jongens, die, naar dit getuigenis, geen deel hadden aan eenige belediging met woorden of daaden. Noch de Persoonen die zich aan het verboden roepen *de Hal uit!* noch die zich aan het misdaadig werpen met steenen hadden schuldig gemaakt, waren gegreepen. Ten slot voordraagende, om den Jaager in regten te vervolgen, en by den Ambassadeur uit te werken, dat deeze dien Jaager aan de Justitie overgave en buiten zyn dienst stelde; ten einde de Justitie in haare werkzaamheid omtrent dien Man niet zou verhinderd worden.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Van een nog verzagtender aart was de voordragt dier gevallen, door Schout, Burgemeesteren en Schepenen van *'s Gravenhaage* aan Geçommitteerde Raaden gegeeven. Zy kwamen nader uit wegens de aanleidende oorzaak. Het gedrag des Jaagers in den ongunstigsten dag gesteld hebbende, voegen 'er nevens, „ dat wanneer „ men de source van het geval aan de „ zyde van het Volk beschouwde, met „ grond gezegd kon worden, dat het in „ 't publiek paroisseeren der Bedienden „ van den Ambassadeur, met witte Co„ cardes op den hoed, en zonder met ee„ nig Oranjeteken vercierd te zyn, by „ een, voor bezadigde redeneering dikwerf „ weinig vatbaar Gemeen, eene hitte en „ verbittering hadt veroorzaakt, die de „ source was van eenige smaadlyke bui„ tenspoorigheid.

LVI. BOEK. 1787. 1788. Deeze Berigtgeevingen, werden door hun Hoog Mog. den *Franschen* Afgezant ter hand gesteld, met een daar by gevoegd verlangen, om den geenen, die deeze wanorders veroorzaakt, en het character zyns Meesters misbruikende, het Grondgebied van den Staat geschonden, en weerlooze Ingezetenen gekwetst hadt, om zich zelven een vermeende Justitie te verschaffen, behoorelyk te straffen. Die zelfde Berigten, gepaard met den zelfden eisch, werden aan der Staaten Gezant LESTEVENON VAN BERKENRODE te *Parys* gezonden; met eene zydlingsche aanduiding van 't geen wy door de Magistraat van *'s Gravenhaage* als de bron van 's Volks misnoegen zagen bybrengen; „ Het was," dus drukte zich hun Hoog Mog. uit, „ niet vreemd in „ eenig Land, en zelfs niet in *Frankryk*, „ het gemeene Volk ongeregeldheden te „ zien bedryven, welke niet, dan met „ de grootste moeite konden gestuit wor„ den; vooral wanneer die ongeregeldheden „ voortsprooten uit een gedrag, strydig „ met de heerschende begrippen van eene „ geheele Natie."

Hoe men in *Frankryk* des oordeelde, en eisch om voldoening. Weinig gunstig was de ingang, dien deeze Stukken te *Parys* vonden. Volgens een Geschrift, door den Grave DE MONTMORIN aan den *Hollandschen* Afgezant overgeleverd, zag men, met de uiterste verwondering, hoe het onderwerp der eerste klagte als ter zyde geschooven en het laatste geval, met alle verzwaarende omstandigheden, in 't breede opgehaald was. Beleef-

leefde'yk wilde men die omkeering van den staat des geschils toeschryven aan eene misvatting, en niet als een weigering van regt opneemen. Overzulks kreeg de Heer DE ST. PRIEST last, om op nieuw, op eene doorsteekende Voldoening aan te dringen; en tevens hun Hoog Mog. te verklaaren, dat, zo ras zy deeze daad van Regtvaardigheid zouden uitgevoerd hebben, zyne Majesteit met de uiterste onpartydigheid de bedryven den Jaager ten laste gelegd zou onderzoeken, en deswegen streng strafoefenen, indien uit wettige en niet verdagte bewyzen bleek, dat hy schuldig was aan de buitensporigheden waar mede men hem betichtte. —— Overeenkomstig hier mede luidde een nader Geschrift door den *Franschen* Gezant by hun Hoog Mog. ingediend.

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Men vondt zich met de zaak meer en meer verlegen; doch bleef in het beantwoorden denzelfden toon slaan. Waar uit een dringender stuk van den *Franschen* Afgezant gebooren werd; immers hy schreef „ uitdruklyken last van den Koning zynen „ Meester gekreegen te hebben om het „ geschil te brengen in deszelfs rechten „ staat. Hun Hoog Mog. hadden van zy„ nen kant ontvangen de klagten, betrek„ kelyk de bedryven, welke de oproerige „ zamenrottingen voor zyn Hotel verge„ zelden. Hy hadt geëischt, dat de schul„ digen zouden worden gestraft. Deeze „ eisch, hoe eenvoudig en billyk dezelve „ ook ware, was door hun Hoog Mog. „ ontweeken, onder het voorwendzel dat

DE ST. PRIEST dringt hier op aan.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ het onmogelyk was te ſtraffen, uit hoofde van de onmogelykheid om de ſchuldigen te vinden. Ondertusſchen liep het tegen alle waarſchynlykheid aan, dat deeze Zamenrottingen, zonder oogmerk, zonder Opſtookers zouden geweest zyn. —— Het was, op deeze verſchillende punten op welke men onderzoek moest gedaan hebben; en hadt zyne Majeſteit zich gevleid, dat, naa onzydige en op eene wettige wyze ingewonne berigten, hun Hoog Mog. een uitſpraak zouden gedaan hebben, omtrent de Voldoening in 'sKonings naam gevorderd. Hy vernieuwde zynen eisch ten dien opzigte; en deedt dien ſtap met des te meer vertrouwen: dewyl hy zich zeer veel verliet op de verzekering door hun Hoog Mog. gegeeven van hunne regtvaardigheid, van hunne denkwyze, en de zuiverheid hunner oogmerken. —— Voor het overige hadt hy last om op nieuw te verklaaren, dat zo hun Hoog Mog. den Koning voldoening zouden gegeeven hebben, op het ſtuk der Zamenrotting, zyne Majeſteit het zich een pligt zou maaken om hun toe te ſtaan alles 't geen hy zou bevinden verſchuldigd te weezen, met betrekking tot de daaden de Jaager aangetygd."

Ontwykend antwoord en verklaaring van de oorzaak.

Ontwykend was meermaals het breede antwoord door hun Hoog Mog. hier op gegeeven; doch kwamen zy 'er nu volkomen voor uit, „ dat de waare oorzaak „ van de eerst voorgevallene beweegingen, „ ner-

„ nergens anders in moesten gezogt worden, dan in de impresfie, welke het eerfte verfchynen van den Heer Ambasfadeur, en vooral van zyne Huisbedienden, zonder eenig Teken van *Oranje* op het Gemeen gemaakt hadt (*). LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Vertrek deezes Afgezants.

Dit voorgevallene met den *Franſchen* Afgezant maakte veel gerugts, en men liet niet na te verfpreiden, dat hy gereed ftondt, uit misnoegen, het Grondgebied van den Staat te verlaaten, en dat hier uit onlusten met *Frankryk* te wagten waren. De Verbintenisfen met de Hoven van *Londen* en *Berlyn* gefllooten, gaven gerustftelling, indien dit gerugt grond mogt hebben. Het bedoelde vertrek des Afgezants was waarheid; doch hadt niets in zich, 't welk na een dreigenden Oorlog zweemde; immers hadt hy des kennis gegeeven, plegtig affcheid genomen, en de toewenfchingen van goede reize, by monde des Voorzitters van hun Hoog Mogenden ontvangen. —— Hy vertrok in het begin van Oogstmaand na *Spa*. Het leedt tot in Slachtmaand eer zyn Huishouding uit '*s Gravenhaage* opbrak en na *Frankryk* trok, waar deeze Gezant, tot Staatsdienaar des Konings ftondt bevorderd te worden (†). Men bekreunde zich het vertrek eens

(*) Men vindt alle de Stukken, tot deeze onaangenaame ontmoeting betrekkelyk, by CHALMOT *Verzamel.* VII. D. bl. 92—123.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1109. 1238. en 1583. By eenen Brieve nam hy, met den aanvange des

LVI. BOEK. — 1787. 1788. eens Afgezants niet, die zo weinig met de tegenwoordige inrigting der zaake betoonde op te hebben, en wiens ongenegenheid om Oranjevercierzelen te draagen, of er de zynen mede op te pronken, staage stof tot ergernisse gaf in eene Hofplaats waar alles daar mede op het uitbundigste vercierd was.

Brandsen uit Parys te rug geroepen. De Heer BRANDSEN, die een tyd lang aan het Hof van *Versailles*, als Buitengewoon Gezant, vertoefd hadt, die eene wyl in de gunst der Patriotten deelde; doch by hun in verdenking geraakte (*), was, kort naa de Omwenteling, van daar opontboden, en de bezorging der zaaken geheel aan den gewoonen Gezant LESTEVENON aanbevolen (†).

Wat Marron Predikant van de Ambassade overkwam. Aan het misnoegen van hun Hoog Mogenden stelde zich in *Frankryk* bloot, de Eerw. MARRON Capellaan hunner Ambassade ten Hove van *Versailles*. In een bekend *Fransch* Maandwerk las men van zyne hand een berigt, wegens den Inval en Bedryven der *Pruissen* in *Holland*, begreepen in deeze korte, doch sterke, en zeker overdreevene bewoordingen, „ Men schryft „ my, dat de verrukkende boorden der „ *Vecht*, die tusschen *Amsterdam* en *Utrecht* „ loopt, onlangs op de onmenschlykste

„ wy-

des Jaars 1789 affcheid van de Staaten, en ontving het gewoon Geschenk van een Gouden Ketting en Medaille ter waarde van 6090 Guldens. *N. Nederl. Jaarb.* 1789. bl. 208.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 106.

(†) *Resol. Gen.* 1. 4. en 7. Oct. 1787.

„ wyze door de *Pruisſiſche* Troepen afge- LVI.
„ loopen zyn, en dat 'er van de pragti- BOEK.
„ ge Buitenplaatzen, die dezelve vercier-
„ den, thans niets meer overig is dan de 1787.
„ voetſtappen van ſtroopery en verwoes- 1788.
„ ting (*)." —— Men hieldt deezen Brief beledigend voor hun Hoog Mogenden, en voor de Staaten der byzondere Gewesten. Weshalven hy in zyn Dienst geſchorst werd, tot dat hy dit ſchryven, ten genoegen der Staaten, zou hebben herroepen. Hier toe kwam hy niet, en lag zyn Ampt neder (†).

De

(*) By dit berigt voegde MARRON deeze regels uit VIRGILIUS:

Impius hæc tam culta novalia miles habebit
Barbarus has ſegetes? en quo discordia cives
Perduxit miſeros! en queis conſevimus agros!

En liet 'er op volgen, „ Deeze plaats uit VIRGI-
„ LIUS herinnert ons zeer natuurlyk deeze andere

Exoriare aliquis tantis e cladibus ultor

„ De zin deezer twee plaatzen uit VIRGILIUS zou
„ ik ten zagtſten uitdrukken door de vier volgende
„ regels

Un barbare guerrier deſole ſes rivages!
Sa licence effrenée a fouſe ces guerets!
ô Fatale discorde! ô funeste ravage!
ô Juſtice des cieux, venge un jour nos regrets!

„ Zyt verzekerd myne Heeren! dat de waare
„ Vrienden des Vaderlands, onder myne Landge-
„ nooten, met dit tweederlei gevoel bezield zyn.
„ Ik durf 'er borg voor blyven, met dezelfde op-
„ regtheid, waar mede ik de eer heb te zyn
MARRON."

Eſprit des Journeaux Tom. XII. 1787.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 67. 215. 452.

LVI. BOEK. — 1787. 1788. W. A. LESTEVENON als Minister Plenipotentiaris uit *Brussel* terug geroepen.

De Zoon des Afgezants LESTEVENON ten *Franschen* Hove, de wegens zyne Vaderlandsliefde by de Patriotten hooggeschatte W. A. LESTEVENON VAN BERKENRODE, die een tyd lang als Minister Plenipotentiaris hunner Hoog Mogenden tot de Grensscheidingen tusschen den Keizer en den Staat, zich te *Brussel* onthouden hadt, zag den last hem gegeeven intrekken, en het afdoen dier zaaken aldaar overgelaaten aan den gewoonen Minister den Heer HOP. Met alle waardigheid deedt hy afstand van de hem opgedraage post (*). — Vervolgens deelde hy in 't lot der *Haarlemsche* Regenten, en werd van zyn plaats als Raad verlaaten.

VAN BERCKEL in *America* door zyn Zoon vervangen.

Een braave VAN BERCKEL, dien wy; in den loop onzer Vaderlandsche Historie, zo menigmaalen ontmoet hebben, als de belangen van den Staat, by het nieuw Gemeenebest in *Noord-America*, met alle wakkerheid en yver waarneemende, moest de onaangenaamheid proeven, dat hy niet alleen opontbooden; maar door zyn eigen Zoon, van eene andere denkwyze ten aanziene van het Staatkundige, in eene mindere hoedanigheid als onderkroopen werd; immers deeze PIETER FRANCO VAN BERCKEL kreeg last, om, als *Resident* na de *Vereenigde Staaten van America* te trekken (†); ten einde de Vader, indien hy uit

(*) *Resol. Gen.* 1. 4. en 18. Oct. 1787.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5211. Voor 1788. bl. 805. 1107. en 1499

uit dit Wereld deel in 't Vaderland en te Rotterdam wederkeerde, geene waardigheid altoos zou overgelaaten vinden, werd hy, als Vroedschap dier Stad, afgezet; dan hy deedt de wyze keuze om amptloos in 't vry *America* te blyven.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

'T LOT VAN PIETER PAULUS.

Een Stadgenoot deezes van zyn post ontzetten VAN BERCKELS, dien wy, in onze Geschiedbladen menigmaalen, als een allerarbeidzaamsten en 's Lands heil beoogenden Man deeden kennen, en wiens gunstig verslag, wegens den staat der Admiraliteit op de *Maaze*, wy laatst boekten (*), moest, op eene byzondere wyze, in de vervolging den Patriotten aangedaan deelen. De Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL was op diens verwydering bedagt. Hy zette den ouden Griffier FAGEL aan, om in 't geheim Besogne, van wegens den Prins te verklaaren, dat deeze laatste niet kon confereeren met een Man als PIETER PAULUS; en dat hy gevolglyk aan Heeren Gedeputeerden van hun Hoog Mog. voorstelde, PAULUS te doen verstaan, dat, indien hy niet goedvondt te letten op 't geen de Prins verklaard hadt, men zich van Geregtlyke Bewyzen tegen hem zou bedienen. —— Wanneer de Griffier den Raadpensionaris voorhieldt, dat men zeker moest zyn dergelyke Bewyzen te kunnen voortbrengen, stemde deeze toe, dat

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIX. Deel bl. 366. waar wy het hier volgend nader Verslag beloofden.

LVI. BOEK — 1787. 1788. Brief welke aanleiding gaf tot zyne Afzetting.

dat het bezwaarlyk zou zyn die te vinden (*).

Aanleiding tot het leed deezen Man aangedaan, vondt men in eenen Brieve, den achtsten van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXVII aan den Heer D. Costerus Regeerend Burgemeester te *Woerden* geschreeven, woordlyk van deezen inhoud.
„ Ik heb de eer gehad te ontvangen uwe
„ Letteren. Ik ben volkomen eens, dat
„ de Resolutie die U Ed. Gestrenge voor
„ de Generaliteit projecteert, ten spoedig-
„ sten moeten genomen worden, zo dra
„ de meerderheid der Generaliteit goed
„ is. —— Dit zal egter nog zo spoedig
„ niet weezen, zo ik denk. —— Onder-
„ tusschen is niets zo dringende dan de
„ omstandigheden, waar in wy ons *vis à*
„ *vis* van *Pruissen* stellen moeten, en zon-
„ der welke alles verlooren is. —— Hadt
„ men myn raad eerder gevolgd, wy wa-
„ ren in andere omstandigheden, en zou-
„ den de wet van anderen niet moeten af-
„ wagten, zo als nu waarschynlyk gebeu-
„ ren zal. —— Gyzelaar gaat morgen
„ na *Woerden* om te helpen effectueeren,
„ dat men den Rhyngraave het Comman-
„ do geeve over de Troepen, die tot daad-
„ lyke defensie van de Provincie zouden
„ geëmployeerd worden, zonder den Heer
„ van Ryssel te blesseeren. Wees zo
„ goed

(*) R. L. Bouwens *aan zyne Committenten*, te Amst. by de Erven C. N. Guerin en W. Vermandel 1797. bl. 155.

„ goed daar ook het uwe toe te doen, en „ ondertusschen verzekerd te zyn van de „ waare agting, waar mede ik de eer heb „ my te noemen P. PAULUS. —— Aan den voet van den Brief werd gezegd dat met een andere hand geschreeven stondt. „ Het is gevallig, dat ik daar over giste- „ ren ook gedagt heb, en wel om deeze „ reden, dat de Zwitzers dan kunnen ge- „ employeerd worden in de Steden, die „ weigeren in het Cordon te komen: om „ niet te staan onder 't Commando van „ VAN RYSSEL, die door hun Hoog Mo- „ genden is gesuspendeerd."

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Last ten onderzoek aan den Fiscaal gegeeven.

Deeze Brief in Sprokkelmaand des Jaars MDCCLXXXVIII in het Secreet Besogne gebragt zynde, oordeelde men het, uit den inhoud, blykbaar, dat P. PAULUS, een Minister, aan alle Bondgenooten verbonden, eene zeer bedenkelyke werkzaamheid gehad hadt, buiten zyne Functie, in de onlangs stand gegreepen hebbende geschillen, dat deeze zaak de allerernstigste aandagt verdiende van hun Hoog Mog. —— Men vondt daar op goed, een Afschrift van dien Brief in handen van den Advocaat Fiscaal van Generaliteit MATTHEUS VAN DER POT te stellen om denzelven te onderzoeken, op het gedrag van P. PAULUS, zo wel daar in voorkomende als in andere gevallen tot zyne Functie betrekking hebbende, onderzoek en des verslag te doen. —— Ten zelfden tyde werd gemelde Advocaat Fiscaal gevolmagtigd tot dezelfde naspeuring en het inslaan van denzelfden

LVI. BOEK. — 1787. 1788. den weg met betrekking tot alle andere Officianten en Bedienden van de Generaliteit, welke zich op dezelfde of dergelyke wyze mogten misgreepen hebben, en door een in 't oog loopend gedrag zich tegen zommige Provincien geëmancipieerd.

P. PAULUS in zyn post geschort.

Meer bepaald ten opzigte van PAULUS was het besluit. „ En vermids de inhoud „ van bovengemelde Missive van dien aart „ is, dat het bedenkelyk is of iemand, „ zich hebbende veroorloofd tot zodanige „ zaaken, als in voorschreeve Missive zyn „ aan den dag gelegd, kan blyven occu„ peeren een Ampt van de Generaliteit; „ dat aan het Collegie ter Admiraliteit op „ de *Maaze* als mede aan den Advocaat „ Fiscaal Mr. PIETER PAULUS van deeze „ hun Hoog Mög. Resolutie kennis zal „ worden gegeeven, met last aan gemel„ den Advocaat Fiscaal om zich, van nu „ af aan, en by provisie, te onthouden van „ de waarneeming van alle deelen tot des„ zelfs Functie behoorende." — De Afgevaardigden van *Holland* lieten zich, noch met betrekking tot het gedrag van P. PAULUS, noch tot dat van eenige andere Officianten en Bedienden van de Generaliteit in (*).

Aanspraak van P. PAULUS by den Zeeraad.

De Heer PAULUS, deeze aanschryving ontvangen hebbende, begaf zich terstond, na de Vergadering van den Zeeraad aan de *Maaze*. Uit de Aanspraak door hem daar gehouden, moeten wy de voornaamste trekken overneemen. Hy ving aan.

„ Toen

(*) *Resol. Gen.* 6. en 12. Feb. 1788.

„ Toen ik, op laatstleeden Dingsdag, de LVI.
„ eer hadt de laatste Vergadering van U BOEK.
„ Ed. Mog. by te woonen, hadt ik wei- ——
„ nig gedagten van het geen ten mynen 1787.
„ opzigte by hun Hoog Mog. eerstdaags 1788.
„ stondt te geschieden.

„ *Ik* had, ja te meermaalen, by gerug-
„ ten gehoord, dat ik van den Post, dien
„ ik de eer heb by dit Collegie te beklee-
„ den, wel dra stondt te worden gedimit-
„ teerd, en dat een ander zich reeds ge-
„ reed maakte om eerlang in denzelven te
„ treeden; doch, altyd gewoon zynde
„ recht door zee te gaan, en myn gedrag
„ alleen te regelen naar en te toetzen aan
„ de voorschriften van eerlykheid, cordaat-
„ heid en Vaderlandsgezindheid, heb ik
„ my *nimmer* by zulke gerugten opgehou-
„ *den*; maar ik ben in tegendeel voort-
„ gegaan met mynen arbeidzaamen post
„ met dubbelen yver, ten besten van het
„ lieve Vaderland, waar te neemen. ——
„ Ik steunde daarenboven op de bekende
„ deugd en grootmoedigheid van zyne
„ Hoogheid, als onder anderen het Hoofd
„ van deezen Raad, die nimmer dulden
„ zou, dat ik van eenen Post, my door
„ de gezamenlyke Bondgenooten eenpaa-
„ riglyk opgedraagen, zonder duchtige
„ redenen en gronden, zou worden be-
„ roofd —— te meer, daar ik dit altyd
„ gehouden hadt voor een der loflykste
„ Staatsmaximes van dit Land, —— waar
„ op een ieder Ingezeten zich, met volko-
„ men zekerheid, kon verlaaten."

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Het Staatsbesluit ten zynen opzigte genomen, bygebragt hebbende, vaart hy voort — „ Eene Resolutie, welke ik „ wel niet anders dan met een eerbiedig „ zwygen mag beantwoorden; doch ik „ houde my ten vollen verzekerd, dat U „ Ed. Mog. met my zullen moeten toe„ staan, dat het voor een eerlyk Man, op „ wiens gedrag nimmer iets is te zeggen „ geweest, ten hoogsten hard moest val„ len, zich van de waarneeming van des„ zelfs Post provisioneel te moeten ont„ houden, zonder dat hy, direct of indirect, „ daar omtrent is gehoord — en dat zelfs „ zo min met relatie tot het Schrift als „ tot den inhoud van de zaak in Questie; „ en derhalven zonder dat hy daar tegen „ eenige defensie heeft kunnen doen, of „ eenige elucidatie, welke zeer waarschyn„ lyk alle bedenklykheid, die, ingevolge „ van de Staats Resolutie zelve, in den in„ houd van voornoemden Brief nog alleen „ schynt te resideeren, op het oogenblik „ zou hebben weggenomen.

Voorts beroept PAULUS zich op zynen gedaanen arbeid en gehouden gedrag staande den tyd zyner Amptsbekleeding — een Arbeid waar door het Departement van de *Maaze*, op het oogenblik, toen hy deeze Aanspraak deedt, „ in staat zou zyn om „ *alleen* meer te presteeren, dan alle de ove„ rige Departementen zamengenomen" — een Gedrag 't geen het zyne hadt toegebragt om te bewerken, de volkomenste harmonie, en het openhartigst vertrouwen, in

in den Raad, zodanig, „ dat de partyschap LVI.
„ der tyden en der omstandigheden zich BOEK.
„ nimmer in denzelven hadden kunnen in- ——
„ dringen; dat de Raad zich nimmer in 1787.
„ eenige zaaken, hoe ook genaamd, met 1788.
„ zyne Hoogheid, als Admiraal Generaal
„ hadt gecompromitteerd gevonden, of
„ zelfs eenige schyn of schaduw van on-
„ genoegen of verschil met Hoogstdenzel-
„ ven gehad hadt; maar dat alle zaaken
„ altyd gegaan en getracteerd waren ge-
„ worden even en op dezelfde wyze, als
„ in de vreedzaamste dagen van de Repu-
„ bliek. Zodanig zelfs dat in het geheele
„ Tydvak van zyn Ministerie (*), mis-
„ schien geen drie Resolutien van eenig
„ aanbelang, met meerderheid van stem-
„ men, genomen waren."

Hy verzogt hun Ed. Mog. dat het hun mogt behaagen „ de *pretense bedenklykheid*, „ welke 'er in den voorschreeven Brieve „ ten zynen laste, zou mogen voorkomen; „ mitsgaders dien *pretensen Brief* zelve, ten „ spoedigste en prompste, aan hun Ed. „ Mogenden als zyn eenige competente „ Regter in zaaken zyn Officie concer- „ neerende, voor te draagen; mitsgaders „ zyn gehouden gedrag *in officio* worden „ geëxamineerd; en dat hun Ed. Mogen- „ den niet zouden gelieven toe te laa- „ ten, dat dit werk op de lange baan ge- „ houden, maar integendeel zouden gelie- „ ven

(*) P. PAULUS werd het Advocaat Fiscaalschap den 7. April 1785. opgedraagen.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ ven te effectueeren, dat aan hem prompte Justitie en Regt gedaan werde, even en in dier voege als hun Ed. Mog. dit tot hier toe aan elk en een iegelyk van deszelfs Amptenaaren en Bediendens, volgens de bepaalde Orders, Instructien en Placaaten van den Lande, op zyne representatie *in officio*, altyd zonder eenige andere consideratie hadden doen wedervaaren, en gelyk ik dus ook met allen grond eerbiediglyk meen te kunnen vorderen.

„ Op dat ik," was zyne verdere betuiging, „ spoedig gelegenheid hebben moge om de waarneeming van mynen Post, zo als regt en behoorelyk is, wederom als voorheen, te bekleeden; daar ik Ed. Mog. Heeren! niet alleen niet voorneemens ben my aan dit onderzoek in alle zaaken, myn Officie concerneerende, by U Ed. Mog. te onttrekken — want myne Eer is my dierbaarder dan myn Leeven — maar dat ik dit zelfs met blydschap te gemoet zie, my verzekerd houdende, dat dit niet anders dan tot myne groote Satisfactie zal kunnen strekken, en niets anders verlang dan met die zelfde maate, waar mede ik in deezen Amptshalven anderen gemeeten hebbe, ook aan my toegemeeten worde!

Nadere aandrang van den Beschuldigden.

Meer dan ééne maand leedt het en niets op deezen aandrang in zyne zaak was 'er gedaan: daar het Stuk, waar op het besluit tegen hem berustte, „ niet ver scheen „ te zoeken en in 't oorspronglyke scheen

„ voor

„ voor handen te weezen." —— Al die tyd was 'er verloopen, zonder dat hy van deeze zaak iets vernam, zonder dat 'er eenige provisie van Justitie tegen hem was gevraagd, of zonder zelfs dat men, langs eenen anderen weg, getragt hadt hem gelegenheid te geeven, om die duisterheid of bedenkelykheid, die men ter goeder trouwe oordeelen mogt, dat in den bewusten Brieve zou weezen opgeslooten, op te helderen, en alzo de grieve aan hem toegebragt, te herstellen. Al dien tyd hadt hy met geduld afgewagt; doch met geen ander gevolg dan dat hy alleen by gerugten gehoord hadt, dat men bezig was, op andere zaaken, zyn Officie betreffende, by deezen en geenen extrajudicieel onderzoek te doen; weshalven by den Raad der Admiraliteit andermaal, op eene onverwylde vervordering zyner zaake aandrong.

LVII BOEK. 1787. 1788.

Brief om afdoening aanhoudende.

PAULUS, bykans ééne maand wederom gewagt hebbende, schreef een Brief aan den Zeeraad op de *Maaze*, zich niet alleen ten sterksten beklaagende over dit verwyl; met eisch dat de beschuldigingen voor den dag kwamen, indien men meende iets tegen hem te hebben; maar voegde hy 'er nu by, thans in het zekere onderrigt te zyn, dat de Heer VAN DER POT, belast met de Inquisitie Generaal na het gedrag van alle Generaliteits Amptenaaren, en wel byzonder *na het zyne*, van zich kon verkrygen, Bedienden en Officieren van den Raad op zyne kamer by zich te ontbieden, en aldaar, ten byzyn van niemand anders, ten zy-

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

zynen opzigte te ondervraagen, of er ook iets mogt te vinden zyn, waar uit men eene meer of mindere misdaad of beschuldiging zou kunnen haalen, daar het scheen dat men den bewusten Brief, waar op het Besluit van hun Hoog Mog. ondertusschen alleen berustte, niet genoegzaam rekende, (gelyk men daar in, zo als hy tusschen beiden verklaart, ook in de daad gelyk hadt,) om daar uit eenigen grond tot een Actie te kunnen haalen. Eene handelwyze waar over hy zich beklaagde, en welker onregelmaatigheid hy met de sterkste kleuren schilderde; met verzoek, dat hun Ed. Mog. zorg geliefden te draagen, dat geene Amptenaars, Bedienden of Suppoosten van den Raad, op deeze wyze, ten zynen opzigte, weder gehoord mogten worden; met vrylaating daar en tegen, om die geenen, welken hy zou mogen goedvinden te hooren, voor hun Ed. Mog. te dagvaarden, om, ten overstaan van twee Commissarissen, te worden gehoord. Van nu af aan zich verklaarende tegen alles, wat men uit verhooren, op de andere wyze ingezigt, ten zynen laste zou trekken.

Besluit ter Afzettinge by hun Hoog Mog. tegen hem genomen

Inmiddels vernam PAULUS, dat VAN DER POT een Rapport tegen hem uitgebragt hadt, en leeverde daar op een Verzoekschrift by hun Hoog Mog. in, dat dit Stuk hem in handen gesteld mogt worden, om zyne belangen daar tegen den Staaten op doen voorkomen. Vrugteloos. — Immers, op den drie en twintigsten van Grasmaand, viel dit Besluit ter Hooge Staatsverga-

gadering, „ dat naa examinatie van het Rap- LVI.
„ port door VAN DER POT ingediend, en BOEK.
„ verſcheide andere zaaken en omſtandighe-
„ den in het Beſoigne geallegeerd, en ten 1787.
„ klaarſten geprobeerd bevonden zynde, 1788.
„ dat de Punten, ten laſten van PIETER
„ PAULUS, welke hun Hoog Mogenden
„ in deezen zouden kunnen moveeren,
„ beſtaan in klaare Faiten, waar op het
„ onnoodig is nadere Informatien van den-
„ zelven in te neemen, als het welk tot
„ niets anders zou kunnen dienen, dan
„ om eene zaak, die op zich zelven van
„ de grootſte evidentie is, en die eene
„ ſpoedige voorziening eischt, te verwar-
„ ren, en op de lange baan te ſchuiven;
„ en in agtinge genomen zynde, dat, naa
„ het gedaane onderzoek, aangaande de
„ Conduite van den gemelden PIETER
„ PAULUS, uit alle de daar by gevoegde
„ omſtandigheden en gebeurtenisſen, te
„ zamen genomen, overvloedig conſteert,
„ dat dezelve Mr. PIETER PAULUS, zich
„ voor het oog van de ganſche Wereld
„ zeer diep gemengd, en een principaal
„ beſtier heeft gehad in de maatregelen,
„ die door een verderflyke Kabaal tot ver-
„ andering van de waare Conſtitutie der
„ Republiek, en ſpeciaal tot verminde-
„ ring van de wettige authoriteit van zyne
„ Doorlugtige Hoogheid als Admiraal Ge-
„ neraal, zyn ondernomen: dat zodanige
„ Conduite direct ſtrydig zynde met de
„ verpligtingen van den Post, dien hy
„ bekleedde, en met zyne betrekkingen

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zo tot de Generaliteit als byzonder tot de „ Persoon van zyne Doorlugtigste Hoogheid, als Hoofd van het Zeeweezen „ van den Staat, hem Mr. PIETER PAULUS, met het hoogste regt, heeft doen „ verliezen alle aanspraak op het vertrouwen van hun Hoog Mogenden, en van „ Hooggemelde zyne Doorlugtigste Hoogheid. Ingevolge hier van het vonnis, dat „ de Commissie van Raad en Advocaat „ Fiscaal van het Collegie ter Admiraliteit „ op de *Maaze*, zal worden ingetrokken „ en buiten effect gesteld, zo als by deezen geschiedt; wordende diensvolgens „ meergemelde Mr. PIETER PAULUS, in „ in die Qualiteit gedimitteerd, en van „ den Eed aan den Lande, in die zelfde „ Qualiteit gedaan, gehouden voor ontslaagen." — Zo ontsloeg men zich van eenen Man, die men zedert zes maanden vrugtloos hadt zoeken te loozen; welken men hieldt, dat veel meer kwaads gedaan hadt, dan het grootste gedeelte der afgezette Stedelyke Regenten (*).

Afscheids Brief van P. PAULUS.

Kragtig, sterk en vol nadruks was de Brief, met welken P. PAULUS van den Raad der Admiraliteit op de *Maaze* afscheid nam. Met rede betoonde hy daar in zyne verwondering, dat hun Hoog Mog. eene zaak op eene *Justitieele wyze* begonnen; op eene *Politique wyze* eindigden; dat het hun Hoog Mogenden hadt behaagd hem zyne De-

(*) Dus schreef 'er de jonge Griffier FAGEL over, BOUWENS *aan zyne Committenten*, bl. 69.

Demissie te geeven, zonder dat hy, tot nog toe, iets wist van de *precise gronden* en *motiven*, waar op hy zulks kon hebben *gemeriteerd*, en zonder dat hy deswegen direct of indirect was gehoord geworden. Op de algemeene beschuldigingen merkt hy aan, dat 'er geen een fait of omstandigheid wordt uitgedrukt, waar uit iets van deezen aart zou blyken. Naa zich op de Registers van de Admiraliteit, en op het getuigenis van den Alweetenden God beroepen te hebben, schryft hy; „ Onder„ tusschen kan ik thans, Edel Mogende „ Heeren! niets anders doen, dan my ook „ aan deeze Resolutie met stilzwygen te „ onderwerpen — en de beoordeeling dee„ zer geheele zaak aan de onpartydige Na„ tie — aan geheel *Europa* — jaa aan „ den opperšten Regter van alle Regte„ ren, (zy mogen zyn, die zy zyn,) den „ onwankelbaaren rotssteen van myn vol„ komendst vertrouwen —— met eerbie„ dige onderwerping, over te laaten. — „ Ik doe dit ook met des te meer blymoe„ digheid, daar Hy, die harten en nieren „ van alle Menschen beproevende, en alle „ dryfveeren van hunne handelingen grondig kennende, ook bewust is van de „ zuiverheid myner bedoelingen en hande„ lingen, in alle deelen van myn Post, en „ van de hartlyke liefde en yver, waar „ mede ik, naar myn zwakke vermogens „ myn Vaderland heb getragt te dienen — „ Ja, ik doe dit met des te meer blymoe„ digheid, daar myne Eer is bewaard ge-

LVI. BOEK.

1787. 1788.

 „ blee-

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ bleeven — daar men niets tegen my heeft „ kunnen voor den dag brengen, dat in „ Regten eenigzins bestaanbaar was — „ waar van Hooggemelde Resolutie van „ hun Hoog Mogenden zelve, zo wel als „ de bewustheid van U Ed. Mogenden, „ my altoos de zekerste waarborg zal wee„ zen (*)."

Bedenkelykheid wegens zyn Opvolger.

Rustige taal, gesprooken in een tyd, die naauwlyks zulks gedoogde. Meer zou hy hebben kunnen zeggen, althans indien het waarheid is, gelyk men wil, dat de Admiraliteits Secretaris VAN DER HEIM, dien wy by het Rapport der Staatscommissie als een der zes berugte Vroedschappen van *Rotterdam* gebrandmerkt zagen, en door de Burgery, vóór de Omwenteling, afgezet was, hem vóóraf, onder de hand, met het doen van aanzienlyke aanbiedingen, aangezogt hadt om vrywillig zyn post neder te leggen. — Wat 'er ook van de egtheid des Briefs moge weezen, uit welken, de egtheid eens veronderfteld zynde, niets meer te haalen was, dan dat hy voor zich zelven hartlyk deel nam in de zaak der Patriotten, en het behoud van *Holland* te-

(*) Het overige van dit Afscheid is meest ingerigt om te toonen in welken staat, door zyne medewerking, het Collegie ter Admiraliteit aan de *Maase* gebragt was. Het hoofdzaaklyke hier van hebben wy opgegeeven XIX. D. bl. 306. Men zie alle de Stukken, waar uit wy dit verslag ontleenden, in de *Verzameling van Stukken, betrekkelyk de Demissie van Mr.* PIETER PAULUS; men vindt ze ook in de *Verzamel. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 251—285.

tegen de overweldiging der andere Partye, terwyl in zyn Vonnis geen enkel woord van deezen Brieve, eerst de groote zaak, gerept wordt, het hadt een vreemd aanzien, schoon in die dagen geen voorbeelden van dit slag ontbraken, dat het Ampt, hem ontnomen, werd opgedraagen aan VAN TEYLINGEN, Vroedschap van *Rotterdam*, dien men met zo veel nadruks vermeld vindt onder de zes Vroedschappen dier Stad, in 't even gemelde Staatsrapport met eene zwarte koole getekend (*).

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Amptsverwisselingen van een zonderling aanzien, in algemeene Staatsposten, vielen 'er voor, die, schoon anders gewyzigd en alle zo doorsteekend haatlyk niet als de evengemelde, nogthans der naagedagtenisse niet mogten onttrokken worden. De Heer WYCKERHELD BISDOM, dien PIETER PAULUS in het Fiscaalschap by de Admiraliteit was opgevolgd, hadt zich reeds in dat Ampt bedenkelyk gedraagen, vooral door in het onderzoek der Zeelieden tegen den zo zeer verdagten Zee-Capitein A. DE BRUIN, de verzuimenissen in Krygs- en Lyfsnoodwendigheden hem door den Heere VAN LYNDEN, Envoyé van den Staat te *Stokholm*, opgegeeven, als kleinigheden te doen verdwy-

W. BISDOM legt zyn Ampt van Thesaurier Generaal neder, en wordt door VAN DER HOOP opgevolgd.

(*) Men slaa hier na het *Rapport der Commissie te Rotterdam*, waar beiden die Heeren te meermaalen in een ongunstigen dag voorkomen. Zie ook onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 329 X. D. bl. 184. XII. D. bl. 100. en XVI. D. bl. 131.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

dwynen, en 'er den Luitenant KOELBERG het slagtoffer van te maaken (*). Hy was vervolgens Thesaurier Generaal geworden, en hadt in dit Ampt het doorgaande op de zyde van den Stadhouder en de meerderheid van den Raad van Staaten gehouden; doch niet altoos, of niet sterk genoeg, om te voldoen aan den Stadhouder, buiten wiens medewerking hy deezen post verkreegen hadt, en die nu een ander daar mede wilde bekleeden. Volgzaam betoonde hy zich, op den eersten wenk, om zyn ontslag te vraagen. Eene reklykheid, voor welke hy genoegzaame schadeloosstelling ontving, niet alleen door een voormaals bedongen Jaargeld van *vier duizend* Guldens, zo hy ooit van dien Post afstand deedt, te ontvangen, maar ook met een Raadsheersplaats in den Hoogen Raad van *Holland* beschonken te worden. Wegens zynen afstand spreekt hy op deezen flaauwen toon, „ dat hem redenen „ waren voorgekomen, waarom hy, die „ ten allen tyde het gemeen nut boven „ zyn byzonder gesteld hadt, van dien „ Post meende te moeten afstaan." Zyne Afscheids Aanspraak is vol trekken van vleiery des herstelden Stadhouders, en des toenmaaligen Bewinds. Men zou, deeze leezende, hem allergeschikst oordeelen om in dien Post te blyven volharden, ja voor iemand houden, die bezwaarlyk zou overtroffen

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* III. D. bl 366—368.

sen worden in het toenmaalig Bewind hartlyk toegedaan te weezen (*). Maar zommigen willen, dat het geheim roerzel deezer Postverandering moet gezogt worden in eene belofte gedaan aan VAN DER HOOP, Secretaris der Generaliteits Rekenkamer, om hem dat Ampt te bezorgen; en dus een niet min voordeeligen Post te doen bekleeden dan zyne Broeders, de een Fiscaal ter Admiraliteit van *Amsterdam*, de ander Luitenant Generaal der Ruitery. —— Zulke Amptsverplaatzingen geeven ruimte om gunstbetoon op gunstbetoon te staapelen. Althans de bevorderde VAN DER HOOP werd opgevolgd door eenen VAN HELSDINGEN, Pensionaris in den *Brielle*, die door deeze bevordering, zyn voorstaan der Stadhouderlyke belangen, als 't ware betaald kreeg.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

De breede last ten onderzoek aan den Fiscaal VAN DER POT gegeeven kon niet missen veele Amptenaaren van den Staat in verlegenheid en ten val te brengen. Dit was onder anderen het lot van Mr. HIERONYMUS SLICHER, Agent van hun Hoog Mogenden. Een onderschepte Brief, dien men veronderstelde door hem aan zynen Broeder Mr. RAYMOND SLICHER, Secretaris van den Hove van *Holland*, die ten lande uitgeweeken, zich te *Brussel* bevond, geschreeven te zyn, gaf aanleiding om hem in

De Agent H. SLICHER afgezet.

(*) Men leeze de Staatsbesluiten by die Amptsnederlegging genomen, en de Affcheidsreden in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5217—5227.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

in zyne Bediening te schorten. — Nimmer durfde men hem dien Brief vertoonen; nimmer hem den inhoud mededeelen; de twee Schryfmeesters, dien Brief met SLICHERS gewoon handschrift vergelykende, durfden de gelykheid van het eene met het andere niet bevestigen. Dit sprong vrugtloos af. Een ander bedryf deedt hem voor het Hof ontbieden, en daar onderhouden, wegens een Gesprek op straat met den Raadsheer van het Hof NOLST gehouden, waar in hy beledigende uitdrukkingen, opzigtelyk dat Hof, zou gebruikt hebben. Dit gesprek hadt die Raadsheer, hoedanig het dan ook moge geweest hebben, ten Hove aangebragt. En werd hy teffens voor Gelastigden van hun Hoog Mog. in verhoor genomen, wegens zyne deelneeming in het *Vaderlandsch Fonds*, dat gehaate middel, door de Patriotten, met zo veel opgangs aangewend. Met eene onbeteuterde vrymoedigheid erkende hy zyne deelneeming in 't zelve: waar op die Commissie, TORCK VAN ROOSENDAAL aan 't hoofd hebbende, hem met veel onbescheids deeze Vraag deedt, *hoe heb je 'sjaarlyks kunnen blyven contribueeren, daar je zag wat een* vervloekt gebruik, *door die* verdoemde Kabaal, *daar van gemaakt wierd?* — Op welk een onbeschoften uitval SLICHER manlyk antwoordde; *Ik weet niet tot eene* verdoemde Cabaal *behoord te hebben*; *en het is my niet gebleeken, dat van de Penningen van het Vaderlandsch Fonds een* vervloekt *gebruik gemaakt zy.* Nader gevraagd, *of hy*

by tegenwoordig nog by die zelfde gedagten bleef? was zyn even rustig antwoord *Ja!* Doch wat hy ook mogt gezegd hebben, het vonnis zyner Amptsverlaating, 't geen spoedig volgde, was reeds geveld (*).

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

R. SLICHER van zyn post ontzet.

De Broeder deezes zo onwaardig behandelden Heere Mr. RAYMOND SLICHER, Secretaris van den Hove van *Holland*, ten tyde der Omwentelinge in *'s Gravenhaage* aan mishandelingen en zwaarder bedreigingen blootgesteld en genoodzaakt zich te verbergen, voor de woede des Gemeens, was vervolgens, met toestemming van zyne Hoogheid, de Hofplaats ontweeken, en na *Brussel* verreisd. Niet lang daar naa trok zyne Hoogheid dit verlof in. Eene intrekking welhaast gevolgd door een beklag des Hofs by de Staaten, het hard voor andere Secretarissen oordeelende, dat zy den post van den Heer SLICHER langer zouden waarneemen; schoon zy des geene klagten altoos gedaan hadden. Maar, wanneer de Heer SLICHER, vervolgens zyn bezwaar te kennen gaf, over den Eed op de nu ingevoerde Constitutie, deedt het Hof hier van onverwyld de weete aan de Staaten, die niet marden om terstond de gegeevene Com-

(*) In de *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. vindt men een Brief van den Heer H. SLICHER aan den Verzamelaar geschreeven, die over de geheele behandeling hem aangedaan veel lichts verspreidt, als mede de opgave der oorspronglyke Stukken, van bl. 34—53: met overwyzing tot het VII. D. dier *Verzamel.* bl. 292—296. waar reeds een en ander Stuk, hier toe betrekkelyk, geplaatst was.

LVI. BOEK. 1787. 1788. Commisſie in te trekken en hem van zyne bediening te ontzetten (*).

De Commis QUARLES genoodzaakt te bedanken, door H. FAGEL opgevolgd.

De Commis QUARLES vondt zich, ten aanziene van het Vaderlandſche Fonds, gelyktydig met den Agent SLICHER, voor hun Hoog Mog. gedaagd, en gaf rustig antwoord op de hem des voorgeſtelde bezwaaren. Naa opſchorting in zyn voordeelig Ampt genoodzaakt om voor 't zelve te bedanken, zag hy zyne plaats vervullen door den Kleinzoon des ſtokouden Griffiers FAGEL, die omtrent eën Jaar geleeden zynen Grootvader ter hulpe was toegevoegd. Zyne Hoogheid ſtelde voor om Mr. HENDRIK FAGEL, die nu omtrent een Jaar lang, buiten kosten van den Lande, de Vergadering gediend en blyken van bekwaamheid gegeeven hadt, de voordeelen van het Commis-ampt te ſchenken; met toevoeging van den tytel van *Tweeden Griffier*, en voorts het Commis-ampt onbegeeven te laaten (†). Dit, wel verre van tegenſpraak te ontmoeten, vondt gereeden ingang, en werd dus het Griffierſchap als gevestigd in een Geſlacht, 't welk in vier geduchte omkeeringen, het Huis van *Oranje* ten dienſte geſtaan hadt.

Lot Secretaris

Zonderlinge wendingen neemt het rad der Amptsbezorgingen in tyden als wy thans

(*) Men vindt de oorſpronglyke Stukken hier toe betrekkelyk byeen in de *Verzam. by* DE CHALMOT IX. D. bl. 54—67.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5155. *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 211 *enz.* en IX. D. bl. 40—47.

thans beschryven; hier van kan, by de voorgaande Staatsampten, ten voorbeelde strekken, 't geen den Secretaris BLOK in *Noord-Holland* ontnomen en aan Mr. HENDRIK VAN STRAALEN *Jansz.* toegevoegd werd. Laatstgemelde Heer, die eenigen tyd vóór de Omwenteling, in het onderzoek van den slegten staat der Admiraliteit van *Friesland* gebruikt was, bekwam naa de Omwenteling zelve het Secretariaat van Gecommitteerde Raaden (*). De Heer BLOK dit Ampt bekleedende, hadt, naa dien lotwisfel in den Lande, aan Gecommitteerde Raaden verzogt, eenigen tyd van het waarneemen zyner Bediening te mogen verschoond worden; ter oorzaake van het gevaar 't geen hem boven 't hoofd hing. Dan, uit een Staatsbesluit der Staaten van *Holland* (†), by 't welk hy persooneel als Minister ter verantwoording werd opgeroepen, ten vollen begreepen hebbende, dat men hem, naar den loop der

LVI. BOEK. —— 1787. 1788. van het *Noorder Kwartier* uitlandig

(*) Vervolgens verwierf hy van Staaten van *Holland* vryheid, „ om de Vergadering en Besoignes van „ hun Ed. Gr. Mog te mogen bywoonen; en werd „ hy voorzien van een *Credentiaal*, om, wegens „ *Holland* ter Generaliteit te verschynen, en de „ Deliberatien van den Staat aan te hooren, en „ zulks uit hoofde van de personeele Commissien, „ welke hy de eer hadt, van wegen deze Provin„ cie, te bekleeden." Van welk gunstbetoon hy daadlyk, in beide de gevallen, gebruik maakte. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 233.

(†) *Resol. van Holl.* 8 Oct. 1787.

LVI. BOEK. 1787. 1788. der dingen in die dagen, aan vervolgingen wilde blootstellen, voldeedt hy wel aan het gegeeven bevel; maar verzogt teffens verlenging van zyn verlof, om eerst den uitslag van de raadpleegingen op zyne Verantwoording af te wagten.

Raadslag des Stadhouders ten zynen opzigte. Welhaast vernam de Heer BLOK, dat 'er by Gecommitteerde Raaden een Besluit gevallen was, om, vóór op zyn laatste verzoek een besluit te neemen, den Stadhouder des te raadpleegen, en diens raad in te neemen. Van dit tydstip af viel het dien Heer ligt te raamen, gelyk hy naderhand met zo veele woorden verklaarde, „ dat het „ hem daar uit toescheen, dat deeze stap „ alleen ingerigt was om hem, onder „ schyn van het Regt te willen handhaa- „ ven, al mede het slachtoffer te maaken „ van de persooneele gevoeligheid van het „ Huis van *Oranje* tegen de geenen, wel- „ ke in denk- en handelwyze van 't zelve „ hadden durven verschillen."

BLOK bedroog zich niet in dit ongunstig vooruitzigt. Immers de Stadhouder, des geraadpleegd, gaf te kennen, „ dat „ het hem was voorgekomen, dat, voor „ zo verre de Heer BLOK zich niet kon „ vleijen met die agting en dat vertrou- „ wen, welke tot eene gepaste uitoefening „ zyner Bedieningen noodig waren, zo „ dra hy van den staat der raadpleegingen „ omtrent zyn Persoon, op de eene of „ andere wyze, kennis bekomen mogt, „ hy waarschynlyk wel wenschen zou,

„ om,

„ om, ten einde de rust by de Ingezete- LVI. BOEK. 1787. 1788.
„ nen te bevorderen, en allen gevaar voor
„ zich zelven voor te komen, zyn ont-
„ slag te bekomen: alzo een onbepaald
„ verlof van afweezigheid te veel ongele-
„ genheden en belemmeringen zou ople-
„ veren, in een Post als die van Secreta-
„ ris van Gecommitteerde Raaden; en een
„ beslissende order, om binnen eenen be-
„ paalden tyd weder te keeren, gelegen-
„ heid zou kunnen geeven, tot verre-
„ gaande ongeregeldheden, ja zelfs tot ge-
„ vaarlyke attentatien tegen zyn persoon en
„ leeven (*)."

Met zodanig een voorslag strookte wonder wel de aanbieding door den Heer Blok, korten tyd daar naa, aan Gecommitteerde Raaden gedaan, „ dat hy wel zou over- „ hellen, om, onder voorbehoud van „ schikkingen, die billyk gevorderd kon- „ den worden, zyn Post van Secretaris in „ handen van hun Ed. Mog. te resignee- „ ren; gelyk hy, zo hun Ed. Mog. hem „ op eene eerlyke en redelyke wyze ge- „ liefden te gemoet te komen, ook vol- „ komen gereed was, om den Post van „ Commis der Finantien mede te resig- „ neeren."

Op welk een voet hy aanbiedt afstand te doen.

Wel-

(*) Dit is de rondste bekentenis des Stadhouders zelve, wegens de onveiligheid van Persoon en Leeven, voor die zich, op eene aanmerkelyke wyze, in de zaak der Patriotten hadden laaten zien. Men vergelyke hier mede de verklaaringen deswegen, door ons geboekt in het XVI. D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 291 en 295.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Ontslag hem verleend.

Welkom was deeze Brief, op denzelven en den evengemelden Raadslag des Stadhouders, vonden Gecommitteerde Raaden ten zelfden dage goed, hem eenvoudig zyn Ontslag te verleenen als Secretaris en naderhand desgelyks als Commis der Finantien, onverminderd de raadpleegingen der Staaten over zyne Verantwoordelykheid, met vrylaating om zich ter behoorelyker plaatze te vervoegen, zo hy meende eenige verzoeken te mogen doen om de wedergave van zyn Amptgeld of andere stukken geldzaaken betreffende, met byvoeging, om gunstig agt te zullen slaan op een toekomend verzoek tot de teruggave van zyn Amptgeld.

Zyn beklag over die handelwyze.

Weinig baate het den Heer BLOK naderhand, in een beredeneerd Vertoogschrift, aan te wyzen hoe trouwloos men hem, op een *voorwaardelyk* verzoek van Ontslag, 't zelve *onbepaald* gegeeven, en zich, tegen zyn oogmerk, van dat verzoek bediend hadt tot een voorwendzel om hem te verwyderen. Billyke verontwaardiging deedt hem deeze woorden ter penne uitvloeijen; „ dat men 'er zich op toegelegd hadt, om „ eenen eerlyken Minister, op eene geheel „ politieke, en te eenemaal wederregtlyke „ wyze, van zyne Ampten te deposseederen, en hem, zo wel als zyn onschuldig Huisgezin, de droevige slachtoffers „ te maaken van den yver en getrouwheid, met welke hy, geduurende den „ loop zyner Bedieninge, zyne wettige „ Overheid hadt getragt te gehoorzaamen,

„ en

„ en deszelfs duldelyke oogmerken by te „ staan en te bevorderen." LVI. BOEK. 1787. 1788.

De Heer BLOK hieldt na dit alles aan zich om van zodanige middelen gebruik te maaken, als hem overig waren tot het verkrygen van een Regt hem deezer wyze ontzegd; en ondernam hy naderhand een Regtsgeding zo in *Brabant* als in *Frankryk*; doch door de staatkundige omstandigheden, geheel vrugtloos (*).

Voorslag om de Eer van L. VAN BRUNSWYK te herstellen.

Wat voorheen, ten dage der Patriotten, verhoogd was, moest nu vernederd, en wat toen verlaagd was, thans verhoogd worden. Dit laatste strekte men, om des niet in gebreke te blyven, zo verre mogelyk was uit, en liet het op den dooden werken, toen aangewende vroegere poogingen waren te kort geschooten. Een zonderling voorbeeld hier van treffen wy aan in de Eerherstelling des geweezen Veldmarschalks LODEWYK ERNST VAN BRUNSWYK. De Stad *Hoorn*, die wy eerlang ter Staatsvergadering van *Holland* overvloedig yverig zien zullen in alles op den ouden voet te brengen, hadt in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII aldaar den voorslag gedaan, „ om het Besluit in den Jaare „ MDCCLXXXIV, betrekkelyk den Veld„ marschalk L. VAN BRUNSWYK (†) in „ te

(*) De oorspronglyke Stukken verschaft ons DE CHALMOT *Verzamel.* III. D. bl. 151 *enz.* IV. D. bl. 32, 285—297. Men raadpleege vooral Mr. B. BLOK *Mem.* bl. 83—194.

(†) Zie de Geschiedenis dier Afzettinge in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 113—171.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ te trekken, met verklaaring, dat hun
„ Ed. Gr. Mog. steeds gedagtig de dien-
„ sten, door hem, in verschillende betrek-
„ kingen, aan het Land beweezen, denzel-
„ ven met veel genoegen van den blaam,
„ welke door dit Staatsbesluit op zyn Per-
„ soon en doorlugtig Geboortehuis gelegd
„ was, ontheeven en weggenomen zagen
„ alles, wat daar uit ten zynen nadeele
„ konde getrokken worden." — Zy merk-
ten dit Besluit aan „ als een gevolg van
„ de ongelukkige tyden van Combustie en
„ Verdeeldheid, in welke *Holland* zich in
„ de laatste Jaaren bevonden hadt; en
„ meenden overzulks, dat de hoon en be-
„ lediging daar door den Hertog, het Huis
„ van *Brunswyk*, en ook zelfs ingewikkeld
„ den Stadhouder aangedaan, behoorde te
„ worden uitgewischt en hersteld."

Uitstel der bewerking.

Dit voorstel hadt op dien tyd, geen gevolg, en het draalen deswegen werd door zommigen toegeschreeven aan den invloed der Prinsesse, die den geweezen Veldmarschalk geen goed hart toedroeg. Het verwylde zo lang, dat hy het regtvaardigend Besluit, by zyn leeven, niet zag gebooren worden, en ingevolge daar van in zyne voorige Waardigheden hersteld wierd, schoon hy tot den twaalfden van Bloeimaand MDCCLXXXVIII zyn dagen rekte.

Staatsbesluit om hem te regtvaardigen.

By de staatlyke Bekendmaaking zyns overlydens ter Algemeene Staatsvergaderinge, was men terstond gedagtig, aan een Besogne in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXIV aangelegd met Heeren Gecommitteerden uit

den Raad van Staaten, welke, wegens tusschenkomende omstandigheden, van tyd tot tyd, was uitgesteld; doch als nu ten spoedigsten diende gehouden te worden. Men nam onverwyld dit stuk ter hand, en naa het uitstel toegekend te hebben aan de gesteldheid der tyden, zints de Afstanddoening des Hertogs: „ dewyl van de gisting der gemoederen in den Staat niet „ te verwagten was, de vereischte bedaardheid om het gebeurde uit zyn waare „ oogpunt te beschouwen," oordeelde men met de Omwenteling, den tyd gebooren, om des een Verslag uit te brengen; en dat, hoe zeer het onverwagte overlyden des Hertogs het oogmerk hadt doen vervallen, „ om denzelven het genoegen te „ geeven van eene nadere Verklaaring van „ hun Hoog Mog. ten deezen aanziene, „ te mogen verneemen," zy nogthans oordeelden niet te moeten nalaaten de Nagedagtenis van den Hertog te regtvaardigen.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Eene Regtvaardigverklaaring gegrond op den Afscheidsbrieve des Hertogs (*), en in deeze woorden begreepen; „ Dat hun „ Hoog Mog. aan de nagedagtenis van „ den Hertog L. E. VAN BRUNSWYK ver„ schuldigd waren te erkennen, dat de we„ derwaardigheden door hem geleden, toe „ te schryven waren aan een geest van „ verwarring en wantrouwen tegen Hem, „ tegen den Stadhouder en veele notabele Re-

De Regtvaardiging.

(*) Men slaa denzelven naa in onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 169.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ Regenten, als het gevolg van eenen on-
„ gelukkig gevoerden Oorlog. — Dat zy
„ aan de goede diensten indagtig, door den
„ Hertog aan het Land beweezen, en aan
„ de blyken van erkentenis deswegen van
„ alle de Bondgenooten, verklaarden, dat
„ aan hun nooit eenige grond van waarheid
„ was voorgekomen voor de lasterlyke Ge-
„ rugten tegen zyn Persoon; en dat voor
„ zo verre soortgelyke bedenking by zom-
„ mige Provincien scheen doorgestraald te
„ hebben, nu, noch ooit, eenig gevolg
„ ten nadeele van de Eer, Trouw en goe-
„ de Diensten van den Hertog getrokken
„ zou worden. Dat hun Hoog Mogenden
„ wel wenschten, de Verdenkingen en de
„ Stukken, waar in dezelve waren voor-
„ gedraagen, voor het gezigt der Naako-
„ melingschap te kunnen verbergen; maar
„ dat dezelve in Publieke Nieuwspapieren,
„ zo binnen als buiten 's Lands verspreid
„ zynde, derzelver vernietiging volstrekt
„ onmogelyk geworden, en er thans niets
„ anders overig was, dan door tegenge-
„ stelde Besluiten in de Registers van
„ Staat, en door derzelver bekendmaaking
„ het effect der voorige weg te neemen. —
„ Weshalven zy verklaarden, dat hun
„ nooit eenige grond van waarheid was
„ voorgekomen om de lasterlyke gerug-
„ ten, op onderscheide wyzen, tegen den
„ Hertog van BRUNSWYK verspreid, als
„ of dezelve, door kwaade trouwe en
„ moedwillig verzuim in 's Lands dienst,
„ of door misbruik van Invloed op zyne

„ Hoog-

„ Hoogheid, den Heer Prins Erfstadhou- LVI.
„ der, oorzaak ware geweest van de ram- BOEK.
„ pen, in de laatste oorlog, de Republiek
„ overgekomen (*)." —— In deezer voe- 1787.
ge poogde men, met eene pennetrek, uit 1788.
te delgen zo veele verdenkingen en beschuldigingen, als ten laste des Hertogs, in het bovengemelde tydperk, geheel het Land doorgeloopen hadden, en die met groote letteren in de Staatsbesluiten geschreeven stonden. Dan hier door werd voldaan aan den heerschenden geest dier dagen, en byzonder aan den aanzoek van zynen Broeder F. VAN BRUNSWYK (†).

De Erfprins van *Oranje* met Krygswaardigheden beschonken.

Deedt men in deezer voege den overledenen Eerherstelling aan, zo veel mogelyk was, de Erfprins van *Oranje*, thans de lieveling en het voorwerp van gunstbetoon, werd als Overste en Capitein der tweede Grenadier Compagnie van het Regiment *Hollandsche* Gardes te voet, en in die zelfde waardigheid aan 't hoofd geplaatst der Lyfcompagnie Grenadiers van het Regiment, wel eer het derde *Oranje Nassau* geheeten, maar thans naar diens naam, dat van *Erfprins van Oranje Nassau* vernoemd. Met deeze posten bekleed nam hy de reis aan na *Duitschland*, vergezeld van den Oversten Graaf VAN STAMFORT en den Hoogleeraar TOLLIUS, niet alleen om een bezoek by den Koning van *Pruissen* af te leggen; maar boven al met oog-

(*) *Resol. Gen.* 20. Mey en 1. July 1787.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 259.

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

oogmerk om den winter te *Brunswyk* door te brengen, en daar, in zommige takken van Weetenschappen, byzondere lessen by eenige Hoogleeraaren te neemen, en onderweezen te worden in de Krygsleerschool des regeerenden Hertogs VAN BRUNSWYK, wiens lof in Staat- en Krygskunde ten hemel toe verheeven, en naa het overlyden van FREDERIK DE GROOTEN, benevens den gryzen LAUDON, onder de grootste Veldheeren deezes tyds gerangschikt werd (*). Niet weinig aanmerkingen vielen 'er, doch in stilte, op deeze verzending des vermoedelyken Erfstadhouders na een Ryk en een Hof, zo geschikt, om aan de reeds gestrooide zaaden van Heerschzugt verderen en weeligen wasdom te geeven. Zyn ontvangst, zyn verblyf, en de eerbetooningen hem aangedaan, moesten te gader daar toe strekken, en kragtig medewerken.

Staatsbesluit omtrent de Landofficieren.

Onverwyld naa de Omwenteling was men bezig by hun Hoog Mog. om het beslootene, op den eersten van Zomermaand, wegens de provisioneele Suspensie van alle Officieren, welke zich aan overtreeding van den Eed aan de Generaliteit hadden schuldig gemaakt, in alle Posten, door hun bekleed, en waar in zy van wegen de Generaliteit beëedigd waren, te bevestigen; met byvoeging van zodanige andere Officieren, welke zich mogten misgreepen hebben en in hun pligt te kort geschooten zyn;

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1246, en 1491.

zyn; en om den Raad van Staaten te verzoeken dit te volvoeren, het zy door aanschryving aan de bevelvoerende Officieren, het zy op eene andere geschikte wyze; onverminderd zodanige Actie, als van wegens het Officie Fiscaal geoordeeld zou worden tegen hun te moeten geinstitueerd worden; met verder verzoek aan den Raad van Staaten om tot waarneeming van het Officie Fiscaal, in dit buitengewoone geval, te mogen gebruiken eenen van 's Lands Advocaaten, 't zy van hun Hoog Mog., 't zy van den Raad. —— En als ware dit besluit nog niet smaadlyk genoeg voor die Officieren, luidde het slot, „ voorts wordt „ zyne Hoogheid, als Capitein Generaal „ van de Unie, verzogt, om op zodanig „ eene wyze als hy meest geschikt zou „ oordeelen aan die Officieren, welke ge„ trouw waren gebleeven aan hunne Eed „ en Verpligting aan de Generaliteit, als „ mede aan de Gouverneurs, Commandan„ ten en Majoors van de Garnisoenen, het „ genoegen en de goedkeuring van hun „ Hoog Mog. wegens derzelver gehouden „ gedrag, te kennen te geeven (*)."

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

Wegens de Zeeofficieren.

Op voordragt van *Zeeland*, werd, ten zelfden dage, by hun Hoog Mog. vastgesteld, de Admiraliteits Collegien aan te schryven om ten spoedigsten aan de Algemeene Staaten op te geeven, of, en welke Officieren zich, onder haar beheer, bevon-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 139 en 217. *Resol. Gen.* 21 en 28. Sept. 1787.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

vonden, die in dienst van anderen getreeden of gebleeven waren, zonder of tegen behoorelyk Verlof van de Admiraliteiten, of van den Admiraal Generaal (*). Men bedoelde hier mede de uit onze Geschiedenis bekende Zee-officieren SELS, VAN PELT, BRAAK, SCHIERHOUT en anderen, die op de *Hollandsche* Gewapende Vaartuigen in de *Zuider Zee*, en op de Uitleggers in de Rivieren gediend hadden (†).

Gedrag der Staaten van *Holland* omtrent de betwiste Protectie aan de hun gehoorzaamende Officieren, door Gecommitteerde Raaden gewraakt.

Het gedrag der Saaten van *Holland*, die aan alle Krygsofficieren, op de plegtigste en kragtdaadigste wyze, gelyk wy, dat Tydvak behandelende, gezien hebben (§), hunne Bescherming en Schadeloosstelling beloofd hadden, wegens alles wat hun, uit hoofde van het gehoorzaamen hunner Bevelen mogt overkomen, was in dit stuk, ter Algemeene Staatsvergaderinge, by dit wisselen van het Staatsgety, zo onverantwoordelyk, dat ze de berispende bedenking niet ontgaan kon van Gecommitteerde Raaden, hoe zeer ook deezen, in de laatste maanden het bestuur en gebruik des *Hollandschen* Krygsvolks belemmerd en tegengewerkt hadden (**). *Zy* merkten op „ dat het onbestaanbaar was „ met het denkbeeld, 't welk ieder zich „ van een Souverain moest vormen; dat „ het niet dan tot het gebooren worden „ van een allergegrondst en schadelykst „ wan-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 240.
(†) *Resol. Gen.* 31. Oct. 1787.
(§) Zie onze *Vaderl Hist.* XIV. D. bl. 314. 315.
(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 367.

„ wantrouwen zou ſtrekken, te onderſtel- „ len, dat die Souverain, offchoon de zaa- „ ken by verhaasting en niet uit het rech- „ te oogpunt beſchouwende, egter belof- „ ten doende, welke, by een bedaarder „ en beter inzien, door hem niet zouden „ gedaan zyn, daar aan geen geſtand zou „ doen (*)."

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Amſterdam dringt aan op het geſtand doen des gegeeven woords.

Niet min gevoelde *Amſterdam* de billykheid om het gegeeven woord geſtand te doen, blykens een allernadruklykst voorſtel, in Slachtmaand, ter Vergaderinge van *Holland*, waar in wy onder anderen leezen, „ dat men beducht was, dat hun Hoog „ Mogenden, door de woorden by derzel- „ ver Beſluit van acht en twintig Septem- „ ber, *Officieren die aan hunnen Eed aan* „ *de Generaliteit niet zyn getrouw gebleeven*, „ zouden verſtaan alle Officiers, welke ge- „ meend hadden de Orders van hunnen „ Territoriaalen Souverain en Betaalsheer „ te moeten opvolgen, en aan welken uit „ dien hoofde, de Protectie was toege- „ zegd. —— Voorts moest de Stad de „ aandagt van hun Ed. Gr. Mog. vesti- „ gen op de ongelukkige omſtandigheden, „ waar in verſcheide en wel verre de mees- „ te Officieren zich bevonden: alzo het „ niet te ontkennen was, dat by veelen „ derzelven niet huisvestte die gegronde „ kennis van ons Staatsweezen, welk 'er „ noodig was om na te gaan de onder-

„ ſchei-

(†) *Verzameling van Stukken raakende de Gen. Majoor* VAN RYSSEL *bl.* 38.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ scheidingen, die aan hun met opzigt tot „ de Generaliteit waren voorgehouden, en „ wel door Lieden aan hun in kunde ver- „ re superieur, en op welken zy, ziende „ het vertrouwen 't geen de Souverain „ toonde in dezelven te stellen, geen het „ minste mistrouwen konden hebben; dat „ ook anderen het voorbeeld hunner Chefs „ gemeend hadden veilig te mogen vol- „ gen; dat aan zommigen geen tyd van „ beraad overgelaaten was, en aan ande- „ ren de Besluiten van hun Hoog Mog. „ en den Raad onbekend gebleeven wa- „ ren" —— Om welke redenen de Afgevaardigden van *Amsterdam* voorstelden de zaaken ter Algemeene Staatsvergaderinge daar heen te stuuren, „ dat door hun „ Hoog Mog. wierden ingetrokken de Be- „ sluiten van acht Mey, zes Juny en acht „ en twintig September MDCCLXXXVII, „ voor zo verre by de eerstgemelde was „ verklaard, dat alle de Officieren, welke „ zich niet gedraagen hadden naar die Re- „ solutie, verklaard waren ongetrouw aan „ den Eed door hun aan den Lande ge- „ daan: en zo verre by de twee laatsten „ was besslooten, om alle die Officieren, „ en anderen, die zich aan hunnen pligt „ misgreepen hadden, te suspendeeren, „ onverminderd zodanige actie als van we- „ gen het Officie Fiscaal zou geoordeeld „ worden tegen hun te moeten geinsti- „ tueerd worden (*)."

Des-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 231—236.

Desgelyks vonden Gecommitteerden van hun Hoog Mog. tot Krygszaaken, in een uitgebragt Verslag, hoe ongunstig ook over 't algemeen voor de Krygslieden, die zich in het gemelde geval bevonden; zich gedrongen te betuigen; „ dat omtrent de „ meesten dier Officieren in aanschouw „ konden komen verscheide overweegin- „ gen, welke hun Gedrag, over 't geheel „ genomen, in een meer gunstig licht dee- „ den voorkomen. Dat daar toe konden „ gebragt worden de ongelukkige omstan- „ digheden van tyden en zaaken, in wel- „ ke alles was voorgevallen; de verregaan- „ de verwarringen en verschillen; de te- „ genstrydige Orders aan de Militie ge- „ geeven, en de daar uit voortvloeiende „ verschillende uitlegging van den Eed, „ en de verpligting daar uit voortkomen- „ de; onkunde en verkeerd inzien van „ zaaken; de verleiding op het voorbeeld „ van anderen; de middelen van overhaa- „ ling, intrigues en bedreiging, in het „ werk gesteld om dezelven van hunnen „ pligt af te trekken; het vooruitzigt van „ anderzins hunne plaatzen, en daar door „ somtyds het eenig middel van bestaan, „ te zullen verliezen; en de; in het te- „ genovergestelde geval; door *Holland* toe- „ gezegde Protectie en Schadeloosstelling. „ Dat deeze omstandigheden dan ook schee- „ nen aan te raaden, om een min gestreng „ oordeel te vellen over de gedraagingen „ van voorgemelde Officieren, en dezelve „ niet te doen ondergaan zodanige Straf

„ en

LVI. BOEK.

1787.
1788.

Niet ongunstig Verslag van Gecommitteerde tot de Krygszaaken.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ en Correctie, waar door derzelver Eer „ zou geschonden, en zy buiten staat ge„ steld worden, om, of nu, of voor het „ vervolg, wederom in dienst van den „ Lande te kunnen worden gebruikt."

Op welke gronden 't zelve steunde.

Hoogst billyk waren deeze overweegingen. Zy scheenen, in de daad, ingerigt om de zaak, ten voordeele dier ongelukkige Officieren, te beslissen; doch het vervolg deezes Verslags wyst uit, dat niet deeze redenen het pleit voor hun voldongen; maar dat het groot aantal der zodanigen, die in dit geval begreepen waren; het verschil der omstandigheden, waar in elk hunner verkeerd hadt, de moeilykheid en langwyligheid der Regtshandelingen tegen zulk een menigte van Persoonen, en de noodzaaklykheid om hunne zaak langs eenen anderen en korteren weg af te doen, de eigenlyke beweeggronden waren, waar om men van de eerst beoogde Crimineele Procedures afzag. — Ten blyke hier van strekt, dat het middel, tot die spoediger afdoening voorgeslaagen, niet min onregtvaardig was: dewyl het alle die Lieden, onverhoord, van hun staat en middelen van bestaan beroofde; en de voornaamste Hoofden, tegen welke men oordeelde de meest bezwaarende omstandigheden te kunnen aanvoeren, *om een voorbeeld te geeven*, aan Crimineele Vervolgingen blootstelde. — Verder aarzelde men wel of men *alle* de Officieren, die in het bewuste geval verkeerden, kon afzetten; doch de overhelling hier toe bleek genoegzaam uit deeze

be-

bedenking, „ dat, zo zy in hunne Militaire Posten bleeven, 'er op die wyze geen onderscheid plaats zou hebben tusschen hun en die Officieren, die blyken hadden gegeeven, van getrouwheid aan Eed en Pligt (*)." LVI. BOEK. 1787. 1788.

Hoe zeer de Officieren zich des beklagen.

Een onderscheid intusschen waar omtrent de Heer VAN RYSSEL, met zyn Medeofficieren zich op deezen trant by Staaten van *Holland* laat hooren, „ dat zy niet slegts „ of van hunne Equipagien, Bagadie en „ *Gelden*, door hunne eigene Medeofficie- „ ren, of van hunne overige goederen door „ plundering van een losbandig geworden „ menigte beroofd, of van de nog restee- „ rende Penningen tot voldoening der ge- „ maakte Capitulatien gepriveerd; maar „ zelfs van hunne Bedieningen en Inkom- „ sten, zelfs van die reeds verloopen wa- „ ren, verstooken, aan het gevaar van „ kostbaare en harde Procedures blootge- „ steld, en in het midden deezer menig- „ vuldige en voor zommigen geheel rui- „ neuse rampen, volstrekt aan zich zel- „ ven overgelaaten en de menigvuldige „ inroepingen van hun Ed. Gr. Mog. toe- „ zeggingen, zonder het minste effect, ge- „ laaten waren. Dat zy, boven het ge- „ voel van deeze onberekenbaare nadeelen „ en grieven, het hartzeer hadden gehad, „ om, als Krygsgevangenen van Staat, „ door zommigen hunner Medeofficieren „ op de hoonendste wyze beledigd, of, „ in

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 7—15.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ in dien toestand, schoon verbonden aan „ hun woord van Eer, buiten Soldy gelaaten, of als onwaardigen, waar op geen „ vertrouwen te stellen was, zonder eenige Schadeloosstelling of Pensioen, met „ hunne onderhoorige Corpsen, afgedankt „ waren; of als Ballingen, uit beduchtheid voor crimineele vervolgingen, den „ Vaderlandschen grond hadden moeten „ verlaaten, of hunne posten aanvanglyk „ vervuld gezien door zulken hunner Medeofficieren, die de hoogste verontwaardiging bevoorens verdiend, en zich in „ ongehoorzaamheid aan derzelver bevelen, in desertie en in het debaucheeren „ der Troepen van hun Ed. Gr. Mog. „ Grondgebied na elders, vergeeten hadden, en nu eindelyk buiten staat betoonden te zyn, om hunne onderhoorige Manschappen in goede tugt te houden, en der goede Ingezetenen persoonen, eer, openbaare veiligheid en goederen te beschermen (*).”

Hollands gedrag in deeze beschouwd

Dan hoe veele duchtige gronden tot verontschuldiging deezer Officieren, in opgemelde Staatsstukken werden bygebragt; hoe billyk en regtmatig de klagten waren, welke zy over de behandeling hun aangedaan, uitboezemden, dit alles baatte luttel. De Leden der Vergadering van *Holland*, die van *Amsterdam* alleen uitgezonderd, hadden geen moeds genoeg om het ge-

(*) *Verzamel. van Stukken raakende de Generaal Major* VAN RYSSEL bl. 25 en 28.

gegeeven woord aan de Officieren gestand te doen, hunne eigene waardigheid te handhaaven, en het verpletterend ongeluk van zo veele braaven voor te komen. Billyk hadt men mogen wagten dat die Leden der *Hollandsche* Staatsvergaderinge, die de bekende Besluiten, ten voordeele dier Officieren, genomen hadden, schoon buiten staat om den stroom ten bederve dier ongelukkigen ter Algemeene Staatsvergaderinge te stuiten, egter, om hunne plegtig gedaane toezegging van bescherming, gestand te doen, zouden verklaard hebben, dat zy 't geen die Officieren geschiedde als aan hun zelven geschied aanmerkten; dat zy die Mannen, op hun Grondgebied, voor alle vervolging bevryden, hunne Jaargelden op den ouden voet voldoen, en geen Officieren op hun Grondgebied dulden zouden, die, in de plaats deezer Braaven, werden aangesteld. Dit schreef Billykheid, dit schreef Eer voor; maar laage vrees voor eigen veiligheid, met haare getrouwe gezelinne vleiery, beheerschte, om zo te spreeken aller harten.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Eene laagheid, die ten grond strekte, dat Staaten van *Holland* ter Algemeene Staatsvergaderinge, het Besluit lieten doorgaan, „ om zyne Hoogheid te verzoeken „ om te dimitteeren alle Officieren, wel„ ken, of daadlyk op *Utrechts* Territoir „ waren gemarcheerd, zonder toestemming „ van den Souverain dier Provincie; of „ zich, door het ondertekenen der bewus„ te Quitantie hadden verbonden om de „ Or-

Welk Besluit ten dien opzigte *Holland* laat doorgaan.

XVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Orders der Staaten van *Holland* te zullen gehoorzaamen ook op een ander Territoir dan dat van *Utrecht*. — Met vrylaating aan zyne Hoogheid om die geenen onder dezelven, welke hy oordeelen zou, dat uit hoofde van mindere schuld, of meerdere reden van verschooning, zonder ondienst of ongelegenheid der Armée, wederom zouden kunnen worden gebruikt, of nu of voor het vervolg, op de geschikste wyze te plaatzen. — En dit alles onverminderd zodanige Actie en Procedures als de Raad van Staaten vermeenen zal, tegen eenige weinigen van de voornaamste Hoofden te moeten institueeren (*)."

Hoe door VAN RYSSEL en diens Lotgenooten beoordeeld.

Met welk een oog VAN RYSSEL en diens Lotgenooten dit Besluit inzagen, verdient, uit eene Verklaaring, welke hun eer aandoet, met de eigene woorden gekend te worden. Zy betuigen recht manlyk, „ dat hun Hoog Mog. op één en twintig November MDCCLXXXVII tot hunne Demissie en tot vrylaating aan den Capitein Generaal der Unie, *om zommigen derzelven weder in dienst te gebruiken*, hunne eer en reputatie wel ongekreukt, en hun in de mogelykheid gelaaten hadt om wederom in dienst gesteld te worden; doch dat de voorbehouding der Crimineele Procedures omtrent zommigen der Hoofden; de onmogelykheid om met de niet gesuspendeerde Officieren

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 7—15.

„ren te dienen, en zich op nieuws te LVI.
„ verbinden aan eenen Dienst, waar in het BOEK.
„ zelfde geval hun andermaal aan gelyk-
„ soortige onzekerheden en noodlottighe- 1787.
„ den zou blootstellen, en waar in zy 1788.
„ welligt orders zouden moeten uitvoeren,
„ die hun geweeten hun verbieden zou
„ op te volgen; — en eindelyk het ge-
„ heel agterblyven van hunner Ed. Groot
„ Mog. kragtdaadige tusschenkomst; ja
„ zelfs derzelver Verklaaring omtrent het
„ *erroneuse* van voorige begrippen omtrent
„ den Generaliteits Eed, dit Besluit voor
„ hun allen *zo onteerend en bezwaarend*
„ *maakte, dat zy, behoudens het gevoel hun-*
„ *ner Waardigheid, als eerlyke Lieden en*
„ *Medeburgers van een Gemeenebest, zelfs*
„ *het denkbeeld daar van niet draagen, en*
„ *zich nog veel minder van die gelegenheid,*
„ *zonder zich veragtlyk te maaken in het*
„ *oog van alle onpartydigen, bedienen kon-*
„ *den* (*)."

De eerschendendste Banvonnissen moesten de Generaal Major VAN RYSSEL, de Collonels SULJART, MATTHA, VAN CITTERS en VAN DE POL, de Artillerie Capitein NEEF, de Zeecapitein VAN PELT, BRAAK en SCHIERHOUT, boven hunne Afzetting, by den Raad van Staaten of Admiraliteiten vervolgens ondergaan (†).

Kwam

(*) *Verzameling van Stukken, raakende de Gen. Major* VAN RYSSEL bl. 27.

(†) Men slaa dezelve na in evengemelde *Verzameling*, waar dat van VAN RYSSEL met aantekenin-gen

LVI. BOEK. — 1787. 1788. Wat den Collonel SULJARD DE LEEFDAAL wedervoer.

Kwam de Zeecapitein SELS, voor de Admiraliteit te *Amsterdam*, wegens het dienen op de Uitleggers, in persoon gedagvaard, schoon hy niet goedvondt voor dien Zeeraad te verschynen, 'er gelukkig en met vryspraak af, 't geen met rede, als een wonder in die dagen werd aangezien, het lot van den Collonel ROGER SULJARD DE LEEFDAAL was des te harder, en verdient dat wy 'er eenige oogenblikken by vertoeven. Onschuld boezemde hem een grooter vertrouwen in dan bedagtzaamheid en den loop der tyden gehengde; waarom hy het oor niet leende aan herhaalden vriendschapsraad, om, het voorbeeld van anderen volgende, het gevaar te ontwyken. Kort naa de Omwenteling werd hy door VAN STAVEREN, toen Hoofdofficier van *Rotterdam*, gevat en door Geregtsdienaars na *'s Gravenhaage* gevanglyk weggebragt. Verscheide maanden zat hy daar. Men onderschepte de Brieven hem door zyne Vrienden, in den beginne der gevangenneeming onkundig, toegeschikt. Geduurende de Regtspleeging dwong de Fiscaal VAN DER POT, dien Officier, de vraagen met enkel ja of neen te beantwoorden, zonder zich van eenige andere verdeedigmiddelen te bedienen, onder bedreiging, dat hy, indien hy daar aan niet voldeedt, het verhoor zou afbreeken en hem in

gen wordt toegelicht bl. 243—246. en raadpleeg voorts de *Verzam. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 256—258.

in de gevangenis laaten verrotten. Vrugtloos vroeg de gryze Held den Raad, of agtbaare Regters zulk een dwang, zulk een bedreiging van een Fiscaal, tegen een Man van Eer, tegen een Gevangenen konden verdraagen? Men opende den mond niet om eenen reeds veroordeelden, tot voorſpraak te dienen, zulks mogt na medepligtigheid ſmaaken. —— *Zagt* mag men het vonnis, over hem uitgeſprooken, noemen, in vergelyking van dat over anderen geveld, en de misdaaden hen ten laste gelegd: immers hy, „ die," naar luid van 't vonnis, „ zich ſchuldig gemaakt hadt „ aan ongetrouwheid omtrent den Eed aan „ de Generaliteit; aan het ſchryven van „ ongeoorloofde Brieven, om de Officiers „ van zyn Regiment, ware het mogelyk, „ te verleiden, en aan andere misdryven „ tegen de Generaliteit," werd alleen van alle zyne Krygsposten ontſlaagen, onbekwaam verklaard om ooit den Lande meer te dienen, en veroordeeld in de kosten van 't geding.

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

In 't hooren van dit vonnis gedroeg SULJARD zich moedig; en, wanneer VAN DER POT, die verderen eisch gedaan hadt, hem aanraadde om veiligheidshalven, nog eenige dagen in de gevangenis te vertoeven, voegde de niet gefnuikte moedige Collonel hem toe; „ dat hy een Man van jaa„ ren was, in ſtaat om zich zelven te be„ raaden; maar dat hy (VAN DER POT) „ welligt den dag nog eens zou kunnen „ beleeven, waar op hy zich nadrukkelyk

LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

„ herinneren zou, dat hy den Collonel „ SULJARD mishandeld hadt!" —— Zo spoedig mogelyk verzogt hy ontslaagen te worden uit de hegtenis, met aanbod om de kosten terstond te doen betaalen. Een koets hem aangeboden weigerde SULJARD; doch verzogt een geleide ter beveiliging voor smaad- en onbeschofthedcn van 't gepeupel. Hy verkreeg een Ruiterbende en Grenadiers, met scherp gelaadene Geweeren, tusschen de laatstgemelde verliet hy zyn gevangenis en ging door een ongemeen grooten volkshoop heenen, die, geen handdaadigheid durvende pleegen, hem allerlei scheldnaamen na 't hoofd wierp. Weldra verliet hy het Land en toog na *Fransch Vlaanderen*, waar hy van het *Fransche* Hof een Jaargeld, en het Eereteken *Croix de Merite* ontving.

Welk een Schadeloosstelling *Holland* in 't laatst verleende.

Wy moeten hier nog byvoegen, dat Staaten van *Holland*, om eenigzins den schyn te geeven van woordhouding in het verleenen van Bescherming en Schadeloosstelling, traaglyk 'er toe kwamen (*) om hun een sober Jaargeld toe te staan. Een Jaargeld daarenboven nog verbonden „ aan „ de Rangen die zy bekleed hadden op „ den achtsten van Bloeimaand des Jaars „ MDCCLXXXVII, toen de verschillende be- „ grippen over den Generaliteits en Pro- „ vinciaalen Eed begonnen waren; aan „ het gehoorzaamen der Orders van hun „ Ed,

(*) Het leedt tot den 29. Jan. 1789 eer dit Besluit kwam.

„ Ed. Gr. Mog. naa de Omwenteling ge- LVI.
„ geeven, om geen wederstand te bieden BOEK.
„ aan de *Pruissen*; aan het zich niet ont- ——
„ trekken aan de Orders van zyne Hoog- 1787.
„ heid, in de uitvoering zyner Eminente 1788.
„ Charges, door hun Ed. Gr. Mog. zo
„ plegtig hersteld; aan het zich niet begee-
„ ven buiten de Provincie, of het gebied
„ van den Staat, zonder deszelfs verlof,
„ aan het niet overgaan in Dienst of Pen-
„ sioen van andere Mogenheden (*)." — Deeze bepaalingen daar gelaaten mogt het toegelegd Jaargeld gering heeten, en verre te kort schietende aan de eischen, die zy, met regt, konden doen, gegrond op de gedaane toezeggingen, en de handelwyze in andere gevallen van min duchtige aanspraak gehouden (†).

Verster-king der Land-magt.

Weinig tyds naa de Omwenteling hadt *Gelderland* van de Versterking der Landmagt gesprooken (§). Ook kwam de Ridderschap in *Holland* welhaast ter baane met eenen Voorslag, daar toe betrekkelyk. In hun breedspraakig Vertoog schetste dezelve, naar waarheid, de slegte gesteltenis van 's Lands Krygsmagt, en namen deeze gelegenheid waar, om, min met de waarheid overeenkomstig, doch geheel instemmende met

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 63—66.
(†) Meesterlyk vindt men dit aangetoond en ontwikkeld in de *Verzamel. van Stukken, raakende de zaak van den Gen. Major* VAN RYSSEL, bl. 47—49.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 5209.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

met hun voorig gedrag, de schuld daar van op de Patriotten en dier gehoudene handelwyze te werpen, in die voordragt de smaadendste woorden bezigende, welke wy niet zullen afschryven. Drieledig was der Ridderen voorslag. — „ *Voor eerst*, „ om alle de Corpsen in dienst van *Holland* genomen, af te danken. — *Ten* „ *tweeden*, om aan den Capitein Generaal „ voor te stellen, om, voor eenen bepaalden tyd, eenige welgeoefende Regimenten, geregelde Troepen, het zy van „ den Landgraave van *Hessen-Kassel*, het „ zy van andere *Duitsche* Vorsten, zo ras „ mogelyk, in dienst en Soldy der Republiek, over te neemen: ten einde zyne „ Hoogheid in staat te stellen om kragtdaadig voor de inwendige rust en veiligheid te kunnen zorgen, en de oude „ Regimenten, en het Militaire Weezen „ weder in die voltalligheid en goede orde „ te herstellen, waar door alleen, de weezenlyke verdeediging van den Staat, deszelfs vertrouwen op de Armée, en de „ eensgezindheid in dezelve, tot voorigen „ luister, weder gebragt konden worden. — „ *Ten derden*, om hier van een Voorstel „ by hun Hoog Mogenden te doen, en „ de overige Bondgenooten te verzoeken „ om daar toe spoedige en gaave toestemming te geeven."

Tot aandrang voegde de Ridderschap hier nevens, 't welk de waare bedoeling van dit Voorstel in vollen dag zette, „ dat „ de

„ de duurzaamheid van den Staat meeren- LVI. BOEK.
„ deels zou moeten afhangen van den keer,
„ die het critiek staatkundig Systhema van
„ *Europa*, en de zorglyke toestand der 1787.
„ zaaken, zo als die nu stonden, neemen 1788.
„ zouden, en dat hun Ed. Gr. Mog. ge-
„ dagtig aan de spreuk, *si vis pacem, para*
„ *bellum*, hunnen voorslag uit dat oogpunt
„ moesten beschouwen (*)." — Eerlang
werd dit Voorstel in een Besluit zo by *Holland* als by hun Hoog Mog. veranderd, en van wegen laatstgemelden onderhandelingen met de *Duitsche* Hoven begonnen, die, hoe ernstig ook voortgezet, slegts aan *Brunswyksche* en *Anspachsche* Manschap ruim de helft uitmaakte van het getal door de Ridderschap bedoeld.

Plan tot verbetering van het Krygsweezen.

Eene Krygsmagts vermeerdering te regt eene *Tydlyke Voorziening* geheeten: dewyl de tyd nu gebooren was om het Stadhouderlyk geliefd ontwerp de Landmagts vermeerdering door te zetten. By den aanvang des Jaars MDCCLXXXVIII zonden de Algemeene Staaten, op verzoek des Capitein Generaals, eenen Brief aan de Bondgenooten, tot geleide en ter ondersteuninge van eenen anderen, door den Raad van Staaten aan hun Hoog Mog. geschreeven, wegens een Plan ter verbeteringe van het Krygsweezen van den Staat, door zyne Hoogheid ter Vergaderinge van den Raad van Staaten voorgeslaagen en aangepree-zen.

(*) *Verzam*, by DE CHALMOT, II. D, bl. 10—17.

LVI. BOEK. zen. Met aandrang op eene spoedige afdoening. Dit Plan behelsde dat de Armée, behalven de evengemelde *Duitsche*
1787. Krygsbenden, vermeerderd zou worden met
1788. 5409 Hoofden en 2014 Paarden (†).

Op welk een voet *Holland* bewilligt

Staaten van *Holland* bewilligden hier in, mits men alle bespaaring, met het plan bestaanbaar en overeenkomstig, in agt name, en dat de meerdere beloop der onkosten van het Plan, daar onder gerekend de verhooging der Soldyen, welke reeds gedeeltelyk door de Gewesten werd betaald, niet meer zou bedraagen dan omtrent elf en een halve Ton Gouds boven 't geen de Krygsmagt, waar over dit Plan liep, tegenwoordig den Lande te staan kwamen. —— Zy hadden nog een andere mits, welke zy met deeze woorden te kennen gaven; „ Dat hoe zeer Heeren Staa„ ten van *Holland en Westfriesland* laudeer„ den den yver en voorzorg van zyne „ Hoogheid en den Raad, om de Armée „ van den Staat, in eene behoorelyke Or„ de te brengen, zo ten aanzien van haa„ re Betaaling, als van eene gemaatigde „ vermeerdering, overeenkomstig te tegen„ woordige omstandigheden van de Repu„ bliek, hun Ed. Gr. Mog. nogthans van „ begrip waren, dat het Zeeweezen van „ den Staat geen minder attentie vereisch„ te, en mitsdien dit Consent niet anders droe-

(*) *Resol. Gen.* 24. Jan. 1788. Zie ook de Brieven het Plan betreffende in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 203—214.

„ droegen, dan onder de speciaale Con-
„ ditie dat een evengelyke som, als het
„ bezwaar van de Armée bedroeg, naam-
„ lyk omtrent elf en een halve Ton Gouds,
„ op den gewoonen Staat van Oorlog zou
„ worden gebragt, om geëmploieerd te
„ worden tot zodanige einden, als meest
„ geschikt en nuttig zouden bevonden
„ worden voor de Oorlogs Marine van
„ den Staat; en dat zyn Doorl. Hoogheid,
„ als Admiraal Generaal zou worden ver-
„ zogt hun Hoog Mog. een Plan op te
„ geeven wegens het beste gebruik, 't geen
„ van die som zou kunnen gemaakt wor-
„ den (*)." Van dit Staatsbesluit werd ter Algemeene Staatsvergadering opening gedaan.

De Raad van Staaten verwylde niet met zyn gevoelen, wegens de by *Holland* voorgeslaagene schikkingen op de Landmagt den Algemeenen Staaten mede te deelen, met verzoek, te dier gelegenheid, om de andere Gewesten, die den Raadslag van *Holland* overgenomen hadden, tot een spoedig afdoen deezer zaake aan te maanen (†). Een diep stilzwygen bewaarde dezelve omtrent de mits de Zeemagt betreffende (§); schoon een nadere Brief van hun Hoog Mog. aan de Gewesten eene evenredige betragting van de Verdeediging te Water en te Lande aanprees.

Het

(*) *Resol. van Holl.* 31. Maart 1788.
(†) *Resol. Gen.* 8. April 1788.
(§) *Verzam. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 76. 78.

LVI. BOEK. 1787. 1788. *Gelderlands* aanmerking hier op.

Het *Sticht* tradt welhaast geheel in de maatregelen van *Holland*; *Overyssel* desgelyks (*). *Gelderland* zag het voorstel van een vaste post tot onderstand der Admiraliteiten aan; als afwykende van den ouden voet, en van verre uitzigten. Dan voegden zy 'er nevens, dat, wanneer, tot herstel van het verval der Admiraliteiten, geen ander middel voor handen was, zy met de andere Bondgenooten zamenstemden tot het plaatzen van een vaste post op den Staat van Oorlog; zodanig egter, gelyk zy 'er nader by bepaalden, dat zy, om gerustheid te mogen hebben tot welke einden die Penningen zouden worden besteed, vermeenden alvoorens te moeten onderrigt worden, welk gebruik men daar van zou maaken, en in de billyke verwagting dat men, ten aanziene van de Zeemagt, alle verdere middelen van verbetering zou ter hand slaan. Zy wilden den Admiraal Generaal verzogt hebben tot de opgave van een Plan tot de hoognoodige Redressen in zaaken van de Zee, en tot welke einde die bepaalde som zou kunnen worden aangewend. Het aan zich behoudende, om, naa het zien van dit Plan, daar op verder te besluiten (†).

Meer-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 703. en 817.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 758. Van dit Plan kwam niets; en gaf zulks aanleiding tot een ander Plan, dat te verre buiten ons Tydsbestek loopt om 'er thans van te gewaagen. Men zie ondertusschen daar op na *Verzam. by* DE CHALMOT XII. D. bl. 122 *enz.*

Meermaalen hebben wy, by uitsteekende gelegenheden, in onze *Vaderlandsche Historie*, het hoofdzaaklyke ingevlogten van de Uitschryvingen der Algemeene Dank- en Bededagen. Wel te wagten was het dat deeze, in 't eerste jaar, naa de Omwenteling te voorschyn komende, van den gewoonen vorm zou afwyken, en in zich behelzen een sterke voordragt van den Staat des Lands, hoedanig zy, die thans aan 't roer zaten, denzelven beschouwden, of althans door 's Lands Ingezetenen wilden beschouwd hebben. De Aanhef luidde. „ De „ toestand van dit Gemeenebest, in het „ eerste Tydperk van deszelfs nog onge„ vestigde Vryheid, is meermaalen, in on„ ze Jaarboeken, verbeeld geworden on„ der het zinnebeeld van een Schip, 't „ welk in eene onstuimige Zee met de „ golven worstelde; maar evenwel door „ dezelve niet werd verslonden; nooit was „ deeze vergelyking toepasselyker op de „ situatie van de Republiek, dan in het „ tegenwoordig tydstip, wanneer de merk„ waardige tusschenkomst van eene aan„ biddelyke Voorzienigheid dezelve heeft „ gered uit een aaneenschakeling van de „ schriklykste rampen en de grootste ge„ vaaren.

LVI. BOEK. —— 1787. 1788. Uitschryving van de Dank- en Bededag voor 1788.

„ Deeze zyn de gevolgen geweest van „ het vuur van Burgerlyke Tweedragt, in „ het midden van ons ontstooken, door „ de hand van onze eigene ontaarte of „ verleide Landslieden, en heimlyk aange„ zet door Menschen, die, of onkundig

„ wa-

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ waren van de weezenlyke belangen van „ hun Vaderland, of het waare welzyn „ van hetzelve niet ter harte namen.

„ Wy zyn, in de daad, geduurende „ deeze laatste jaaren, door meest alle on- „ heilen van Nationaalen Tegenspoed be- „ zogt geweest. De banden van de ver- „ maarde *Unie van Utrecht*, waar op ons „ geheel bestaan en onafhangelykheid be- „ rusten, zyn verbrooken en met den voet „ getreeden; de zetels van de Souveraini- „ teit in onze Provincien en Steden zyn „ onteerd; de Wetten hebben moeten „ zwygen en derzelver gezag heeft moe- „ ten wyken voor een partydige en wil- „ lekeurige uitoefening van Justitie; de „ ongebondenheid van de Drukpers, is, „ zonder de minste tegenkanting of beteu- „ geling ontmoet te hebben, tot zulk een „ trap van onbeschaamdheid, onbetaamlyk- „ heid en drift gesteegen, dat de Gebeur- „ tenissen van geen beschaafd Volk eenig „ voorbeeld daar van kunnen opleeveren. „ De twee uitersten van Anarchie of Re- „ geeringloosheid en Despotisme of Wil- „ lekeurige Overheersching, zyn op de „ zonderbaarste wyze vereenigd, en heb- „ ben beiden een steun gevonden in de „ medewerking van een verleide en gewa- „ pende menigte, die niet geschroomd „ heeft, zich zelve, door geweld, de be- „ geeving van Regeeringsposten aan te „ maatigen, en 's Lands vreedzaame en „ weerlooze Ingezetenen met hunnen on- „ dergang te bedreigen. Het oogenblik

„ scheen

„ scheen geboorên te zyn, dat de oor- LVI.
„ spronglyke en aloude Constitutie van BOEK.
„ den Staat, zo dikwyls in de kommer- ——
„ lykste tyden beschermd door Mannen, 1787.
„ welke de Voorzienigheid, tot haar be- 1788.
„ houd, scheen te hebben opgewekt, niet
„ alleen op haare grondslagen wankelde;
„ maar in het dringendste gevaar was van
„ ten eenemaal omvergeworpen te worden;
„ met één woord, wy behoefden maar
„ éêne schreede verder te gaan, om geen
„ Volk meer te weezen.

„ In dit akelig tydstip van ellende en
„ duisternis heeft het den Allerhoogsten,
„ dewelke het lot der Volken in zyne
„ handen heeft, behaagd, zynen Almagti-
„ gen Arm uit te strekken tot onze Be-
„ houdenis. Hy bragt hulpmiddelen voor
„ ons te wege in de vereenigde Raadsbe-
„ besluiten, en vriendnabuurlyke Maatre-
„ gelen, genomen door twee magtige Mo-
„ genheden, welke reeds in vroegere ty-
„ den, meer dan eens, tot onze bescher-
„ ming toegeschooten waren. — De plot-
„ selyke en onverwagte Omwenteling van
„ zaaken, welke hier op in de Republiek
„ volgde, was oogschynlyk het werk van
„ den Heere, en vereischt van onzen we-
„ ge de vuurigste uitstortingen van lof en
„ dank aan den Rotssteen onzes Heils.

„ Desniettegenstaande is het heilzaam
„ werk onzer Herstellinge, offchoon ge-
„ lukkig begonnen, nog niet voltooid.
„ Wy zugten nog onder bezwaarende om-
„ standigheden, die een gevolg zyn van

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ de rampzalige Verdeeldheden, die ons
„ op den oever van ons verderf hebben
„ gebragt. Deeze Verdeeldheden hebben
„ in de belemmering van onzen Koophan-
„ del, in den toeftand van onze Finantien,
„ en van onze Krygsmagt, en in verfchei-
„ de andere voorwerpen van algemeen be-
„ lang, menigvuldige beklaaglyke gebre-
„ ken veroorzaakt, welker verbetering de
„ aandagt der Overheid tot zich trekt. Zy
„ hebben ook aanleiding gegeeven, (het
„ geen misfchien het allerdroevigfte is,)
„ tot een geest van verblindheid en ver-
„ warring, die nog aan het gisten is, en
„ op verfcheide plaatzen in 't geheim wordt
„ aangezet. En het geen de bekommernis,
„ welke uit zodanige befchouwingen na-
„ tuurlyk moet ontftaan, nog vermeerdert,
„ is het droevig aanzien het welk het toe-
„ neemend verderf van Zeden en Grond-
„ beginzelen ons opleevert. — Menig-
„ maal hebben wy, by het wederkeeren
„ van onze plegtige Bededagen, de Zonden
„ van het Volk, het hand overhand toenee-
„ men van Godloosheid, Ongeloof, Onver-
„ fchilligheid in den Godsdienst en Weelde
„ betreurd, waar uit eene menigte van
„ Ondeugden ontftaan zyn, die voor elk
„ in 't byzonder heilloos en voor de Maat-
„ fchappy in 't algemeen verderflyk moe-
„ ten zyn. Dit is een der rampzaligfte
„ gevolgen onzer laatfte Onlusten geweest,
„ dat dezelve nieuwe Overtreedingen ge-
„ voegd hebben by de vernederende lyst
„ onzer Nationaale Zonden. Dezelve heb-

„ ben,

„ ben, onder allerlei uitvlugten en spits- LVI.
„ vindigheden, de Eeden, die de Waar- BOEK.
„ borg der Trouwe onder de Menschen
„ zyn, losgemaakt; op verscheide plaat- 1787.
„ zen hebben zy de heilige verrigtingen 1788.
„ van de Dienaars van het Euangelie tot
„ de snoodste oogmerken van Geweld en
„ Oproer doen strekken. De verderflyke
„ invloed van onze Burgertwisten heeft
„ in eene menigte van Belyders van den
„ Christlyken Godsdienst, alle gevoelens
„ van Liefde en Opregtheid, van Eerlyk-
„ heid en Goede Trouw; byna te eene-
„ maal uitgebluscht, terwyl Partyschap,
„ Haat, Kwaadspreekenheid en Wraak-
„ zugt, het genoegen van het Huislyk
„ Leeven verbitterd, ja zelfs by veelen
„ alle gevoelens van Menschlievendheid
„ hebben doen verdwynen."

Naa de ophaaling der stoffe van Verootmoediging, Dankzeggingen en Gebeden in 't algemeen, vervolgt de Uitschryving — „ Wy zyn verpligt om insgelyks
„ onze vuurigste Gebeden ten Hemel op
„ te zenden voor zyne Hoogheid, dat,
„ gelyk hy onlangs vereerd is met de zon-
„ derlinge blyken van de Godlyke hoede
„ en voorzorg, in de dagen zyner beproe-
„ ving, hy en zyn Huis steeds mogen
„ blyven de voorwerpen van de byzon-
„ dere bescherming der Voorzienigheid;
„ dat hy door de Wysheid van zyn Be-
„ stuur, en zynen edelmoedigen yver voor
„ de waare belangen en voorspoed van
„ het Vaderland, de waarneeming zyner

 „ hoo-

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ hooge gewigtige en onontbeerelyke Be„ dieningen moge doen strekken tot eene „ Zegening voor Kerk en Staat. —— By „ deeze Gebeden moeten wy ook de ern„ stigste smeekingen voegen voor haare „ Koninglyke Hoogheid; eene Vorstin, „ door de groote hoedanigheden, welke „ zy in haare laatste ongelukken heeft aan „ den dag gelegd, en door de vrugten, „ die daar op gevolgd zyn, by de Natie „ zo geliefd, dat zy met de beste zege„ ningen van den Hemel begunstigd mo„ ge worden (*)."

Aanmerking over deezen Dank- en Bededag.

Wanneer wy, naa het leezen deezes Uitschryvings Briefs in onze gedagten het gebeurde herroepen; wanneer wy in het blad der Geschiedenisse terugge zien; zullen wy alle reden vinden om ons te verbaazen over het Tafereel hier opgehangen en met schoonschynend vernis van Godsdienst overstreeken. De verzwygingen, de verdraaijingen en verwytingen, de onwaarheden, daar in te nedergesteld, zyn ontelbaar, en gaven onvoorzigtige, heethoofdige en oproerige Leeraaren gelegenheid, om ten dien dage, straffoos het verbod van geene Staatszaaken op den Predikstoel te brengen, naa de Omwenteling gegeeven, te overtreeden, en het domme op klanken alleen aazende Gemeen, en bovenal haatdraagende Ingezetenen een spoor en prikkel te geeven, om, meer dan ooit, in onverzoenlykheid, en wrokkende wraakzugt

(*) N. Nederl. Jaarb. 1788. bl. 235.

zugt tegen hunne Medeburgers voort te gaan: en juist die ondeugden te pleegen, welke in den Uitschryvings Brieve als byzondere Landszonden worden opgegeeven. In de daad dusdanig eene Bededags Brief baarde by veelen in den Lande, die anders werk van zodanige Landsvierdagen maakten, eenen affchrik, en lag, zo te duchten staat, by zommigen niet doordenkenden den grond om ze te veragten, en het gevoel van Godsdienstigheid te verstompen. Althans is hier toe het geschikste middel het zo doorsteekend misbruik van den Godsdienst gemaakt, om denzelven ten speelbal en werktuig te bezigen van byzondere Staatkundige inzigten. Hoe veel huiverings moest alle Leeraars niet bevangen, die zich met de stoute stellingen, daar in voorkomende, schoon anders der Omwentelinge genegen, niet vereenigen konden; op dat wy zwygen van het geweld, 't geen geheel anders in het staatkundige denkenden zich zelven moesten doen, om niet agterhaald, en op de aanbrenging van luistervinken, waar aan men het by zodanige Leeraaren ten dien Verbodsdage niet liet ontbreeken, in ongelegenheden van verscheidenerlei aart gebragt te worden.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Met dit alles werd deeze onvoeglyk uitgeschreeven Vierdag, in de dagschriften van dien tyd, als een der heiligste dagen uitgebazuind. Men maakte 'er werk van om meer dan ooit na te gaan de Inzamelingen der Liefdegaaven, en naar derzelver grootheid of geringheid in Steden en

Wegens de toen gedaane Inzamelingen van Liefdegaven.

LVI. BOEK. 1787. 1788. Plaatzen de wel of kwalykgezindheid der Ingezetenen ten opzigte van het tegenwoordig Landsbestuur af te meeten. Een wel schynbaare goede, doch met de daad bedrieglyke maatstok: dewyl zeer veele plaatslyke omstandigheden kunnen medewerken om die Giften uitsteekend groot, of zeer gering te maaken (*).

Schoon

(*) De Schryver der *N. Nederl. Jaarboeken* van 1788 met de grootheid dier Inzamelingen, in veele Steden, wonder in zyn schik, maakt des gewag bl. 404 en 504, niet zonder *Haarlem*, *Groningen* en *Harderwyk*, wegens de geringheid der Liefdegaven, te gispen bl. 420. 535. 567. Wat *Groningen* en *Harderwyk* betreft, weeten wy niets byzonders; maar ten aanzien van *Haarlem* kunnen wy met zekerheid melden, dat die Stad, nimmer in haare Liefdegaven op zulke Vierdagen uitsteekt; en de rede hier van is eenvoudig, dat 'er misschien in *Holland* geene Stad is, waar het geheele jaar door maandlyks meer ten onderstand der Behoeftigen wordt ingezameld; terwyl in eenige andere Steden, gewoon op Dank- en Vierdagen met zeer groote Inzamelingen te pryken, alles tot dien dag gespaard wordt, om in de Nieuwspapieren een groot vertoon van Liefdaadigheid aan de Armen te maaken. Hoe veel dit van het Pharisceeuwsche heeft, laaten wy aan zyne plaats, en maaken deeze aanmerking alleen om het door ons hier boven te nedergestelde, met één voorbeeld te staaven. — Wy voegen hier nog by eene aanmerking van den Characterkundigen OCKERSEN, „ Ik kan niet ontveinzen, dat er vry wat Hoogmoed doorkykt, wanneer eene Gemeente 'er trotsch op is, dat zy uitsteekende giften doet by den Nationaalen Boetedag, dat zy geene openbaare Collecte voor haare Armen behoeft, en dat een begunstigd Leeraar zyne Amptgenooten verre overtreft in het uitlokken van Milddaadigheid, waar toe zomtyds

„ een

Schoon het inrukken der *Pruisfische* Krygsbenden, in gemelde Dank- en Bededags Uitfchryving, fchier als een Hemelfche Tusfchenkomst aangemerkt, en door anderen als een helsch Dwangmiddel verfoeid, blykens het geheele beloop onzer Gefchiedenisfe van dit altoos gedenkwaardig Tydvak, ten voornaamen doele hadt *Holland*, wegens het niet verleenen der door *Pruisfen* gevorderde Satisfactie te ftraffen, en aan den Stadhouder te onderwerpen, was dit vreemde Krygsbedryf op andere, ook door dit Krygsvolk niet betreedene Gewesten, van zo veel invloeds als ons Gefchiedblad vermeldde, dat wy het vertrek deezer vreemde Legerbenden, en 't geen hun Aanvoerder den Hertog VAN BRUNSWYK byzonder betrof, best plaatzen ten flot van dit Boek, hoofdzaaklyk beftemd om de meer algemeene lotgevallen der Bondgenootfchaplyke Gewesten, onmiddelyk naa de Omwenteling, te befchryven: en daar door tevens te voldoen aan eene voorheen gedaane belofte (*).

LVI. BOEK. 1787. 1788. Slotbedryf des *Pruisfifchen* Invals.

De Hertog VAN BRUNSWYK werd, *Amfterdam* geheel te ondergebragt hebbende, door eene Bezending, beftaande uit den Graaf VAN WASSENAAR *tot Wasfenaar* en VAN DER DOES, Heer van *Langeveld*, genood

De Hertog VAN BRUNSWYK na den *Haag* genoodigd, ftelt zulks uit.

„ een geheel jaar lang door zyne Gunftelingen in„ fommen worden opgegaard." *Ontwerp tot eene algemeene Characterkunde* III. Stukje, te Amft. by J ALLART bl. 210.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVII. D. bl. 275.

LVI. BOEK. 1787. 1788. noodigd om in 's *Gravenhaage* te komen, werwaards hy, gelyk ons Gefchiedblad vermeld heeft, zich te meermaalen vervoegde, om te raadpleegen en te befluiten, wat men, tot volkomen verfchaffen van Voldoening, vorderde. De Veldheer antwoordde, „dat hy zulks gaarne „zou doen zo ras eene volledige afdoening van zaaken zulks zou toelaaten." Hy gaf, te dier gelegenheid te verftaan, „dat de Steden *Haarlem*, *Leyden* en *Alkmaar* niet naar behooren voldeeden aan „de Ontwapening, waarom hy voorgenomen hadt, indien zulks niet binnen „zeer korten tyd gefchiedde, derwaards „eenig Krygsvolk te zullen zenden, met „verzoek om daar van hun Ed. Gr. Mog. „berigt te geeven; ten einde zulks, zo „mogelyk, door andere middelen te voorkomen." —— Een gefchrift des Hertogs, daar toe ftrekkende, werd ter Vergadering van Staaten van *Holland* ingediend. Hier op volgde eene ernftige aanmaaning aan die Steden, door de andere Staatsleden, om vaardig en zonder eenig agterhouden, aan het oogmerk der Staatsbefluiten, en den duidelyk verklaarden wil van hun Ed. Gr. Mog. te voldoen, en daar door te voorkomen de onheilen, die deeze Steden anders noodwendig zouden treffen, en waar van zy de oorzaak zouden zyn. Om deeze aanmaaninge meerder gewigts by te zetten, werden de Afgevaardigden dier Steden verzogt, zonder uitftel, zich na huis te begeeven, daar de omftandigheden deeze

„ zer

zer zaak open te leggen, en ten spoedigsten aan het oogmerk des Hertogs te voldoen. —— Onverwyld geschiedde het een en ander. Het bevel dat twee Bataillons na *Noordholland* zouden rukken, bewerkten te *Alkmaar* een vaardige bewilliging: *Haarlem* en *Leyden* marden zo luttel, dat zy, gelyk PFAU het uitdrukt, „ door de „ ylvaardigheid haarer onderwerpinge ver„ giffenis voor haare ongehoorzaamheid „ verdienden (*)." LVI. BOEK. —— 1787. 1788.

De Hertog in 's Haage van wegen hun Hoog Mog. begroet,

Zulks gaf den Hertog gelegenheid om, volgens verzoek, na *'s Gravenhaage* te komen, waar hy door eene Bezending uit hun Hoog Mogenden begroet, uit den mond des Heeren VAN WELDEREN, aan 't hoofd dier Bezendinge, verstondt, „ dat „ hun Hoog Mog. deeze Deputatie be„ noemd hadden, om zyne Doorlugtige „ Hoogheid, op het plegtigste, te verzeke„ ren, van het genoegen, het geen zy „ hadden om alhier te zien een Prins, „ wiens roemrugtige daaden, hem, van „ zyne eerste jeugd af, de alleruitmuntend„ ste Reputatie hadden doen verkrygen; „ dat de manier, waar op zyne Hoogheid „ de Commissie, waar mede hy zich wel „ hadt willen belasten, hadt uitgevoerd, „ eenen nieuwen luister aan deeze Repu„ tatie hadde bygezet, ten zelfden tyde, „ als dezelve hun Hoog Mog. met de lee„ vendigste gevoelens van erkentenisse ver„ vulde." Dat hun Hoog Mog. zich al„ toos

(*) PFAU *Veldtocht der Pruissen* II. D. bl. 78.

LVI. BOEK. 1787. 1788. „ toos zouden bevlytigen om blyken te „ geeven van de Hoogagting, die zy hadden voor zyn Persoon, en de opregtste „ wenschen die zy deeden voor deszelfs „ voorspoed, en die van zyn Illuster „ Huis!"

Op de verpligtendste wyze bedankte de Hertog voor de eer, die men hem hadt aangedaan, met verzekering, „ dat hy nooit „ aangenaamer Commissie in zyn leeven „ volbragt hadt, dan de geen, waar toe „ hy zich hier hadt laaten emploijeeren, „ aan welke hy hoopte ten vollen beantwoord te hebben, door het herstellen „ van de Rust en Eenigheid in de Republiek, ten genoegen van zyne Majesteit „ den Koning van *Pruissen*, zo wel als „ van hun Hoog Mogenden; zyn Persoon „ voor het overige in de aanhoudende „ gunst en vriendschap van hun Hoog „ Mog. aanbeveelende (*)."

Vertrek des Hertogs. Weinig dagen laater verliet hy deeze Hofplaats, na een teder afscheid van het Vorstlyk Gezin genomen, en een afscheidsbezoek by de Afgevaardigden van *Amsterdam* afgelegd te hebben, en nam de Reis over *Utrecht* na *Duitschland* aan.

By

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 207. Wy zullen op deeze wederzydsche betuigingen geene aanmerkingen maken; genoeg dat wy den Leezer verzenden tot de voorige Boeken onzer *Vaderl. Hist.* om *daaden* en *woorden* met elkander te vergelyken, en het oog te vestigen op eene en andere byzonderheid, welke wy, nog in dit Boek moeten plaatzen.

By Staaten van *Holland* was, korten tyd vóór dit vertrek, geraadpleegd om een aantal geregeld *Duitsch* Krygsvolk in dienst te neemen; doch middelerwyl vondt men het geraaden, haare Koninglyke Hoogheid te verzoeken, dat zy den Koning van *Pruissen* zou beweegen, om nog drie of vier duizend man van het Krygsvolk, zich hier te lande bevindende, te laaten blyven (*). Volvaardig schreef de Prinsesse een Brief aan den Hertog met dien aanzoek, er teffens een woord ten baate der na *Wezel* weggevoerde Krygsgevangenen byvoegende. Op 't een en ander verkreeg zy een gunstig antwoord van den Hertog, onder 's Konings welneemen (†).

LVI. BOEK. 1787. 1788. Verzoek dat eenig *Pruissisch* Krygsvolk in den Lande moge blyven.

Gereed en vaardig werd dit verzoek ingewilligd. De *Pruissische* Krygsbenden werden te rug getrokken uit zodanige plaatzen, waar men derzelver tegenwoordigheid onnoodig oordeelde. Behalven die de *Leydsche Poort* te *Amsterdam* en den *Overtoomschen Weg* bezet hielden, werd het Winterverblyf één Bataillon te *Naarden*, één te *Weesp* en *Muiden*, één te *Woerden* en in de *Wieriker Schans*, één te *Schoonhoven* en *Nieuwpoort*, één te *Gorkum*, en één te *Schiedam* aangeweezen. Honderd Husfaaren zouden te *Hilversum*, en een gelyk getal in de *Langestraat* het verblyf neemen.

Inlegering van 't *Pruissisch* Krygsvolk.

De

(*) *Resol. van Holl.* 3. Nov. 1787.
(†) Men vindt deeze Brieven in 't oorspronglyke en vertaald in de *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5652—5665.

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

Kalkreuth aanvaart het Opperbevel aan de Overtoom. Wat den Hertog van Brunswyk naging.

De Generaal van Kalkreuth, die tot nog toe het bevel gevoerd hadt in de *Diemermeer*, buiten de *Muider Poort* te *Amsterdam*, aanvaardde het Opperbevel aan den *Overtoom*, zints het vertrek des Hertogs na diens *Duitsche* Staaten. — Een Persoonsverwisseling, den meesten niet ongevallig; dewyl deezen Krygsman alle lof van bescheidenheid nageat, welke den Hertog door veelen, ten aanziene der Patriotten, ontzegd wordt, en waar van de Heer de Klerk, Katoendrukker aan den *Overtoom*, ten wiens huize hy zyn intrek genomen hadt, zo men wil, de bitterste proeve smaakte; althans men verhaalt, dat de Hertog, gereed om dit verblyf te verlaaten, na den prys vroeg van een kostbaar Porcelein Tafel Servies, waar uit voor hem was aangerigt, dat hy dien vernomen hebbende, 't zelve liet inpakken, en nooit betaalde. Wy willen, zo anders dit berigt, gelyk verzekerd wordt, waarheid is, dit liever aan verzuim toeschryven, dan het voor eene dieffstal, met veelen, uitkryten. Veel gevoeliger was de neep, die gemelde Heer in zyn Fabriek kreeg. Elk was voor de *Pruissische* schraap- en roofzugt dermaate bevreesd, dat hy dezelve, tot zyne zeer groote schade, heeft moeten verkoopen.

Beroovingen en Wegvoeringen der *Pruissen*.

Van de veelvuldige beroovingen der Ingezetenen droegen de volgepakte Bagadiewagens getuigenis, als mede de geringste Soldaat, met buit belaaden heenen trekkende. Wanordelyk geweld roofde veel weg.

Vodr-

Voorbedagte vervreemding ging 'er mede gepaard. Een der *Pruisische* Bevelhebberen gaat naa de onbeschaamdheid gehad te hebben, om een der *Hollandsche* Uitleggers op de *Maas* in beslag te neemen, en naderhand eene schriftlyke overeenkomst te sluiten met der Staaten Gemagtigden, om dien voor eene aanzienlyke Geldsomme af te koopen; ja dat hy zelfs een beding maakte om iets minder dan de bepaalde som te ontvangen, onder beding dat de betaaling in goud geld geschiedde. — Het *Pruisisch* Magazyn te *Wezel* was de verzamelplaats van het fraaist *Hollandsch* metaal Geschut. De Heer PFAU doet deswegen deeze bekentenis, als hy ter verdeediging van dit bedryf schryft. „ De „ Hertog hadt besloten voor goeden prys „ te verklaaren alle Wapenen en Krygs- „ behoeften, die zyne Troepes met de „ degen in de vuist zouden maaken, het „ zy in schermutzelingen, het zy in den „ storm geloopen tegen sterke plaatzen, „ en zelfs van de veroverde wapens die „ te behouden, welke bestempeld zouden „ weezen met het wapen van *Holland*. „ Deeze moesten het loon zyn der dap- „ perheid zyner Soldaaten, aan welken de „ Koning by hunne wederkomst de waar- „ dy der Stukken wilde betaalen, om ze te „ bewaaren als een eigendom. In de daad „ men scheepte op de *Waal*, de *Lek* en „ de *Vecht* de Stukken in, alsdus voor „ goeden prys verklaard, en bragt ze na

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ *Wo-*

LVI. BOEK. — 1787. 1788.

„ *Wezel* (*).” — Dit streedt in zo verre met de waarheid als die Stukken geroofd waren, uit Magazynen van Steden, die geene verdeediging ter wereld gedaan hadden. *Holland*, schoon het slagtoffer, stondt niet alleen voor deeze berooving bloot. Ondanks de toezegging des Konings en des Hertogs aan die van *Overysſel* gedaan, dat zy als Vrienden kwamen, moesten de Staaten van dat Gewest zich verzetten tegen de bedoelde en daadlyk aangevangene inscheeping en het beoogde buiten lands vervoeren der Geweeren en Kanonnen door de *Pruisſen* in dat Gewest opgehaald (†). Men verzekert, dat 'er onder de Officieren, tot deezen Tocht na de *Nederlanden* gebruikt, gevonden werden, die hun leedweezen over deezen Dienst betuigden: dewyl zy bevonden hadden, dat de Patriotten, zo slegt buiten 's Lands afgemaald, goeddeels uit de beste Ingezetenen bestonden; dat de toejuichingen van der *Pruisſchen* bedryven verre 't meest gehoord werden uit den mond van 't veragtelykst gepeupel.

Voorstel om de *Pruisſische* Krygsliedeneen

Wat moet men, dit voor oogen hebbende, denken van het voorstel door *Hoorn* ter Staatsvergaderinge gedaan? „ Dat zy," dus spraken de Afgevaardigden dier Stad, „ ten kragtigsten van het waare deel 't „ geen

(*) Pfau *Geschiedenis van den Veldtocht der Pruisſen in Holland* II. D. bl. 7.

(†) *Verzam. by* de Chalmot II. D. bl. 125.

1787.
1788.

Geschenk in geld te doen.

„ geen haare Koninglyke Hoogheid nam „ in de rust en goede harmonie van en „ tusschen de Ingezetenen van deeze Pro- „ vincie, als mede van haare aangewende „ poogingen en voorspraaken, om, niet „ tegenstaande het ruwe en onaangenaame „ saisoen, de terugmarsch dier Troepes, „ immers voor het grootste gedeelte, te be- „ vorderen, en zelf te verhaasten, niet „ af konden zyn op te merken, dat die „ Troepes, zo wel geduurende hun ver- „ blyf alhier, het welk door onverwagte „ omstandigheden, welke die nog smeu- „ lende Factie gestadig heeft weeten te „ voeden en te doen gebooren worden, „ verlengd was geweest, als by hun aan- „ staanden terugmarsch, zekerlyk in de voor „ hun zo schadelyke verpligting zich moe- „ ten bevinden van geheel buitengewoone „ onkosten te moeten doen, geheel niet „ geëvenredigd aan de Soldyen by hun „ genooten wordende, welke onkosten daar „ en boven nog zouden vermeerderd wor- „ den, door dien dezelve nog een gerui- „ men tyd buiten derzelver gewoone Lig- „ plaatzen zouden moeten campeeren." — Uit deezen hoofde wilden zy eene gepaste somme bepaald hebben, om dezelve aan den Hertog VAN BRUNSWYK aan te bieden ten einde dezelve te verdeelen onder dit Krygsvolk, de Officieren en Onderofficieren (*). Hier toe werden eerlang 500,000 Guldens bestemd.

Aan

(*) *Resol. van Holl.* 30. Oct. 1787.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

Aan Eer- en Geldbelooningen voor de in *Holland* gedaane diensten liet het de Koning van *Pruissen* den meerdere en mindere Bevelhebberen niet ontbreeken (*). Om deeze Gebeurtenis in aandenken te houden diende een Gedenkpenning door de Koninglyke Medailleur te *Berlyn* gemaakt (†). — Afgevaardigden van *Gouda* deeden, in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter Staatsvergaderinge het voorstel om door eene kundige hand te doen vervaardigen een aanzienlyken gouden Gedenkpenning, zinspeelende op de Omwending van zaaken, door den Hertog VAN BRUNSWYK te wege gebragt; dat deeze, op eene onderscheidende wyze, aan den Hertog zou worden overhandigd; en wyders op denzelfden stempel of een kleinder te doen vervaardigen eenige Gouden Medailles ter verdere uitdeeling.

Gedenkpenning te *Berlyn* op deeze Gebeurtenis.

Gedenkpenning hier voor

Een voorstel van dien aart werd gereed omhelsd, en de Gedenkpenning vervaardigd (§). De toeschikking liet men wagten

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5907. 5928.

(†) Op de eene zyde ziet men de afbeelding van den Prins van *Oranje*, in eene gewoone kleding, met den Vorstlyken mantel omhangen, waar om het handschrift WILHELMUS V. PACATA BATAVIA REDUX. (WILLEM DE V. *te rug gekeerd naa de herstelde rust in Holland.*) Op de andere zyde leest men COPIIS BORUSSIAE; VIRTUTE GUELPHICA: (*Door Pruissische Legerbenden, en Brunswyksche Dapperheid.*)

(§) De bovenzyde deezer Gedenkpenning draagt het Borstbeeld des Hertogs VAN BRUNSWYK, met dit Omschrift CAROL. WILHELM FERD. DUX BRUNSV. EXERCIT IMPERATOR. (CAREL WILLEM FERDINAND *Her-*

ten tot den zeventienden van Herfstmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, wanneer een Staatenbode dezelve overbragt, onder geleide van deezen vleienden Brieve, „ Doorluglugtig Vorst en Heer! schoon wy altoos wel overtuigd zyn geweest dat de glorieuse daaden van uwe Doorlugtige Hoogheid, welke aanleiding gegeeven hebben tot de Omwending, waar door de oude en wettige Constitutie deezer Provincie is hersteld geworden, met den grootsten roem tot de Posteriteit zouden overgaan, hebben wy nogthans by onze Resolutie van twee November des afgeloopen Jaars MDCCLXXXVII goedgevonden, tot eene dankbaare Naagedagtenisse, een zeker getal van Gedenkpenningen te laaten vervaardigen, welke met de Beeldtenis van uwe Doorlugtige Hoogheid te gelyk uitdrukken den tytel dien Hoogstdezelve by deeze Natie met zo veel regts verworven heeft.

LVI. BOEK. 1787. 1788. den Hertog en anderen vervaardigd.

„ Wy hebben de eer deeze Gedenkpenningen, op den eersten Jaardag van die heuchlyke Gebeurtenisse, aan uwe Doorlugtige Hoogheid aan te bieden, in dat aangenaam vooruitzigt, dat uwe Doorlugtige Hoogheid de grootste derzelven, „ in

Hertog van Brunswyk, Veldheer van het Pruissisch Leger. — Op de keerzyde staan drie door elkander gevlogtene Kroonen; de Gras- of Kruidkroon — de Berekroon — en de Lauwerkroon, met dit Omschrift AVITAE LIBERTATIS ASSERTORI ORD. HOLL. AC WESTFRIS. II NOV. MDCCLXXXVII. (*Aan den Handhaaver der aloude Vryheid; de Staaten van Holland en Westfriesland 2 Nov. 1787.*)

LVI. BOEK. 1787. 1788. „ in een Gouden Dooze liggende, wel „ van onze hand zal gelieven aan te nee„ men, als een opregt blyk van onze steeds „ duurende erkentenisse van het wys be„ leid en de dapperheid door uwe Doorlug„ tige Hoogheid aan het hoofd der Troe„ pen van zyne Koninglyke Majesteit van „ *Pruissen*, by die gelegenheid, betoond, „ en met verzoek, dat uwe Doorlugtige „ Hoogheid de goedheid gelieve te hebben „ om de overige Gedenkpenningen te dis„ tribueeren aan de Generaalspersoonen, „ en Stafofficieren op de nevensgevoegde „ lyst met naamen gemeld, welke onder „ de Orders van uwe Doorl. Hoogheid „ aan Hoogstdeszelfs Roem eenigzins ge„ participeerd hebben.

„ Wy zouden uwe Doorl. Hoogheid de „ moeite van deeze Distributie niet hebben „ durven vergen, indien wy niet verze„ kerd waren, dat de gemelde Officieren „ eene dubbele waarde aan dit Geschenk „ zullen hegten, wanneer zy het mogen „ ontvangen uit handen van uwe Doorl. „ Hoogheid zelve, als eene vernieuwing „ van hoogstdeszelfs approbatie (*)." — De Koning van *Pruissen* beval de Officieren, met dien Gedenkpenning begiftigd, dit stuk, op zekere dagen, met een Oranjelind aan den rok vastgemaakt, te draagen (†).

Jonk-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788, bl. 1315—1320. waar men de lyst vindt van de drie en tachtig Persoonen aan welken de kleindere Gedenkpenningen moesten uitgereikt worden.

(†) Pfau, *Veldtocht der Pruissen* II. D. bl. 80.

Jonkheer VAN RHEEDE, met den Tytel van Buitengewoon Afgezant van hun Hoog Mogenden aan 't Hof van *Berlyn* bekleed, hadt by den Koning, by de regeerende Koningin, en by de Koningin Weduwe, gehoor, om, uit naam van hun Hoog Mogenden, dankzeggingen uit te boezemen, wegens de aan *Holland* beweezene hulp. Met de uitbundigste Statie ten Hove verscheenen, met de grootste tekenen van Hoogagting ontvangen, liet hy zich, in de Aanspraak aan den Koning onder andere in deezer voege hooren. „Uit hoofde „van den eerbied en zuivere hoogagting, „welke de deugden en voortreffelyke hoedanigheden van haare Koninglyke Hoogheid, Mevrouwe de Prinsesse van *Oranje*, hun Hoog Mog. hebben ingeboezemd, hebben zy de leevendigste smert „en afkeer gevoeld, toen een klein getal „van Staatsleden, naa het Land in de „grootste verwarringen gebragt te hebben, „zich aan eene ongeoorloofde belediging „omtrent haare Koninglyke Hoogheid „heeft schuldig gemaakt. Hunne Hoog „Mog. hoopen, dat uwe Majesteit overtuigd zal zyn, hoe zeer zy gewenscht „hadden haare Koninglyke Hoogheid eene „openbaare Voldoening te geeven, waren „zy niet door de verderflyke Intrigues „dier zelfde Cabaale daar in verhinderd „geworden. Zy hebben derhalven met „het opregtste genoegen gezien, dat de „Troepen uwer Majesteit, onder de bevelen van den regeerenden Hertog VAN

LVI. BOEK.

1787. 1788.

VAN RHEEDES aanspraak te *Berlyn* om den Koning te bedanken.

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ Brunswyk, eene billyke Satisfactie hebben bezorgd, en ik ben belast uwe Koninglyke Majesteit daar van te verzekeren, te gelyk betuigende het deel, 't welk hun Hoog Mog. in deeze gebeurtenis neemen.

„ Heeft het geluk uwer Koninglyke Majesteits Wapenen over hoogstdeszelfs Regeering eenen nieuwen glans verspreid, en de lauweren vermeerderd, welke de Held, die aan het hoofd uwer Troepen stondt, en deeze Troepen zelf gewoon zyn te behaalen, zo heeft het ook eene nieuwe orde van zaaken te wege gebragt; thans zyn in dezelve de banden, zo wel tusschen de verschillende Provincien als de byzondere Leden van dien vryen Staat, vaster gelegd; de Constitutie, welker geheiligde inrigting onveranderlyk zyn moet, rust wederom op vaste grondzuilen, en zyn Doorl. Hoogheid de Prins Erfstadhouder is, volgens den wensch van het grootste en aanzienlykste gedeelte der Natie, tot het waare heil des Staats, in zyne Erflyke Waardigheden hersteld.

„ Eene zo gelukkige Omwenteling, tot welke uwer Majesteits bemiddeling aanleiding gegeeven heeft, is eene dienst, die de erkentenis hunner Hoog Mog. vordert; en daar ik uitdruklyk gelast ben, die aan uwe Majesteit te betuigen, zo heb ik de eer zulks by deezen te doen, met verzekering, dat hun Hoog Mog. vuurig wenschen, uwe Majesteit

„ al-

„ altoos bewyzen, zo wel van hunne dank- LVI.
„ baarheid als waare hoogagting te gee- BOEK.
„ ven. —— Hunne Hoog Mog. zullen al- ——
„ tyd de volkomenste eensgezindheid en 1787.
„ goede verstandhouding, zo noodzaaklyk 1788.
„ tusschen nabuurige Staaten, tragten te
„ onderhouden: wenschende hun Hoog
„ Mog. zelf, dewyl hun niets aangenaa-
„ mer zyn zal, deeze eensgezindheid door
„ een naauweren Verbintenis te bevestigen.

'S Konings Antwoord liep op deezen zin „ Het is my een byzonder genoe- „ gen, dat ik de Eer van myn Huis wree- „ kende, de Stadhouderlyke Waardigheid „ en het Huis van *Oranje*, in welker be- „ houdenis en voorspoed ik altyd een regt- „ maatig deel neemen zal, in deszelfs „ Voorregten bevestigd heb. Niet minder „ aangenaam is het my den Vrede en Rust „ bezorgd te hebben aan een Staat, wel- „ kers welzyn my altyd, uit hoofde der „ Vriendschap, die ik de Republiek toe- „ draage, en waar van ik dezelve, zo veel „ in my is, onophoudelyk blyken meen „ te geeven, ter harte gaan zal.

Antwoord des Konings.

„ Verzeker hun Hoog Mogenden van „ de gevoelens die ik voor hun voede, „ en vernieuw tevens aan den Prinse van „ *Oranje*, en aan myne Zuster, de verze- „ kering myner opregte toegenegenheid. „ Voorts zie ik met genoegen, dat hun „ Hoog Mog. U door deezen opgedraagen „ last, een nieuw blyk van hun vertrou- „ wen geeven; en ontvang by deeze gele- „ genheid de verzekering myner byzondere

LVI. BOEK. 1787, 1788. „ agting, welke de goede hoedanigheden, „ die ik altyd in U ondervonden heb, ver- „ dienen (*)."

Het vertrek der *Pruisfische* Krygsbenden. Ten slotte moeten wy hier nog byvoegen het vertrek der hier te Lande, volgens verzoek, agtergelaatene *Pruisfische* Krygsbenden. Op den negen en twintigsten van Grasmaand MDCCLXXXVIII, werd te *Amsterdam* aan de *Leydsche Poort*, 's morgens voor de laatste keer de wagt afgelost. Een weinig meer dan zes en een halve Maand was dezelve door *Pruisfische* Krygsbenden bezet gehouden. De elders gelegerden braken omtrent gelyktydig op, en verlieten met den aanvang van Bloeimaand deeze Gewesten.

Hoe gezegend van eenigen, hoe gevloekt van anderen, hun komst en verblyf in deeze Gewesten geweest is behoeven wy niet te melden. Een terugzigt op het voorgevallene, in een groot half jaar tyds, door ons geboekt, zal hier alles kunnen afdoen. —— Ook zal het in 't beloop deezes Boeks aangemerkte, ten opzigte van de onmiddelyke gevolgen der Omwentelinge, hoe zeer alles reeds doorsteeke, ons met nog sterker kleuren voorkomen, by het boeken der Gebeurtenissen in byzondere Gewesten en Steden onzes Vaderlands, waar toe wy nu overgaan.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 36—44. te welker plaatze men een verslag vindt van den trein des Afgezants by deeze gehoorverleening, als mede de Aanspraaken des Gezants by de regeerende Koningin en de Koningin Weduwe, met de daar opgegeevene Antwoorden.

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE.

ZEVEN EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Aanmerking over de vermeerdering van des Stadhouders Magt. Characterschets van WILLEM DEN V. *Overgang tot het in Holland voorgevallene. Voorstel om het Onderzoek na de Ondertekenaaren der Adresſen aan het Hof op te draagen. Voorslag des Hofs door Holland omhelsd. Stukken aan het Hof gezonden en meerdere gevraagd. Voorloopige Raadslag des Hofs. Verdere werkzaamheden. Hoe veel kommers dit by de Patriotten baarde. Amnestie aan de Oranjegezinde Tyeraaren geschonken. Nadeelige uitwerking hier van te wagten. Deeze grypt met de daad stand. Den geest van Oproer nog woedende door herhaalde Afkondigingen tegengegaan. Voorstel van Haarlem wegens het voldmuren der Oproerig- en Geweldaadigheden. Nadere Afkondiging daar tegen. Aanmerking op dezelve. Herhaaling der Amnestie aan de Oranje Tyeraaren. De oproerige woelingen bly-* LVII. BOEK.

LVII. BOEK.

blyven aanhouden. Lang verwyl eer 'er een voorslag tot Amnestie voor de Patriotten opdaagde. Voorstel des Stadhouders ten dien einde. Verwylen des Hofs met een Raadslag hier over uit te brengen. Raadslag des Hofs. Staatsbesluit, op dit verslag gegrond. Nadere bepaaling der Amnestie. Aanmerking hier over. Voorstel om buiten de Stads Regeeringen Regters te benoemen. Bedenking deswegen. Het lot der buiten de Amnestie geslootenen verslimmerd. Hoe men meer byzonder handelt met eenige Leden van Gecommitteerde Raaden in het Noorder Kwartier. Bedoeling hier mede. Een en ander komt tot schuldbekentenis. Gevolg hier van. Vonnis van Kloek, Claus *en* Blok. *Aankondiging tegen alles wat tot eene Tegenomwenteling aanleidelyk was. Schoonhoven doet het Voorstel om den Prins ter Regeeringsverandering te volmagtigen. Poogingen om door Requesten dit te bewerken. Alkmaar verzet 'er zich het langst tegen. Beloop deezer tegenkanting. Hoe genoodzaakt. Volmagt den Stadhouder ter Regeeringsveranderinge verleend. Voorslag van Hoorn omtrent de Regeeringen ten Plattenlande. Voorstel van Schoonhoven ten opzigte van de Steden geen stem in Staat hebbende. Bedoelingen deezer beide Voorstellen. Op dezelve viel geen besluit. Aan welke Heeren de Prins de Magistraatsverandering opdroeg.* Bentincks *Character. Character van* Meerens *Door welk een Invloed dit werk bestuurd. Die Heeren houden zich niet aan dien last; maar gaan denzelven te buiten. Aanmerking daar over.*

over. *Hoe zy in de Afzetting handelen. Hoe* LVII.
in de Bekendmaaking. Aanmerking deswe- BOEK.
gen. Algemeene Berouwverklaaring vastge-
steld. Voorslag tot een algemeene Eedzwee-
ring op de Constitutie. Voorschrift van dien
Eed. Algemeenheid der Afvorderinge. Uit-
werking deezer Eedvorderinge. Aanmerking
der Regeering van Gouda op dien Eed. Wat
'er met den Hoogleeraar BAVIUS VOORDA,
ten opzigte van dien Eed, gebeurde. Hy wei-
gert den laatst voorgeschreeven Eed af te leg-
gen. Op welk een grond deeze weigering
rustte. VOORDA *van zyn Hoogleeraarschap*
afgezet. Op welk een voet hy aanbiedt den
Eed af te leggen. Berigt door Curatoren
deswegen gegeeven. Bedenkingen van VOOR-
DA *op dat Berigt. Beraadslaagingen des-*
wegen. Aanmerking van Amsterdam op een
uitgebragt Verslag. VOORDA *doet een na-*
derer Voorslag en Aanbod. Afzetting door
de Staaten. Bedenkingen daar over. Ver-
klaaring door Amsterdam gegeeven, wegens
den zin van dien Eed. Goedkeuring daar
aan verleend. Betoonde Magtsverbreeding des
Stadhouders in de verkiezing der Stedelyke
Regeeringen. De Volksinvloed door het invoe-
ren van dien Eed vernietigt. Algemeene
Aanmerking over de gevolgen van dien Eed.
De Raadpensionaris BLEISWYK *bedankt.*
Zyne Afscheidsreden. LAURENS PIETER
VAN DE SPIEGEL *tot Raadpensionaris van*
Holland aangesteld. Verwelkomd in de Ver-
gadering. Aanspraak van VAN DE SPIE-
GEL. *Hoe by den aanvang zyns Raadpen-*
sionarisschaps by lieden van zyn eigen Aan-
K 5 *hang*

LVI. BOEK. *hang beoordeeld.* VAN DE SPIEGEL *wordt Groot Zegelbewaarder. Gunstig oordeel over den Staat der Geldmiddelen van Holland. Eene geringe Geldheffing neemt niet op. Uitschryving van den vyf en twintigsten Penning. Hoe men die Uitschryving beoordeelt. Redenen voor de Uitschryving van den vyf en twintigsten Penning gegeeven. Aanmerkingen daar op gemaakt. Klagten van Holland over de Geldopbrengingen der andere Gewesten. Bepaalingen wegens het Publiek Gebed. Voorstel van Schoonhoven over de gemaakte veranderingen in het Godsdienstige door de Patriotten. Aanmerkingen op dit Voorstel. Bedoeling van 't zelve.*

1787. 1788. Aanmerking over de vermeerdering van des Stadhouders magt. Schoon alle Gewesten des Bondgenootschaps, blykens het vermelde, in het laatstvoorgaande Boek, in de veranderingen, die by de Omwenteling voorvielen, deelden, en 'er over 't algemeen eene nieuwe orde van zaaken gebooren wierd, meest geschoeid op de leest des voorigen Bestuurs, kreeg egter dit Bestuur eene meerdere sterkte aan de zyde des Stadhouders, niet alleen ten opzigte van de Gewesten in 't algemeen; maar ook van elk derzelven in 't byzonder. Om deeze daar te stellen ontbrak het nergens aan werkzaame poogingen.

Characterschets van WILLEM DEN V. Was WILLEM DE V. een Man geweest van eenen min traagen en besluitloozen aart, hadt hy den geest bezeten zyner Vrouwe, hy zou gewis het Stadhouderlyk Ge-

Gezag, hoe zeer ook in magtbetoon verbreed, tot eene nog veel grooter hoogte opgevoerd, en aan eene volstrekte Oppermogenheid gelyk gesteld hebben. Veel waarheids steekt 'er in het schryven eens Reizigers, „ De naauwgezette vrees van „ kwaalyk te doen, heeft WILLEM DEN „ V. geduurig wederhouden van goed te „ doen. Hy is lydelyk geweest in eenen „ toestand, dien een wys en goed man „ zou hebben kunnen doen gedyen tot „ voorspoed van zyn land en het winnen „ van de Volksliefde op eene eerlyke wy- „ ze, en dien een wys en eerzugtig man „ tot vergrooting van zyn eigen magt zou „ hebben kunnen gebruiken (*)." — Hy onderschraagde de poogingen, te zyner Gezagsverbreeding aangewend en deels volvoerd, niet op zodanig eene wyze, dat zyne Voorstanders het beoogde wit konden beschieten; zo zy anders ten doele gehad hebben hem tot eene hoogte te verheffen, welke hun geheel afhanglyk maakte van eenen Man, omtrent wiens Character wy uit den mond zyns volyverigen Bevorderaars den Raadpensionaris VAN DE SPIEGEL opgetekend vinden, dat hy zich by den ouden Griffier FAGEL beklaagde, „ over „ de weinige Directie van den Prins, die „ zyne dagen doorbragt met gehoor te ver- „ leenen; dat hy groote zaaken verzuim- „ de om zich enkel met kleine bezig te „ hou-

LVII. BOEK.

1787. 1788.

(*) T. COGAN *De Rhyn*, *of Reis van Utrecht na Frankfort*, *by* A. LOOSJES Pz. I. Stuk bl. 35.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

„ houden, en dat hy geen het minste on„ derscheid maakte tusschen zyne ver„ klaarde Vyanden en tusschen zyne Vrien„ den; dat hy, integendeel, de eerste met „ open armen ontving en de tweede daar „ liet; 't welk veroorzaakt dat deezen hem „ onvergenoegd verlieten, en de eersten „ hem bespotten." —— En nog sterker. „ Hy is al een zeer raar Heer, en die gee„ nen, die zich verbeelden dat hy geen „ Systhema heeft, zo als veele menschen „ denken, bedriegen zich zeer; hy heeft „ wel degelyk een Systhema; maar het is „ een Systhema van verwarring en disordre. „ Zyne Politique is van de dingen zo veel in „ de war te helpen als maar doenlyk is (*)."

Met den Prins zelve hadden zy weinig op. Een Characterschets van dien Vorst door een zyner Vrienden, niet lange naa de Omwenteling, opgehangen (†), wyst zulks ten vollen aan. Een en andere trek daar uit ontleend, zal ons de denkwyze zyner Aanhangeren, zo over zyn Persoon, als over de Post die hy bekleedde, op de beste wyze, doen kennen. „ Het plan des Stadhouders is gegrond „ geweest op Theoretisch onderwys en „ op

(*) R. L. Bouwens *aan zyne Committenten*, te Amst. by de Erven C. N. Guerin en. W. Vermandel 1797. bl. 153. en 169.

(†) Deeze Characterschets heeft ten dagtekening April 1788. Men vondt dezelve onder de Papieren van den Griffier Fagel, geen naam van den Characterschetzer treft men 'er by aan. R. L. Bouwens *aan zyne Committenten* bl. 147. 175 *enz.*

„ op voorbeelden. De Hertog L. van Brunswyk verwyderde hem van den arbeid, deedt alles, en de Stadhouder tekende. Van daar zyne gewoonte en behoefte om over de zaaken te spreeken, en zyne weetenschap in deeze te vertoonen, om zyne Stadhouderlyken invloed te doen bestaan in eene verveelende vertooning van Audientien, van vyf, zes of zeven uuren; om zeer weezenlyke zaaken te doen verzinken in nietsbeduidende gezegden; om langdraadige Voorstellen te doen, die dikwyls het kenmerk draagen van eene zeer juiste redeneering, en zomtyds zelfs van Genie — van daar eindelyk dit hoofdgebrek van niets te besluiten, niets te leezen, niets te antwoorden, en niets af te doen; maar altoos den Stadhouder in Theorie te vertoonen, en nooit in de daad te zyn. — —

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ Niets zal hem doen veranderen, hy heeft zyn plooi gezet. Wanneer de *Franschen* en de Patriotten gezegd hebben, dat hy zyn Post elendig waarnam, zo hebben zy gelyk gehad. Het zou dus aan *Frankryk* een groot voordeel gegeeven zyn, indien men over dit onderwerp ooit in de minste redenwisseling wilde treeden; want, dit alles toegestaan zynde, zouden zy daar uit een daadlyk bewys neemen, om den Prins onbekwaam te verklaaren, en gevolglyk vervallen van het Stadhouderschap. — Ik geloof, in tegendeel, dat het nood-

„ zaak-

LVI. BOEK. 1787. 1788.

„ zaaklyk is zyne redeneering te vestigen
„ op deezen grondslag — dat de Prins
„ van ORANJE even zo weezenlyk tot
„ de Constitutie der Republiek behoort,
„ als een Koning tot de Monarchie: zo
„ dat, verondersteld zynde, dat de een of
„ de ander hunne Posten niet waarnee-
„ men, gelyk zy behoorden te doen, dit
„ nogthans geene beweegreden kan daar-
„ stellen, waarom men den Koning en
„ den Stadhouder niet zou behouden, met
„ alle de Regten en Voorregten, die hun
„ zyn toegestaan. — Op dit beginzel
„ redeneerende, ontzenuwt men de drog-
„ redenen der Tegenparty. Men moet 'er
„ zich by houden om de *Plaats* te verdee-
„ digen; maar niet den *Persoon.*

„ Indien de Prins van *Oranje* niet uit
„ deeze soort van verstands bedwelming
„ heeft kunnen getrokken worden in het
„ oogenblik toen 'er alles by hem aan-
„ hing, zyne Eer, zyne Goederen, mis-
„ schien zyn Leeven zelfs: wat kan men
„ 'er dan thans van verwagten in de ge-
„ lukkigste gesteldheid, die immer een
„ Tydperk in zyn Huis gemaakt heeft —
„ eene gesteldheid, welke hem niets over-
„ laat te vreezen? Eindelyk, indien hy
„ zwak is, is hy het eerder door zyne
„ Verrigtingen dan door zyn Charac-
„ ter. Door zich in woorden en redenee-
„ ringen te verstrooijen kan hy zyn eigen
„ gevoelen niet vastftellen; maar om-
„ helst dat van den geenen, die 't laatst
„ spreekt, het geen ontelbaare tegenstry-

„ dig-

„ digheden en valfche gevolgtrekkingen „ voortbrengt. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Aangebeden door het Volk, valsch „ gevleid door zyne Party, en meer be- „ klaagd dan gehaat by de *Fransche* Par- „ ty, zodanig is de waare gesteldheid „ van den Prins van *Oranje*. —— In het „ tegenwoordig oogenblik moet ik by het „ Tafereel, dat ik van dien Prins geschetst „ heb, nog dit voegen, dat men aan het „ Hof van den Stadhouder, in zeer veel „ gelegenheden gebrek heeft aan opletten- „ heid, dat men 'er de rechte maat niet „ weet te houden, en op eene onbeleefde „ wyze beleefdheden bewyst."

Overgang tot het in *Holland* voorgevallene.

Waarlyk een Vorst, wiens Characterbeeld, door de hand zyner Vrienden en Voorstanderen, in deezer voege in 't klein en in 't groot, afgemaald wordt, heeft geen vyandig penceel noodig om eene ongunstige aftekening te bekomen. Een te rugzigt op diens daaden zal de waarheid veeler opgegeevene trekken ten spreekendsten aanwyzen, en zal het volgende onzer Geschiedenisfen tot nader bevestiging dienen. Wy oordeelden het daarom niet ongepast, eer wy ter beschryvinge van het voorgevallene in de byzondere Gewesten intraden, die Characterschets te plaatzen. De handelingen daar in gehouden zullen de welgetroffenheid van veele trekken, schoon 'er nu en dan wat van de Caricature onderloope, doen zien. En twyfelen wy niet te verzekeren, dat het in *Holland* meer bepaald voorgevallene, inzonderheid ter staa-

vin-

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

vinge zal dienen. Dit Gewest, op welks vernedering het meest by de Omwenteling gemunt was, zal zeer voegelyk het eerst ten voorwerpe onzer byzondere Geschiedbeschouwinge strekken. Aan de algemeene zaaken tot het zelve behoorende, is dit Boek gewyd.

Voorstel om het onderzoek na de Ondertekenaars des Adresfen aan het Hof op te dragen.

Naauwlyks was by Staaten van *Holland*, op den twee en twintigsten van Herfstmaand van het Jaar der Omwentelinge, door het Stadhouderlievend *Rotterdam*, de Voorslag ingebragt om onderzoek te doen na de Ondertekenaars der ingediende Adressen, Memorien, Verklaaringen, en Voordragten, zo ter Staatsvergaderinge, als in byzondere Steden gedaan, en het Hof Provinciaal te gelasten deeze te onderzoeken, en des eenen raadslag in te leeveren (*), of het vondt zo veel ingangs dat 'er een daar mede overeenkomstig Staatsbesluit opviel. — Welkom was dit aangepreezen werk by een Hof, 't geen zich kortlings werkloos getoond hadt, om het wettig gezag der Staaten te doen eerbiedigen, zo door het handhaaven van de wettigheid der hooge Staatsvergaderinge, als in het waaken voor de veiligheid der Ingezetenen, boven al in de Hofplaatze; thans betoonde het zich gereed ter volyverigste medewerking om de onderliggende Party te verpletten. Overboodig in werkzaamheid droeg het, by wederschryven aan de Staaten zaaken voor, waar op deezen niet scheenen gedagt te hebben.

Im-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 218.

Immers, naar luid van 's Hofs onverwyld antwoord, op den vyf en twintigsten van gedagte Herfstmaand, „ kon het zich voor „ hun Ed. Gr. Mog. niet verbergen, dat „ de onvoorbeeldige stoutheid, die in ge- „ melde Adresfen doorstraalde, zo niet haa- „ ren oorsprong, althans haare toeneeming „ scheen verschuldigd te zyn aan de Pro- „ tectie, welke derzelver Aucteurs zich ver- „ zekerd hielden te zullen vinden by zo- „ danige Regenten, welke by eene op den „ achtsten van Augustus MDCCLXXXVI te „ *Amsterdam* aangegaane en in de Couran- „ ten bekend gemaakte *Acte van Verbinte-* „ *nis*, zich verpligt zouden hebben, om „ het Systhema der Instelleren van zoda- „ nige Adresfen te begunstigen, en des „ noods elkanderen met goed en bloed te „ ondersteunen en beschermen, indien ie- „ mand hunner, uit hoofde van die Ver- „ bintenis, of daar uit voortvloeiende daa- „ den, in het meest of minst, gekrenkt „ of gemoeid mogt worden. Dat de uit- „ werkzels van die Verbintenis te bekend „ waren, dan dat het Hof de aandagt van „ hun Ed. Gr. Mog. met het ontwikke- „ len van dezelve behoefde te vermoeijen; „ en dat het zich derhalven alleen bepaal- „ de tot het gevolg, 't welk aan 't zelve „ toescheen duidelyk voort te vloeijen uit „ de gemaakte aanmerking; te weeten, „ dat, zou ooit de rust in dit Land vol- „ komen hersteld, en de veiligheid van „ hun Ed. Gr. Mog. van de Stedelyke en „ andere Regeeringen, en van een iegelyk

LVII. BOEK.

1787. 1788. Voorslag des Hofs door *Holland* omhelsd.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Regent en Ingezeten, bevestigd worden, „ het weinig baaten zou, nopens zodanige „ Adresfen voorzieninge te doen, indien „ niet mede werd zorg gedraagen, dat zo- „ danige Verbintenisfen tusfchen Regenten, „ met al derzelver aankleeven, en gevol- „ gen, wierden vernietigd, zo dat 'er zelfs „ geen fchaduwe van overbleef." Welk een Befluit hier op in 't algemeen viel, hebben wy reeds geboekt (*). By Staaten van *Holland* werd 'er een gunftig Verflag op uitgebragt, welhaast van een dergelyk Befluit gevolgd (†).

Stukken aan het Hof gezonden, en meerdere gevraagd.

In die zelfde Voordragt verzogt het Hof om die Adresfen, voor zo verre dezelve aan hun Ed. Gr. Mog. gedaan waren, oorfpronglyk, of by affchrifte, aan 't zelve te doen toekomen; en, voor zo verre ze aan Stedelyke Regeeringen hielden, te bevelen, dat die Regeeringen, zulks mede, binnen korten tyd, werkftellig maakten. — Ingevolge hier van kreeg het Hof welhaast negentien ftuks van die begeerde en tot bezwaaring der Patriotten opgezamelde Gefchriften, en fchreef, op den derden van Wynmaand, aan Staaten van *Holland*, verflag doende van de ingekomene Papieren, om nog verfcheide andere Adresfen van dien zelfden aart te mogen hebben, „ in welke „ de verregaandfte, ongehoordfte en onregtvaardigfte Bedreigingen, zelfs aan hun Ed. „ Gr. Mog. Vergadering, voorkwamen."

Voor-

(*) Zie hier boven bl. 61.
(†) *Resol. van Holl.* 18 Oct. en 16 Nov. 1787.

Voorloopig gaven de Leden des Hofs, te dier gelegenheid, hunnen Raadslag op de Adresfen hun reeds ter hand gesteld. Een Raadslag, van strengen aart, en by welken zy, in den aanvange eene geheel andere houding aanneemen, dan toen het te doen was om eenen MOURANT, die snood de onschendbaarheid der Leden van *Hollands* Souverainiteit aanrandde, ter straffe te vorderen (*). Onder zeven Artykelen vervatten zy hun gevoelen —— „ *Voor eerst*, dat, hoe zeer ook het misdaadige, in die Adresfen voorkomende, zou kunnen of mogen gerekend worden te behooren tot dat soort van Misdaaden, waar omtrent het Hof, ten allen tyde, gesustineerd hadt, dat aan hetzelve de afzonderlyke Beoordeeling, met uitsluiting van alle andere Regters, toekwam; egter, tot vermyding van alle geschillen, die eenigzins tot veragtering van het heilzaam oogmerk, het welk hun Ed. Gr. Mog. zich hadden voorgesteld, zouden kunnen strekken de voorgemelde Adresfen behoorden gesteld te worden, niet alleen in handen van den Procureur Generaal; maar ook van de Officieren der Steden, daar zy gemaakt, of getekend waren, mitsgaders daar de Aucteurs, Tekenaars, en verdere Per- „ soo-

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Voorloopige Raadslag des Hofs.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl 14. Hoe veel beweegings het Hof, wegens die eerste Regtspleeging, by hun Ed. Gr. Mog. gemaakt heeft, wyzen de Brieven en Vertoogen uit, aan de Staaten gezonden. Men vindt ze in de *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 70—271.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ zoonen, daar in deel gehad hebbende, „ woonagtig waren; ten einde tegen de- „ zelve zodanig te handelen als het Regt „ van de Hooge Overheid zou vereischen.

„ *Ten tweeden.* Dat zodanige Gewa- „ pende Schutteryen en Genootschappen, „ door welken, of uit welker naam, dier- „ gelyke Adressen gedaan waren, zouden „ behooren ontwapend, vernietigd, en ver- „ volgens nieuw gezuiverde Schutteryen „ in derzelver plaats gesteld, en voorzien „ te worden van zodanige Officieren, van „ welken men ten vollen kon verzekerd „ zyn, dat zy aan dergelyke zaaken geen „ deel gehad hadden.

„ *Ten derden.* Dat overal alle onder- „ scheidende Tekenen der Schutteryen, „ uitgenomen de Uniformkleeding, zou- „ den behooren te worden afgeschaft, en „ aan dezelve verbooden om gewapend op „ 's Heeren Straaten te verschynen; ten zy „ op die tyden, als dezelve de Wagt had- „ den, of wettiglyk als Schutters werden „ opgeroepen.

„ *Ten vierden.* Dat alle Burgersocietei- „ ten, welke deel gehad hadden in de on- „ wettige zogenaamde Volksvergaderingen, „ zouden behooren te worden ontbonden; „ de Huizen, daar toe aan dezelve in ei- „ gendom behoord hebbende, of door de „ Leden van dien of geregtlyk *ad opus* „ *jus habentium* verkogt, en de penningen „ aan de geweezene Leden ter hand ge- „ steld worden.

„ *Ten vyfden.* Dat in het byzonder on- „ derzoek zou behooren gedaan te worden

„ na

„ na de Oprigters van zodanige Societei- LVII.
„ ten, mitsgaders na de wyze waar op zy BOEK.
„ dit gedaan, en hoe zy zich verder ge- ——
„ draagen hadden: terwyl verder onder- 1787.
„ zoek zou behooren te geschieden op de 1788.
„ Gecommitteerden en Geconstitueerden,
„ zo van zodanige Societeiten als van an-
„ dere Corporatiën, onder welke benaa-
„ ming die ook mogten zyn voorgekomen
„ welke mede in die Adressen rechtstreeks
„ of zydelings deel gehad, of zich in die
„ Posten ingedrongen, en hoe zy zich ver-
„ der gedraagen hadden.

„ *Ten zesden.* Dat men ook Onderzoek
„ zou dienen te doen op de Aanleggers en
„ Uitschryvers van de zogenaamde Volks-
„ of der Genootschappen-Vergaderingen;
„ inzonderheid op die van de laatste Ver-
„ gaderingen te *Leyden* en te *Amsterdam*
„ gehouden.

„ En, eindelyk, *ten zevenden*, dat mede
„ Onderzoek zou behooren gedaan te wor-
„ den op de zogenaamde *Commissie der*
„ *Gewapende Burgercorpsen tot Expeditie der*
„ *Militaire zaaken*, de Commandanten, en
„ verder die geenen, die in het zoge-
„ naamd Burgerlegertje eenig gezag geoe-
„ fend hadden, gelyk mede nopens het
„ geen door dezelven, by die gelegenheid,
„ was verrigt en uitgevoerd." — Gunstig
hoorde men deeze Raadslag, de verzogte
Adressen werden in 't oorspronglyke aan
het Hof gezonden (*).

Het

(*) *Verz. by* DE CHALMOT I. D. bl. 291—297.

L 3

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. Verdere werkzaamheden.

Het voorlichtend Hof smaakte reeds binnen kort, op den twaalfden van Wynmaand naamlyk, het genoegen, om, nevens Staatsgecommitteerden, een Verslag op deezen raadgeevenden Brieve te helpen uitbrengen. Een Verslag, waar by men, zonder eenigzins vóóraf te overweegen, de gronden, welke vóór of tegen dusdanig eene Crimineele Vervolging waren, de Staaten aanmaande, om, overeenkomstig met het gevoelen des Hofs, tegen alle die Persoonen, in gemelde betrekkingen, crimineel te doen procedeeren (*). —— Alle deeze werkzaamheden hadden spoed. Met den aanvang van Slachtmaand verscheen 'er een gelykluidend Besluit van Staaten van *Holland*: wel inzonderheid aandringende op het eerste Punt in evengemelden Raadslag (†). —— Het Hof van zyne werkzaamheden in dit vak kennis geevende aan de Staaten, berigtte, eer die maand ten halve was verstreeken, onder de nader aan 't zelve toegezonden Adressen ontdekt te hebben een Verzoekschrift hun Ed. Gr. Mog. aangeboden, ondertekend door drie honderd acht en vyftig Persoonen in *'s Gravenhaage* woonende, en onder deezen verscheide Suppoosten van het Hof; dat het dit Verzoekschrift reeds in handen van den Procureur Generaal gesteld hadt; ten einde hy

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XXXIII. D. bl. 247—250.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 213—216. Zie het punt hier bedoeld hier boven bl. 163.

by daar omtrent het regt van de Hooge Overheid zou waarneemen, zo als ook omtrent de Adresfen door Ingezetenen van *Delft*, zo aan hun Ed. Gr. Mog. als aan hunne Stadsregeering ingeleeverd (*).

WILLEM V. — 1787. 1788.

Voorlichtingen, Staatsbefluiten, Werkzaamheden van dien aart wekten vrees in de gemoederen van ontelbaare Ingezetenen in een of ander of in verfcheide der aangegeevene rangen van Staatsmisdaadigeren betrokken. Klein was het getal der uitgeweekenen in vergelyking met de gebleevenen, die zich niet vry kenden van 't geen hier Misdaad genoemd werd. De bekende handelwyze des Hofs in deezen vermeerderden dit duchten: voor al moest zulks met dubbele kragt werken by een aantal Advocaaten, Procureurs, Deurwaarders, Notarisfen en anderen, welke bedieningshalven onder 's Hofs Regtsgebied behoorden; tegen welken het, vóór het kenteren des Staatsgetys, zyne verbittering niet dan door eene trotfche houding en bitfche bejegeningen hadt kunnen thoonen.

Hoe veel kommers zulks baarde by de Patriotten.

By zulk een algemeenheid van zogenaamd Staatsmisdryf doet zich meest altoos hoop op van Vergiffenisfe. Deeze was, in het tegenwoordige geval, gering, fchoon het hier te Lande aan geen Vergiffenisbetooningen mangelde; doch deeze ftrekten zich uit tot ander flag van voorwerpen, en mogten eer tot mismoedigmaaking, dan tot opbeuring, dienen. Laaten wy van de-

Amnestie aan de Oranjegezinde Yveraaren gefchonken.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT III. D. bl. 225—298.

LVIII BOEK. 1787. 1788.

dezelve eerst eenig verslag doen; ten einde de Vergifnisverleening den Patriotten vervolgens geschonken, er te sterker by afsteeke.

De Omwenteling was naauwlyks daargesteld of Staaten van *Holland*, ongetwyfeld daar toe aangezet door den wedergekomenen Stadhouder, en de Hoofdbewerkers dier Herstellinge, kondigden, den zeven en twintigsten van Herfstmaand, aan; „ Naardemaal zich, door de zonderlinge en aanbiddelyke Voorzienigheid van den Allerhoogsten, de ongelukkige omstandigheden, in welke voornaamlyk deeze Provincie, door hooggaande onlusten en verdeeldheden tusschen Regenten en Regenten, Burgers en Burgers en Ingezetenen en Opgezetenen, was gedompeld, merklyk ten besten zyn veranderd, en door de gelukkige herstelling van zyne Doorlugtige Hoogheid den Heer Prins van *Oranje* en *Nassau*, Erfstadhouder, Erfcapitein Generaal en Admiraal Generaal deezer Provincie, in alle zyne hooge Waardigheden Hoogstdenzelven, by zyne meerderjaarigwording, Staatsgewyze wel en wettig opgedraagen, welhaast, zo wy van GODS gunstigen Zegen hoopen en verwagten, geheel zullen ophouden, en wy thans hebben buiten effect gesteld de Plakaaten of Publikatien, waar door de Voorstanders en Beminnaars van zyne Doorlugtige Hoogheid en van Hoogstdeszelfs Vorstlyk Huis, wanneer zy, op eenigerhande wyze, al ware het

„ zelfs

„ zelfs door woorden of door in derzelver LVII.
„ aart en natuur onverschillige daaden, BOEK.
„ blyken van hunne verknogtheid en aan- ——
„ kleevinge aan Hoogstdeszelfs Persoon of 1787.
„ belangen gaven, aan zwaare straffen 1788.
„ werden blootgesteld, en daar door is
„ veroorzaakt, dat veelen anderzins goede
„ en welmeenende In- en Opgezetenen,
„ welke hunnen yver voor die met het heil
„ des Lands zo zeer overeenkomende zaa-
„ ke, niet kunnende bedwingen, de voor-
„ schreeve Plakaaten, in het een of ander
„ opzigt, overtreeden hadden, in de Ge-
„ vangenissen geworpen, en uit hoofde
„ van Regterlyke Vonnissen, sommigen
„ aan den Lyve, anderen met Confine-
„ ment, anderen met Bannissement ge-
„ straft zyn geworden; en ook anderen,
„ uit vreeze van vervolgd of gestraft te
„ zullen worden, uit het Land gevlugt
„ zyn, en het onbillyk zou zyn, dat ie-
„ mand, ter zaake van yver voor het geen
„ wy thans rekenen de waare Constitutie
„ en de belangen des Vaderlands te zyn,
„ zou blyven lyden, of eenige onaange-
„ naame gevolgen ondervinden. —— Zo
„ is 't, dat wy, naa rype deliberatie, naa
„ ingenomen Advys van onzen Hove, heb-
„ ben goedgevonden te verleenen, gelyk
„ wy verleenen mits deezen, aan allen en
„ een iegelyk, welke uit hoofde van aan-
„ kleeving aan of yver voor de belangen
„ van het Doorlugtig Huis van *Oranje*,
„ het zy vóór of naa het emaneeren van
„ de bovengemelde onze Plakaaten of Pu-

 „ bli-

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ blikatien, zich aan eenige onrustige Be-
„ weegingen of Oproerigheden, of aan iets
„ van 't geen by de voorschreevene Pla-
„ kaaten is verboden, op eenigerhande
„ wyze, hebben schuldig gemaakt, eene
„ Amnestie of volkomene Vergeevinge en
„ Uitwissinge van alles, wat zy daar door
„ tegen ons zouden mogen hebben over-
„ treeden of misdaan; verklaarende wy wy-
„ ders alle Procedures, uit dien hoofde,
„ tegen dezelven aangevangen, het zy de-
„ zelve nog hangende of reeds getermi-
„ neerd mogen zyn, voor vervallen; ver-
„ nietigende by deezen alle Vonnissen te-
„ gen de zodanigen om zulke overtreedin-
„ gen of misdaaden geweezen, het zy de-
„ zelve reeds zyn geëxuteerd of niet; met
„ Herstellinge der Gecondemneerden en
„ Geëxecuteerden in derzelver Eer en Reg-
„ ten, even of zy die overtreedingen of
„ misdaaden niet hadden begaan.

„ Bevelen en gelasten wy de respective
„ Officieren en Geregten, om die geenen,
„ welken, uit zulken hoofde, in hunne
„ Gevangenissen, of uit kragte van hunne
„ Vonnissen in eenig Confinement zyn,
„ daar uit illico kosteloos te ontslaan, en
„ te doen relaxeeren; mitsgaders alle om
„ zulke redenen aangevangen Procedures
„ te staaken, en de ter zodanige zaaken
„ Gebannenen, onverhinderd te laaten te
„ rug komen, en als alle andere Ingeze-
„ tenen de vrye inwooning en alle andere
„ Regten en Voorregten te doen genie-
„ ten, in verwagting dat dezelve zich zul-

„ len

„ len gedragen als stille en vreedzaame „ Ingezetenen, voor welken de weg van „ Regten, maar niet die van eigenwillige „ wraak, openstaat. LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ En interdiceeren wel expresselyk on„ zen Procureur Generaal, en alle andere „ Officieren, iemand, wie hy zy, ter zaa„ ke voorschreeve, ooit of ooit, in eeniger „ maniere, te bemoeilyken, of in het rus„ tig en vreedig genot van deeze onze „ Amnestie en Vergeevinge te stooren of „ hinderlyk te zyn. —— Welverstaande „ nogthans, dat onder deeze onze Amnes„ tie niet begreepen zyn de zodanigen, „ die onder voorwendzel van de goede „ zaak zich aan Moord, Roof, Diefstal „ en Falciniten of eenig ander niet tot „ Oproerigheid behoorende, maar op zich „ zelf staande Delict hebben schuldig ge„ maakt; als dewelken wy hier door geen„ zins willen bevryden van de door zoda„ nig Delict verdiende of aan dezelve by „ Vonnissen opgelegde en geinsigneerde „ straffen (*)."

Geen gunstig denkbeeld van den staat der Landszaaken mogen wy ons, op het leezen deezer Amnestie, vormen, indien anders de waarneeming van den wysgeerigen en staatkundigen Cicero, over soortgelyke gevallen, gegrond is; naamlyk, „ dat bedorvene Gemeenebesten, waar in „ alles wanhoopig stondt, doorgaans dee„ ze eindelyke uitkomst pleegden te heb„ ben; Nadeelige uitwerking hier van te wagten.

(*) Verz. by de Chalmot I. D. bl. 205—207.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ben; dat Veroordeelden in vooriger
„ staat hersteld, Gebondenen losgemaakt,
„ Gebannenen te rug geroepen; en ge-
„ weezen Vonnissen vernietigd wierden.
„ Dan, daar dit gebeurde, elk begreep,
„ dat zulk een Gemeenebest ten gronde
„ ging, en niemand eenige hoop op be-
„ houd overhieldt (*).

Deeze grypt met de daad stand.

In de daad, kon iets den ruimsten teugel slaaken tot het pleegen van nieuwe balddaadigheden, euveldaaden en geweldenaaryen van den snoodsten aart, het was de uitvaardiging van dusdanig eene Kwytschelding, in de dagen der deerlykste wanordes en beroeringen van allerlei soort aangerigt door het gepeupel, gestyfd door lieden van meer aanziens, en geholpen door de ingerukte *Pruisfische* Krygsbenden. Het gaf de sterkste aanleiding aan de heffe des Volks, en bovenal aan de Belhamels onder 't zelve, om zich diets te maaken, dat, wat zy ook uit hoofde van dien zelfden yver voor het Stadhouderlyk Huis, en de oude Landsconstitutie, vervolgens mogten uitvoeren, naderhand dezelfde straflooshéid zou ontmoeten. Misdaaden immers, die tot verregaande Oproerigheid voortsloegen, en

(*) CICERO *Verr.* V. c. 6. *Perditæ Civitatis, desperatis omnibus rebus, hos solent exitus exitiales habere, ut damnati in integrum restituantur, vincti solvantur, exules reducantur, res judicatæ rescindantur. Quæ cum accidunt nemo est, quin intelligat, ruere illam Rempublicam; hæc ubi veniunt nemo est, qui ullam spem salutis reliquam esse arbitreretur.*

en daadlyke Plunderingen, kwamen nu voor als zaaken, uit haaren aart onverschillig, en alleen willekeurig strafbaar gemaakt. — Hoogst ontydig althans werd zulk een Plakaat den Volke aangekondigd, en kon het niet missen, in dit tydsgewrichte, de grootste stoorenis aan de openbaare rust toe te brengen. Dan men verkoos liever de veiligheid van veele duizenden braave en stille Landgenooten, door deeze verhaaste Afkondiging, het hoogste gevaar te laaten loopen, dan een aantal slegten en oproerigen de welverdiende straffe wegens gepleegde misdaaden langer te laaten lyden. Men droeg ook geen zorg dat de geslaakte Misdaadigers in de diepste stilte tot hunne Steden en Wooningen wederkeerden; maar gedoogde in tegendeel, ja zag met welgevallen, dat deezen, op veele plaatzen, onder een joelend geschreeuw, en tot vervolging der anders denkenden aanhitzend geroep, door het slegtste gespuis, als in zegepraal werden ingehaald. — Geene voorzorge altoos werd 'er gedraagen om de Stedelyke Regeeringen de voor de rust zo noodige vryheid te vergunnen, om de Oproerkraaijers, die niet zouden nalaaten de stem op nieuw te verheffen, uit hunne Steden te weeren; ten einde braave Burgers, die in derzelver voorgaande teregtstelling deel of daar toe eenige betrekking hadden, voor de wrange gevolgen van bittere wraakzugt, en de Steden voor het opbofrelen van nieuw geweld te bewaaren. Het onvermydelyk gevolg deezer

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

ver-

LVII. BOEK.

1787. 1788.

verhaaste Amnestie, om 'er geen haatlyker en welverdienden naam aan te geeven, was dat veele braaven in den Lande, die voorheen door den Regter genoodzaakt waren geweest om tegen die Onverlaaten te getuigen, om, by de wederkomst dier Oproermaakeren, zelfs de vlugt te neemen. — Byzondere voorbeelden, ter staavinge hier van, zullen wy hier niet aanvoeren, in grooten getale zullen zy ons voorkomen, wanneer wy tot een bepaalder Stedelyke en plaatslyke beschouwing in *Holland* afdaalen.

De geest van Oproer nog woelende door herhaalde Afkondigingen tegen gegaan.

Hoe weinig de gemoederen in kalmte en dus vóór het ontvangen van zulk een Amnestie geschikt waren, blykt uit eene Publikatie tegen Rustverstooringen, door zyne Hoogheid, op den dag zyner Intreede in *'sGravenhaage* gedaan, en die Staaten van *Holland*, op twee voorafgaande dagen, lieten afleezen (*); doch inzonderheid uit de strenge Publikatie, den negenden van Wynmaand, tegen het vervolgen van Ingezetenen door Medeingezetenen, vastgesteld en verzonden. De aanhef van dezelve schildert met weinige maar sterke trekken, 's Lands toenmaaligen stand. Immers de Staaten geeven daar by, met zo veele woorden, te verstaan, „ hoe te hunner kennisse gekomen was, dat op verscheide „ plaatzen binnen de Provincie van *Holland* en *Westfriesland* eenige Ingezetenen „ zich veroorloofden, om hunne Medein„ gezetenen, welke zy meenen, omtrent „ de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. Bl. 206. 208.

„ de oude en gezegende Constitutie van LVII.
„ dit Gemeenebest, niet wel gezind ge- BOEK.
„ weest te zyn, in plaats van het onder-
„ zoek en de beoordeeling van het straf- 1787.
„ baare, 't welk dezelve mogten bedree- 1788.
„ ven hebben, aan den Regter over te
„ laaten, met schimp- en scheldnaamen te
„ vervolgen, en in derzelver Persoon en
„ Goederen met inslaan van Glazen, Plun-
„ deringen en andere Feitlykheden te be-
„ ledigen, en zich dus schuldig te maaken
„ aan de verstooring van de gemeene rust
„ en het pleegen van publiek Geweld; en
„ dat zelfs eenigen zich niet hadden ont-
„ zien, sommigen van hunne Medeinge-
„ zetenen uit derzelver huizen weg te haa-
„ len, of aan te houden, te vervoeren en
„ aan de *Pruissische* Militie, zich hier te
„ lande bevindende, over te geeven, en
„ bedreigingen te doen van met anderen
„ op gelyke wyze te handelen, en zich
„ dus schuldig te maaken aan eene verre-
„ gaande Violatie van de Burgerlyke Vry-
„ heid en Veiligheid; dat ook op ver-
„ scheide Comptoiren der Gaarders van
„ 's Lands Tollen en Gemeene Middelen,
„ de Gelden van het Land en derzelver
„ particuliere Goederen geroofd, hunne
„ Persoonen mishandeld en weggevoerd
„ werden: waar by toekwam, dat de In-
„ vordering van 's Lands Inkomsten en Im-
„ positien niet alleen niet kon worden ge-
„ executeerd; maar geheel te niet liep"
Ten slotte betuigende, „ dat zy, op dat
„ de Godtergende Ons en zyne Doorlug-
„ tige

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ tige Hoogheid den Heer Erfſtadhouder
„ zo zeer grievende en den yver voor de
„ oude Conſtitutie zo zeer onteerende
„ wanbedryven, des te beter mogten wor-
„ den geſtuit, aan den geenen, die een der
„ Belhamels, Aanvoerders of Opſtookers
„ van zodanige Geweldenaaryen, op eene
„ overtuigende wyze, ontdekten, beloof-
„ den duizend Guldens, en daarenboven
„ Strafloosheid; indien hy zelve, zonder
„ een Aanſtooker of Belhamel te zyn, zich
„ aan 't een of ander van 't voorſchreevene
„ mogt hebben ſchuldig gemaakt (*)."

Voorſtel van *Haarlem* wegens het volduuren der Oproerig- en Gewelddaadigheden.

Ondanks dusdanige Plakaaten van Staaten van *Holland*, ondanks dergelyke Publikatien van het Hof, ondanks herhaalde Waarſchuwingen van wegen zyne Hoogheid, ondanks ontelbaare Stedelyke Aanmaaningen tot Rust, bleef de bedaardheid in den Lande verre te zoeken. Niet vreemd dat de Afgevaardigden van *Haarlem*, in Wintermaand, ter Vergaderinge van *Holland* zich in deezer voege lieten hooren, „ dat,
„ niettegenſtaande de zo ernſtige en herhaalde Publikatien van hun Ed. Groot
„ Mog. tegen alle Feitlykheden, en het
„ pleegen van Geweld, mitsgaders tegen
„ het doen van overlast aan Perſoonen,
„ Goederen of Huizen, men in verſcheide Steden en Plaatzen binnen de Pro-
„ vincie zich niet ontzag om de Huizen
„ der Ingezetenen, op de balddaadigſte
„ wyze, by voortduuring, door het in-

„ ſlagt

(*) *Resol. van Holl.* 9. Oct. 1787.

„ ſlaan van glazen te ruineeren, en andere LVII.
„ daaden van openbaar geweld, vooral op BOEK.
„ het Platteland *ſtrafloos* uit te oefenen,
„ *zonder dat 'er byna voorbeelden bekend wa-* 1787.
„ *ren, dat eenige Aanvoerders of Daaders* 1788.
„ *daar van waren vastgezet, veel min ge-*
„ *ſtraft*. Dat deeze ſtraflooze oogluiking,
„ zonder eene gepaste voorziening, den
„ weg zou baanen om den zelfden geest
„ van muitzugt te doen uitbarſten in die
„ Steden of Plaatzen, in welke door het
„ beleid eener goede Politie, en waakzaa-
„ me zorg der Juſtitie, de openbaare rust
„ en veilgheid, tot nog toe, gelukkig be-
„ waard waren (*)."

Nadere afkondiging daartegen.

Sterk was deeze taal der *Haarlemſche* Afgevaardigden; doch volkomen waarheid: immers de aanhef eener nadere Afkondiging ten dien dage gedaan, wyst zulks met zo veele woorden uit: want zich beklaagende over de vrugtloosheid der tot nog genomene maatregelen, en wel byzonder de jongſte, betuigen Staaten van *Holland*, „ dat nogthans zommige Perſoonen zich niet ontzagen, op eene verregaande wyze, dezelve te overtreeden, en daar door de verwarring en desorders, by aanhoudenheid te doen voortduuren." Dan het is, in dien zelfden aanhef, dat uit eenen mond koud en heet geblaazen, en de ſchuld der oproerigheden en misdryven ook den Patriotten op den halze geſchooven wordt, zy vaaren voort;

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXIII. D. bl. 310—312.

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

voort; „ By het agt geeven op de aan-
„ leidende oorzaaken van deeze ongere-
„ geldheden is ons klaarlyk gebleeken, dat
„ wel, aan den eenen kant, dezelve groo-
„ tendeels gelegen zyn in eene verkeerde
„ en strafbaare drift van veelen onzer In-
„ gezetenen om hunne Mede-ingezetenen,
„ welke zy vermoeden, of zeker weeten,
„ omtrent de oude en wettige Regeerings-
„ vorm deezer Provincie niet welgezind
„ te zyn, tot een voorwerp van hunne
„ afkeerigheid te stellen, en de Beledigin-
„ gen, welke zy van dezelve ontvangen
„ hebben, door wederkeerige Feitlykhe-
„ den te wreeken, in plaats van het On-
„ derzoek en de Beoordeeling hunner be-
„ dryven aan den Competenten Regter
„ over te laaten. —— Maar dat ook, aan
„ den anderen kant, zeer veele onrustige
„ Persoonen, die hunne verfoeilyke bedoe-
„ lingen tot Omkeering derzelve Regee-
„ ringsvorm gemist hebbende, zich nu
„ nog toelagen, om niet alleen, door be-
„ dekte wegen; maar zelfs openlyk, het
„ zaad van Tweedragt in den Lande te
„ verspreiden, en de Gemeente tot bui-
„ tenspoorigheden aan te hitzen, om, in-
„ dien het mogelyk was, deeze Provincie
„ van de heilzaame vrugten der gelukkige
„ Omwending te berooven, en onder de
„ beroeringen, door hun zelfs aangestookt,
„ hunne landverdervende oogmerken voort
„ te zetten (*)."

Schoon

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 139.

Schoon het waarheid is dat de wel bedwongene, maar niet geheel te ondergebragte Patriotsche Aanhang, hier en daar zich liet zien, en zulks medewerkte tot het gaande houden van de immer woelende onrust in den Lande, straalde in deeze Publikatie, welke voorts op eenen en denzelfden zin liep als de jongst voorgaanden, ten zigtbaarsten door, dat, overeenkomstig met het aangevoerde der Afgevaardigden van *Haarlem*, veele misdaaden ongestraft gebleeven waren, en dat men zelfs geenzins ten oogmerke hadt om ook die, welke naa de eerste verleende Amnestie aan de Oranjeyveraaren, zo veelvuldig gepleegd waren, op de gedreigde wyze, te straffen.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. Aanmerking op dezelve.

Twyfelt men nog aan de wettigheid deezer gevolgtrekking, dat dan de Publikatie spreeke, door Staaten van *Holland*, den één en twintigsten van Sprokkelmaand MDCCLXXXVIII, uitgevaardigd, als welke, hoe streng ook dreigende, by herhaaling, den oproerigen voorstanderen van de thans bovendryvende Partye vergiffenis schonk. — Staaten van *Holland* lieten zich, op deeze wyze hooren. „ Wy hebben, met de
„ uiterste aandoeninge, van tyd tot tyd,
„ vernomen, dat veele onzer Ingezetenen,
„ zo in de Steden als ten Plattenlande,
„ aan welken wy, by onze Publikatie van
„ den zeven en twintigsten September
„ MDCCLXXXVII, uit byzondere Gratie,
„ wel hebben willen verleenen volkomen
„ Vergeeving en Uitwissching van alles,

Herhaaling der *Amnestie* aan de *Oranje Yveraaren*.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ het welk door hun, uit hoofde van aan„ kleeving aan, en yver voor de belangen „ van het Vorstlyk Huis van *Oranje*, mogt „ zyn misdreeven, in plaatze van zich als „ stille en vreedzaame Burgers te gedraa„ gen, en alzo de vrugten van de geluk„ kige Omwending van zaaken te genie„ ten, de onrust en wanorde steeds bly„ ven voeden, door andere hunner Mede„ burgeren, welke van hun in denkwyze „ over de gezegende Constitutie verschil„ len, of verschild hebben, in hunne Per„ soonen en Goederen, kwaalyk te bejege„ nen en te mishandelen, en hunne ver„ kleefdheid aan het Huis van *Oranje*, tot „ een voorwendzel van allerlei daaden van „ Geweld te misbruiken.

„ Dat dezelve onze Ingezetenen onze „ aan hun betoonde Clementie, aldus zeer „ ondankbaar beantwoordende, zich zelven „ blootstellen aan de regtmaatige vervol„ gingen der Crimineele Justitie, en aan „ de gestrengheid der Straffen, door ons, „ by verscheiden Wetten, tegen zodanige „ buitenspoorigheden gestatueerd: welke „ Straffen door ons aanmerkelyk zouden „ moeten worden verzwaard, en met de „ uiterste strengheid ten uitvoer gebragt, „ indien ongelukkiglyk een steeds voort„ duurende Moedwil en Wrevel onder on„ ze Ingezetenen voortging, waar door, „ langs den kortsten en zekersten weg, „ de ondergang van dit gezegend Land „ zou worden bewerkt.

„ Dan, daar wy, alvoorens over te gaan

„ tot

„ tot die geftrengheid, welke zulk eene „ handelwyze zou vorderen, de gemoede„ ren van alle onze Ingezetenen, ware het „ mogelyk, tot bedaardheid en medewer„ king tot herftelling van de rust, door „ den weg van zagtheid en gepaste cle„ mentie wenfchen te brengen, en wy daar „ van op nieuws hebben goedgevonden, „ een doorftraalend bewys te geeven, door „ het verleenen van Amnestie en Vergif„ fenis aan zodanige van onze Ingezete„ nen, welke zich, door onkunde of mis„ leiding, hebben gemengd in de Beroer„ tens, welke tot omkeering van 's Lands „ Conftitutie zyn ondernomen.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Zo is 't, dat wy, voor de laatfte „ reize, een proef willende neemen, of „ onze Ingezetenen, welke hunne aanklee„ ving aan de oude Conftitutie en aan de „ belangens van zyne Doorlugtige Hoog„ heid, onzen geliefden Erfftadhouder, zo „ fchandelyk hezoedeld, door op nieuws „ onze Souveraine Gunst en Goedertie„ renheid te ondervinden, gebragt zullen „ kunnen worden tot die bedaardheid en „ rust, zonder welke alle maatregels, tot „ behoud des lieven Vaderlands genomen, „ van geene vrugt kunnen zyn, hebben „ goedgevonden en verftaan, naa daar op „ ingenomen te hebben de Confideratien „ en het Advys van onzen Hove, uit „ zonderlinge Gratie, zodanige van onze „ Ingezetenen, welke zich ter zaake der „ zedert een geruimen tyd plaats gehad „ hebbende Partyfchappen, mogten hebben

 „ fchul-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ schuldig gemaakt aan het pleegen van „ Insolentien, aan de Persoonen of Goe-„ deren van hunne Medeburgeren, en uit „ hoofde van dit Misdryf, 't welk wy „ met de uiterste Indignatie en Verfoei-„ jing beschouwen, in Crimineele Proce-„ dures zyn of zouden kunnen ingewik-„ keld worden, voor dit maal, willende „ aanmerken als Voorwerpen van Clemen-„ tie, aan dezelve, en een iegelyk van hun, „ te verleenen, gelyk wy verleenen by dee-„ zen, eene volkomene Amnestie en Ver-„ giffenis van het geen, ter zaake voor-„ schreeven, door hun is gecommitteerd, „ met uitwissing van alles wat zy daar „ door tegen ons zouden hebben bedree-„ ven; verklaarende alle Procedures, uit „ dien hoofde, tegen dezelve aangevan-„ gen, het zy dezelve nog hangende, of „ reeds getermineerd mogen zyn, voor „ vervallen (*)."

De oproerige woelingen blyven aanhouden.

Hoe zeer toekomende dusdanige wanbedryven, op het sterkst met de voorheen daar op gestelde Straffen bedreigd, en volgende Gunstbetooningen den zulken, die zich, onder welk schoonschynend voorwendzel ook zouden mogen schuldig maaken, op het volmondigste ontzegd worden, en de Gestrengheid de plaats van Toegeevenheid voortaan scheen te zullen bekleeden, waren hier mede de herhaald verbodene, doch ongestraft gebleevene Oproerigheden en Schennissen, niet aan een einde: daar toe was

(*) *Verz. by* DE CHALMOT V. D. bl. 251—254.

was de teugel der toenmaalige Regeeringe voor dit losbandig paard te slap, en toonde dezelve, by herhaaling, den moed niet te hebben, zo zy anders in alle gevallen den wil bezaten, om de openbaare en dagelyks gestoorde rust, door spreekende daaden van Regtshandel, te handhaaven. —— Onze pen zal te over gelegenheid vinden, om de meer byzondere voorvallen in *Holland*, ten deezen tyde beschryvende, hier van de spreekendste voorbeelden by te brengen: terwyl onze Leezers zich zeker reeds eenige der vroegere gemelde herinneren (*).

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

De met alle reden, zo veel en zo algemeene ongerustheid verwekkende Voorlichtingen, Staatsbesluiten en Werkzaamheden, als waar van wy gesprooken hebben (†), die sterkte kreegen door de herhaalde slappe handelwyze omtrent de doldriftige en door de eige Party schuldig verklaarde Oranjevoorstanders gehouden, werden, 't is waar, vervangen, door een vertoon van Vergiffenisverleening aan die den naam van Patriotten in den Lande gedraagen, en dus lang, ook naa de Omwenteling, de erkende mishandelingen geleeden hadden. Ruim twee maanden leedt het eer 'er iets wat naar Amnestie voor de zodanigen geleek, opdaagde. 't Was eerst

Lang verwyl eer 'er een Voorslag tot Amnestie voor de Patriotten opdaagde.

(*) Wy wyzen, ten voorbeelde, alleen op *Gouda* te rugge. Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 291 en 295.

(†) Zie hier boven, bl. 160.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. eerst op den één en twintigsten van Slachtmaand, dat zyne Hoogheid, ter Vergaderinge van *Holland*, een Voorslag tot eene Amnestie van dien aart ter tafel bragt.

Voorstel des Stadhouders ten dien einde. Zelfsgevoel van de onvoegelykheid deezes langen verwyls toont de Stadhouder by den aanvange; dan zyne verschooning deswegen zal weinig ingangs vinden by allen, die het tusschen beiden voorgevallene en verrigte, 't geen wy deels geboekt hebben, en vervolgens nog zullen moeten aanvoeren nagaan. De verontschuldigende aanhef luidt ten dien opzigte, nevens de vermelding van 's Prinsen oogmerk, in deezer voege — „Daar wy, zedert de geluk„kige Omwending van zaaken, in welkers „beloop de aanbiddenswaardige vinger des „Allerhoogsten zo duidelyk is op te mer„ken, eenigen tyd met zeer veele ge„wigtige zaaken, die den grootsten spoed „en de ernstigste deliberatien gevorderd „hebben, zyn geoccupeerd geweest, en „verscheide andere pressante objecten, die „de hoogstnoodige Herstelling van de „rust en het vertrouwen in deeze Pro„vincie concerneeren, ons nog dagelyks „blyven bezig houden, hebben wy egter „onder dit alles gemeend te kort te zul„len doen aan onzen pligt, en aan de be„langen van het dierbaar Vaderland, in„dien wy, in de aangelegene omstandig„heden, waar in de Provincie, wegens „de treurige en rampspoedige gevolgen „van de machinatien van eene verdervende Factie zich nog bevindt, teffens niet

„ toon-

„ toonden bedagt te zyn op alle mogely- LVII. BOEK. 1787. 1788.
„ ke middelen ter heelinge van den ge-
„ scheurden band van Burgervriendschap
„ en Vereeniging, en onze gevoelens, zo
„ van afkeer van wraakzugt en gestreng-
„ heid omtrent alle Ingezetenen, die ee-
„ nige aanspraak op Verschooning en Gra-
„ tie kunnen maaken, als van eenen pligt-
„ lyken yver voor het maintien van de
„ Eer en Hoogheid deezer Provincie, voor
„ zo verre dezelven, zonder de tusschen-
„ komst der Justitie, niet kunnen of mo-
„ gen worden gecompromitteerd, met die
„ openhartigheid en trouwe voor het Va-
„ derland openleiden, welke U Ed. Gr.
„ Mog. billyk van ons mogen verwagten.

„ Wy zyn volkomen overtuigd, dat de
„ gezonde Staatkunde, zo wel als de hand-
„ haaving der Justitie, noodzaaklyk vor-
„ dert, dat tegen die geenen, welke de
„ voornaamste Aanleggers en Autheurs ge-
„ weest zyn van de voorgemelde ramp-
„ spoedige Verdeeldheden, waar door de
„ Republiek zo aanmerklyk is beroerd, en
„ de welvaard van den Staat of aan hun-
„ nen byzonderen haat, of aan strafwaar-
„ dige inzigten van eigenbelang en heersch-
„ zugt, of aan beide te gelyk, snoodlyk
„ hebben opgeofferd, naar de gestrengheid
„ der Wetten, worde geprocedeerd.

„ Wy kunnen insgelyks niet ontvein-
„ zen, dat de Justitie ongekrenkt behoor-
„ de werkzaam te zyn en te blyven, te-
„ gen de zodanigen, welke als de voor-
„ naame Volksverleiders moeten worden

 „ aan-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ aangemerkt, en zich niet ontzien heb„ ben, door het opstellen en in de we„ reld brengen van hoogst injurieuse en „ voor den Souverain en de wettige Re„ geeringen van Staat en Steden even be„ ledigende Declaratoiren, Requesten, Me„ morien, Insinuatien, en allerlei andere „ stukken; mitsgaders door het schryven, „ drukken, en dissimineeren van oproeri„ ge en seditieuse Geschriften; en door „ het aangaan van zulke bedreigende Ver„ bintenissen, welke niets minder bedoel„ den, dan, om, met vilipendie van de „ Justitie, zich zelven een ongepermit„ teerde Wraak te verschaffen, het vuur „ van Tweedragt te fomenteeren, en hun„ ne Medeingezetenen met schrik te ver„ vullen, en met moord te bedreigen, en „ even daar door zich van alle banden „ van Gehoorzaamheid te onttrekken, „ 's Lands wettige Constitutie aan te tas„ ten, en om te keeren. — Terwyl wy „ teffens vermeenen, dat het, in deeze „ omstandigheden van tyden, voor den „ Lande allergevaarlykst zou weezen, een „ volkomene Impuniteit te vergunnen aan „ alle die geenen, welken zich aan Dood„ slag en geweldaadige mishandelingen „ hunner Medeburgeren, of andere zwaare „ Excessen, hebben schuldig gemaakt.

„ Dan! met hoe veel leedweezen en „ aandoening wy ook overweegen moeten „ de onberekenbaare en onherstelbaare ram„ pen, ongelukken, schreeuwende onregt„ vaardigheden en disorders, welken de

„ ge-

„ gevolgen geweest zyn van de onderneemingen en geweldige onderdrukking, door de bovengemelde Factie en derzelver voornaamste Aanhangers, onder allerlei classen van Menschen veroorzaakt; en hoe zeer wy, uit dien hoofde, genoodzaakt zyn te erkennen, dat op de evengemelde gronden, de gesteldheid der zaaken en het gevaarlyk voorbeeld, het welk eene al te groote toegeevenheid, omtrent zulke hooggaande Beroertens, voor het vervolg, zouden kunnen geeven, niet toelaaten, dat, in dit tydsgewricht, zonder eenig onderscheid, aan de Clementie een onbepaald gehoor gegeeven wierd, houden wy ons egter verzekerd, dat onder die geenen, welke zich in deeze Troebles hebben vermengd, het zy door zich te associeeren in Gewapende of Ongewapende Genootschappen, het zy door het tekenen van Adressen, Declaratoiren, Requesten en andere Stukken, tendeerende tot bevordering van het heilloos oogmerk ter omkeering van 's Lands gevestigde Constitutie, zich zeer veele Persoonen bevinden, welke uit onkunde, onvoorzigtigheid en misleiding van anderen, aan dezelve Factie zich hebben overgegeeven, en by hunne instemming en ondertekening niet genoegzaam begreepen hebben den inhoud en veel min het strafschuldig oogmerk, het welk hunne Verleiders en Aanvoerders daar mede gehad hebben.

„ En vermids wy geinformeerd worden,

„ dat

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ dat een aantal particuliere Persoonen,
„ welke zich op die wyze schuldig hebben
„ ben gemaakt aan deeze seditieuse en ge-
„ vaarlyke beweegingen, uit bewustheid
„ van schuld en vreeze voor de vervol-
„ ging der Justitie, of tot hunne Huizin-
„ gen en Beroep niet durven wederkee-
„ ren, of hun Vaderland reeds verlaaten
„ hebben, waar door de ruine en armoe-
„ de van veele Huisgezinnen, tot groot
„ nadeel van de Provincie, moeten ver-
„ oorzaakt worden, en tevens eene aan-
„ merkelyke ontvolking, zo schadelyk voor
„ een Land van Commercie, waar in de
„ arbeid en industrie van een aantal In-
„ woonders onontbeerelyk is, staat te pro-
„ flueeren; zo vinden wy ons, uit Lief-
„ de tot het Vaderland en Commiseratie
„ met de ongelukkige verbystering van
„ zo veele Ingezetenen, mitsgaders uit een
„ verlangen, om, zo veel mogelyk, be-
„ houdens de bovengemelde hoofdgronden
„ van eene volstrekte noodzaaklyke hand-
„ haaving van Regtvaardigheid, en van
„ eene even onontbeerlyke Staatkunde,
„ de zwaare breuke onder 's Lands Inge-
„ zetenen te helpen heelen, verpligt aan
„ U Ed. Gr. Mog. in consideratie te gee-
„ ven of U Ed. Groot Mog. niet zou-
„ den kunnen goedvinden voor dit laatste
„ en zeer verre het grootste gedeelte der
„ geenen, die zich in de voorgemelde se-
„ ditieuse beweegingen, zonder een opzet-
„ telyk en kwaadaartig oogmerk, door in-
„ ductie, dwang of voorbeeld van ande-

„ ren,

„ ren, hebben geïmmisfeerd, den weg van LVII.
„ Gratie te openen, en over zulks, 't geen BOEK.
„ ter zaake voorschreeven door hun is
„ gedaan en gecommitteerd, te vergeeven 1787.
„ en te vergeeten; en ten dien einde voor 1788.
„ alle de zodanigen, en een iegelyk hun-
„ ner, te verleenen eene generaale Am-
„ nestie en Vergiffenis, onder al zulke
„ voorwaarden en bepaalingen als U Ed.
„ Gr. Mog. raadzaam en ten dienste van
„ den Lande dienstig zullen oordeelen —
„ Dan dat daar van alleenlyk zouden wor-
„ den uitgezonderd de eerste Voorgangers,
„ Aanleggers en Bewerkers van meergedagte
„ Beroertens, onder welken Tytel, het zy
„ van Gecommitteerdens, of Gequalificeer-
„ dens, het zy van eenige andere, zy ook
„ mogen bekend zyn; benevens de Ont-
„ werpers, Instigateurs en Aanvoerders van
„ Remotien der wettige Regeeringen in de
„ Steden, met die geenen, welke daar toe
„ anderen door geld of beloften mogen
„ hebben gefeduceerd, of tot zulke eindens
„ eenige Samenspanningen of Corporatien
„ aangegaan. —— Voorts de Autheurs
„ van zodanige Adresfen, Memorien, De-
„ claratoiren en andere Geschriften, waar
„ by het hoog Gezag van den Souverain,
„ de Eer en de Authoriteit van de wet-
„ tige Regeeringen en derzelver Leden,
„ benevens die van de Justitie, op de in-
„ decentste en hoonendste wyze, zyn aan-
„ getast; gelyk mede de Stelders, Maa-
„ kers en Tekenaars van alle soort van Ac-
„ tens van Verbintenisfen tot dwang van
„ Re-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Regenten, tot omkeering der Regee-
„ ringsvorm, en tot bedreigingen van ei-
„ gendunklyke wraakneemingen op hunne
„ Regenten, of Mede-ingezetenen, en
„ vooral die daar toe eenige feitlyke on-
„ derneemingen gedaan hebben; voorts de
„ Schryvers, Drukkers en Verspreiders
„ van seditieuse Papieren; en nog de zo-
„ danigen, die zich aan Doodslag, ge-
„ welddaadige mishandeling hunner Mede-
„ burgeren, of andere zwaare Excessen
„ van dien aart, mogen hebben schuldig
„ gemaakt; gelyk eindelyk alle Vreem-
„ den, welke hunne vrye inkomst en ver-
„ blyf in deeze Landen hebben misbruikt,
„ om de voorschreevene Misdaadigheden
„ te bevorderen, en te helpen uitvoe-
„ ren (*)."

Verwyl des Hofs met een Raadslag hier over uit te brengen.

Hoe veel onbepaalds, in deezen Raadslag des Stadhouders, overbleeve, was dezelve genoegzaam om den schroom, reeds gereezen, uit voorige Staatshandelingen, eer te vergrooten dan te verminderen by de Ingezetenen, die onder de aangeduidde byzonderheden, zich zelven als van deeze voorgeslaagene Vergiffenis uitgeslooten, moesten aanmerken. Eene ongerustheid tot welker aanwasch men tyd gaf, door dit Voorstel in lange overweeging te houden, by het Hof van *Holland*, waar aan de Staaten 't zelve in handen gegeeven hadden. Tot den veertienden van Louwmaand

(*) *Resol. van Holl.* 21. Nov. 1787.

maand des Jaars MDCCLXXXVIII verwylde dit Hof met des eenen Raadslag uit te brengen. — Een verwyl welks haatlykheid het Hof zogt te bedekken met een soortgelyk kleed als waar van zyne Hoogheid zich bediend hadt, om het marren zyns Voorslags te verontschuldigen. Het Hof naamlyk beriep zich op de menigvuldige en zwaarwigtige bezigheden, waar mede het zich, zedert eenigen tyd, bezwaard vondt; op de zwakheid van den Raad, en vooral op het moeilyke, 't welk aan 't zelve by de raadpleegingen deswegen was voorgekomen.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Raadslag des Hofs.

Wyders verklaarde het Hof met de gronden van des Stadhouders Voorstel, zo tot Verschooning, als tot Straffe, in te stemmen; doch zich verlegen te vinden omtrent eene finaale bepaaling der uit te zonderen Persoonen, voornaamlyk, „ om dat, „ byaldien de Persoonen by naamen uitge„ zonderd zouden moeten worden, 'er van „ derzelver meerdere of mindere schuld, „ en van de bepaaling der al of niet uit „ te zonderen Persoonen, eerst zou kun„ nen blyken, naa een behoorelyk onder„ zoek in de reeds ondernomene of nog „ te onderneemene Procedures, en mis„ schien ook wel eerst naa het afloopen „ der Commissie uit Commissarissen van „ zyne Hoogheid in de Steden (*)."

Is de Raadsheer MERENS Steller van dit Advys geweest, of heeft hy daar in een groot

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXIV. D. bl 50—65.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

groot deel gehad, dan leevert dit een trek op hoe hy de paalen van de gemelde Commissie, waar over wy vervolgens nader zullen moeten handelen, heeft zoeken uit te breiden. Wat hier van zyn moge, het Hof droeg, in zynen raadslag, wel zorge, om de grenzen der Amnestie zo zeer te perken, als het anderzins lust betoonde om die der uit te voeren Regeeringsbestellingen den breedst mogelyken omvang te geeven.

Staatsbesluit op dit Verslag gegrond.

Het Staatsbesluit op dit Verslag gegrond, en ééne maand laater in gereedheid, juist op den dag dat de Eed op de Constitutie werd doorgedrongen, den vyftienden van Sprokkelmaand, steunde op de eigenste gronden als die de Stadhouder in zynen Voorslag hadt gevestigd, en 's Hofs goedkeuring hadden weggedraagen, noodloos hier te herhaalen. De Amnestie was begreepen in deeze bewoordingen. „ Dat „ Staaten van *Holland* alle zodanige Ingezetenen, welke zich, zonder verklaard „ opzet, in de laatst ontstaane Beroerten, „ hadden ingelaaten, wilden beschouwen, „ als Voorwerpen van Clementie, aan alle „ dezelve, en een ieder van hun, verleenen eene volkomene Amnestie en Vergiffenis van 't geen ter zaake voorschreeven, door hun gedaan of gecommitteerd „ was."

Op deezen algemeenen regel waren de uitzonderingen menigvuldig, en werden de Persoonen, in den Voorslag des Stadhouders algemeen bedoeld, nader als met den vinger aangeweezen: terwyl de byvoegzels strek-

ſtrekten, om, zo niet in woorden, in kragt te voldoen aan het evengemelde Voorſtel van den Hove. 't Zal, ten rechten verſtande van deeze veelvuldige uitſluitingen noodig zyn dezelve op te geeven, met de eigen woorden des Staatsbeſluits. Naa de Amnestie, in gedagten volzin begreepen, vaaren de Staaten in deezer voege voort — „ Uitgenomen alleenlyk die geenen, wel„ke als de voornaamſte Oorzaaken en „ Bewerkers, of Aanſtookers van de„zelve Beroertens moeten worden aange„merkt. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Voor de zodanigen houden wy, *in* „ *de eerſte plaats*, en ſluiten, voor als nog, „ van onze Gratie en Vergiffenis uit, (ten „ dien effecte, dat de Juſtitie, ten hunnen „ opzigte in haare volle werking en uit„oefening wordt gelaaten,) de navolgen„den, te weeten alle zodanige Regenten, „ Leden of Ministers der Regeering, of „ hooge Collegien des Lands, zo in Po„litie als Juſtitie, welke door verleiding „ van andere minkundige Ingezetenen, „ met Geld, Beloften of Bedreigingen, heb„ben getragt een Omkeering in 's Lands „ Conſtitutie en Regeeringsvorm te be„werken.

„ *Ten tweeden*. Welke door ongeoor„loofde Correspondentien met Vreem„den geconſpireerd en geïntrigueerd heb„ben, om, tot zulk een verfoeilyk einde, „ vreemd Krygsvolk in het Land te bren„gen; of welken den Naam en Authori„teit van den Souverain misbruikt heb-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ben in Onderhandelingen met vreemde
„ Mogenheden.

„ *Ten derden.* Welke door het uitvinden of bedriegelyk verspreiden van onwaaragtige Gerugten van vyandlyke Desseinen tegen deeze Provincie, het Land met schrik hebben vervuld, en gebragt tot een staat van Defensie, welke geheel noodloos was, en waar door 's Lands Penningen, op eene onverantwoordelyke wyze, zyn verspild.

„ *Ten vierden.* Welke de Opstellers zyn geweest van de *Acte van Verbintenis*, in de Maand Augustus MDCCLXXXVI te *Amsterdam* begonnen te tekenen; of welke de hand gehad hebben in het doen van Propositien in zogenaamde Volksvergaderingen, tot omkeering der Constitutie en speciaal de Propositie gedaan, in zodanige Vergadering den zeventienden van July MDCCLXXXVII.

„ Gelyk wy mede van deeze onze Amnestie en Vergiffenis, voor als nog, uitzonderen alle zodanige Persoonen, het zy dezelve zyn Regenten, Leden of Ministers van Collegien van Regeering of Justitie, het zy particuliere Persoonen, welke de Autheurs en Aanvoerders zyn geweest van de Afzetting der wettige Regenten, of den geenen, die tot de Nominatie van Regenten in sommige Steden en Plaatzen waren gereggtigd. —— Wyders die last gegeeven hebben tot het verzamelen en optrekken van Burgerlegertjes, mitsgaders, die der-

„ zel-

„ zelver Operatien hebben bestuurd, het LVII.
„ Opper-commando over dezelve gevoerd, BOEK.
„ of als zogenaamde Secretarissen daar by
„ gefungeerd hebben. —— Als mede de 1787.
„ Autheurs en Aanvoerders der geenen, 1788.
„ die de Regenten, welke op eene on-
„ wettige wyze waren geremoveerd, be-
„ nevens zommigen hunner Mede-inge-
„ zetenen, naderhand feitlyk hebben aange-
„ houden, gearresteerd, of op eene enor-
„ me wyze bedreigd. —— Voorts de gee-
„ nen, welke last gegeeven hebben tot
„ het berooven van 's Lands Magazynen,
„ zich meester te maaken van de Poorten
„ der Steden, buiten kennis en toestem-
„ ming der Regeeringe, of op eenige an-
„ dere feitlyke wyze de Deliberatien der
„ wettige Regenten te stremmen. —— Wy-
„ ders die last gegeeven hebben tot het
„ openzetten der Sluizen, en doorsteeken
„ van Dyken om het Land te inundeeren,
„ naa dat onze Resolutie, om geene Re-
„ sistentie te doen aan de Troepen van
„ zyne *Pruissische* Majesteit, te hunner ken-
„ nisse was gekomen.

„ Alle Predikanten en Geestlyken van
„ andere Godsdienstige Gezindheden, wel-
„ ke, verzaakende de Pligten van hunne
„ Bedieningen, als Exerceerende Leden
„ van Genootschappen van Wapenhandel
„ zyn uitgetrokken, of welke by de feit-
„ lyke Remotie van wettige Regenten in
„ persoon hebben geadsisteerd. —— De
„ Directeurs en Schryvers der *Historische*,
„ *Vaderlandsche*, beide *Nederlandsche* en

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ *Zuidhollandsche Couranten* (*), *Politieke* „ *Kruier* en *Spectator met den Bril.* — „ En eindelyk de zodanigen, die zich aan „ Doodslag, en openbaare Daaden van Ge- „ weld, tegen hunne Medeburgers of an- „ dere zwaare Excesfen van dien aart, „ hebben schuldig gemaakt."

Niet duister of twyfelagtig waren deeze Persoons aanduidingen, die een wyden omvang begreepen van als strafschuldig aangemerkten, of 'er egter iets zodanigs in mogt weezen, voegden de Staaten 'er nevens. „ Doch zal het, onverminderd dee- „ ze Uitzonderingen, aan een ieder, die „ mogt twyfelen, of hy ook onder deeze „ uitgezonderde Clasfen zou kunnen geagt „ worden te behooren, vryftaan, zich bin- „ nen den tyd van *drie maanden*, naa de „ Publicatie deezes, aan Ons te addres- „ feeren, met speciaal verzoek om mede „ in de Amnestie begreepen te worden: „ waar op wy als dan zullen disponee- „ ren, gelyk wy, naar bevind van zaa- „ ken, zullen oordeelen te behooren."

Ten einde, door het uitoefenen van eene vaar-

(*) Schoon de Schryver en Uitgeever der *Haarlemsche Courant*, blykens zyne Dagmaaren van dien tyd, hoewel niet in dien toon als eenige der opgenoemde Medecourantieren, zich zeer sterk hadt uitgelaaten, liep hy, door een gunstig gestarnte bejegend, vry van op deeze Naamlyst te verschynen, hoewel hy 'er, zo ons verzekerd is, op gestaan hebbe. In welke vrykoming hy ten Medegenoot hadt den althans in den beginne sterken en onbewimpelden Schryver van den *Courier van Europa.*

vaardige en voorbeeldige Straf, geëvenredigd aan de Wanbedryven waar aan de Uitgezonderden by deeze Amnestie, zich hadden schuldig gemaakt aan de Justitie genoegdoening mogt geschieden, en anderen van soortgelyke Euveldaaden mogten worden afgeschrikt, herhaalden de Staaten hun voorige Orders aan de Officieren de Crimineele Justitie uitoefenende, om een naauwkeurig onderzoek te doen, en het Regt van de Hooge Overheid tegen dezelven waar te neemen, waarom zy mede de Hoven van Justitie en andere Regtbanken even nadruklyk aanbevolen eene onverwylde en met 's Lands Wetten overeenkomstige Justitie.

LVII. BOEK.

1787. 1788.

Gelyk zy ook, „ op dat," zo als zy spraaken, „ deeze Amnestie geene verhin-„ dering mogt toebrengen, aan het zo „ hoognoodig losmaaken en vernietigen „ der verderflyke Factie en Cabaal," hun Besluit herhaalden wegens de vernietiging van alle de Burger-societeiten, Genootschappen, Corporatien en Byeenkomsten, die deel gehad hadden in de onwettige zogenaamde Volksvergaderingen: de sterkste waakzaamheid aanbevelende tegen het wederopregten van alle zodanige Societeiten en Genootschappen, waar in zaaken van Politie, of Staats- Stadhouderlyk en Stedelyk Bestuur, tot onderwerpen van raadpleeging of beschikking zouden worden gemaakt. —— Desgelyks verbooden zy nogmaals op het nadruklykste alle Predikanten en Geestlyken van allerlei Gezindheden,

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

voortaan eenige zaaken van Staat of Regeering op den Predikstoel, of in hunne Kerkelyke Byeenkomsten, Huisbezoekingen of Catechisatien te verhandelen, of hunnen Invloed op de Gemeente ten dien einde te misbruiken. —— Ook verboden zy het maaken, drukken en verspreiden van Pasquillen, Spotprenten, het invoegen van spotagtige, hekelende of tergende gezegdens op eenigerlei wyze in Couranten en andere Tydschriften (*).

Het op eenigerlei wyze smaadlyk bejegenen, of in Persoon of Goederen beledigen der in de Amnestie begreepenen werd uitdruklyk verbooden. Terwyl de Staaten den zodanigen, die vergiffenis verworven hadden, aanmaanden, om zich zorgvuldig te wagten van alles wat billyk aanstoot of nieuwe oorzaak tot verbittering zou kunnen geeven, „ zullende dezelve, in gevalle „ zy zich op nieuw schuldig maakten aan „ eenig misdryf, van gelyken aart als waar „ van zy by deezen Vergiffenis bekomen „ hadden, als dan niet alleen ter oorzaake „ van dit nieuw, maar ook van de voo„ rige Wanbedryven, naar bevinding van „ zaaken, gestraft worden."

Nog voegden de Staaten er nevens, „ dat een iegelyk, die uit vreeze voor de „ Vervolging der Justitie uit het Land ge- [illegible] „ wee-

(*) Hier door voldoende aan een Voorstel reeds kort naa de Omwenteling door die van *Dordrecht* en *Schiedam* gedaan. *Resol. van Holl.* 11. Oct. 1787.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ weeken was, en van deeze hunne Gratie
„ zou willen gebruik maaken, gehouden
„ zou weezen, binnen den tyd van drie
„ Maanden, naa het afkondigen deezer
„ Amnestie, tot zyne voorige Woonplaats
„ te rug te keeren: onder bedreiging van
„ het verliezen der aangebodene Gratie; ten
„ waare hy naderhand wettige reden kon
„ bybrengen, waarom de wederkomst, bin-
„ nen den gemelden tyd, niet mogelyk
„ was geweest; hier over zou de Magi-
„ ſtraat van zyne Woonplaats oordeelen."

Ten ſlotte hegtten de Staaten 'er aan eene algemeene Vermaaning aan hunne Onderzaaten, tot verzaaking, niet alleen van de ſchadelyke drift ter onderneeming en bewerking van Nieuwigheden; maar ook van losbandigheid, aanſtootlyke gedraagingen, losbandige en ongeregelde leevenswyze, waar toe de meergedagte Onlusten meer dan gemeene aanleiding gegeeven hadden. Met aanſpooring ter bevlytiging van alle daar door grootlyks veroorzaakte verwaarloozing van Godsdienſtige en Burgerlyke Pligten. Om dat daar door een ieder, zo veel in hem was, het zyne tot herſtel aan de onderlinge Eensgezindheid zou helpen toebrengen, en zich jegens Hun als Hooge Overheid, omtrent zyne Doorlugtige Hoogheid den Heere Erfſtadhouder, hunne Regenten en Magiſtraaten, en alle anderen die in Hoogheid over hun geſteld waren, met betamelyk ontzag, eerbied, gehoorzaamheid en onderwerping te gedraagen, en algemeen in en omtrent alles

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. les te handelen, zo als vredelievende, getrouwe, en gehoorzaame Onderzaaten en Burgers betaamt (*).

Nadere bepaaling der Amnestie.

De vergunning om zich binnen drie maanden by Staaten van *Holland* te mogen vervoegen, aan de zodanigen gegeeven, die twyfelen mogten of zy ook onder de Uitgezonderden mogten begreepen zyn, met bepaald verzoek om mede in de Amnestie te mogen deelen, gaf aanleiding, dat een vry groot aantal Persoonen zich by hun vervoegden, met Verzoekschriften, op onderscheide gronden en wyzen, strekkende om in de Amnestie te mogen deelen. De Staaten beschouwden deeze Verzoeken meest al zodanig ingerigt, „ dat," gelyk zy spraaken, „ de Suppliänten toonden hunne meening „ omtrent het vrylaaten dier Adressen niet „ begreepen te hebben, of niet te hebben „ willen begrypen," waarom zy goedvonden, tot wegneeming van allen twyfel, ten dien opzigte, des hunne meening nader te verklaaren, „ dat alle zodanige Per„ soonen, die gepleegd mogten hebben „ één of meer zulke Daaden, welke zy „ voor als nog van hunne Gratie en Ver„ giffenis hadden uitgeslooten, en die nog„ thans vermeenden, dat hunne gepleegde „ daad, door bykomende omstandigheden „ Vryspreeking of Verschooning verdien„ de, zich ten dien einde niet aan Hun „ by Verzoekschrift moesten vervoegen; „ maar

(*) *Resol. van Holl.* 18. Feb. 1788.

„ maar hunne redenen inbrengen by den „ Regter, voor welken de beschuldiging „ tegen hun zou zyn ingesteld; naardien „ zy alle zulke meer of min verschoonen- „ de omstandigheden, aan het onderzoek „ en de beslissing van den competenten „ Regter hadden overgelaaten. —— Dat „ zy alleen aan hunne kennisneeming en „ beschikking hadden willen voorbehouden „ de gevallen van zodanige Persoonen, die „ met reden konden twyfelen of de daad „ door hun gepleegd, in *expresse termen*, „ in dat Plakaat was bedoeld; en dat of „ die daad op zich zelve beschouwd, en „ niet uit hoofde van verschooning door „ bykomende omstandigheden, van dien „ aart was, dat dezelve door Hun onder „ de uitgezonderde Wanbedryven was be- „ greepen; waar omtrent zy als dan naa „ onderzoek van Positiven en bevind van „ zaaken, zouden beschikken. —— Dat „ zy deeze onderscheidene gevallen onver- „ anderlyk uit het zelfde oogpunt blyven- „ de beschouwen, hunne Dispositien op „ de reeds ingediende en nog in te dienene „ Requesten naar deezen Regel zouden „ inrigten; onverminderd nogthans hunne „ byzondere geneigdheid om Gratie en „ Vergiffenis te verleenen aan zodanige „ Persoonen, welke met bekentenis van „ Schuld, en betooning van Berouw en „ Leedweezen, zich aan hunne Clementie „ submitteerden, en wier begaane misdry- „ ven niet zo groot of gevaarlyk waren, „ dat de rust en de veiligheid van den

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Staat alle Gratie en Vergiffenis zou uit„ sluiten (*)."

Aanmerking hier over.

Zodanig eene opheldering, wel verre van gerustftelling te baaren, floot, als 't ware, de op eene naauwe fpleet ftaande deur voor de Verzoekinleeveraaren geheel toe; of liever fcheen dit Stuk alleen ten doele te hebben, om, aan den eenen kant, de Vervolgingen, op welke men zich, te midden van fchynbaare Genabetooningen, tuk vertoonde, te verzwaaren; en, aan den anderen kant, eenen valftrik open te houden voor de zulken, die, naa deeze nadere aanduiding, meenden tot de Staaten hunne toevlugt te moeten neemen; doch aldaar afgeweezen, zich aan een grooter vervolging blootftelden, dan zy, zonder eenige inleevering, zouden geloopen hebben.

Voorftel om buiten de Stadsregeeringen Regters te benoemen.

Waren de Uitzonderingen, in het oorfpronglyk Plakaat van Amnestie vervat, menigvuldig, was door de Opheldering, het gevaar vergroot, men mag 'er byvoegen, dat 'er geen einde was aan de kunstgreepen uitgedagt en te werk gefteld, om de bedoelde Slachtoffers van Staat met zekerheid te treffen; terwyl men zich alzins met den mantel van fchynbaare Onzydigheid dekte. Voorbeelden hier van zullen ons in de meer bepaalde Stedelyke befchouwing ontmoeten. In 't algemeen tekenen wy hier ten bewyze op, dat de Regtbanken van *Delft*, *Rotterdam*, *Hoorn* en *Oudewater* zich verfchoon-

(*) *Refol. van Holl.* 17. April 1788.

schoonden van het vonnisfen der by de Amnestie uitgezonderde Persoonen: dewyl derzelver Leden tegengestelde Staatkundige denkbeelden van die der uitgeslootenen gevoed hadden, of persoonlyk betrokken geweest waren in de misdaaden door hun gepleegd. Het Hof van *Holland*, 't geen zo in eenzydigheid als in aangekantheid tegen alles wat den naam van Patriot gedraagen hadt, voor geene dier bezwaar inleverende Regtbanken, scheen te wyken, werd ter beoordeeling dier Persoonen gemagtigd: in plaats dat men, op het voorstel van *Delft*, ter Staatsvergadering van *Holland*, uit de overige, zo veel doenlyk, onzydige Ingezetenen der Steden, die tot het gewoone Regterampt bevoegd waren, in dit geval, op eene buitengewoone wyze Regters zou benoemd hebben (*).

Bedenking deswegen.

Ook in dit geval zouden de Beschuldigden, wel is waar, over het altoos haatlyke van *Gedelegeerde Regters* hebben kunnen klaagen; dan het oude Staatsbesluit van *Holland* (†) was meer by deszelfs onge-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 243—247, en XXIV. D. bl. 405—49.

(†) Dit Staatsbesluit van vyftien September 1677 verklaarde ,, voor een Indisputabel Regt in den ,, Lande van *Holland en Westfriesland*, dat geene ,, Ingezetenen van denzelfden Lande, niet fugitief ,, weezende, noch ook in flagranti delicto geattra- ,, peerd wordende, geapprehendeerd of te regt ge- ,, steld mogten worden, anders als voor den Offi- ,, cier en voor den Regter, beiden in hun reguard ,, ordinaris, dagelyks en competent zynde. *Groot Plakaat Boek* III. D. fol. 1385.

LVII. BOEK — 1787. 1788.

geschondenheid eenigzins bewaard gebleeven. —— Men moet bekennen, dat eenigen der thans voor het Hof ten deezen tyde, gedagvaarde Heeren vóór dien tyd, uit hunne Woonsteden geweeken, als *Voortvlugtigen* konden aangemerkt worden, en daar door verstooken van het vastgestelde by 't gedagte Plakaat; maar verscheiden hunner hadden hunne Stad, of het Land, niet verlaaten, dan naa de volkomene verzekering, dat zy voor het Hof zouden moeten te regtstaan; anderen hadden hier mede verwyld tot op het oogenblik, dat men gereed stondt hun gevangen te neemen; noch anderen hadden aangeboden voor hunnen bevoegden Regter te verschynen. —— Wat de Gedaagden voor zulk een onbevoegde Vierschaar mogten inbrengen; hoe sterk zy, met de dringendste redenen aanhielden om by hunne Vaderlandsche Voorregten bewaard en gehandhaafd te worden, geen gunstige uitslag bekroonde een deezer verzoeken (*). —— Hadt de Stadhouder beloften en verklaaringen gedaan „ van zyne bereidvaardig„ heid, tot behulpzaamheid en medewer„ king, om alle *Onttrekkingen* der Ingeze„ tenen aan hunnen *Wettigen Regter* tegen „ te

(*) De sterkst spreekendste voorbeelden hier van leeveren de Verzoekschriften op der *Rotterdamsche* Burgeren en Koopliedén. PIETER DE KOKER, THOMAS THEODORE CREMER en CORNELIS VAN DER HOEVEN; die, met het daar op besloote ne, verdienen naagéleezen te worden in de *Verzam. by* DE CHALMOT XVI. D. bl. 104 – 148.

„ te gaan (*)," geen deezer vervulde hy als Hoofd der Justitie in het tegenwoordig geval. LVII. BOEK.

De voor het Hof gedaagden mogten zich niet alleen beklaagen, dat zy van hunnen dagelykschen Regter, door de gemaakte schikkingen met het Hof, beroofd en verstooken wierden. Immers voor zo verre dit Hof over Ingezetenen van andere Steden, buiten deszelfs gewoon Regtsgebied, naar deeze de vervolging in de hand werkende schikking, oordeelen moest, strekte het ook de Straffen wyder uit, dan waar toe de Stedelyke Vierschaaren anders de lieden, wegens dezelfde daad, verweezen. By vonnis van Schepenen werden zy gebannen uit *Holland* en *Westfriesland* alleen; het Hof breidde die verbanning uit tot *Zeeland* en *Utrecht*; weshalven de Gevonnisten, wel verre met de verandering van Regters dezelfde te blyven, of iets te winnen, in wydstrekkender onheil vervielen, dan hun zou hebben kunnen treffen, indien de Stedelyke Regtbanken, hoe partydig dezelve ook mogten weezen, het vonnis over hun hadden uitgesprooken. — Ten bezwaare van het Hof wordt ook opgegeeven, dat het den Stedelyke Regtbanken in onregtvaardigheid en eenzydigheid voorging: dat de Fiscaal, met voorbygang der

1787.
1788.
Het lot der Uitgeslootenen verslimmerd

(*) Bovenal in zyne voorheen door ons geboekte Verklaaringen van 26. Mey en 11. Sept. 1787. Zie onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 206. en XV. D. bl. 172.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

der Huiscieraaden, die meer dan genoegzaam by verkoop zouden hebben kunnen toereiken om de kosten van het Proces goed te maaken, zeer aanzienlyke vaste Goederen der Ingedaagden in beslag nam, onder welken 'er, hier en daar Eigendommen waren van 40,000 tot 50,000 Guldens waarde: terwyl de Borgtogt slegts 3000 Guldens beliep."

Hoe men meer byzonder handelde met eenige Leden van Gecommitteerde Raaden in 't *Noorder Kwartier*

Deelde de Heer BLOK, Secretaris van Gecommitteerde Raaden in *Noordholland*, by de verwisseling des Staatsgetys, zo diep in het lot veeler ongelukkigen (*), het meerdertal deezer Raaden in het *Noorder-kwartier*, van die in het *Zuider-kwartier*, als 't ware, het tegenbeeld uitmaakende, daar hetzelve uit Patriotten bestondt, moest de Vervolging der Staaten en van het Hof, in eene dubbele maate, ondervinden. De Regeering van *Hoorn*, fel gebeeten op dit Collegie, wegens het kragtdaadig stuiten van het Oproer in Lentemaand (†), hadt reeds op den achtsten van Wynmaand in het Jaar der Omwenteling, ter Vergadering van *Holland*, een voorstel gedaan, „ dat „ hetzelve, benevens den Minister (den „ Secretaris BLOK) aangeschreeven mogt „ worden, om hun Ed. Gr. Mog. Verslag en Verantwoording te doen van het „ gedrag door de Meerderheid, uit kragt „ van de vernietigde Staatsresolutie van den „ laatstleden zeventienden Maart, gehou-

„ den;

(*) Zie hier boven bl. 96.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 355. enz.

„ den; als mede opgave, rekening en ver- LVII.
„ antwoording van de Penningen, uit dien BOEK.
„ hoofde gebruikt; en hetzelve wyders ge-
„ last om de Geweeren, kort naa de be- 1787.
„ faamde intreede der gezegde Meerder- 1788.
„ heid, uit de beslootene bewaarplaats van
„ de *weldenkende* en *regt Vaderlands gezin-*
„ *de Burgers*, met geweld, weggenomen;
„ en onder haare bewaaringe gebragt, zon-
„ der tydsverzuim, aan Burgemeesteren te
„ doen ter hand stellen." —— Niet alleen
werd die Voorslag, zo als dezelve gedaan
was, daadlyk en woordlyk in een Besluit
hervormd door de Staaten; doch voegden
zy 'er een last by, „ om, binnen ééne
„ maand, aan hun Ed. Gr. Mog. te doen
„ toekomen een omstandig Rapport van
„ 't geen door dezelve, en wel door ee-
„ nige Leden en den Minister was ver-
„ rigt, zo wel ten aanziene eener Defen-
„ sie van de Provincie te water en te land,
„ met opgave van de Persoonen, die daar
„ toe gebruikt, van de Schikkingen daar
„ by beraamd, van het Geschut, de Wa-
„ penen en de Ammunitie, daar toe uit
„ de Magazynen gebruikt; van de gee-
„ nen, die daar uit na elders verzonden
„ waren; van de Plaatzen, zo binnen als
„ buiten de Provincie, werwaards derge-
„ lyke Verzendingen geschied en de Per-
„ soonen door welken ze uitgevoerd wa-
„ ren; als mede om te doen behoorelyke
„ en specifieke rekening en verantwoor-
„ ding der Gelden, tot de aangevoerde
„ zaa-

LVII. BOEK. — 1787. 1788. „ zaaken besteed, met de daar toe betrekkelyke bewyzen (*).

Bedoeling hier mede. Zodanig een Voorstel, van dus een veel meer bevattend Besluit gevolgd, laat niet duister zien hoe men ten oogmerke hadt, den Secretaris BLOK en de meerderheid van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier*, aan Vervolging ten doel te stellen, en het gevorderde Verslag te doen dienen tot Zelfbeschuldiging en verklikking van anderen, wier naamen en verrigtingen uit de ingediende Stukken zouden blyken. De Secretaris BLOK en de *Monnikendamsche* Burgemeester CLAUS, Lid van Gecommitteerde Raaden, voldeeden aan deeze aanschryving, terwyl de eerstgemelde zich meest gedroeg aan het Rapport der Meerderheid; ook eenige publieke Gelden, die hy onder zich gehad hadt, overgeevende. Doch toen hy weigerde eene andere aanzienlyke som mede af te geeven vóór dat hy te vrede gesteld was, wegens de schadevergoeding wegens het verlies zyner Ampten, waar van wy te hier boven aangeduidde plaats gewaagden, sloeg men eenen anderen weg in om die Meerderheid, bestaande uit CLAUS, KLOEK, VERSCHUUREN, WALLENDAAL, (de Heer KOEL 'er ook

(*) *Resol. van Holl.* 20. en 22. Sept. 1787. De aanleg van het Burgerlegertje in *Noordholland* hebben wy beschreeven in onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 127. *enz.* en bl, 212. eene korte opgave gedaan van de hier gevorderde Verantwoording.

ook mede behoorende, was overleden,) en bovenal den Secretaris BLOK, ongelukkig te maaken. LVII. BOEK.

Ook wierd niets verzuimd om de Leden der meerderheid, zo verre te brengen, dat drie hunner, KLOEK, VERSCHUUR en VAN WALLENDAAL, een vernederend Verzoekschrift by Staaten van *Holland* indienden, waar in zy de geheele schuld op den Secretaris BLOK wierpen. De geweeze Secretaris bleef niet in gebreke om eene korte, doch sterk spreekende, Tegenverklaaring, ter beschaaminge dier zwak vallende Heeren, te voorschyn te brengen. De Heer CLAUS „ was ook," gelyk hy schryft, „ op allerhande wyze aangezogt tot „ het doen van dien stap; doch onbewust „ van eenige misdaad in het bestuur van „ zaaken, aan hem toevertrouwd, en nooit „ iets anders dan het heil van 't Vaderland, „ en het geluk zyner Medeingezetenen, „ bedoeld hebbende, hadt hy en ook de „ zynen alle voorslagen van die natuur „ met eene gepaste vrymoedigheid afge„ slaagen."

1787. 1788. Een en ander komt tot schuldbekentenis.

Schoon de Heer KLOEK van den gedaanen stap terug tradt, bereikte men nogthans zo verre zyn oogmerk, dat de overige Leden van Gecommitteerde Raaden, een Rapport, op der Staaten aanschryving, inleeverden, waar in hy de geheele gehoudene handelwyze der afweezige Leden, omtrent de onderwerpen in verschil, en byzonder hunne overeenstemming

Gevolg hier van.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. ming met de Staatscommissie te *Woerden*, met die van *Amsterdam*, als mede die der Burgercorpsen, deedt openleggen op eene wyze, die aan de bedoelde oogmerken kon beantwoorden. Hier mede kon noch de Heer CLAUS, noch BLOK, in allen deele zamenstemmen. Eerstgemelde gaf des een ander verslag, waar mede de laatstgenoemde instemde.

Vonnis van KLOEK, CLAUS en BLOK. De vervolging slaagde in zo verre in haar oogmerk dat de Heer CLAUS en BLOK, door Gecommitteerde Raaden werden opgeroepen om in persoon rekening en ver antwoording te doen van zodanige Landspenningen als, uit eenigen hoofde, onder hun berust hadden. Eerlang leeverde de Heer CLAUS des een Geschrift in; en deedt de Heer BLOK Gecommitteerde Raaden opmerken hoe zeer deeze aanschryving streedt tegen het verhandelde over het ontslag van zyne Ampten, toen men beducht was hem zyne posten te doen hervatten, uit hoofde van de gevaarlyke aanslagen tegen zyn persoon en leeven, waar aan men hem nu nutloos in persoon waagen wilde. Niets kon baaten om hun te onttrekken aan den beraamden val. Eerlang werden KLOEK, KLAUS en BLOK wegens hun gehouden gedrag als Leden van Gecommitteerde Raaden, ten eeuwigen dage gebannen, en laatstgemelde, op wien men het byzonder gelaaden hadt, daar en boven, by afzonderlyk vonnis van den Hove veroordeeld om de Gelden, die hy on-

onder zich hadt over te geeven, zonde dat hier tegen eene billyke Schavergoeding in aanmerking kwam (*). LVII. BOEK.

1787. 1788.

Afkondiging tegen alles wat tot een Tegenomwenteling aanleidelyk was.

Waren Staaten van *Holland*, onmiddelyk naa de Omwenteling bedagt geweest om, door eene sterke Afkondiging, eene Tegenomwenteling te voorkomen (†). Wat daar op zweemde, bleef, huns oordeels, niet buiten werkzaamheid in den Lande; en schreeven zy dit toe „ aan de doorslaande „ blyk hunner zagtmoedigheid, in de ge„ geevene Amnestie, en de behandeling „ omtrent den zodanigen, die by voorraad „ daar van waren uitgesloten." Zulks blykt uit eene Afkondiging, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVIII; immers laaten zy zich daar in op deezen trant hooren. „ Wy hebben, tot onze smarte, ondervon„ dat deeze *Zagtmoedigheid*, door veele „ kwalykgezinde Menschen voor slapheid „ wordende aangezien, dezelve niet op„ houden hunne verderflyke gevoelens te „ blyven aankleeven, en het zaad van „ Tweedragt in het Land te verspreiden; „ ja zelfs zich verstouten van openlyk „ roem te draagen, dat zy nog in dezel„ ve Gevoelens, tegen de wettige Regee„ ring

(*) De omslagtige Stukken, tot deeze zaak betrekkelyk, zyn voor handen in de *Vervam.* by DE CHALMOT V. D. bl. 1—219. XIV. D. bl. 68—70. 92—106. en XVI. D. bl. 30—94. En verzuime men niet te raadpleegen de *Memorie* van B. BLOK *Watten* 1790. inzonderheid bl. 106—109. 198—229.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 208.

XVII. BOEK. 1787. 1788. „ ring en Constitutie deezes Lands, volharden en hunne onkundige Medeingezetenen vleijen, dat wel eens eene gunstige gelegenheid zal gebooten worden om hunne verfoeilyken toeleg, tot omkeering van dezelve wettige Regeering en Constitutie, te doen gelukken; waar toe veelerhande strafbaare Gesprekken, Byeenkomsten, en zelfs het voorneemen van middelen van Geweld worden gebruikt."

Zeker ontbrak het in den Lande niet aan de zodanigen, die meer deeden dan een mompelend morren; schoon de meesten het by een diepgevoelden spyt lieten berusten. — „ Deeze verregaande weerbarstigheid, konden de Staaten," gelyk zy vervolgden, „ niet langer dulden waar om zy vastelden, dat allen, die wel verre van zich te onderwerpen aan de tegenwoordige vastgestelde Constitutie en Regeeringsvorm, in tegendeel, door woorden en daaden toonden een voorneemen te hebben, om zich daar tegen te verzetten, als onwaardig om de Voorregten te genieten van eene Maatschappy, waar van zy de gronden tragten te ondermynen, met Bannissement of anderzins naar bevind van zaaken zouden worden gestraft."

Hoop om eens uit *Frankryk* Verlossing te zien opdaagen, bleef de onderliggende Party by, en hielden veelen die hoop niet in het harte verborgen. Van hier verboden

den de Staaten, in die zelfde Aankondiging, wel inzonderheid, „ het verspreiden „ van beroerende en valsche gerugten, als „ of eenige Mogenheid, zelfs zodanigen „ met welke de Staat de eer hadt in Alliantie en Vriendschap te staan, Dezelven zou hebben tot begunstiging van „ hunne verderflyke oogmerken. Waarom „ zy de Uitvinders of bedrieglyke Verspreiders van zodanige gerugten, het „ zy dezelve mondeling, of by geschrifte, „ in openbaaren druk, of ook in de publieke Nieuwspapieren, onder de goede „ Gemeente werden gebragt, (voor welk laatste de Schryvers en Drukkers van „ die Nieuwspapieren zouden verantwoordelyk weezen,) met de strengste straffe „ en zelfs mee den dood dreigden."

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Spraak ging 'er van Burgerwapening. Niets was meer by de toenmalige Landsregeering geducht; waarom zy ook, in die zelfde Aankondiging, daar tegen zogten te waaken, en de zwaarste straffe, ook die des doods, dreigden aan allen, „ die „ zich verstouten, om, buiten hunne vergunning of die der wettige Regeering van „ Steden en Plaatzen, om Volk te werven tot eenige Expeditien of Ondernemingen, tegenwoordige of toekomende, of daar toe Penningen zouden opschieten; als mede die zich in zodanige „ Corpsen zouden laaten aanneemen, of, „ aangenomen zynde, daar in volhardden, „ of daar voor eenig Penningen genooten

LVII. BOEK. 1787. 1788. „ hadden." —— Voorts verbooden zy het houden en verzamelen van Geweer en Krygsvoorraad; met volmagt aan de Officieren der Justitie om verdagte plaatzen te onderzoeken. — Vergaderingen van gewapende Persoonen, buiten Lands of Stads Krygsvolk, wettige Schuttery en Bedienden der Justitie, waar dezelve ook mogten gevonden worden, het zy in of zonder het daadlyk gebruik der Wapenen, zouden gehouden worden, „ als bestaande „ uit Vyanden der publieke rust, en door „ de Militie, wettige Schutteryen, of Be„ dienden van de Justitie, met geweld van „ Wapenen mogen worden tegengegaan „ en ontwapend; zonder tegen de Hooge „ Overheid te verbeuren, indien zy, by „ zulk eene gelegenheid, eenigen van de „ onwettig vergaderde en gewapende Per„ soonen kwamen te kwetzen of te doo„ den (*)."

Op alle zodanige gevreesde bedryven, tot eene Tegenomwenteling strekkende, of medewerkende, naauwlettend toe te zien, werd, met allen ernst, voorgehouden aan allen wier Post in 's Lands dienst hier waakzaamheid vorderde: en daar eigen veiligheid altoos een sterke dryfveer is, hadden zy, die thans met Ampten bekleed waren, dien spoorslag naauwlyks noodig. De kortlings verkreegene Ampten en Waardigheden veeler Magistraatspersoonen, of de

(*) *Resol. van Holl.* 3 Oct. 1788.

de op nieuws bevestiging in dezelve veeler andere, ſtonden veeg, indien 'er eene Tegenomwenteling mogt gebooren worden: immers was, ten tyde van het uitvaardigen deezer Afkondiging een groot werk in *Holland* meerendeels voltrokken: een werk waar van in 't voorbygaan, meermaalen gewaagd is, doch een gezetter beſchryving verdient.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Schoonhoven doet het Voorſtel om den Prins ter Regeerings-verandering te volmagtigen.

Schoonhoven, waar men, onmiddelyk naa de Omwenteling eene Publikatie gedaan hadt, by welke alle Beſluiten, te dier Stede, 't zy by overſtemming, 't zy met eenpaarigheid, tegen den Stadhouder, zints eenige Jaaren, genomen, voor van geene waarde verklaard en uit de Stads Reſolutieboeken uitgedaan hadt (*), ging in dit ſtuk voor. In de eigen week der Omwentelinge deedt die Stad ter Staatsvergadering het voorſtel; „ om den Stadhouder „ te volmagtigen, om de Regeeringen in „ de Steden te veranderen, op dien voet „ als zyn Vader daar toe was gemagtigd „ geweest." Dit voorſtel, op den twee en twintigſten van Herfstmaand gedaan, vondt geenen onmiddelyken byval. De Afgevaardigden dier Stad hervatten deswegen, eenige dagen laater, dit voorſtel, met een aanloop ten bezwaar van hunne Mederaaden en Electeuren der Stad. Immers zy droegen voor, „ dat de Heeren JOANNES VAN „ KEMPEN, DIDERIK VAN HORBAG, Mr. „ JAN

(*) *Verzam*, by DE CHALMOT I. D. bl. 113.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ JAN JULIUS SCHMIDTMAN, JUSTUS „ JOHANNES VAN OOSTERHOUT, HEN„ DRICUS DE WEKKER DE GROOT, JAN „ HERMAN WYNGAARD, FREDERIK DE „ GROOT en DIRK VAN DER ALEY *van* „ *Oosterhout*, alle acht Raaden in de Vroed„ schap en Electeuren van de Stad *Schoon*„ *hoven*, als mede JAN BERKMAN, en DA„ NIEL WILHELMUS ROLDANUS, Elec„ teuren der gemelde Stad, van zich hád„ den kunnen verkrygen, om zich, in dee„ ze hachlyke tyden, onder allerlei Præ„ texten en Voorwendzels, buiten *Schoon*„ *hoven* te begeeven en te blyven; dat „ ook de Vroedschap en Electeur Mr. „ DIRK DE WEILLE, hoe zeer reeds op „ den achttienden van September als Ge„ deputeerde ter Staatsvergadering terug„ geroepen, en des te *Rotterdam* berigt „ gegeeven, tot op heden, in de Stad niet „ was verscheenen (*).”

Zy voegden 'er by, „ dat de weinige „ overgebleevene Regenten, daar veelen „ hunner, tot hier toe, onder den druk „ van eene alles overheerschende Cabaal „ gezeten hadden, (van welken de voor„ noemde uitgeweekene Regenten verre „ het grootste gedeelte uitmaakten,) dus, „ in deeze allerdrukkendste en hachlykste „ oo-

(*) Hoe min het voorwendzels waren, dat zy uit deeze Stad bleeven, kan ten overvloede blyken uit het geen wy van het voorgevallene te dier Stede, kort na de Omwenteling, opgaven uit het getuigenis der *Oranje* toegedaane Regenten zelve. Zie het XVI. D. onzer *Vaderl. Hist.* bl. 335. enz.

„ oogenblikken, weder al den last van de „ kommerende en angstvolle zorgen, al- „ leen op hunne schouderen gelegd za- „ gen. — Dat wel de overgebleeven Re- „ genten, zo veel de bemoeiënissen van „ allerlei aart hadden toegelaaten, geduu- „ rende de afweezigheid hunner Medere- „ genten, hadden genomen zodanige Re- „ solutien en Maatregelen, als zy, naar „ hun beste weetenschap, hadden geoor- „ deeld tot heil van 't Vaderland in 't al- „ gemeen, en van de Stad *Schoonhoven* in „ 't byzonder, te strekken; dan dat het „ ten hoogsten te duchten was, dat de „ bovengemelde uitgeweeken Vroedschap- „ pen en Electeuren, zo dra de *Pruissische* „ Troepen die Stad zouden hebben ver- „ laaten, binnen dezelve zouden weder- „ keeren, en dat dan dezelve, zich veree- „ nigende met die geene van hunne ou- „ de Cabaal, welke niet ten vollen van „ hunne dwaalingen mogten zyn te rug „ gekomen, men zich hier door in het „ uiterste gevaar zou bevinden, van aan „ nieuwe Combustien, van herhaling van „ de oude Vexatien, en Onderdrukkin- „ gen, en aan eene totaale vernietiging „ van alle genomene Resolutien, en van „ de zich van langzaamerhand herstellende „ goede orde onder de Burgery blootge- „ steld te zien."

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Op deeze gronden stelden zy hun Ed. Groot Mog. voor, „ om gemelde negen „ Vroedschappen en elf Electeuren, in die „ Qualiteiten, provisioneel te suspendeeren,

 „ en

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ en te interdiceeren van in de Vergade-
„ ringen van Vroedschappen en Electeu-
„ ren te verschynen, tot dat by hun Ed.
„ Gr. Mog. zou zyn gedisponeerd op de
„ Propositie, uit naam en van wegen de
„ Stad *Schoonhoven* gedaan, om zyne Door-
„ lugtige Hoogheid tot het veranderen der
„ Regeeringen in de Steden te qualificee-
„ ren, of, indien gemelde Propositie, (ge-
„ lyk men hoopte,) tot Conclusie werdt
„ gebragt, in dat geval, tot de daadlyke
„ executie van zodanige Resolutie toe te
„ treeden; immers en in allen gevalle,
„ tot zo lange, dat de gemelde uitgewee-
„ kene Vroedschappen en Electeuren, aan
„ hun Ed. Gr. Mog. voldoende en naar
„ den aart der tegenwoordige gewigtige
„ tyden geproportioneerde redenen van hun
„ afweezen buiten de Stad zouden hebben
„ bygebragt, en dat hun Ed. Groot Mog.
„ vermids men hoopte en zich vleide, dat
„ het vertrek der *Pruissische* Troepes op
„ handen is (*), en dat in dat geval, het
„ gevreesde gevaar voor de Stad oogenblik-
„ lyk voor de deur zou staan, noch staan-
„ de deeze Vergadering tot de gemelde
„ suspensie zouden besluiten."

Ten nadeelen aandrange van dit voorstel der Opschortinge en Magtverleening aan zy-

(*) Hoe zeer deeze *Schoonhovensche* Regenten zich hier in vergisten en misrekenden, kan blyken by het naleezen van de daadlyke onaangenaamheden en plaageryen, welke zy van het *Pruissische* Krygsvolk te verduuren hadden. Zie onze *Vaderl. Hist.* ter laatst aangetoogene plaatze.

zyne Hoogheid ter Regeeringsveranderinge, voerden zy aan, dat, door het afweezen dier Heeren, de Stad genoegzaam regeeringloos, de bediening des Regts ten eenenmaale gestremd en het beheer van 's Lands gemeene Middelen geheel buiten bestuur was; en wilden zy, om redenen de Vroedschap daar toe beweegende, ook den Secretaris GERBRAND VAN OVERVELD geschort hebben. —— *Dordrecht*, *Haarlem*, *Leyden*, *Amsterdam* en *Alkmaar* namen een Voorstel, van zo verre uitziende gevolgen, over (*).

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Dit overneemen, daar men op een onverwyld besluit aangehouden hadt, smaakte niet. En hoe zeer men zich ook een toestemmend Besluit mogt belooven, uit hoofde van de moedloosheid der meeste Stadsregeeringen; en de vrees waar in zy gebragt waren en gehouden werden, door de *Pruissische* Krygsmagt aan den eenen en het Gepeupel aan den anderen kant; nam men egter eene Proeve of het doorzetten ook door het laaten hooren van de Volksstem voor *Oranje* te verkrygen was. Van hier een aantal Verzoekschriften der Opgezetenen van *Krimpen op de Lek*, *Kluis en Bonrepas*, *Berkenwoude*, *Achterbroek*, *Amerstol*, 's *Heer Arentsberg*, en *Bergambagt*; meest Gehuchten, of weinig algemeen bekende Dorpen in *Zuidholland* (†).

Poogingen om door Requesten dit te bewerken.

Hoe

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 6—10.
(†) *Resol. van Holl.* 3. en 9. Oct. 1787.

LVII. BOEK. 1787. 1788. *Alkmaar* verzet'er zich het langst tegen.

Hoe luttel dit betekende, mogt men zich egter belooven, dat genoegzaam alle Steden, welker Regeeringen meest Stadhoudersgezind of door geweld tot stilzwygende onderwerping gebragt waren, het voorstel van *Schoonhoven* zouden beamen, gelyk ook geschiedde. —— *Alkmaar*, 't geen wy te meermaalen als volyverig in het voorstaan der oude Stedelyke Voorregten zagen te voorschyn treeden, verdeedigde ook dezelve, in het tegenwoordige geval, het allerlangst; en verdient het moedbetoon dier Stad, in gedagtenisse te blyven.

Beloop deezer Tegenkanting.

Een oude Staatsregel in *Holland* brengt mede, dat alle Verandering van Regeering met Eenpaarigheid van Stemmen moet geschieden: de stem van het weigerend *Alkmaar* kon men, om dit stuk door te zetten, niet missen, en wilde men die geheel en gaaf hebben. Om hier toe te komen, spaarde men geene dwangmiddelen van den verregaandsten aart. Grof hade de Vroedschap het verkorven met het Voorstel van *Schoonhoven*, „ als Inconstitutioneel en te„ gen de Vryheid der Deliberatien van „ de Regenten strydig," van de hand te wyzen; ja zelfs Stads Afgevaardigden te gelasten, „ om, zo het tegendeel door de „ Meerderheid der Leden van Hun Ed. „ Gr. Mog. begreepen werd, te verklaa„ ren, dat zy van begrip waren, dat aan die „ Regeeringen van Steden, welke eenige „ verandering in de Regeering haarer Stad „ noodig agteden, in dat geval behoorde

„ te

„ te worden overgelaaten, om deswegen voorstellen aan hun Ed. Gr. Mog. te doen; of dat anders, ingevolge van het laatste Lid van het Besluit van hun Ed. Gr. Mog. van één en twintig September MDCCXLVIII, die Steden, welke zouden mogen goedvinden, om zich van de voorsz. Auctorisatie te bedienen, het effect van dezelve zouden kunnen genieten, en die Steden, welke zouden mogen oordeelen, dat de voorsz. Auctorisatie by haar onnoodig of niet dienstig te weezen, met dezelve Auctorisatie niet zouden behooren belast te worden." — Ook moesten de Afgevaardigden van *Alkmaar*, indien 'er eenig Besluit op dit stuk, strydig met dit Advys, genomen wierd, „ de Conclusie van zodanig een Besluit „ *aanzien*, en daar van in de Registers „ van hun Ed. Gr. Mog. doen blyken, „ met opgave der redenen, om welken „ zy tot zodanig een Besluit niet medegewerkt hadden."

XVIII BOEK — 1787. 1788.

Hoe genoodzaakt.

De billykheid, gematigdheid, en overeenkomst deezes Stadsbesluits met den inhoud van voorgaande Stukken van gelyken aart, door den nood der tyden afgeperst (*), spraaken duidelyk; maar niet over-

(*) Beriep de *Alkmaarsche* Regeering zich op 't geen in den Jaare 1747 des betreffende vastgesteld was. Zy hadt ook kunnen bybrengen, hoe by het verleenen van dergelyk eene Volmagt aan WILLEM DEN III, in den Jaare 1672, met zo veele woorden bepaald was, „ dat de Steden, welke „ zouden goedvinden, zich daar van te bedienen, het

LVII. BOEK. 1787. 1788. overtuigend in dit tydsgewrichte, nu men scheen beslooten te hebben, niet te dulden, dat de stem van eenige Stad voor eenig zweemzel van Vryheid uitkwam. Eene zo standvastige; maar als wederhoorig beschouwde Stad zogt men vervaard te maaken, door eene bedreigde Inlegering van *Pruisisch* Krygsvolk. Dat *Alkmaar* zwaarigheid maakte om zich aan het Staatsbesluit de *Ontwapening* der Burgeren betreffende, te onderwerpen, was het voorgeeven. Op eene geschreevene Aanduiding des Hertogs VAN BRUNSWYK aan Staaten van *Holland* hier over ter hand gesteld, trok de Heer VAN WASSENAAR TWICKEL van hunnen wege, na *Alkmaar* om de Vroedschap dier Stad tot het stiptlyk uitvoeren van dat Besluit over te haalen, naa dat hy ten zelfden einde de Steden *Leyden* en *Haarlem* bezogt hadt. Onverwyld besloot de Vroedschap hier toe ter afweeringe van dien gedreigden dwang; denkende hier door nog eenige meerdere vryheid, ten aanziene haarer toekomende Besluiten, te

„ het effect van dezelve aanstonds zouden mogen „ genieten: en dat de Steden, die zouden mogen „ oordeelen de voorsz Authorisatie in den haaren „ onnoodig of niet dienstig te weezen, en over„ zulks haare toestemming daar in, binnen acht „ dagen kwamen af te schryven, met dezelve niet „ zouden worden gecharseerd." WAGENAAR *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 190. Wy brengen dit by, om te doen opmerken, hoe zulke buitengewoone Magtverleeningen, wel verre van niet *in gevolg getrokken te worden*, de gewoone *mits*, by voorkomende gelegenheden, zelfs eene verbreeding kreygen.

te zullen behouden; schoon zy 'er niet toe geraaken kon, zonder het afgeeven eener Verklaaring, waar toe het dreigend gevaar der Burgerye hun dwong (*).

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

De dubbel bedoelde toeleg deezer gedreigde Bezending van *Pruisisch* Krygsvolk slaagde maar half. Hier op gaf men aan de *Alkmaarsche* Afgevaardigden ter Dagvaart, naa eene onderhandsche opening van hunnen nu bekomen last, wegens het Voorstel van *Schoonhoven*, te verstaan, dat die last, in zulker voege, ter Staatsvergaderinge ingebragt, zeer onaangenaame gevolgen naa zich zou sleepen. De Regeering, des verstendigd, en door een Brief uit naam der Staatsvergadering geschreeven, aangemaand om haare Afgevaardigden ten allerspoedigsten met eenen *toereikenden last* te voorzien, bepaalde, op den negen en twintigsten van Wynmaand, „ om te blyven by haar voorig Besluit, met uitzondering nogthans, dat, indien eenig Besluit op dit punt, tegen haar Advys mogt worden genomen, de Afgevaardigden de Conclusie van zodanig eene Resolutie wel zouden moeten *aanzien*, zy daar van in plaats van de opgave der redenen, om welken zy tot zodanige Resolutie niet medegewerkt hadden, het regt zouden moeten bewaaren, om zodanige Aantekening in de Registers van Hun Ed. Groot Mogenden te doen in-„ las-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLVII. D. bl. 44—52.

XVIII. BOEK. 1787. 1788. „ lasschen als hunne Principaalen mogten „ goedvinden."

Hoe tot toestemming bewoogen. Eene inschiklykheid ontoereikende om daar op de inwilliging van 's Prinsen magtige Party te bekomen. Men liet onderslands de *Alkmaarsche* Afgevaardigden aanzeggen, dat, indien de Regeering niet volstrekt gaaf, en zonder eenig blyk van tegenkanting, in het Voorstel van *Schoonhoven* bewilligde, het onverwyld aanrukken van een groot aantal *Pruissen* na die Stad, niet zou uitblyven. Hadt de Vroedschap BINKHORST, op dien tyd, de Dagvaart alleen waargenomen, de Stad zou dit leed hebben moeten bezuuren; want, tegen het gevoelen van zyn Medeafgevaardigde, den Secretaris DU TOUR, wilde hy, ondanks dit bedreigend berigt, zynen last volgen. DU TOUR reedt ylings na *Alkmaar*, en deedt, op den dertigsten van Wynmaand, en dus daags voor den dag op welken die zaak by *Holland* moest worden afgedaan, 's avonds laat de Vroedschap vergaderen. Deeze, verstendigd van het der Stad naakend onheil, besloot dus gepraamd om de Afgevaardigden te volmagtigen, dat zy zich met het Voorstel van *Schoonhoven* gaaf mogten vereenigen (*).

Volmagt des Stadhouders ter Regeerings- *Alkmaar* dus eindelyk genooddwangd ter toestemminge, was 'er een algemeenheid tot het opmaaken van het verlangde Besluit, „ om den Stadhouder te verzoeken „ en

(*) *Verzamel. by* DE CHALMOT XLVII. D. bl. 42—44. en 54—56.

„ en te authoriseeren, om het zy in Persoon, het zy door één of twee Heeren, daar toe te committeeren, binnen de Steden deezer Provincie, tot voorkoming van alle verdere murmuratien en onheilen, door alle meest bekwaame middelen en wegen, de gemoederen der Burgeren en Ingezetenen met de Regenten te verheelen alle Verschillen uit den weg te ruimen, mitsgaders de Rust te herstellen, en, *des noods*, ook zodanigen *Regent* of *Regenten* van de Bediening hunner Magistratuur te ontslaan en anderen in derzelver plaats te benoemen, als zyne Hoogheid, naar deszelfs hooge Wysheid, en tot bereiking van het voorzegde heilzaam oogmerk, noodig en dienstig zou oordeelen: met dien verstande nogthans, dat het geen voorsz. was alleen zou geschieden *voor deeze reize*, en zulks zonder eenige prejudicie of consequentie voor het vervolg, en mede onverminderd, en zonder eenig nadeel voor het toekomende, ten aanzien van de Privilegien, Vry- en Geregtigheden de Steden toekomende; en dat voorsz. Regenten, daar door geenzins zouden worden gekwetst of benadeeld in hun goeden Naam en Faam. — Als mede dat zyne Hoogheid zou worden verzogt, den *Regent* of *Regenten*, die van derzelver dienst of diensten zouden mogen worden ontslaagen, mitsgaders hunne Familien en Goederen, te neemen in zyn Hoogheids byzondere

LVII. BOEK.
—
1787.
1788.
Verandering verleend.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ Protectie en Sauvegarde, met verbod, „ op verbeurte van Lyf en Goed, om die „ Regenten, hunne Familien of Goede„ ren, of eenig gedeelte daar van, eenig„ zins te molesteeren, te beschadigen of te „ incommodeeren. —— Dat wyders zyne „ Hoogheid in het algemeen wierd geauc„ toriseerd om in de Steden, zo ten aan„ ziene van Regenten, als van Burgers en „ Ingezetenen, zodanige verdere Orders te „ stellen, als zyne Hoogheid, tot de mees„ te rust en dienst van den Lande in 't „ algemeen, en van de voorsz. Steden in „ 't byzonder, zou oordeelen te behoo„ ren (*)." —— De Steden *Schiedam* en *Schoonhoven*, die naa deeze algemeene Magtverleening niet scheenen te kunnen wagten, waren reeds den negenden van Wynmaand, op dezelfde wyze bediend geworden (†).

Voorslag van *Hoorn* omtrent de Regeeringen ten Plattenlande.

Schoonhoven in *Zuid-* en *Hoorn* in *Noordholland* waren de Steden, die gezegd mogten worden den voorrang aan te neemen, om Staats- Stads- en Landsverschikkingen te doen plaats grypen. Sterk waren 'er de werkzaamheden der Patriotten geweest, en daar aan geëvenredigd zag men de wederwerkingen der Prinsgezinden. De Volmagt den Stadhouder tot Regeeringsverandering in de Steden opgedraagen, was naauwlyks daar, of *Hoorn* kwam, den zesden van Slachtmaand, met een Voorslag ter Staatsvergaderinge, om voorzieninge te doen

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 195.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 20.

doen omtrent de Regeeringen ten Platten- LVII.
lande, en ook daar, voor altyd, van der- BOEK.
zelver Bedieningen te laaten zyn vervallen ——
die Leden der Regeeringe en Schutteryen 1787.
welke als Officieren of Onderofficieren en 1788.
Gemeenen tot eenig Exercitie Genootschap, al was het als Leden van Eer, hadden behoord; ook die, welke ter verdeediging van eenige Steden of Plaatzen waren uitgetrokken, of die als Hoofden of Aanvoerders van Gezelschappen, of van het tekenen van Dankadressen of andere dergelyke haatlyke Geschriften gehandeld, of als Geconstitueerden eenigen Regent of Regenten geremoveerd hadden. Met bepaaling, dat zodanige Leden van de Burgersocieteiten, welke zich, in een en ander opzigt *niet* als Hoofden of Aanvoerders hadden gedragen, in derzelver Posten en Bedieningen zouden kunnen worden behouden, mits zy plegtig deeden en met hunne handtekening bekragtigden, deeze vernederende Verklaaring. — „Ik „ondergetekende verklaare by deezen, dat „ik, door onbezonne drift en verkeerde „uitboezemingen, my heb laaten vervoe„ren, tot het bywoonen van Vergade„ringen of Gezelschappen, waar in men, „zonder daar toe wettiglyk geroepen te „zyn, zich met de Directie van 's Lands „zaaken heeft getragt te bemoeijen, en „dat, voor zoo verre ik daar aan eenig „deel genomen, of door myne Onderte„kening als anderzins medegewerkt heb „tot het presenteeren van eenige Reques-

LVII. BOEK. 1787. 1788. „ ten, zogenaamde Dankaddresfen, of andere Stukken, waar in hoonende en onbetaamelyke uitdrukkingen, of lasterlyke, onwaaragige en onregtvaardige aantygingen, ten laste van zyne Doorlugtige Hoogheid, Prins WILLEM DEN V. Erfstadhouder, Capitein en Admiraal Generaal der *Zeven Vereenigde Nederlanden*, zyn vervat, dit my van harte leed doet; dat ik, overzulks, zyne Hoogheid vergiffenis daar over verzoeke, en deeze gelegenheid, welke my daar toe zo gratieuslyk wordt aangeboden, met dankzegging omhelze. —— Weshalven ik plegtig beloove, voortaan, in alle opzigten, aan hoogstgedagte zyne Hoogheid, en het Vorstlyk Huis van *Oranje* en *Nassau*, dien eerbied en gehoorzaamheid te betoonen en te bewyzen, welke ieder goed en getrouw Ingezeten van den Lande, aan een Vorst, wien door de Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, (den eenigen Souverain van deeze Provincie,) de voorgemelde hooge Waardigheden erflyk zyn opgedraagen, aan Hoogstdeszelfs Huis verschuldigd is. —— Dat ik afzie van alle voorgaande Zamenspanningen; en beloove nimmer wederom, met wien zulks ook zou mogen zyn, te zullen medewerken, of, in eenigerhande manieren, de hand te leenen tot iets, dat tot hoon of nadeel van voornoemde zyne Hoogheid, deszelfs Doorlugtig Huis, of van de daar aan opgedraagen Erflyke Reg-

„ ten

„ ten direct of indirect zou kunnen ſtrek- „ ken (*).”

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Van *Schoonhoven*, ten opzigte van de Steden geen Stem in Staat hebbende.

De Afgevaardigden van *Schoonhoven* bragten, den zestienden van Slachtmaand, ter Staatsvergadering in overweeging; dat, in het genomen Staatsbeſluit der Regeeringsverandering aan zyne Hoogheid opgedraagen, veelligt eenige duisterheid zou kunnen weezen in de uitdrukking, „ van de „ verdere reſpective Steden deezer Pro- „ vincie,” dat het in twyfel zou kunnen worden getrokken, of door die uitdrukking zouden moeten worden verſtaan alle de Steden in *Holland*, zonder onderſcheid, Stem in Staat hebbende of niet, dan wel alleen de ſtemmende Steden. Het ſcheen hun toe, dat in alle Steden de buitengewoon beſlootene voorziening even noodzaaklyk was, en oordeelden zy het raadzaam, om, by een nader Staatsbeſluit, dit bedryf ook uit te ſtrekken tot alle Steden in *Holland*, zonder onderſcheid.

Als mede van de Leden der beide Hoven van Justitie.

Een ander voorſtel dier Stad, ten zelfden dage uitgebragt, diende om zyne Hoogheid te volmagtigen, om alle zodanige Leden in beide de Hoven der Juſtitie, en alle andere Perſoonen daar aan verbonden, van hunne Posten te ontſlaan, voor zo verre zy, door het tekenen van eenige Verzoekſchriften of Verklaaringen, ten onderwerp hebbende eenige Verandering, Vermindering of Omkeering van de wettige en erkende Conſtitutie; of door het be-

(*) *Verzam.* *by* DE CHALMOT II. D. bl. 227.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

behooren tot eenige Genootschappen van Wapenen of Societeiten of Byeenkomsten, hadden doen blyken aan de als nu zo gelukkig herstelde Constitutie niet te zyn toegedaan; om deeze Posten vervolgens, naar orde en gebruik van den Lande, door bekwaame en welgeintentioneerde Persoonen te vervullen (*).

Bedoelingen deezer Voorstellen.

Het Voorstel van *Hoorn*, en de beide Voordragten van *Schoonhoven*, hadden baarblyklyk een en dezelde strekking. Niet genoeg rekenden zy het de Regenten, die invloed hadden op de Besluiten ter hooge Staatsvergaderinge van den by hun alleen echt gekeurden stempel te hebben; maar zy wilden ook de Leden der Hoogere Justitie, en alle andere Amptenaaren, die eenig Bewind of Bestuur hadden, het zy in de geen stem hebbende Steden, het zy ten Plattenlande, des ontzetten; om derzelver plaatzen aan te vullen met voorwerpen van de by hun geliefde soort: dit oordeelden zy zou stevigheid geeven aan het gezag des Stadhouders, en diens Aanhangelingen in hunne posten verzekeren.

Op dezelve viel geen Besluit.

Van alle deeze Voorstellen, naar gewoonte, in overweeging genomen, kwam niets. 't Zy dezelve te onbekookt, of niet met genoegzaame voorkennis van de Hoofden der Partye gevormd waren; of aan dezelve, by nader inzien, te bezwaarlyk, of geheel onuitvoerlyk, voorkwamen. Wat

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 292—295.

W.G.F. GRAVE VAN BENTINCK.

Wat hier van zy, men vergenoegde zich met de Regeeringsverandering in de stemhebbende *Hollandsche* Steden, by welke toch de klem der Regeeringe berust, en die voorzien van Regenten den Stadhouder toegedaan, aan alles, naar wil en welgevallen, de wet kunnen voorschryven. — Het is de volvoering van het Besluit tot deeze Regeeringsomwenteling, welke wy, naa de mislukking van de wydstrekkender plans, in 't voorbygaan vermeld te hebben, nu breeder moeten beschryven. LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Aan welke Heeren de Prins de Magistraatsveranderingopdroeg.

De Stadhouder, die door veele dringende bezigheden bezet, zich na de Steden ter bestemde Regeeringsverandering niet kon begeeven, droeg dit werk op aan twee Heeren Commissarissen: Jonkheer WILLEM GUSTAAF FREDERIK Graave van BENTINCK, Heer van *Rhoon* en *Pendrecht*, beschreeven in de Orde van de Ridderschap en Edelen van *Holland* en *Westfriesland*, Bailluw en Schout van *'s Gravenhaage* en Hoog-Heemraad van *Rhynland*; en Mr. DIRK MERENS Raad in den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*.

BENTINCKS Character.

Genoeg, te over genoeg, is de eerstgemelde Heer ons bekend uit de voorige Deelen onzer *Vaderlandsche Historie*; daar wy hem zo vaak ter Staatsvergaderinge van *Holland*, en voor zich zelven, en als Woordvoerder der Ridderschap, hoorden; en inzonderheid beschouwden als den grooten Stichter der *Oranje Societeiten* in *Holland*, en deelende in veele der daar aange-

LVII. BOEK. — 1787. 1788. gerigte Oproerige beweegingen (*). Hy was, op dat wy dit, ten naderen kenschets, hier vermelden, niet alleen verre van alle de Leden der Ridderschap de jongste, slegts drie of vier en twintig jaaren bereikt hebbende; maar ook op één naa het jongste Lid in rang. Indien men den overleden Ridder VAN DER DOES, Heer van *beide de Katwyken* uitzondert, hadden de de overige Leden der Ridderschappe, niet tegenstaande hunne believing voor den Stadhouder, staande de oneenigheden, zich van BENTINCK onderscheiden door meer beschaafdheids en voeglyker gedrag. Behalven zyne volstrekte vooringenomenheid en haat, tegen alles wat Patriot was, en geneigdheid tot alles wat Oranjegezind mogt heeten (†), welke hem ongeschikt maakten om op eenige, slegts eenigzins onzydige wyze, de bezwaaren, de verzoeken der beide verschillende Partyen van Burgeren te hooren, en naar billykheid, uitspraak te doen, of op eene eenigzins waardige wyze aan de agtbaarheid van zulk eene Bezending te beantwoorden, was hy te

(*) Onnoodig is het de veelvuldige plaatzen, waar hy voorkomt, aan te wyzen. Zie alleen, ten opzigte van dit laatste bedryf, onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 73 *enz.*

(†) Veelvuldige staalen hier van, vóór en naa de Omwenteling, zyn voorhanden in de Uittrekzels van eene menigte zyner Brieven, geplaatst agter R. L. BOUWENS *Verantwoording aan zyne Committenten* bl. 555 *enz.*

te driftig van Character, om door bedaardheid, beleid, en oordeel, het gebrek aan ondervinding en menschenkennis aan te vullen. —— Deeze Jongeling vondt zich geplaatst aan het hoofd eener Commissie, van welke het lot veeler deftige en agtenswaardige Mannen niet alleen, maar ook het toekomend Bestuur der Steden en des Gewests voornaamlyk afhing. —— Het aanbelang deezer zaake, hem deels toevertrouwd, maakte geen verandering in BENTINCKS voorkomen en gedrag: doorgaans gaf hy, zelfs door zyne uiterlyke vertooning, en door een slordig gewaad, welks noodige welvoeglykheid, in plegtige omstandigheden, van zo veel invloeds is op het Volk, een doorslaand blyk van de agtloosheid, zo niet de minagting, waar mede hy dit gewigtig werk verrigtte. Zelfs gaat hem naa, dat hy zich niet ontzag om in de Steden, waar hy zich ophieldt, te verschynen in die zelfde Oranje Societeiten, waar hy voorheen meermaal zich had laten vinden.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

BENTINCKS Amptgenoot, MERENS stak in jaaren, kunde en ondervinding, verre boven hem uit. Te meermaalen hebben wy dien Man aangetroffen, en in zodanig een licht, dat hy, dezelfde gebleeven zynde, geen ongeschikt Persoon tot dit thans beslootene bedryf zou geweest hebben. Hy immers was de Man, op dat wy deeze gevallen, op zyn tyd breeder beschreeven, aanstippen, die vóór het uitbarsten der

Character van MERENS.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Staatsverschillen, de Regten der Burgerlyke Regeering, en Hooge Justitie, in aanspraaken en vertoogen, tegen de Stadhouderlyke inkruipzels zo manlyk verdeedigd hadt; die, als Commissaris van het Hof, tot onderzoek der zo veel gerugtsmaakende *Haagsche* Vrolykheid, in 't laatst van den Jaare MDCCLXXXII, zo sterk geyverd hadt, dat niets zyner opmerking ontsnapte; die tot het onderzoek der hooggaande *Rotterdamsche* Oproerigheden, in den Jaare MCDCLXXXVI, zou benoemd geweest hebben, indien hy 'er, onder de hand, niet voor bedankt, en den Raadsheer MOLLERUS, als een Man, op wiens eerlykheid men kon rekenen, daar toe aangepreezen hadt; die, in voorige jaaren, niet zelden zamenkomsten van Vaderlandsgezinden bywoonde. — Vreemd komt het in, dat zulk een Man, in hooggeklomme jaaren, een last aanvaardde, van welke hy te vooren den grootsten afkeer zou betoond hebben. Dan niets wisselbaarder dan de Mensch, niets wisselbaarder bovenal dan een Staatsman. Verandering van tyden, doet Vrienden in Vyanden veranderen, en vervreemding van Volksgunst, haat tegen 't zelve opvatten; en schynt men het hier in te moeten zoeken, dat MERENS een post aanvaardde, die anders voor hem niet berekend scheen, en die, gelyk men te recht heeft aangemerkt, hem, wanneer hy zommige Regeeringsleden onder 't oog kreeg, menigmaalen over zyne daaden heeft moeten doen bloozen.

Bei-

Beide BENTINCK en MERENS stonden, zo men wil, ten aanziene van de volvoering deezes lasts, onder den invloed der Prinsesse, wier maatregelen zy volgden, en wel zo verre, dat de Stadhouder zich nu en dan, zo als men verhaalt, zou beklaagd hebben, dat men de Afzetting der Regenten te sterk dreef; waar op zyne Egtgenoote gezegd hadt, „ dat 'er niemand „ moest gespaard worden!"

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. Door welk een invloed bestuurd.

Wat van deeze byzonderheid weezen moge, vast gaat het, dat die beide Gelastigden zich allereenzydigst gedroegen, en geenzins voldeeden aan het Staatsbesluit, „ om door alle meest bekwaame „ middelen en wegen, te tragten de ge„ moederen te verheelen, alle verschillen „ uit den weg te ruimen, en de rust te „ herstellen." Volgens 't zelve waren zy verpligt, om de voornaamsten van beide de Partyen in den Lande te hooren, door minzaame en ernstige tusschenspraak de verdeelde gemoederen tot een te brengen; dan zy hoorden, met voorbygang der anderen, slegts de zodanigen, die *Oranje* waren toegedaan.

Houden zich niet aan den last; maar gaan dien te buiten.

Men zegge niet, dat dit de schuld was der Patriottisch denkende Regenten, die zich niet tot hun wilden vervoegen, uitgezonderd hier en daar eenigen, die, by avond en ontyden, en door achterdeuren, steelswyze, tot hun kwamen, om, waar 't mogelyk, een zoen te treffen, en in hunne Waardigheden te verblyven. —— Men zegge niet, dat Burgers, de Patrioti-

Aanmerking hier over.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. tische zyde omhelzende, by deeze Commissie niet verscheenen, om hunne zaak voor te draagen. —— Men zegge niet, dat, langs die wegen, dewyl tog de Omwenteling daar was, door Regenten en Burgers alles zou aangewend wezen om de Commissie, ten minst mogelyke nadeele van der Steden welzyn, te doen uitvallen. —— Het was de post dier Gevolmagtigden geweest, de Leden der Stadsregeeringen tegader te hooren, of hun te verzoeken, om eenigen hunner te benoemen, ten einde met hun te spreeken, en de ingebragte belangen der Burgeren met de hunne te vergelyken. Met één woord; zy moesten ernstig, bedaard, en onzydig hooren en wederhooren zo Regenten als Burgers van beiderlei denkwyze; tegen de bezwaaren omtrent zommige Regenten hunne begaafdheden en verdiensten aanvoeren; tegen die omtrent het Bestuur, zo zy ongegrond waren, redenen tot berusting in 't zelve bybrengen, en ten aanziene van de gegronde, herstel belooven en uitwerken.

Hoe zy handelen in de Afzetting. Van dit alles zag men het tegendeel gebeuren. Immers doorgaands waren zy éénmaal voor zeer weinige dagen, of éénen enkelen dag, in deeze of geene Stad verscheenen, om den schyn van het hooren eeniger lieden te geeven, of zy kwamen 'er niet weder, dan om de zaak af te doen, niet overeenkomstig met het gedaan onderzoek; maar op onderrigtingen van elders opgedaan en niet van de zuiverste munte: en, of deeze niet genoeg waren, vorderden

zy

zy van verscheide Vroedschappen afschriften van zodanige Stadspapieren, als iets tegen 's Stadhouders gedrag behelsden, of wilden de Registers der Besluiten zelve onderzoeken, om nader op te geeven, van welke stukken zy daarenboven afschriften eischen zouden. — Het ontzetten uit de Regeering was, by de Magtverleening, door de Staaten, als een zaak van den *uitersten nood* beschouwd; deeze gewaagde met zeer veel onderscheidings van *Regent* of *Regenten*; aanduidende de mogelykheid, dat het met de afzetting van *één Regent* soms zou kunnen volstaan. In stede van zich aan die beperking te houden, en te werk te gaan, gelyk by voorige Staatsomwentelingen van dien aart in den Lande gebeurd was, vermenigvuldigden zy de Slachtoffers, zo veel mogelyk: ja zich niet aan den letter van de Volmagt gedraagende, om alleen *Regenten* uit hunne posten te zetten, strekten zy hun gezag uit om 'er ook Pensionarissen en Secretarissen onder te betrekken. — In plaats van zich, gelyk by voormaalige dusdanige veranderingen in den Lande geschied was, te binden aan de verpligting om, voor de van hun Magistraatsampt ontzetten, anderen te kiezen, die, volgens de Stads Privilegien, de vereischte Poorterjaaren, Ouderdom, en andere hoedanigheden hadden, bekreunden zy zich nergens aan het gemis van een of ander vereischte, en vatten dus de voorbehouding van de Stedelyke Regten voor het vervolg, niet tegenstaande deeze afwyking

LVII. BOEK.

1787.
1788.

LVII. BOEK. 1787. 1788. king van dezelve, niet in dier voege op, gelyk altoos, in dergelyke gevallen, geschied was, dat de Stadhouder alleen Regt bekwam, om, voor die keer, oude Regenten, op eene buitengewoone wyze af-en nieuwe aan te stellen; maar strekten hunne magt niet zelden uit tot het in bewind brengen van geheel onbevoegde Persoonen. —— Ondanks dit alles, en dat men niet kiesch viel in de keuze van nieuwe Regeeringsleden, was het afzetten zo veelvuldig, dat, ook in aanzienlyke Steden, verscheide Vroedschapsplaatzen openbleeven. Nooit sterker, dan te dezer gelegenheid, bleek het, hoe weinig waarheids stak in het dikwyls herhaalde voorgeeven van WILLEM DEN V, „ dat hy het „ grootste en beste gedeelte der Natie voor „ zich hadt!"

Hoe in de Bekendmaaking.

De wyze ook, welke BENTINCK en MERENS doorgaands hielden in de Afzetting en de bekendmaaking daar van, verschilde veel van die een MAURITS, een WILLEM DE III. en een WILLEM DE IV. gehouden handen; om de Vroedschappen ten Stadhuize te doen vergaderen, en daar het Besluit te melden; in stede hier van deeden zy slegts een van hunne gedrukte Publicatien aan de Huizen der verlaatene Regenten afgeeven; of ontboden deezen, ter nog dieper vernedering, in hun Logement, en gaven 'er, naa eenigen tyd wagtens, op eene zonderlinge wyze, des kennis: terwyl zy de aanblyvende of nieuwlings aankomende Regenten op het Raadhuis deeden

den verschynen, waar zy dan het werk der Aanstellinge volvoerden. LVII. BOEK. 1787. 1788.

Aanmerking deswegen.

In de daad, indien het doel deezer Volmagt ter Amptsverlaatinge ware, gelyk de Staaten zulks uitdrukken, „ om daadlyk de „ gemoederen der Ingezetenen te verheelen," hadt men zorg behooren te draagen, dat de Burgeryen in eenige Steden, niet aan den eenen kant volstrekt, en met éénen slag, beroofd wierden van hunne beste en meest geliefde Regenten, en dat, aan den anderen kant, door een geheele wegruiming van alle Patriottische Regenten, de hoop van daar tegen ingenomen Burgeren en van het oproerig Gemeen, op strafloos voortduurende ongeregeldheden, niet gestyfd wierd. Een tegenovergestelde handelwyze, door de Gevolmagtigden gehouden, kon niet missen eenen onverwinnelyken afkeer by de Patriottische Burgeren te baaren, zo tegen de aangebleevene als tegen de nieuw aangestelde Regeeringsleden. Even min kon uitblyven eene volstrekte overhelling van alle de voordeelen, die de Burgery van de Regeering wagten kan, alleen na de zyde der thans bovendryvende Partye, waar van de dagelyksche ondervinding, den afkeer styfde en in een gezetten wrok veranderde. Hier by kwam, dat onmogelyk het voorbeeld der in het bewind gebleevene of nieuwlings daar in gestelde Regenten, in andere betrekkingen, de Oranjegezinden in die Steden kon aanzetten, tot verzoening, tot het bewaaren van de goede orde

en

LVII. BOEK. 1787. 1788. en het bezorgen der openbaare veiligheid. Hoogst gewigtige belangen tot welker bevordering het laaten aanblyven van oude beminde, schoon anders denkende Regeeringsleden, by voorgaande Staatsomwentelingen, niet weing hadt toegebragt. —— Alle deeze byzonderheden hebben wy hier slegts in 't algemeen aangevoerd. Wanneer wy ter gezetter beschouwing van het voorgevallene in die Steden komen, zullen daadzaaken spreeken.

Algemeene Berouwverklaring vastgesteld.

Gewaagden wy hier boven van eene bedoelde door *Hoorn* voorgestelde; maar niet doorgegaane Verklaaring voor alle die Leden der Burgersocieteiten ten Plattenlande geweest waren (*), eene andere algemeener en nog sterker kwam eerlang ter baane: zy was van deezen inhoud. „ Ik ondergetekende verklaar van alle zamenspanningen, hoon en laster tegen zyne Hoogheid (†), voor zo verre ik daar aan met woorden of daaden, deel gehad heb, berouw te hebben, en overzulks zyne Hoogheid om Vergiffenis te verzoeken, terwyl ik de gelegenheid my daar toe gracieuslyk aangeboden, met dankzegging aan Hooggemelde Vorst omhelze. —— Weshalven ik plegtig beloove voortaan in alle opzigten aan den „ zel-

(*) Zie hier boven bl. 256.

(†) Hier volgen in 't breede alle Tytels, die wy niet noodig agten uit te schryven; alleen vermeldende, dat deeze doorgaands zeer weidsch in alle Stukken van deezen aart praalden.

„ zelven, en het Vorstlyk Huis van *Oranje* LVII.
„ en *Nassau*, dien Eerbied en die Gehoor- BOEK.
„ zaamheid te zullen bewyzen, welke ie-
„ der goed en getrouw Ingezeten des 1787.
„ Lands aan een Vorst, wien door de 1788.
„ Staaten van *Holland*, den eenigen Sou-
„ verain der Provincie, de Hooge Waar-
„ digheden erflyk opgedraagen zyn, en
„ aan deszelfs Huis verschuldigd is, dat
„ ik afzie van alle voorgaande Zamenspan-
„ ningen, en beloove nimmer wederom te
„ zullen zamenspannen, met wien zulks
„ ook zou mogen zyn, of in eenigerhan-
„ de manieren de hand te leenen tot iets,
„ dat tot hoon of nadeel van zyne Hoog-
„ heid en van deszelfs Huis, of van de
„ daar aan erflyk opgedraagene Regten,
„ direct of indirect zou strekken (*)." — Hoe veel gelykheids 'er tusschen dit stuk en het boven aangeduidde, ook zelfs in bewoordingen, zyn moge, zal men by de vergelyking der uitdrukkingen bevinden, dat in 't laatste alles meer rechtstreeks op den Stadhouder, en diens Huis, wordt t'huis gebragt.

Voorslag tot een algemeene Eedzweering op de Constitutie.

Het by *Holland* en andere Gewesten bepaalde omtrent den Eed der Regenten, waar van wy reeds gewaagden (†), was, hoe veel ook, hun, die thans de klem der Regeeringe in handen hadden, niet genoeg. Op voordragt van *Enkhuizen*, want elke Stad bragt haar aandeel toe om de

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXI. D. bl. 207—210.
(†) Zie hier boven bl. 48. enz.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

de banden der nu bovendryvende Partye vast te leggen, ging men verder. Die voorslag hieldt in, „ dat het te duchten „ was, dat de goede Ingezetenen, besmet „ met valsche en dwaalende denkbeelden, „ aangaande de Grondwettige Constitutie „ van de zo wel ingerichte en gezegende „ Regeeringsvorm, wyders vatbaar zouden „ kunnen worden voor verleidingen, die „ zo noodlottig by veelen in de laatste „ jaaren hadden plaats gevonden. Dat, „ om op de kortste en eenvoudigste wyze „ hier aan te gemoet te komen, goedge- „ vonden was aan hun Ed. Gr. Mogenden „ voor te stellen, om door alle Schutte- „ ryen in de Steden en ten Plattenlande, „ mitsgaders door alle Amptenaars te laa- „ ten doen zekeren Eed."

Te vreemd om niet te melden, en te bedrieglyk by den eersten opslag, om eenige toelichting te behoeven, is de drangreden, door die van *Enkhuizen* aangevoerd om dit hun Voorstel kragt by te zetten: zy hadden goedgevonden dit voor te draagen, „ aangezien ieder Ingezeten, zonder on- „ derscheid belang hadt by deeze Provin- „ ciaale Constitutie: dewyl voor den ge- „ ringsten Burger, wanneer hy door vlyt, „ goed gedrag, of andere gunstige toeval- „ ligheden, zyne zaaken in dien stand ge- „ bragt hadt, dat aan hem geene Privi- „ legien of Octroyen tegen waren, niet „ was uitgeslooten de magt en gelegen- „ heid om tot de eerste Posten van Bur- „ gerregeering en Eerampten te geraken,

„ en

„ en men, *in dien zin* de Regeering dee- LVII. BOEK.
„ zer Provincie als een *zweem van Volks-*
„ *invloed* voor ieder individu bevattende,
„ beschouwen kon (*).” 1787.

Niet vrugtloos was deeze Voorslag; im- 1788.
mers zy werd eerlang gevolgd van dit
Staatsbesluit, „ dat voortaan allerlei Amp-
„ tenaaren, zo Politieke als Burgerlyke,
„ en Kerklyke, mitsgaders Dekens en Le-
„ den der Gilden, als mede de Schutte-
„ ryen, en die geen die vervolgens tot
„ Burgers in de Steden zouden worden
„ toegelaaten, zouden moeten doen den
„ volgenden Eed — *Wy beloven en zwee-*
„ *ren gehouw en getrouw te zullen zyn aan*
„ *de Constitutie en Regeeringsvorm van den*
„ *Lande van* Holland en Westfriesland,
„ *bestaande in de hoogste en Souveraine Over-*
„ *heid van hun Ed. Gr. Mog. de Staaten*
„ *van dezelfde Landen, met den Erfstad-*
„ *houder, Gouverneur, Capitein en Admi-*
„ *raal Generaal, erflyk in het Doorlugtig*
„ *Huis van Oranje, zodanig als hetzelve in*
„ *hun Ed. Groot Mogenden Besluiten van*
„ MDCCXLVII *is opgedraagen, en by den te-*
„ *genwoordigen Erfstadhouder in* MDCCLXXXI
„ *aanvaard is* (†).”

Voorschrift van dien Eed.

Aan dusdanig een Eed verbondt men
het behoud van alle Ampten, Bedienin-
gen en Kostwinningen, die niet alleen gee-
ne

Algemeenheid der Afvorderinge.

(*) *Resol. van Holl.* 25. Oct. 1787.
(†) *Resol. van Holl.* 15. Feb. 1788. *Verzam. by* DE CHALMOT II. D. bl. 155—157. en IV. D. bl. 303—307.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. ne betrekking altoos hadden op de Regeeringsvorm, of het openbaar Bestuur; maar liet dezelve afdaalend werken tot op de geringste soort van Neeringen, en Bedieningen, zo dat Zakken- en Turfdraagers, Appelkruiers, Klappermannen, Asch- Vuilnis- en Baggerlieden, tot zelfs Naaivrouwen, Visch- en Groenwyven, daar toe gehouden waren; ja in zekere niet onaanzienlyke Stad werden de Schuursters der Kerkkroonen van dien arbeid afgeroepen om dus eene Eedverklaaring af te leggen.

Uitwerking deezer Eedvorderinge. Hoe veel 'er, in menigerlei opzigten, met grond aan te merken viel op deeze Eedvordering, zo in den oorsprong, aanleg, als volvoering, deedt men 'er, in een tyd als deeze, wanneer het spreeken gevaarlyk was, *meestal* het zwygen toe. De gevolgen van deeze Eedvordering liepen egter ten sterksten in 't ooge. Geen gering gedeelte van *Hollands* Ingezetenen, die in gemoede deezen Eed niet konden afleggen, werd of van zyn bestaan en het Land van de diensten dier standvastigen beroofd; of zy werden genoodzaakt om inwendige gevoelens over het Staatsbestuur, nog onlangs zo ruiterlyk geuit, af te zweeren; en zich schuldig te maaken aan Meineed, of althans aan het veragten van den Eed, door het maaken van uitzonderingen, door 'er uitleggingen aan te geeven, die lynrecht streeden met het oogmerk der Eedvorderaaren. Hoe veelen stelden den Eed ligt en los, dien men iemand op leevensgevaar, of onder het aangrimmen van ny-

nypend gebrek, en raadloos maakende armoede afperste; terwyl anderen en de gemoedelykften, die zich in dit onaangenaam geval bevonden, dien Eed met zugten, traanen, en heimlyk zelfverwyt deeden. Het afpersfen van deezen Eed ging de Afzetting der Regenten, van welken wy gesprooken hebben, voor, en vermeerderde de haatlykheid deezes bedryfs (*).

Aanmerkingen der Regeering van Gouda op dien Eed.

Meestal deedt men 'er het zwygen toe tekenden wy zo even, met voordagt, aan; want dit zwygen lydt uitzondering, en kunnen wy niet onopgemerkt voorbygaan, de Tegenverklaaring der Regeering van *Gouda*, schoon in andere opzigten der bovendryvende Partye toegedaan. De voornaam-

(*) Naar waarheid en treffend is de aanmerking van den Eerw. W. A. OCKERSE in zyn *Ontwerp eener algemeene Characterkunde*, te Amst. by ALLART III. St. bl. 77. „ Een der treurigste en zekerste bewyzen voor het verval van Nationaale „ deugd en zedelykheid is, myns bedunkens, het „ staatkundig spel, dat men, zedert ettelyke Jaa„ ren, begonnen heeft met de Burgerlyke Eeden „ in ons Vaderland te dryven. Ik doe geen uit„ spraak voor of tegen het *Politiek* gebruik van „ dat Godsdienstig hulpmiddel; doch ik mag niet „ verzwygen, dat de eerbied voor den Eed altoos „ de *Thermometer* is geweest van de zedelyke „ braafheid van Regeeringen en Maatschappyen, „ en dat, wanneer in een Land de Eeden zeer ver„ menigvuldigd, en alle burgerlyke inrigtingen aan „ derzelver bedwang onderworpen worden, de „ eerbied voor GOD en Godsdienst weldra geheel „ verlooren gaat, het bedrieglyk zweeren en eed„ breeken eene beuzeling, een staatkundig *point* „ *d'honneur* wordt, en de Natie met reuzen schree„ den nadert aan haaren volmaakten ondergang."

LVII. BOEK. 1787. 1788. naamste trekken deezes langen Vertoogs, en die in menigte, zullen wy verkort opgeeven. Zy merkten op, dat zy zeer getroffen geweest waren wegens de *overhaaste wyze* op welke de overige Staatsleden, dit stuk niet alleen *finaal*, maar *zonder resumptie*, besloten hadden, zonder eenigzins agt te slaan op het aanhouden van *Gouda*, „ten einde dit weezenlyk stuk, de „ Constitutie van den Lande raakende, al„ voorens mogt Commissoriaal gemaakt „ en door een Staatscommissie onderzogt „ worden." —— Met betrekking tot de *form* en *manier*, welke aanleiding gegeeven hadt tot het Verslag, waar op het Besluit gegrond was, moesten zy aanmerken, dat President en Raaden van het Hof, op voorstel van *Rotterdam* gelast tot onderzoek van verscheide ingediende Stukken de voorige bedryven der Patriotten betreffende, aanmerking gemaakt hadden op de bekende *Acte van Verbintenis* van Augustus MDCCLXXXVII; dat naa een Besluit om dat gedeelte van 's Hofs Brief te onderzoeken, een Verslag was uitgebragt, waar van het eerste gedeelte in zich bevatte „ de opga„ ve van eenen Eed," terwyl de overige punten rechtstreeks betrekking hadden tot de Acte van Verbintenis zelve.

Uit welke opgave van het gebeurde zy besloten in de *eerste plaats*, op dat wy hier de eigene woorden bezigen, „ dat het „ Besogne, benoemd tot onderzoek van „ die Acte, zich binnen de juiste paalen „ van zyne Qualificatie niet gehouden „ hadt,

„ hadt, zo dra hetzelve aan hun Ed. Gr. LVII.
„ Mog. hadt voorgesteld eenen Eed, tot BOEK.
„ welken zich zouden moeten verbinden —
„ *alle* Leden, en dus niet alleen zulken, 1787.
„ op welke de agterdogt zou kunnen val- 1788.
„ len, van door hunne Tekening dier Ac-
„ te eenige verandering in de Regeerings-
„ vorm te bedoelen; maar zelfs ook die,
„ welke nimmer eenig aandeel aan die Ac-
„ te gehad, en in tegendeel, door hunne
„ handelingen getoond hadden, daar van
„ ten uitersten afkeerig te zyn. Eene daad
„ zekerlyk, die niet zou kunnen naalaaten
„ om de bevreemding van eene onbevoor-
„ oordeelde Naakomelingschap na zich te
„ trekken, en die daar door eenen ingewik-
„ kelden argwaan, indien niet een onver-
„ diende vlak, leide op alle de Leden van
„ hun Ed. Gr. Mogenden zonder onder-
„ scheid."

Ten tweeden. „ Dat hoe zeer buiten twy-
„ fel aan het Besogne tot de zaaken van
„ Justitie wel behoorde een onderzoek op
„ het wederregtlyke en strafbaare, 't geen
„ in die Acte mogt gevonden worden,
„ egter in geenen deele tot deszelfs taak
„ behoorde een onderzoek, in hoe verre
„ het, in deezen tyd, nuttig en noodig
„ ware, dat alle Regenten en Ministers
„ van nieuws eenen Constitutioneelen Eed
„ afleiden: even min als de zaaken en be-
„ woordingen van zodanigen Eed. ——
„ Dat zy vermeenden, dat weinige en
„ misschien geene voorbeelden eener der-
„ gelyke Handelwyze in de Registers van

 „ hun

LVII. BOEK. 1787. 1788. „ hun Ed. Gr. Mog. zouden te vinden zyn; „ even min als dat in eene zaak, welke „ de Constitutie van de Regeeringsvorm „ en het Politiek Staatsgestel van deeze „ Provincie betrof, Commissarissen van „ het Hof tot zodanige Raadpleegingen „ van hun Ed. Gr. Mog. toegelaaten wa„ ren; hebbende in tegendeel de wyze, „ kundige en doordenkende Voorzaten al„ tyd begreepen, en by een plegtig Be„ sluit vastgesteld, *dat het Politieke en Ju„ dicieele van elkander behoorde gescheiden „ te blyven; maar het Hof geenen Invloed „ op de Politie, zo ten opzigte van hun Ed. „ Gr. Mog. als van derzelver integreerende „ Staatsleden worden gegeeven;* zo als ook „ de Instructie van Gecommitteerde Raa„ den en Raadpensionarissen, buiten alle „ medewerking van het Hof gemaakt en „ vastgesteld waren. — Dat het van zelve „ sprak, dat elk Lid van Staat het regt „ hadt om te vorderen dat inzonderheid „ zodanig een wezenlyk en de Constitutie „ raakend Punt, als het doen van zoda„ nig een Eed, alvoorens uitmaakte het „ onderwerp der Raadpleeging van een „ daar toe expres aangelegd Besogne."

Wat den Eed zelve, de groote hoofdzaak in deezen, betrof, ten dien aanziene, lieten zy zich dus hooren: „ dat „ zy even zo zeer, en ruim zo sterk over„ tuigd waren als de andere Staatsleden, „ van het noodzaaklyke, om met dien ge„ staafden Eed te bezweeren, de handhaa„ ving der *Stadhouderlyke Regeering*, als

„ be-

„ beschouwende die als eene Constitutie, LVII.
„ waar mede de Provincie staan of vallen BOEK.
„ moest. Dat zy even min zwaarigheid —
„ gemaakt hadden om te bezweeren de 1787.
„ *Souverainiteit der Staaten*; doch dat, 1788.
„ deeze twee deelen van den Eed vast-
„ staande, zy voor het overige daar by
„ bleeven, om, (zonder eene voorafgaan-
„ de bepaaling der algemeene bewoordin-
„ gen, *haare tegenwoordige Regeeringsvorm*,
„ en zonder dat alvoorens duidelyk zou
„ weezen bepaald, waar in, buiten de
„ Souverainiteit der Staaten, en het Stad-
„ houder- Capitein-Generaal- en Admiraal-
„ schap, de tegenwoordige Regeerings-
„ vorm van hun Ed. Gr. Mog. bestondt,)
„ het onbepaald gebruiken en vaststellen
„ der woorden in verschil, in eenen *Con-
„ stitutioneelen Eed*, niet alleen *zeer incon-
„ stitutioneel* en *ongenoegzaam* te beschou-
„ wen, zo dra een Lid van Staat uitleg-
„ ging van denzelven verzogt, en zyne
„ gemoedlyke onzekerheid ten dien opzig-
„ te betuigde, maar ook van de verstvoor-
„ uitziende, allerhachlykste en nadeeligste
„ gevolgen.

„ Dat zy, in geenen deele deeze woor-
„ den konden aanzien als *niets betekenende*;
„ naardien als dan hun Ed. Groot Mog.
„ geene zwaarigheid zouden gemaakt heb-
„ ben, om dezelve eenvoudig uit te schrap-
„ pen, (zo als door de Afgevaardigden
„ van *Gouda* was aan de hand gegeeven,)
„ indien men die woorden overtollig of
„ niets beduidende mogt agten.

LVII. BOEK — 1787. 1788.

„ Dat drie onderscheiden en van elkander geheel afgezonderde Punten in deezen Eed voorkwamen, *de Souverainiteit der Staaten — hunne Regeeringsvorm*, en *het Erfstadhouderschap*; dat het dus ook in deeze betrekking was, dat zy aan hunne Medestaatsleden meenden te moeten doen vraagen, *waar in de tegenwoordige Regeeringsvorm der Staaten bestondt?* en teffens te vorderen, dat alvoorens het duistere en onbepaalde, in die bewoordingen voorkomende, by eene Commissie onderzogt wierd. —— Dat zy zich toen ook beriep, op het Voorstel van *Enkhuizen*, om by het Vertoog van Ridderschap en Steden van den negentienden October MDLXXXVII, over de opregte Constitutie der Regeeringsvorm deezer Provincie te blyven. Een voorstel, dat, hangende de raadpleegingen over den Eed gedaan wordende, immers, (hoe men ook over dat Vertoog by de Leden mogt denken,) onder andere de natuurlykste gelegenheid verschafte om over dat onderwerp met elkander te handelen en de onbepaalde woorden in den Eed te verklaaren: te meer daar immers die Regeeringsvorm eens zou moeten bepaald worden, en, om het zagtste te zeggen, niets onregtmaatiger, niets gevaarlyker was, dan eerst te zweeren het geen men of niet, of op verschillende wyzen konde verstaan, en naderhand te verneemen, hoe men eigenlyk dien gedaanen Eed hadt behooren te begrypen.

„ Dat

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ Dat zy ondertusschen, met leedwee-
„ zen verstaande, dat, ondanks alle de door
„ hun gemaakte argumenten tot betoog
„ van de verschillende wyze, op welke
„ men der Staaten Regeeringsvorm telkens
„ plagt uit te leggen, als mede tot betoog
„ van de onheilen, welke het verschil van
„ begrippen over het Vaderland gebragt,
„ en hetzelve op den oever van zynen
„ ondergang gesleept hadt, de Leden van
„ hun Ed. Gr. Mog. bepaald bleeven om
„ met de Conclusie voort te gaan, even-
„ wel met genoegen gezien hadden, dat
„ de Afgevaardigden van *Rotterdam*, als
„ een bemiddeling hadden opgegeeven,
„ om, met uitlaating der woorden in ge-
„ schil, te bezweeren. *Voor eerst*, de Sou-
„ verainiteit der Staaten. — *Ten tweeden*,
„ het Gezag van de Leden en Steden zo
„ als zulks by het Vertoog van MDLXXXVII
„ beschreeven was. — En *ten derden*,
„ het Erfstadhouderschap."

Hier in wilden die van *Gouda* treeden, indien het met eenpaarigheid van alle de Leden werd aangenomen: naardemaal het voldeedt aan de gemaakte zwaarigheden, betrekkelyk het al te algemeene en onbepaalde van den Eed; terwyl het verder overeenkwam met den voorgestelden Eed van *Enkhuizen*, dat dezelve door alle Amptenaars en Schutters kon gedaan worden, en Regenten en Ingezetenen aan denzelfden Eed zouden verbonden zyn. Wyders dewyl het niet te ontkennen was, dat het bezweeren van de *tegenwoordige Regeerings-*

„ *vorm*,

LVII. BOEK. — 1787. 1788. *vorm*, den vryen loop aan alle gevoelens en tevens onbepaald liet, wat de *waare Regeeringsvorm* ware, zullende natuurlyker wyze, indien men tot het doen van eenen zo onbepaalden Eed konde genoodzaakt worden, ieder meenen, dat het aan hem ſtond te bepaalen, wat de waare tegenwoordige Regeeringsvorm uitmaakte, het welk dan altyd, wanneer hier over verſchil ontſtaan mogt, alleen van de Meerderheid afhing.

Dit van hun geſtelde, merkten zy op, ging te meer door, wanneer men in aanmerking nam, dat zyne Hoogheid, in zyne verklaaring laatstleden Herfstmaand gedaan, uitdruklyk betuigd hadt, „ de aan hem „ toekomende Magt," onder andere, „ eeniglyk te zullen gebruiken, ter bevordering van alle billyke verlangens des „ Volks, beneffens deszelfs wettigen Invloed op de Stedelyke algemeene belangén." —— Voorts beriepen zy zich op het geen de Staatscommisſie over den Volksinvloed, in laatstleden Wintermaand, met ronde woorden hadt te nedergeſteld, „ dat „ daar de aart en natuur van het *verbeeldende* onzer Regeeringsvorm moest worden afgeleid uit, en bepaald naar 's Lands „ waare Conſtitutie, en de gronden omtrent dat *verbeeldende* naar dien regel „ moesten worden bepaald, om daar in „ gelukkig te ſlaagen, vóór af diende te „ worden onderzogt en vastgeſteld, welke „ *'s Lands waare Conſtitutie* zy, en dat deeze wederom nimmer konde worden be-

„ paald,

„ paald, ten zy de byzondere Constitutien „ van de onderscheiden Leden en Deelen „ van het Geheel wierden overwogen en „ naagegaan."

Dit alles strekte, huns oordeels, op dat wy hier de eigene woorden afschryven, „ ten betooge dat de tegenwoordige Re- „ geeringsvorm nog niet bepaald was, en „ dat, zonder eene nadere bepaling van „ die generaale woorden *tegenwoordige Re-* „ *geeringsvorm*, zy het grootste regt gehad „ hadden, om zwaarigheid in het gebruik „ dier woorden te maaken, en voor te „ trekken de duidelyke en bepaalde woor- „ den, *het Gezag van de Leden en Steden*, „ *zo als zulks by het Vertoog van* MDLXXXVII „ beschreeven is, door *Rotterdam* voorge- „ slaagen. Welk bezweeren van het *Ge-* „ *zag der Leden en Steden* des te meer „ noodzaaklyk was, daar zo veele Leden „ van Staat, in den loop van weinige „ voorgaande Jaaren, door hunne veelvul- „ dige Protesten, ja zelfs onder voorbe- „ houd van eene personeele Actie, ge- „ toond hadden te begrypen, dat zy in „ hunne byzondere Regten en Privilegien „ waren verkort; en waar door, indien „ niet te vooren alle die handelingen wier- „ den vernietigd, de woorden *tegenwoordi-* „ *ge Regeeringsvorm*, aan eene gansch dub- „ belzinnige en gevaarlyke uitlegging zou- „ den kunnen onderhevig gemaakt wor- „ den, waar van naderhand cordaate, eer- „ lyke en braave Regenten, het slachtof- „ fer zouden kunnen worden. Dat het

„ van

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ van zelve sprak, dat en het belang van „ de Natie, en van de Leden van Staat, „ en inzonderheid ook van het Erfstadhou- „ derlyk Huis, ten sterkste vorderde, dat, „ niet met *onbepaalde* en *captieuse* woor- „ den; maar ten klaarsten en duidlykſten „ eenmaal de tegenwoordige Regeerings- „ vorm bepaald wierd, alvoorens dezelve, „ op eenen lossen voet en in algemeene „ termen, bezwooren wierd; ten einde, „ even gelyk door het verzuim hier van, „ in voorige tyden, zo ook nu wederom, „ naa verloop van eenige jaaren het Erf- „ stadhouderschap (het voornaam Palla- „ dium van 's Lands Vryheid) wederom „ op zyne grondvesten wankelde."

Eindelyk voerden zy aan, dat het Vertoog van den Jaare MDLXXXVII. „ het ee- „ nigste staatsgewyze vastgesteld, en pu- „ bliek gemaakt Stuk waar in de aart en „ natuur der Regeeringsvorm van deeze „ Provincie aan het Volk geopend was, „ en 't welk dus moest worden beschouwd „ als het éénig eenpaarig goedgekeurd „ Staatsstuk, waar in het gezag der Leden „ van Staat bepaald werd. Dat het punt „ van *Overstemming*, van *Overneeming*, ja „ zelfs de gansche *Orde der Vergadering* „ van hun Ed. Gr. Mog. zo aanmerkelyk „ waggelde, dat, inzonderheid ten opzigt „ van dit laatste veele notabele Leden, in „ de laatste jaaren, zich beroepen hadden „ op de orde der Vergadering van negen- „ tien February MDLXXXV, en dat *Amster- „ dam*, nog dit jaar, de Herziening daar van „ hadt

„ hadt voorgesteld: niettegenstaande het LVII.
„ uit de Registers bleek, dat deeze Orde, BOEK.
„ of Reglement, *nooit finaal was* bepaald.
Ten slotte voegden de *Goudenaars* 'er by, 1787.
„ dat zy het eene onaangenaame verplig- 1788.
„ ting agtte, zich in het geval gebragt te
„ zien van tegen de woorden *tegenwoordi-*
„ *ge Regeeringsvorm* te moeten protesteeren,
„ juist by gelegenheid, dat de *Souveraini-*
„ *teit der Staaten*, en de *Besluiten op het*
„ *Erfstadhouderschap*, by de overige Leden,
„ op nieuw stonden bezwooren te wor-
„ den; dat zy egter tot voorkoming van
„ alle verdere onaangenaamheden, mede
„ zouden toetreeden tot dien Eed; met
„ dat verstand, dat zy, zo voor zich zel-
„ ven, als voor hunne Opvolgers, verklaar-
„ den, geenen anderen zin aan de woor-
„ den *tegenwoordige Regeeringsvorm* te hech-
„ ten, dan welke in het Consiliatoir van
„ *Rotterdam* gemeld werd, en dat zy al-
„ leen wilden verstaan worden bezwooren
„ te hebben, het Gezag van de Leden en
„ Steden, zo als zulks by het Vertoog van
„ MDLXXXVII beschreeven was, zonder
„ ooit, uit de *tegenwoordige Regeeringsvorm*,
„ voor hun, en hunne Ministers, hunne
„ Opvolgers, en die hunner Ministers,
„ eenige andere gevolgen, van welk eenen
„ aart en natuur ook, te willen getrokken
„ hebben, protesteerende daar tegen nu,
„ en voor altyd, ten allersterksten (*)."
Dee-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 274—294 en XXXIX. D. bl. 1—22.

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

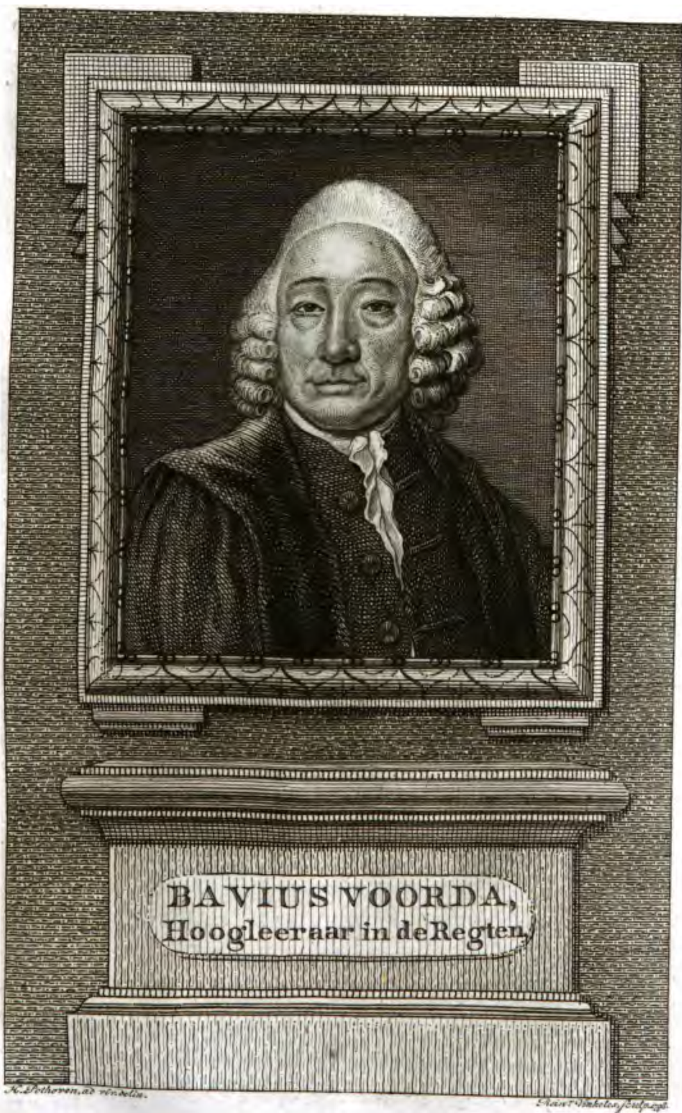
Deeze Eedvordering ontmoette nog eene wederspraak, die aanleiding gaf tot een zeer naauw uitpluizen van dit stuk, in een ander opzigt dan die van *Gouda*, gedaan hadden. Dewyl dit strekte om het hier gevorderde in eenen helderen dag te haalen, en teffens de geschiedenis van deezen tyd toe te lichten, zal het ons niet verdrieten des een eenigzins breedvoerig verslag te geeven, en schoon dit ons verder zal voeren dan het Tydvak, 't geen wy thans beschryven, zal de éénheid der zaake zulk een vooruitstap ten vollen regtvaardigen: te meer daar dit geheel bedryf, ten dien dage, veel opziens en gerugts maakte.

Het geen met den Hoogleeraar VOORDA, ten opzigte van dien Eed gebeurde.

BAVIUS VOORDA, Hoogleeraar in de Regten op *Leydens* Hoogeschool, was de Man, wiens gedrag ten opzigte van den gevorderden Eed aanleiding gaf tot de nadere onderzoekingen en bepaalingen van den zin. Vóór af moeten wy hier aanmerken, dat deeze Hoogleeraar, bekend stondt voor geen vyand van het Stadhouderschap, maar een Voorstander, uit hoofde dat hy 't zelve noodzaaklyk keurde; doch met die staatsbegrippen betoonde hy zich een vyand van de ondeugden der Stadhouderen, en liet geenzins naa dezelve te verfoeijen; gelyk hy zich ook verzette tegen hun de paalen overschrydend magt- en gezagsbetoon.

Hy weigert den laatst voorgeschreeve

Ingevolge der aanschryvinge van Gecommitteerde Raaden gedrongen om, in den Academischen Raad, den vastgestelden Eed af te leggen, betuigde VOORDA, „ dat hy „ zich

BAVIUS VOORDA,
Hoogleeraar in de Regten.
H. Pothoven, ad vivum delin.
Rein. Vinkeles, sculp.

„ zich in gemoede bezwaard vondt, om, LVII.
„ volgens het *Formulier van February*, den BOEK.
„ Eed af te leggen, hoe zeer hy bereid ——
„ was om te zweeren, dat hy houw en 1787.
„ getrouw zou zyn aan hun Ed. Groot 1788.
„ Mog. de Staaten van *Holland*, als zyn Eed af te
„ de privativelyk, en met uitsluiting van leggen.
„ even veel wien, de eenige en wettige
„ Souverain in den Lande van *Holland*;
„ en in de tweede, doch ondergeschikte
„ plaats aan het Stadhouder- Capitein- en
„ Admiraalschap Generaal, zo als hetzel-
„ ve, in MDCCXLVII, van WILLEM DEN
„ IV. by Commissie van den Souverain
„ aangenomen en beëedigd was; mitsga-
„ ders houw en getrouw te zullen zyn
„ aan hun Ed. Gr. Mog. Besluit van zes-
„ tien November MDCCXLVII, waar by
„ en voor zo verre de gemelde hooge
„ Staatsbedieningen in de Nazaaten van
„ deezen Prins WILLEM DEN IV. erflyk
„ waren verklaard." —— VOORDA ging
verder, hy boodt, deeze zwaarigheid op-
perende, aan, gereed te weezen, „ om
„ terstond den Eed te doen op den voet
„ en volgens de bewoordingen van het
„ eerste Formulier vastgesteld by hun Ed.
„ Gr. Mog. Besluit van drie en twintig
„ November MDCCLXXXVII (*)."

's Hoogleeraars zwaarigheid zullen wy Op welk
best met zyne eigene woorden, uit een een
ter

(*) Het verschil tusschen deeze beide voorschriften van Eedstaaving zal uit de verdere opgave van dit voorgevallene te over blyken.

LVII. BOEK. ——— 1787. 1788. grond die weigering rustte.

ter Staatsvergadering ingediend Verzoekschrift opgeeven, hy schryft, „ dat hy onzeker was hoedanig hy, in het Formulier „ van vyftien February MDCCLXXXVIII, „ de woorden *met het Erfstadhouderschap* „ moest opvatten; of hy dezelve, gelyk „ volgens de schikking der woorden natuurlykst was, moest hegten aan de onmiddelyk voorgaande, *bestaande in de hoogste* „ *en Souveraine Overheid van hun Ed. Gr.* „ *Mog. de Staaten van denzelven Lande*, in „ dien zin, dat de hoogste en Souveraine „ Overheid niet berustte by hun Ed. Gr. „ Mog. *privativelyk*, maar by hun Ed. Gr. „ en den Erfstadhouder *gezamenlyk:* zodanig, dat de Erfstadhouder nu, en in „ den tyd, Deelgenoot van de Souvereiniteit was, en zulks niet als *Lid van de* „ *Ridderschap*; maar als *Stadhouder*, in tegenstelling van de geheele Ridderschap, „ en van alle de achttien stemmende Steden van *Holland* zamen. ——— Dan of „ hun Ed. Gr. Mog. geliefden, dat de „ woorden, *met het Erfstadhouderschap* „ enz. werden gehegt aan de voorgaande, „ in dier voege, *gehouw en getrouw te zyn* „ *aan de Constitutie en Regeeringsvorm van* „ *den Lande, bestaande in de hoogste en* „ *Souveraine Overheid van hun Ed. Groot* „ *Mog.* te weeten *privativelyk*, en bestaande de Regeeringsvorm mede in het *Erfstadhouderschap*. Dat, volgens deeze „ laatste opvatting, het Stadhouderschap „ wel zou beschouwd worden als een gedeelte der Regeeringsvorm, (het welk, „ in-

„ inzonderheid zedert het Erflyk verklaard LVII. BOEK.
„ was, in eenen gezonden zin geschieden
„ konde,) maar hetzelve nogthans niet
„ deelen zou in de Souverainiteit, in de 1787.
„ *Wetgeevende Magt*, dat deeze dan *geheel* 1788.
„ zou zyn by Ridderschap en Steden,
„ verbeeldende, (gelyk de oude Formu-
„ lieren der Plakaaten zich uitdrukten,)
„ *de Staaten van den Lande van Holland.*

„ Dat, gelyk voor den eersten zin ten
„ sterksten diende de eenvoudige en alzins
„ natuurlyke opvatting der woorden in die
„ order, als zy geplaatst waren; zo voor
„ den laatsten diende, schoon minder in
„ het oog loopende, het onmiddelyk op
„ het Formulier volgend renvooi tot hun
„ Ed. Gr. Mog. besluit van MDCCXLVII:
„ want dat noch in hun Ed. Groot Mog.
„ Besluit van drie Mai, noch in de Com-
„ missie van twaalf Mai aan WILLEM DEN
„ IV. als Stadhouder, Capitein en Admi-
„ raal Generaal gegeeven, noch in het Be-
„ sluit van zestien November MDCCXLVII,
„ op het Erfstadhouderschap genomen, iets
„ gevonden werd, dat den Erfstadhouder
„ Deelgenoot van de hoogste en Souveraine
„ Overheid maakte, maar wel het tegendeel.

„ Dat, aan den anderen kant, naardien
„ by ondervinding gebleeken was, dat gee-
„ ne dier Besluiten hadden kunnen voor-
„ komen de laatste oneenigheden, en hun
„ Ed. Groot Mog. de Provincie voor die
„ Verdeeldheden, *zo veel naar den mensch*
„ *geschieden konde*, voor het toekomende
„ begeerden te bewaaren, en onder andere

 „ mid-

LVII. BOEK. 1787. 1788. „ middelen daar toe ook te doen dienen „ den Eed, zyne twyfel en verlegenheid „ niet weinig vermeerderde, of niet hun „ Ed. Gr. Mog. waarlyk beoogd hadden, „ om aan den Erfstadhouder iets meerder „ toe te staan, dan hy volgens die Besluiten „ scheen te hebben. Het welk dan „ naauwlyks ergens anders in zou kunnen „ bestaan, dan in de *hoogste en Souveraine* „ *Overheid met hem gemeen te maaken:* „ want dat, de Uitvoerende Magt betreffende, „ behalven dat de woorden *met het* „ *Erfstadhouder- Gouverneur- Capitein- en* „ *Admiraalschap Generaal*, niet konden betekenen „ eenig gedeelte van die Magt, „ waar van een ander gedeelte reeds door „ zyne Hoogheid uitgeoefend werd, hy „ ook niet wist *wat gedeelte* der Uitvoerende „ Magt 'er nog ontbrak, dat niet „ aan zyne Hoogheid reeds gegeeven was; „ of wat zyne Hoogheid, boven 't geen „ hy reeds hadt, zou kunnen begeeren."

Aan deeze ontvouwing hegt de Hoogleeraar VOORDA dit besluit; „ dat het hem „ zeer gevaarlyk en strydig met de voorzigtigheid „ voorkwam, om, in eene zaak „ van zulk eene groote aangelegenheid, „ op gissingen en loutere redeneeringen te „ bouwen; en dat hy maar in éénen van „ die beide zinnen, en niet in beiden te „ gelyk, zweeren kon, en ook zweeren „ moest in geenen anderen zin dan in „ dien, welken hun Ed. Gr. Mog. bedoelden, „ zonder aan dezelve woorden „ eene andere betekenis te kunnen heg-

„ ten.

„ ten. —— Dat hy in deeze verlegenheid LVII.
„ een expedient hadt gevonden om den BOEK.
„ Eed te doen op het Formulier van drie ——
„ en twintig November MDCCLXXXVII, 1787.
„ waar in niet gevonden werd dat geen 1788.
„ 't welk hem van het Formulier van Fe-
„ bruary MDCCLXXXVII afmaande. ——
„ Dat de Vryheid van Geweeten en recht-
„ maatige afschrik van allen geweetens-
„ dwang niet alleen was geweest eene der
„ hoofdredenen waarom de Voorouders te-
„ gen de *Spaansche* overheersching de wa-
„ penen aangegreepen hadden, en die door
„ WILLEM DEN I. gelegd werd als een
„ der voornaamste gronden zyner Verdee-
„ diginge; maar dat ook de vrees, om de
„ Conscientie der Ingezetenen eenigzins
„ te dwingen, eene der grondregels van
„ het openbaar Bestuur in deeze Repu-
„ bliek altyd hadt uitgemaakt, zonder dat
„ ooit Gemoedsbezwaar gehouden werd,
„ of was voor Ongehoorzaamheid, veel min
„ gestraft met berooving van Kostwinning,
„ en zulks in weerwil van eene duidlyke
„ Verbintenis."

Op deeze gronden steunde de Verklaa- Van zyn Hoogleeraarschap afgezet.
ring en het Aanbod des Hoogleeraars in
den Academischen Raad. Maar, in stede
dat Gecommitteerde Raaden, aan welken en
Verklaaring en Aanbod gezonden waren,
des den Staaten kennis gaven, werd VOORDA, naa een mondgesprek met den eersten Curator WASSENAAR VAN STARRENBERG, en vervolgens met alle de Curateuren en Burgemeesteren van *Leyden*, op den

LVII. BOEK. — 1787. 1788. eersten van Herfstmaand MDCCLXXXVIII, ontzet van zyn Hoogleeraarampt, Jaarwedde, en daar aan gehegte Voordeelen: eene ontzetting met den naam van *Intrekken zyner Commisfie* bestempeld. Eene Amptsontzetting, volvoerd, niet tegenstaande de Staaten geene Straf bepaald hadden voor de Weigeraaren van dien Eed, en dus aan zich zelven voorbehonden de beschikking over gevallen, waar in die Eed geweigerd of deswegen bedenklykheden gemaakt mogten worden.

Op welk een voet hy aanbiedt den Eed af te leggen. Tegen dit bedryf leeverde VOORDA ter Staatsvergadering het Verzoekschrift in, waar uit wy den bron van 's Hoogleeraars bezwaar zo even opgaven. Op grond der daar in aangevoerde redenen, als mede dat 'er by het Staatsbesluit geen Straf gesteld was op het weigeren van dien Eed, veel min op eene gemoedlyke zwaarigheid tegen denzelven, (van welke gemoedlyke zwaarigheid de Hoogleeraar onder Eede verzekering wilde geeven,) boodt hy aan, om, of den Eed te doen op het Formulier van November des voorigen Jaars, of op dat van February deezes Jaars, met byvoeging, „ dat dit laatste niets anders, noch „ meer, ten aanziene van het Stadhouder„ schap bevatte, dan dat van November „ MDCCLXXXVII aan de hand gaf." —— Onder dit tweeledige aanbod verzogt hy Staaten van *Holland* het Besluit, door Curateuren en Burgemeesteren over hem geveld, in te trekken; ten dien gevolge, dat hy in zyn Post, mitsgaders Tractement en Voor-

Voordeelen hersteld wierd van den eersten van Herfstmaand af (*). LVII. BOEK.

Breedspraakig was het Berigt der Curateuren van 's Lands Universiteit en Burgemeesteren der Stad *Leyden* op dit Verzoekschrift des afgezetten Hoogleeraars, en op eenen hoogen toon gestemd. Zy verklaaren onder andere, „ dat, uit hoofde van „ de Magt, Authoriteit en Gezag, by de „ Oprigting der Universiteit, aan hun ge„ geeven, en door hun Ed. Groot Mo„ genden aan hun toegekend, en door hun „ tot heden ongestoord uitgeoefend, de „ Heer VOORDA door hun was gedemit„ teerd en van de Post, welke hy op de „ Universiteit bekleedde, verlaaten." —— Naa het gedrag des Heeren VOORDA in het onderhoud beschreeven te hebben als „ vol „ Echappatoiren, Allegatien en pretense „ *Zwaarigheden*, door hem gezogt tegen „ het afleggen van den Eed; naa zich ver„ schoond te hebben van de stukswyze „ wederlegging der gecogiteerde en gera„ fineerde tweederlei Interpretatie, van den „ zin van het Formulier in alle de verdere „ stellingen, haatlyke Reflexien en Insi„ mulatien, by het ingediende Verzoek„ schrift voorkomende," hielpen zy zich van het wederleggen af met weinig klemmende redenen, en besluiten met de magtspreukige vraage, „ Is een diergelyk open„ lyk gedrag van een Professor in de Reg„ ten

1787. 1788.

Berigt door Curateuren deswegen gegeeven.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 118—148.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. „ ten aan 's Lands Univerfiteit, die met „ foortgelyke Sentimenten bezield is, voor „ de ftudeerende Jeugd niet van een zeer „ nadeelig uitzigt (*)?"

Bedenkingen van VOORDA op dat Berigt.

Niet onbeantwoord liet VOORDA dit Berigt, maar gaf 'er eerlang zyne bedenkingen op, die alleszins de blyken draagen van 's Mans edele denkwyze, maar teffens van zyne geraaktheid over de behandeling hem, naa een drie en twintig jaarige loflyke bekleeding van het Hoogleeraarfchap te *Leyden* in het *Roomsch* en Hedendaagsch Regt, aangedaan. Wy fchryven het flot af, als flaande op het even bygebragte uit het Berigt. „ In plaats van hem, en wel „ in zyn Character als Profesfor in de Reg„ ten te fugilleeren, en als gevaarlyk voor „ de ftudeerende Jeugd af te fchilderen, „ hadt de Steller van het Berigt veel beter „ gedaan met den zin van het Formulier „ van February, in abftracto befchouwd, „ te fixeeren, en aan te toonen, dat daar „ in niets dubieus is, en dus zyne Præ„ cautie overtollig is. — Dit niet doen„ de, ja, zo vertrouwd wordt, niet kun„ nende doen, zo wordt aan het oordeel „ van hun Ed. Gr. Mog. gelaaten, wie „ van beiden de gevaarlykfte Perfoon is, „ niet flegts voor de ftudeerende Jeugd, „ maar voor onzen geheelen Burger„ ftaat? — De Suppliant, die, tot voor„ koming van alle verkeerde begrippen „ en indrukzelen, nopens de Hooge en „ Sou-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 149—162.

„ Souveraine Overheid, en het uitsluitend „ Oppergebied van de Staaten van den „ Lande, de duisterheid der woorden van „ het Formulier tragt te verhelpen, door „ eene interpretatie, gefundeerd op des „ Souverains eigene declaratie, dat dit For- „ mulier in het zaaklyke gelyk staat met „ het voorige; — dan de Steller van het „ Berigt? die, onder begunstiging van „ het haatlykste daglicht, waar in hy des „ Suppliants Gedrag met mogelykheid „ heeft weeten te plaatzen, in hoope van „ hier door de oogen van zommige Staats- „ leden te verblinden, het dubieuse van „ het Formulier van February, 't welk hy „ niet durft tegenspreeken, tragt te dissi- „ muleeren, en te doen dienen tot een „ wolke, waar agter de waare en oude „ Constitutie, bestaande in der Staaten „ privative Souverainiteit, met een daar „ aan ondergeschikt Erfstadhouderschap, „ langzaamerhand uit het oog en uit het „ hart der Onderzaaten verdwyne en plaats „ maake voor eene *nieuwe*, die hy gaarne „ onder den naam van *oude*, aan den Vol- „ ke, welks talrykst gedeelte in deezen „ geen onderscheid tusschen de rechte en „ slinke hand weet, ongevoelig zou wil- „ len inboezemen (*)."

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

Beraadslagingen op dit Verslag.

By de behandeling van het uitgebragt Berigt van Curateuren en Burgemeesteren op het Verzoekschrift des Hoogleeraars, liepen de bedenkingen der Staatsleden zeer wyd

(*) *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 163—178.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

wyd uit een. Eenigen wilden den Eed verklaaren; anderen begeerden dat de Hoogleeraar dien, zonder eenige uitlegging, onbepaald zo als die in het Formulier van Sprokkelmaand voorkwam, zou doen. — Opmerkenswaardig was de Raadslag door *Amsterdam* uitgebragt. In denzelve werd aangetoond, dat de Hoogleeraar, den Eed niet geweigerd; maar een Gemoedelyk Bezwaar 'er tegen ingebragt hadt; dat zyne Verklaaring, in den Senaat gedaan, ter kennisse van de Staaten hadt behooren gebragt te zyn — dat, schoon VOORDA zelfs den Eed geweigerd hadt, Curateuren dan nog onbevoegd waren om hem van zyne Post te ontzetten; maar dat de Hoogleeraar, aan den anderen kant, uit de terugwyzing na het Besluit in Slachtmaand by het Staatsbesluit in Sprokkelmaand gedaan, hadt kunnen en moeten begrypen, welk een zin 'er aan het laatste moest worden gehegt. Dat hy, derhalven dien laatstgemelden Eed, binnen zekeren bepaalden tyd moest doen; in welk geval de Afzetting moest gehouden worden als niet geschiedt; doch dat hy, zulks weigerende, ontzet behoorde te worden van zyn Post, Tractement en Voordeelen.

Aanmerking van *Amsterdam* op een ingeleeverd Verslag.

Een Verslag ter Staatsvergadering uitgebragt, 't welk wilde, dat VOORDA, indien hy den Eed, op welks afleggen men stondt, nog deedt, een Jaargeld zou toegelegd worden; maar, zo niet, hem voor ontslaagen te houden, zonder eenig Jaargeld: weshalven hy den Eed zelf naar verlangen afleg-

leggende of weigerende, van de waarneeming zyns Hoogleeraarampts verstooken bleef. Hier op merkten die van *Amsterdam* aan, „ dat het punt van den Eed alleen in verschil zynde alle bezwaar tegen VOORDA ophieldt, zo hy den Eed deedt, en dat *geen zamenloop van omstandigheden*, (waar op men zich beroepen hadt,) eenigen grond kon geeven om te besluiten, dat de Professor deswegen *politiquement*, behoorde ontslaagen te worden: vermids soortgelyke Demissien, zonder kennis van zaaken, allergevaarlykst en zeer strydig waren tegen de Grondbeginzels by deezen Staat steeds aangenomen, en waar van men nimmer was afgegaan, dan in zodanige tyden, welke het te wenschen was, dat deeze Republiek niet weder zou zien opdaagen, en waar in, zo al de toestemming van den *Amsterdamschen* Raad gedraagen was, ten minsten geen van deszelfs tegenwoordige Leden hadt toegestemd. —— Wel was waar, door een der Leden van *Holland* was aangevoerd, dat, iemand, die door zyn gedrag en wyze van Voorstel, het Publiek in vermoeden bragt, dat de tegenwoordige Regeering in staat was, om door ingewikkelde en dubbelzinnige Uitdrukkingen, de onkundige Gemeente te misleiden tot eenen Eed, strydig met de Vryheid en waare Constitutie, niet langer als openbaar Hoogleeraar op 's Lands Universiteit behoorde geduld te wor-

„ den

LVII. BOEK.

1787.
1788.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. „ den (*); doch dat dit den grond van „ het Staatsrapport niet kon hebben uit- „ gemaakt, daar dat Lid toen ten tyde „ de zaak aan de Justitie wilde verzon- „ den hebben. Dat 'er althans geene re- „ den was om zo kwaalyk te duiden, dat „ een Professor in de Regten, gewoon „ de Wetten van alle zyden te beschou- „ wen, zyne zwaarigheden aan den Sou- „ verain door een Request te kennen gaf, „ en denzelven in staat stelde, om de duis- „ terheid, het zy weezenlyk of niet, waar „ in hy egter den regten zin hadt ver- „ koozen op te helderen, weg te nee- „ men. —— Dat zulks van te meer nood- „ zaaklykheid geworden was, zedert een „ geleerd Man niet alleen getoond hadt „ te twyfelen; maar zelfs den Eed ver- „ klaard hadt regelregt strydig met de al- „ oude Constitutie, en de waare intentie „ van hun Ed. Gr. Mog. (†), en die zin „ door

(*) Dit was de aanmerking van de Ridderschap; doch indien deeze steek hield, wat moest 'er dan worden van de geheele Regeering der Stad *Gouda*, die wy hier boven bl. 265: over de *ingewikkeldheid* en *dubbelzinnigheid* van dien Eed, schoon in een ander opzigt, zo sterk hoorden klaagen? — Ook weerde VOORDA zulk eene verdenking op het versse van zich af, in een nader Verzoekschrift, waar in hy, by alles wat dierbaar was, betuigde, dat dergelyke vermoedens nimmer in hem waren opgekomen. *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 40.

(†) Deeze *Geleerde Man*, de *Leeraar der openbaare Kerk*, hier bedoeld, is zeker niemand anders dan de berugte PETRUS HOFSTEDE, die zich in zyne Leerreden op den Biddag des Jaars 1788 uit

„ door veele lieden ter goeder trouwe daar
„ aan gehegt wierd: terwyl anderen, der
„ tegenwoordige Regeeringe vyandig zyn-
„ de, van de Leer van deezen Man, (die
„ als Leeraar der openbaare Kerk, al was
„ het

uitgesprooken, en vervolgens, onder den Tytel van *'s Lands Pylaaren vastgemaakt*, in 't licht gegeeven en aan de Regeerende Burgemeesteren van *Rotterdam* opgedraagen. In denzelven. bl. 43 en 44 opgemerkt hebbende; „ In dien tyd mogten wy „ onder het zagt en Vaderlyk Bestier der *Heeren* „ *Staaten* en van zyne *Doorlugtige Hoogheid* een „ stil en gerust leeven genieten" enz. stelt hy 'er in eene Aantekening nevens. „ Ik voeg deeze „ twee samen in navolging der *Hollandsche Staa-* „ *ten*, die, by Resolutie van den 15. Feb. 1788 „ alle Regenten tot deezen Eed verpligt hebben." En laat hy 'er, naa het bybrengen van den Eed, op volgen. „ Dat noch de *Staaten alleen*, noch „ de *Stadhouder alleen*, maar die beiden *in vereeniging* de Souverainiteit van den Lande uitmaa- „ ken, is door de Heer WAALWYK, een Man in de „ Regts- Krygs- en Vaderlandsche Geschiedkunde „ doorzult, nog onlangs in zynen werkzaamen ou- „ derdom opzettelyk beweerd, in eene Verhandeling „ onder den Tytel van *Vaderlandsche Remarques*, „ *volgens de Staatkundige Geschriften van Mr.* SI- „ MON VAN SLINGELAND. gedrukt in *'s Haage* 1787. bl. 108. schryft hy, in dien zelfden zin, „ al was „ zyne Hoogheid, als het *eminent Hoofd* en Erf- „ stadhouder van den den Lande, niet door zyne „ *Medestaaten* gevolmagtigd om der Burgeren klag- „ ten in alle *Hollandsche* Steden aan te hooren, te „ beoordeelen en te besluiten." In de Voorreden bl. 38. schreef hy, „ Nog is 'er iets het welk ik „ niet verzwygen kan, te weeten, het sterk ver- „ langen van de verstandigsten en weldenkendsten „ in ons Gemeenebest, dat 'er nog eenmaal en „ eindelyk eens, eene vaste bepaaling gemaakt en „ door Hoog Gezag bekragtigd mag worden, hoe „ verre zich niet alleen de *uitvoerende*, maar ook „ de

LVII. BOEK. — 1787. 1788. „ het aleen uit het Formulier van het Gebed, even naa de Omwenteling van zaaken aan alle Predikanten herinnerd, hadt „ behooren te weeten, dat de *Staaten van* „ *Holland* waren de éénige, hooge en wettige Overheid, en wiens Geschrift aan „ een integreerend Lid van deeze Vergadering opgedraagen, nimmer was tegengesprooken,) gebruik maakten om quasi „ te doen zien, dat men, tegen de Grondstellingen van onzen Staat, en boven „ de magt zelve, welke de Regeering „ heeft, een gedeelte van de Souverainiteit hadt afgestaan (*)."

De

„ de *mederegeerende* Magt van den Erfstadhouder „ uitstrekt, en welke de uiterste grenzen daar van „ zyn "

Wy merken hier nog aan, dat HOFSTEDE, die nu meer deedt dan *Bloemen strooijen op het Graf van* W. K. H FRISO, de eenige nevens WAALWYK niet was, die met de pen dit begrip tragtte voort te planten, Mr. CORNELIS WILLEM DEKKER Adv. en Not. te *Amsterdam*, schreef, „ dat, men met de „ beste gronden kon beweeren, dat by het uitbarsten van den Oorlog Ao. 1572 en het vervallen „ der Graaflyke Regeeringe, *'s Lands aloude Constitutie en Regeeringsvorm*, in plaats van drieledig (gelyk in de bygebragte Remarques op de „ Schriften van SLINGELAND zeer wel wordt aangemerkt,) *is geworden tweeledig, te weeten* „ *Staats en Stadshouderlyk, overmids het vervallen* „ *Graaflyk Deel als toen aan de twee overigen is* „ *verbleeven, zo dat zy beiden, bevryd en ontheven* „ *zyn geworden van de afhangelykheid van den* „ *Graaf, bl.* 23. *van zyne Proeve eener Verhandelinge over de natuur en uitneemenheid der herstelde Regeeringswyze der Nederlandsche Republiek.*" Te *Amst.* by BOM 1787.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 228—240.

De Raadslag van eene Stad als *Amsterdam*, zo veel goeds en billyks ademende, gaf den Heer VOORDA moed om zich nogmaals by Staaten van *Holland* te vervoegen, verklaarende, „ dat, wanneer hy „ by het Declaratoir, daar in vervat, voegde het Staatsrapport van één en dertig „ January MDCCLXXXIX, (by 't welk hem „ byna kwalyk genomen werd, dat hy ter „ uitlegging van het Formulier van vyftien February MDCCLXXXVIII op eigen „ gezag niet hadt durven assumeeren het „ Formulier van Novemb. MDCCLXXXVII,) „ hy gerust verklaaren kon, aangaande „ den zin van het Formulier geene twyfeling meer te hebben; maar te meenen, „ dat hy voor de welmeening en den wil „ van hun Ed. Gr. Mog. konde en moest „ houden dat geen, 't welk, nopens den „ zin van het Formulier van February „ MDCCLXXXVIII, door het Groot Besogne „ op een en dertig January gepreadviseerd „ en vervolgens door zulk een vermogend „ en geaccrediteerd Staatslid, als *Amsterdam* in 't breede betoogd en aangedrongen, en, voor zo veel hem bekend was, „ door niemand der andere Staatsleden eenigzins tegengesprooken of in 't allerminste in twyfel getrokken was." — Op deezen grond boodt de nu bemoedigde VOORDA aan, en verzogt, „ dat hun „ Ed. Gr. Mog. voor aangenaam gelieffden te houden en te ontvangen zyn Eed „ van Getrouwheid aan hun Ed. Groot „ Mog. den Privativen Souverain van den „ Lan-

LVII. BOEK.
——
1787.
1788

VOORDA doet een naderen voorslag en aanbod.

LVII. BOEK. 1787. 1788. „ Lande, mitsgaders aan het Erfstadhouderschap, thans in het Huis van *Oranje* „ gevestigd, af te leggen, en zulks precies met het Formulier der Resolutie van „ vyftien February MDCCLXXXVIII, door „ hem te bezigen zonder byvoeging van „ eenige Clausule en Reserve, in den zin „ dien het opgemelde Staatsrapport, en het „ Advys van *Amsterdam*, daar aan hegteden. Hy meende eerbiedig te mogen „ vertrouwen, dat hun Ed. Groot Mog. „ geene zwaarigheid zouden maaken om „ hem, naa dit aanbod, in zyn Post als „ Hoogleeraar te herstellen (*)."

Afzetting door de Staaten. Te veelvuldig, te sterk, waren 's braaven Mans Partyen in de Staatsvergadering om de vervulling van zulk eene verwagting te zien opdaagen. De hartige en vrye taal door hem by aanhoudenheid gesprooken, klonk te scherp in de ooren van zyne Party; en moest althans ondraagelyk weezen by de Ridderschap, die het hem euvel afnam en zich verontwaardigd hieldt, dat een Ingezeten de stoutmoedigheid hadt durven hebben om zich te behelpen met een Advys ter Staatsvergadering over zyne zaak geuit: oogende op het Advys der Stad *Amsterdam*, en het gebruik door VOORDA des gemaakt in het laatste Verzoekschrift. —— Immers de Staaten beslooten, naa dat deeze zaak vyftien maanden gehangen hadt, op den tienden van Louw-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 228—240. XXVII. D. bl. 37—42.

Louwmaand des Jaars MDCCXC „ dat zy, LVII.
„ om redenen hun daar toe moveeren- BOEK.
„ de (*), Mr. BAVIUS VOORDA hielden
„ ontslaagen van zyne Bediening als Hoog- 1787.
„ leeraar; doch dat te gelyk in overwee- 1788.
„ ging genomen zynde, dat hy, geduu-
„ rende den tyd van drie en twintig Jaa-
„ ren, met zeer veel yver, en applicatie
„ de voorsz. Bediening had waargeno-
„ men, ten dien einde van eene andere
„ Academie beroepen zynde, en dat hy
„ nu reeds verre in jaaren gevorderd was,
„ de Gecommitteerde Raaden by deezen
„ werden geauthoriseerd om hem, uit 's
„ Lands Kasse toe te leggen een Conve-
„ nabel Pensioen, tot schavergoeding, op
„ zodanigen voet, als zy, overeenkomstig
„ met deszelfs gedaane diensten, en met
„ de omstandigheden, waar in hy verkeer-
„ de, gelyk ook met het belang van 's
„ Lands Finantien, zouden oordeelen te
„ behooren (†)."

Hoewel de zaak dus voor den Heer VOORDA een gunstiger gelaad verkreegen hadt, dan dezelve, in den aanvange, beloofde te zullen aanneemen, liet zulks niet naa, dat dit Vonnis onbillyk was over eenen Man, die zich volvaardig tot het afleggen van den gevorderden Eed verklaard en

Aanmerkingen hier over.

(*) De uitdrukking, *om moveerende redenen*, week geheel af van den gewoonen styl der Vonnissen by Staaten van *Holland*; doch dit verzwygen geeft een sterk vermoeden, dat men de *redenen* niet wilde, of schroomde open te leggen.

(†) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 45.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. en dus de redenen zyner ontzetting van het Hoogleeraarampt weggenomen hadt. — Het Jaargeld vervolgens door Gecommitteerde Raaden op 1800 Guldens bepaald (*) mogt den naam van Schavergoeding zeer schaars draagen: dewyl het ten hoogsten genomen gelyk stondt met zyne Jaarwedde en den Vrydom van belastingen; maar hem verstooken liet van andere aanzienlyke voordeelen aan het Hoogleeraarschap verknogt. Om niet te reppen van het nadeel hier door toegebragt aan *Leydens* Hoogeschool, waar zyn onvermoeide arbeid zo veele kundige en braave Regtsgeleerden en Staatsleden vormde; die door zyn gedrag een voorbeeld gaf van den Regtsgeleerden, dien hy eens, ten baak van navolging, in 't openbaar voorstelde (†). — Met dit alles genoot de Heer VOORDA de voldoening, dat Staaten van *Holland*, onaangezien de verbittering tegen hem opgevat en aangestookt, zich gedrongen vonden eenigzins regt te laaten wedervaaren aan zyne verdiensten. Het kon hem ook niet dan tot genoegen strekken, dat zyn gehouden gedrag aanleiding gegeeven hadt tot het doen van zeer aanmerklyke Verklaaringen ter *Hollandsche* Staatsvergaderinge, die zonder zyn bezwaar en tegenstand, nimmer zouden gedaan weezen.

Wy

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 55.

(†) In zyne Redenvoering, ten tytel hebbende PAPINIANUS, *seu optimi J. Cti et viri forma, in* AEMILIO PAPINIANO *spectata*.

Wy kunnen daarom niet nalaaten hier plaats te geeven aan de volgende Verklaaring, door de Afgevaardigden van *Amsterdam*, kort na het dus afloopen der zaake van den Heer VOORDA, in de Staatsbesluiten van *Holland* ingevoegd. „ De Gedeputeerden van *Amsterdam* hebben by „ de Raadpleeging over zekere, nu geëindigde zaak, niet zonder verwondering „ ontdekt, dat het Formulier van den Eed „ op de Constitutie by hun Ed. Groot „ Mogenden Besluit van vyftien February „ MDCCLXXXVIII vastgesteld, door zommige Lieden, en daar onder Mannen „ van Naam, geheel tegenstrydig aan deszelfs oogmerk en waaren zin opgevat, „ ten minsten als twyfelaftig beschouwd „ wordt; dat zy, om die reden van oordeel geweest waren, dat, door eene nadere Verklaaring van hun Ed. Gr. Mog. „ die opvatting en twyfeling, (zy mogten „ dan weezenlyk of voorgewend zyn,) „ wierden tegengegaan en opgehelderd; „ doch dat die zaak op eene wyze geëindigd zynde, by welke eene zodanige „ Verklaaring niet te passe kwam, zy egter gemeend hadden, in de Notulen van „ hun Ed. Gr. Mog. te moeten doen blyken van den zin en meening, waar in „ zy niet alleen dit Formulier hadden helpen vaststellen; maar waar in zy verzekerd waren, dat het door alle de Leden „ was vastgesteld geworden. —— Dat die „ zin deeze was, dat by dien Eed wierd „ bezwooren, *eerst* en *voornaamlyk*, de

LVII. BOEK.

1787.
1788.

Verklaaring door *Amsterdam* gegeeven, wegens den zin van dien Eed.

Sou-

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ Souverainiteit der Staaten; en, in de „ *tweede plaats*, dat men erkent, dat het „ Stadhouder- Gouverneur- Capitein- en „ Admiraalschap Generaalschap een onaf- „ scheidelyk deel was van de wettige Re- „ geeringsvorm, en wel erflyk in het Huis „ van *Oranje*, zodanig als het in den „ Jaare MDCCXLVII opgedraagen, en by „ den tegenwoordigen Erfstadhouder in „ MDCCLXVI aanvaard was. Dat deeze „ zin en meening van het Besluit van „ vyftien February MDCCLXXXVIII ten „ klaarsten bleek uit dat van drie en twin- „ tig November MDCCLXXXVIII, voor „ Regenten en Ministers vastgesteld, waar „ by die zaak, met andere woorden, on- „ twyfelbaar werd gesteld, als wordende „ daar by *eerst* beloofd de Souverainiteit „ der Staaten, en, in de *tweede plaats*, de „ tegenwoordige Regeeringsvorm en zulks „ mede byzonder hun Ed. Gr. Mog. Be- „ sluit van zestien November MDCCXLVII „ op het Erfstadhouder- Capitein- Admi- „ raalschap Generaal genomen, in alle „ deelen te zullen helpen bewaaren en „ handhaaven.

„ Dat, als men naging de aanleidende „ oorzaak van dit Besluit, het aan nie- „ mand der Leden onbekend was, dat in „ de voorige Troubles staande gehouden „ was, (zo al niet met woorden, zeker „ met daaden,) dat het Erfstadhouder- „ schap geen weezenlyk deel was van de „ tegenwoordige Constitutie, althans dat „ men het zelve aan naauwere bepaaling

„ kon

„ kon onderhevig maaken, dan waar aan
„ het by de opdragt was verbonden ge-
„ weest; en dat, om dit Systhema eens
„ vooral om ver te werpen, hun Ed. Gr.
„ Mog. gewild hadden, dat Regenten en
„ Ministers zouden zweeren het Erfstad-
„ houderschap, volgens deszelfs opdragt,
„ te zullen helpen bewaaren en handhaa-
„ ven, en dus niet gedoogen, dat daar in,
„ van den eenen of den anderen kant,
„ eenige verandering wierde gemaakt. —
„ Dat naderhand, in aanmerking genomen,
„ dat dit voorgemelde Systhema niet al-
„ leen by Regenten; maar ook by Parti-
„ culieren, was aangenomen, en nood-
„ zaaklyk geoordeeld zynde om den Eed
„ op de Constitutie meer algemeen te
„ maaken, en het Formulier van drie en
„ twintig November MDCCXXXVII daar
„ toe niet woordlyk kunnende dienen,
„ (als kunnende Particulieren niet, immers
„ niet dan in eenen zeer oneigenlyken
„ zin, belooven een Besluit van hun Ed.
„ Gr. Mog. te zullen helpen bewaaren en
„ handhaaven,) het Formulier van vyftien
„ February was in de wereld gekomen;
„ waar by een ieder, zo wel Regent als
„ Ingezeten beloofde en zwoer getrouw
„ te zullen zyn aan de Constitutie. Dat,
„ in dat Formulier al weder het Besluit
„ van MDCCXLVII bezwooren wordende,
„ daar uit bleek, dat *het zelfde* met andere
„ woorden, welken, om het onderscheid
„ tusschen Regenten en Ingezetenen, hadt
„ moeten veranderd worden, werd be-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ loofd, en dat de duisterheid, welke „ men in de woorden, *met het Stadhouderschap* hadt willen vinden, niet weezenlyk, maar hersenschimmig was. — „ Dat zulks nader bleek uit het besluit „ van vyftien February MDCCLXXXVIII „ by het Formulier gevoegd, als zynde „ daar by begreepen, dat alle Leden of „ Ministers der Regeeringe, welken den „ Eed hadden afgelegd, op den voet van „ het Besluit van Nov. MDCCLXXXVII, „ zouden worden gehouden daar mede te „ kunnen velstaan, en wel *als zaaklyk niets verschillende van het tegenwoordig Formulier*.

„ Dat, al waren die Verklaaringen niet „ zo uitdruklyk gedaan, het niet kon wor„ den tegengesprooken, dat alle Regenten „ dezelfde verpligting hadden om de Con„ stitutie te handhaaven; en dat daar „ zulks was bezwooren door sommigen, „ volgens het Formulier van November „ MDCCLXXXVII, en door anderen was „ en nog dagelyks werd bezwooren vol„ gens dat van February MDCCLXXXVIII, „ zulks op zich zelven ten duidelyken be„ wyze strekte van den gelyken inhoud der „ beide Formulieren; en dat dus de Le„ den, welken het Formulier van Februa„ ry MDCCLXXXVIII hadden helpen vast„ stellen, daar aan denzelfden zin had„ den gehegt als aan dat van November „ MDCCLXXXVII; ja dat die Leden dit „ Formulier van February MDCCLXXXVIII „ in geenen anderen zin hadden kunnen

„ nee-

„ neemen, om dat alle de geenen, welke LVII.
„ het Formulier van MDCCLXXXVIII had- BOEK.
„ den helpen vastftellen, door een plegti-
„ gen Eed, volgens dat van November 1787.
„ MDCCLXXXVII, waren verbonden, en dus 1788.
„ daar van noch ter rechter, noch ter
„ flinker hand mogten afwyken; en dat
„ dus de veronderftelling dat het Formu-
„ lier van February MDCCLXXXVIII in
„ het zaaklyke met dat van November
„ MDCCLXXXVII verfchilde, niets minder
„ bevatte, dan eene befchuldiging van
„ Meineed tegen alle Regenten en Minis-
„ ters, die in dat nieuwe Formulier be-
„ willigd hadden."

„ Dat zy Gecommitteerden, dit alles
„ overwoogen hebbende, verzekerd wa-
„ ren, dat niemand der zaake kundig, en
„ althans door geenen der Leden van dee-
„ ze Vergadering, aan het Formulier van
„ February MDCCLXXXVIII eenen anderen
„ zin gegeeven was, of hadt gegeeven
„ kunnen worden, dan aan dat van No-
„ vember MDCCLXXXVII; doch dat de
„ vrees, dat deeze of geene minkundi-
„ gen of min welgezinden daar aan eenen
„ anderen zin zouden willen geeven, of
„ voorwenden dat daar aan moest gegee-
„ ven worden, hunne Principaalen bewoo-
„ gen hadt om te adviseeren, dat zodanig
„ eene verklaaring wierd gegeeven, welke
„ deeze ftelling, uit onkunde of kwaad-
„ aartigheid gebooren, den bodem konde
„ inflaan; doch dat, (zo als reeds ge-
„ meld was,) de Raadpleegingen daar toe

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ niet geschikt zynde geweest, zy geoordeeld hadden aan de intentie van de „ Heeren, hunne Principaalen niet beter „ te kunnen voldoen, dan door middel „ van dit Declaratoir, een altyd duurend „ blyk van den waaren zin en meening, „ waar in gemelde hunne Principaalen, „ en, (zo zy zich verzekerd hielden,) alle „ de Leden deezer Vergadering, dit Formulier hadden vastgesteld in de Notulen van hun Ed. Groot Mog. daar te „ stellen."

Goedkeuring daar aan verleend.

De Afgevaardigden van *Enkhuizen* beriepen zich, naa deeze schriftlyke Voordragt der *Amsterdammeren*, op 't geen zy, daar mede overeenkomstig, voorheen by monde verklaard hadden. Alle de overige Leden stemden volkomen in dit begrip der zaake (*). De Afgevaardigden van *Gouda*, van wier bygebragte zwaarigheid wy gesprooken hebben (†), gaven, vervolgens deswegen eene nog nadere bevestiging (§).

Betoonde Magtsverbreeding des Stadhouders, in de Verkiezing der Ste-

Hoe zeer ook, door die handelingen en ophelderingen het duistere opgeklaard en het haatlyke voor zommigen daar in opgeslooten, weg geweerd werd, kan niet geloochend worden, dat deeze Eed ter Magtsverbreeding van den Stadhouder strekte. Des Stadhouders eigene woorden, en de daa-

(*) *Resol. van Holl.* 30. Jan. 1790.
(†) Zie hier boven, bl. 265.
(§) *Resol. van Holl.* 24. Feb. 1790. Alle deeze Verklaaringen zyn voor handen in de *Verzam.* by DE CHALMOT XXXIX. D. bl. 48—54.

daaden der Staatsleden spreeken in dit geval. Immers zyne Hoogheid schreef, in Wintermaand der Jaars MDCCLXXXVIII, aan de Staaten, „ dat, vermids het hun behaagd hadt, om dien Eed in te voeren, „ hy zich niet anders konde voorstellen „ van de Regtvaardigheid en hooge Wysheid van hun Ed. Gr. Mog. en van de „ gevoelens der Regeeringen van de Steden, dan dat, daar het eene erkende „ waarheid was, dat de door hem ingeroepene Privilegien en Octroyen altyd, in „ Stadhouderlyke tyden, in volkomen gebruik en werking geweest waren; daar „ hy, by de aanvaarding zyner Waardigheden, ook getreeden was in de uitoefening van de Regten zyner Voorzaaten; en daar de Octroyen van MDCL „ en MDCLI alleen in Stadhouderlooze tyden gewerkt hadden, hun Ed. Groot „ Mog. niet zouden willen, dat de verschillen daar over tusschen hem en die „ Steden langer zouden openstaan."

LVII. BOEK. — 1787. 1788. [illegible]delyke Regeeringen.

Dit veel-inhebbend Voorstel werd overgenomen; doch zo weinig draalde men met 'er nader op te besluiten, dat 's volgenden daags werd vastgesteld, „ dat, hangende de raadpleegingen van hun Ed. „ Gr. Mog. zyne Hoogheid werd hersteld „ in het bezit van het doen der Keuzen „ uit de Nominatien tot de Magistratuur „ of andere Posten van Regeering in de „ Steden *Dordrecht*, *Haarlem*, *Rotterdam*, „ *Schiedam*, *Schoonhoven*, *Alkmaar*, *Hoorn*, „ *Purmerende* en *Heusden*, en dat aanschry-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ ving zou worden gedaan aan die Ste„ den, om, even als te vooren, de No„ minatien aan zyne Hoogheid ter Electie „ te zenden." —— Hoe veel dit voorloopig Besluit ook inhieldt, kon de Ridderschap zich daar mede niet voldaan houden, weshalven dezelve deedt aantekenen, „ dat zy tot geene der Besluiten, strekken„ de tot zogenaamde provisioneele voor„ zieningen op de Electie van Magistraats „ Persoonen in eenige Steden medege„ werkt, maar 'er tegen geprotesteerd en „ van onwaarde gehouden hadt, en dat, zo „ sommigen oordeelden, dat over den „ Brief van zyne Hoogheid eenige nadere „ Raadpleeging noodig was, hy, han„ gende die Raadpleeging, in het bezit „ dier Electien behoorde hersteld te wor„ den (*)."

De Volks invloed door het invoeren van dien Eed vernietigd.

De Eed op de Constitutie strekte dus ten middel om voor altoos de vrye Stemmen der *Hollandsche* Regenten te smooren. Niet min diende deeze Eed om allen Invloed der Burgeryen op de Regeeringsbestellinge, dat by den Stadhouder en diens Aanhang zo gehaat voorregt, volkomen te weeren. Hier door verviel de daar over benoemde Staatscommissie van zelve: niets voorbehoudens, ten dien opzigte, om overeenkomstig met den uitslag daar van te handelen, ontmoeten wy in dit Besluit. Zints de Omwenteling vernam men nooit iets van raadpleegingen, of een verslag dier Com-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XLI. D. bl. 329. 340.

Commissie, alleen wordt van deszelfs aanweezen in 't voorbygaan eene enkele reize, met een woord gerept; zo door zyne Hoogheid zelve, als door de Regenten; doch weezenlyk hadt dezelve niets te beduiden, en mogt gezegd worden eenen langen en vasten slaap genomen te hebben. LVII. BOEK. 1787. 1788.

Algemeene Aanmerking over de gevolgen van dien Eed.

Sterk gekleurd, maar veel waarheids is 'er in een Tafereel van onze Staatsgesteltenisse, naa het invoeren en afneemen van dien Eed, door de hand eens onbekenden gemaald. Met dit op te hangen besluiten wy het daar omtrent voorgevallene in *Holland*. De Eed op de Constitutie was in den grond, eene vordering van de Regenten, om den Stadhouder het ongestoord genot te laaten van die geheele Magt, welke hy zich wettig of onwettig, overeenkomstig of strydig met de Octroyen, Privilegien, en Reglementen van Regeering aanmaatigde, (ter belooning waar van de Regenten wederkeerig in 't bezit zouden blyven van alle die misbruiken, welke zy, op zyn voorbeeld, in het openbaar Bestuur pleegden,) en eene vordering van de Burgers, om den Stadhouder en de Regenten daar in onbelemmerd te laaten voortvaren en deemoedig te gehoorzaamen. De Stadhouder en zyne Afhangelingen, omstuwd met vreemde en binnenlandsche Lyftrawanten, weezen de overige Regenten met de eene hand op een reeks van Eerampten en Tytels, en een ruim bestaan; met de andere op een amptloos leeven, op Kerkers en Schavotten. Aan de Burgers

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

gers vertoonden zy van de eene zyde Oproerleuzen, Plundering, Gebrek en Armoede, en aan de andere zyde, in 't verschiet Bedieningen en Voordeelen, wanneer 'er, naa de Vreemdelingen en Liverybedienden wel bezorgd te hebben, iets voor hun mogt overblyven (*).

De Raadpensionaris BLEISWYK bedankt.

Te meermaalen verscheen, in den loop onzer Geschiedenisse van dit Tydvak, de Heer LAURENS PIETER VAN DE SPIEGEL op het tooneel als Raadpensionaris van *Holland*, en Opvolger van PIETER VAN BLEISWYK. Het Afscheid van deezen laatstgemelden, zo wel als de aanstelling des eerstgenoemden, verdient onze opmerking. De Raadpensionaris VAN BLEISWYK, dien wy in onderscheiden daglicht beschouwd, en van wiens Character wy geene gunstige schets gegeeven hebben (†), zag in Slachtmaand het einde van het vyfjaarig Tydperk deezer hoogwigtige Bedieninge. Zonder eenig aanzoek om dien post, nu vyftien jaaren door hem bekleed, weder te aanvaarden, gelyk reeds twee keeren geschied was, werd bewilligd in zyne begeerte om van het Raadpensionarisschap ontslaagen te worden, als mede van de Ampten van Grootzegelbewaarder, Stadhouder en Registermeester van de Leenen, hem als een voortduurende Commissie opge-

(*) *Vaderlandsch Huisboek* 1793. V. Deel bl. 353. 354.

(†) Men zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 244—246.

gedraagen; als mede in het Jaargeld van vier duizend Guldens, hem by de oorspronglyke aanstelling toegestaan (*). LVII. BOEK.

Kort was BLEISWYKS Aanspraak by zyn aftreeden, en zullen wy, onder het leezen, ons 's Mans opgetekende bedryven herinnerende, niet kunnen nalaaten ook daarin eene bevestiging te vinden van de egtheid der even aangeduidde voorheen gegeeven Characterschets Op den dag zyns Afscheids, den negenden van Slachtmaand MDCCLXXXVII, liet hy zich in deezer voege hooren. „ Edele Groot Mogende Heeren! Daar het my thans mag gebeuren „ het lastig en drukkend pak myner Bediening neder te leggen in den schoot „ van U Ed. Gr. Mog. zy het my veroorloofd U Ed. Groot Mog. voor het „ laatst te naderen, met ootmoedige betuigingen myner schuldige dankerkentenisse voor de menigvuldige gunstbewyzen, voor de herhaalde blyken van byzondere eer en vertrouwen, welke ik „ van U Ed. Gr. Mog., in den loop van „ myn Ministery, heb mogen ontvangen, „ en voor de hooge goedkeuring, waar „ mede het U Ed. Gr. Mog. by verscheiden gelegenheden behaagd heeft, mynen geringen arbeid en zwakke poogingen te begunstigen. 1787. 1788. Zyne Afscheidsreden.

„ Wor-

(*) Diens Aanstelling hebben wy geboekt in onze *Vaderlandsche Historie ten onmiddelyken Vervolge van* WAGENAARS *Vaderlandsche Historie* XXIV. D. bl. 283.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Worden myne wenſchen vervuld, my„ ne gebeden verhoord, dan zal de keur „ van 's Hemels beste zegeningen op de „ aanzienlyke Perſoonen en Familien van „ U Ed. Groot Mog. beſtendig rusten; „ Hoogstderzelver raadſlagen en beſluiten „ zullen met de gewenschte ſuccesſen be„ kroond worden, en U Ed. Gr. Mog. „ zullen, in de dankbaare toejuichingen van „ 's Lands getrouwe en welmeenende In„ gezetenen, het dierbaar en glorieryk loon „ van hunne landsvaderlyke zorge en on„ vermoeiden yver, tot bevordering van „ de waare belangens van den Staat over„ vloediglyk genieten.

„ Dan zullen alle de takken van 's Lands „ welvaard, onder het hoogwys Beſtuur „ van U Ed. Gr. Mog. geſtadig bloeijen; „ de Commercie, die vrugtbaare bron „ van 's Lands beſtaan, die Hoofdzuil, „ met welke dit Gemeenebest moet ſtaan „ of vallen, zal door eene toereikende en „ wel geregelde Navale Magt, beſchermd „ en gehandhaafd worden.

„ Het Financie-weezen van deeze Pro„ vincie, in de twee eerſte Tydperken van „ myn Ministery door jaarlykſche afloſſin„ gen niet weinig ontlast en verbeterd; „ doch zedert, ter zaake van de ontſtaane „ onlusten met twee magtige Nabuuren, „ door onvermydelyke Geldnegotiatien be„ zwaard, zal, zonder invoering van nieu„ we ſchattingen, in ſtand gehouden wor„ den.

„ Het zo noodige Politiek Credit van

„ *Hol-*

„ *Holland* ter Generaliteit zal evenredig „ met haar Finantieel vermogen, en aan „ het overwigt van haare Contributien in „ de Lasten van het Bondgenootschap geftyfd en gesterkt worden. LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ Het volmaaktste verband en de geduurige medewerking van het Staats- met „ het Erfstadhouderlyk Gezag, zullen de „ Constitutioneele Regeering deezer Landen, boven die van alle andere Volken, „ doen uitmunten.

„ Het Erfstadhouderschap, met alle de „ Regten en Præeminentien daar aan verknogt, zal in het Doorl. Huis van *Oranje* en *Nassau* tot het laatste der dagen „ vereeuwigd worden.

„ Zyne Doorl. Hoogheid, de tegenwoordige Heer Erfstadhouder, zal, onder het genot der dierbaarste zegeningen „ over hoogstdeszelfs hooge Persoon, Koninglyke Gemalinne en Vorstlyke Telgen, steeds zyn en blyven het hoogstwaardig voorwerp van de hoogagting en „ van het vertrouwen van 's Lands Staaten. — Aan zyne Hoogheid zal, tot „ aan de uiterste eindpaalen van een gryzen Ouderdom, het onwaardeerbaar „ voorregt en het streelend genoegen vergund worden, van te heerschen, en het „ aanminnig Gebied te voeren over de harten van een vrye Natie. — En dit „ Gemeenebest altoos langs diezelfde wegen en door diezelfde middelen bewaard „ en behouden, waar aan het zyn opkomst, „ zyn aanwas en zyne grootheid is verschul-

LVII. BOEK. 1787. 1788. L. P. v. D. SPIEGEL tot Raadpensionaris van *Holland* aangesteld.

„ schuldigd, en praalende aan 't hoofd met „ een onafgebrooke reeks van Helden uit „ het Hoogstvorstlyk Huis, zal de roest „ der Eeuwen verduuren (*)."

Ten Opvolger kreeg hy L. P. VAN DE SPIEGEL, een Man, die zich alzins een Voorstander en Bevorderaar van den Stadhouder vertoond hadt, en uit de rol door hem in *Zeeland*, als Pensionaris van dat Gewest, gespeeld, in onze Geschiedbladen te over bekend (†). Opmerkelyk is het, dat hy, naa JACOB CATS, de eerste was, die, geen gebooren *Hollander* zynde, tot dat hoogwigtig Ampt, in dit Gewest, werd aangesteld. Eene bevordering welke hy aan den Stadhouder hadt te danken, als eene belooning voor de veelvuldige diensten, aan het Huis van *Oranje*, jaaren lang, en bovenal in den jongst verstreeken tyd, beweezen; terwyl hy by zyne aanstelling een veel hooger Inkomen bedong, dan ooit eenig Raadpensionaris hadt genooten (§), en

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 243. en 245.

(†) Bovenal moeten wy hier onze Leezers te rug wyzen tot het XIII. D. bl. 250. en het geheele beloop der *Zeeuwsche Geschiedenisse*, tot den tyd der Omwentelinge, XVIII. D. bl. 211. enz.

(§) Wy vinden opgetekend, dat Gecommitteerde Raaden, voor zyne Verhuizing uit *Zeeland*, eene Ordonnantie afgaven van *f* 6000, als mede dat Gecommitteerde Raaden den tweeden April 1788 beslooten, om hem boven zyne gewoone Jaarwedde, van *f* 12000, 's jaars nog voor Huishuur *f* 1500 en *f* 4500 voor een jaarlyks Douceur, en nog *f* 1500 voor zyn Secretaris te doen betaalen. Als Secretaris van de Ridderschap was zyne Jaarwedde *f* 1000. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 501.

en daarenboven nog een Jaargeld voor zyne Weduwe naa zynen dood, als mede van zyne Dochters naa 's Moeders overlyden, zo lang zy ongehuwd bleeven.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. Verwelkomd in de Vergadering.

By de openbaare aanstelling deezes Mans, die eerst Raad en Burgemeester der Stad *Goes*, naderhand Secretaris der Staaten van *Zeeland*, en vervolgens Raadpensionaris in dat Gewest geweest was, voerde op den zesden van Wintermaand MDCCLXXXVII, WASSENAAR VAN STARRENBERG, die wy in onderscheidene gedaanten beschouwden, en de nu heerschende Party, zints eenigen tyd was toegedaan, dit woord ter begroetinge. „ Myn Heer! Indien hun Ed. Gr. „ Mog. zich ooit hebben kunnen vleijen, „ dat derzelver keuze in de vervulling van „ dit gewigtig Ampt, zou strekken tot „ nut van den Lande, zo is het geweest, „ wanneer zy met eenpaarigheid van stem-„ men deeze aanzienlyke Bediening aan U „ Ed. hebben aangeboden. Reeds zedert „ lang zyn 'er te veel spreekende bewy-„ zen van uwe kunde en doorzigt in de „ behandeling van 's Lands belangens, om „ hun Ed. Gr. Mog. niet te voeden met „ de streelende hoope van deze Post tot heil „ haarer Provincie te zien bekleeden, tot „ herstel van zo veele takken van 's Lands „ Welvaard, gemynd door de droevige „ binnen- en buitenlandsche Onlusten, waar „ onder de gansche Republiek, en vooral „ dit Gewest, zugtende is geweest. Zy „ vertrouwen, dat 's Lands Finantie, dat „ spil, waar op alles draaijt, en dewelke

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ zulke schokken heeft moeten ondergaan,
„ door uw Bestuur, weder in eenen bloei-
„ jenden staat zal geraaken, en dat door
„ uw beleid en uitwerking, dat magtig
„ en schier twee derden uitmaakende Ge-
„ deelte van het Bondgenootschap, weder-
„ om op de Deliberatien der respective
„ Bondgenooten zal bekomen dien invloed
„ en dat gezag, welke een zo prædomi-
„ neerend Lid, uit zo veele hoofden, met
„ regt competeert. Terwyl aan hun Ed.
„ Gr. Mog. niets aangenaamer zal wee-
„ zen, dan gelegenheid te vinden om U
„ Ed. byzondere blyken van derzelver sou-
„ veraine affectie te geeven; wenschende,
„ dat het GOD Almagtig behaage zyne
„ dierbaarste zegeningen in eene ruime
„ maate over U Ed. Persoon te willen
„ uitstorten; alle uwe poogingen tot wel-
„ zyn van het Vaderland te ondersteunen,
„ en met een gelukkigen uitslag te bekroo-
„ nen; ten einde uw Naam, door de Nako-
„ melingschap moge worden gesteld naast
„ de geenen, welken zich in derzelver
„ leevensloop door hunne Verdiensten on-
„ sterflyk hebben gemaakt."

Aanspraak van VAN DE SPIEGEL.

De nieuwe Raadpensionaris, dien het aan geen bekwaamheid om meesterlyk de pen en het woord te voeren, ontbrak, beantwoordde deeze ridderlyke Begroeting, in een vry uitgebreide Aanspraak; begreepen in deeze bewoordingen. „ Ed. Gr.
„ Mog. Heeren! Indien ooit iemand reden
„ gehad heeft om deeze Vergaderzaal van
„ U Ed. Gr. Mog. met eene soort van

„ be-

„ beschroomdheid in te treeden, getroffen LVII.
„ te zyn door het gewigt der verplig- BOEK.
„ tingen, die hy op zich neemt, en de
„ ongenoegzaamheid van zyne vermogens 1787.
„ te gevoelen, is dit, in het tegenwoor- 1788.
„ dig oogenblik, myn geval.

„ Naauwlyks te rug gekomen van de „ leevendige aandoening, welke het af„ scheid van de Provincie van *Zeeland*, „ (myn Geboorteland,) op my verwekt „ hadt, daar ik de eer genoot het Ampt „ van Raadpensionaris, niet zonder goed„ keuring van den Souverain en genoe„ gen der Ingezetenen te bekleeden (*), „ vind ik my geroepen om het zelfde Ampt, „ in deeze luisterryke Vergadering, te aan„ vaarden, in welke ik nooit te vooren „ de eer hadt als Lid te compareeren; „ daar de dagelyksche behandeling der zaa„ ken my geheel vreemd is, en daar zich „ duizend voorvallen kunnen opdoen, wel„ ke den loop myner Bediening minder „ voorspoedig, oneindig moeilyker kunnen „ maaken, dan in myne voorige betrek„ king.

„ De Post welke U Ed. Gr. Mog. my „ hebben gelieven op te draagen, is al„ toos aangezien als één der gewigtigste „ en zorglykste van den ganschen Staat; „ maar de tegenwoordige omstandigheden „ des

(*) Die *goedkeuring* en dat *genoegen* was, blykens de Staats Notulen van *Zeeland*, die van zyne Party, en verre van algemeen. Men slaa na de laatst aangeduidde plaats in onze *Vaderl. Hist.*

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ des tyds verdubbelen deszelfs last en
„ kommer.

„ Immers Ed. Gr. Mog. Heeren! wan-
„ neer men het oog vestigt op den toe-
„ stand der Republiek in het gemeen, en
„ van deeze Provincie in 't byzonder,
„ door de kortsgeleden beroerten zo fel
„ geschokt en geteistert, moet men ver-
„ baasd staan over de onbegryplyke ver-
„ warringen, welke een verderflyke In-
„ vloed door alle de takken van het Pu-
„ bliek Bestuur heeft verspreid. Men ver-
„ liest zich in de menigte van voorwer-
„ pen, die om herstel en verbetering roe-
„ pen. Van het eerste oogenblik der ge-
„ lukkige Omwending hebben U Ed. Gr.
„ Mog. hunne zorgen besteed, om het
„ vervallene weder op te beuren, om de
„ gescheurde Banden der Unie vast te
„ knoopen, om de wettige Constitutie en
„ Regeeringsvorm boven alle onrustige
„ woelingen te verzekeren, en aan deeze
„ weleer zo gelukkige Provincie haare voo-
„ rige eere, kragt en vermogen weder te
„ schenken: dit is nog de aanhoudende
„ werkzaamheid van U Ed. Gr. Mog. en
„ tot zulke voortreffelyke eindens hebben
„ Hoogstdezelve mynen dienst begeerd.

„ Hoe zeer zou ik my gelukkig agten,
„ indien ik in het minste aan die heilzaa-
„ me oogmerken konde voldoen; maar
„ hoe veel, hoe oneindig veel, wordt daar
„ toe niet vereischt, en wie is vermetel
„ genoeg om zich de noodige bekwaam-
„ heid toe te kennen!

„ Het

„ Het zou nogthans zeer ongepast zyn, LVII.
„ mynen dienst onder U Ed. Gr. Mog. BOEK.
„ te beginnen met eene vertooning van
„ angst en kleinmoedigheid, daar men 1787.
„ zich veel eerder met een dubbele moed 1788.
„ en standvastigheid behoort te wapenen,
„ om de zaaken van het Land, in deeze
„ omstandigheden, met ernst en klem aan
„ te grypen. De tyd om zwaarigheid te
„ maaken is ook voorby geweest van het
„ oogenblik dat ik het hartig besluit ge-
„ nomen hadt, my aan de Provincie van
„ *Holland en Westfriesland* te verbinden,
„ en, 'er blyft niets anders overig, dan alle
„ myne vermogens, hoedanig ze ook zyn,
„ in te spannen om aan de keuze en ver-
„ wagting van U Ed. Gr. Mog. te beant-
„ woorden, onbekommerd voor den uit-
„ slag myner handelingen, zo lang ze
„ door beginzels van Eer en Deugd be-
„ stuurd worden.

„ Ik zal dan Ed. Groot Mog. Heeren!
„ deezen dienst aanvaarden, met een oot-
„ moedig opzien tot GOD, die my uit
„ veele zwaarigheden heeft gered, en in
„ myne voorige Posten, met ondersteu-
„ ning is voorgekomen. Op deezen grond
„ zal ik aan U Ed. Gr. Mog. belooven
„ een onschendbaare trouw, een duurza-
„ men yver, een gestadige werkzaamheid.
„ Het vertrouwen op dien Magtigen By-
„ stand bemoedigt my eene loopbaane in te
„ treeden, daar de gedenktekens staan op-
„ gerigt van veele groote Mannen myne
„ Voorzaaten; hunne wysheid en deugden

T 3 „ zul-

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ zullen my voorlichten; hunne feilen een „ baak zyn om te vermyden; hunne ver„ schillende uitkomsten de wisselvalligheid „ der ondermaansche dingen vertegenwoor„ digen. Wanneer ik nogthans myne Ta„ lenten vergelyke by die, welke deeze „ plaats geïllustreerd hebben, gevoel ik „ meer dan iemand, de toegeeflykheid van „ U Ed. Gr. Mog. noodig te hebben, en „ ik verzoek dezelve als een gunst, waar „ op ik staat durf maaken, zo lange myne „ tekortkomingen niet uit verkeerdheid; „ maar uit menschlyke zwakheid, ontstaan.

„ Ik betuig U Ed. Gr. Mog. myne ne„ derige en onuitwischbaare dankzeggingen „ voor de zonderlinge Eer aan my een „ Afgezeten deezer Provincie, beweezen, „ en voor alle de Avantages aan my en „ myne Familie by deeze gelegenheid toe„ gevoegd. Deeze weldaaden zullen my „ altoos op het duurste aan U Ed. Groot „ Mog. verpligten; en eene gestadige her„ innering zyn van het Regt, het welk „ U Ed. Gr. Mog. met alle de Ingeze„ tenen van *Holland en Westfriesland* op „ mynen yver en arbeid verkreegen heb„ ben.

„ Het vertrouwen, welk zyne Doorlug„ tige Hoogheid in my heeft gelieven te „ stellen, door myn Persoon aan U Ed. „ Gr. Mog. op de gunstigste wyze aan „ te bevelen, vordert ook myne schuldige „ dankbaarheid. Uit de zuiverste begin„ zels van liefde tot het Vaderland, en „ van overtuiging, dat 's Lands behoud nis

„ met

„ met die van de Erflyke Waardigheden LVII.
„ van het Doorlugtig Huis van *Oranje* on- BOEK.
„ affcheidelyk gepaard gaat, heb ik het
„ my tot Eer en Pligt gerekend een Voor- 1787.
„ ftander van dezelve te zyn, zelfs in die 1788.
„ moeilyke tyden, wanneer de zugt voor
„ *Oranje* de eenige misdaad was der gee-
„ nen, die anders geen misdaad hadden.
„ Trouwens myne Inftructie in *Zeeland*
„ hadt my de zorg voor dat dierbaar *Pal-*
„ *ladium* opgelegd. En dit is ook niet
„ minder de uitdruklyke begeerte in de
„ Inftructie, op welke ik myne tegenwoor-
„ dige Bediening aanvaarde. Myne opreg-
„ te bedoeling zal altoos zyn het Vader-
„ land de beste uitwerkzels van deeze ge-
„ zegende Regeeringsvorm te doen genie-
„ ten, 's Lands belangen aan zyne Doorl.
„ Hoogheid onbewimpeld voor te ftellen,
„ onkreukbaar te zyn in myne Advyfen,
„ befcheiden omtrent die van anderen, en
„ langs dien weg, de eenige om aan zyne
„ Doorl. Hoogheid te behaagen, hoogst-
„ deszelfs vertrouwen meer en meer te
„ verdienen.

„ Laat het my nog vergund zyn Ed.
„ Gr. Mog. Heeren! des Hemels dierbaar-
„ fte zegeningen af te fmeeken over dee-
„ ze Hooge Vergaderinge. Dat het Sou-
„ verain Gezag van myne Heeren de Staa-
„ ten, door de Wetten en Privilegien on-
„ derfchraagd, beftendig zy en blyve de
„ fteun en vastigheid der Burgerlyke Maat-
„ fchappy, de liefde der goeden, de fchrik
„ der kwaaden! Dat Regeering en Vry-

 „ heid

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ heid hand aan hand mogen gaan! Dat, „ onder het hoogwys Bestuur van U Ed. „ Gr. Mog. de Godsdienst geëerbiedigd „ en beoefend worde, de Eendragt her„ leeve, de Koophandel toeneeme, Kun„ sten en Weetenschappen bloeijen! Dat „ U Ed. Gr. Mog. in derzelver Persoo„ nen steeds de Voorwerpen van de hoog„ ste agting en dankbaarheid van eene ge„ lukkige Natie mogen zyn, en in hunne „ aanzienlyke Geslachten den begeerlyksten „ Eertytel van Vaderen des Vaderlands „ mogen voortplanten tot in de laatste „ Nakomelingschap!

„ Dat zyne Doorlugtige Hoogheid, de „ Prins Erfstadhouder, naa zo veele on„ waardige bejegeningen doorgeworsteld te „ hebben, in zyne wettige Regten her„ steld zynde, deszelfs dagen moge door„ brengen onder het aangenaam genot van „ Vrede en Voorspoed! Dat de verdere „ leevensloop van zyne Doorlugtige Hoog„ heid, voor het volgende Geslacht, het „ voorbeeld zy van een ongestoord Geluk „ en teffens de Historie van den aanwas „ van Welvaart deezer Provincie, op dat „ de Nakomelingschap nooit moge geden„ ken aan de Voorregten, die ik hem toe„ wensche, zonder de Gedagtenis van den „ VYFDEN WILLEM te zegenen (*).

„ Haare Koninglyke Hoogheid, het Cie-

„ raad

(*) Men vergelyk hier mede het vermeldde in den aanvange deezes Boeks uit den mond van VAN DE SPIEGEL, ten opzigte van 's Prinsen Character.

„ raad haarer Sexe, het Pronkjuweel der LVII.
„ Vorstinnen, zy bestendig het Oogelyn BOEK.
„ van het vrye *Nederland*, de schoonste ——
„ Paarel aan de Kroon van deezen Staat, 1787.
„ het heerlykst Model van Deugd en 1788
„ Grootmoedigheid voor haar Vorstlyk
„ Naageslacht! (*).

„ Dat de beminnelyke Prinses, de veel
„ beloovende Prinsen, de Steunzels mogen
„ zyn van het Erfstadhouderlyk Huis, de
„ blydschap hunner Tydgenooten, de hoo-
„ pe van deezen Staat!

„ Dat alzo deeze Republiek, deeze Pro-
„ vincie, haar geluk onder de vrye Staats-
„ regeering, en den invloed van het Erf-
„ stadhouderlyk Bestuur, moge zien voort-
„ duu-

(*) Ten aanziene van deeze hier hemelhoog opgeheevene Prinsesse vinden wy aangetekend, dat de Heer VAN DE SPIEGEL tot den ouden Griffier FAGEL, op 't einde deezes Jaars, zou gezegd hebben, „ dat hy bespeurde, dat 'er twee Partyen aan het „ Hof waren, de eene van de Prinse en de andere „ van de Prinsesse, en dat men zich moest wag- „ ten van de eene zo wel als de andere te mishaa- „ gen, dat de Prinses zeker eene Vrouw van ver- „ stand was, die fermiteit bezat, en orde hieldt „ in de zaaken, welke zy behandelde; maar dat, „ met dit alles, men zich wel wagten moest haar „ te verheffen op de puinhoopen van den Prinse, „ en dat deeze, niet tegenstaande alle zyne gebre- „ ken, en alle zyne zwakheden, moest gehand- „ haafd en ondersteund worden: want eindelyk „ voegde de Raadpensionaris 'er by, is hy toch „ altoos de geene die Prins van *Oranje* is, het „ Volk bemint dien Naam, en een Prinses van „ *Pruissen* moet ons niet regeeren." R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten*, bl. 157.

LVII. BOEK. „ duuren en genieten tot den afloop der „ Eeuwen."

1787. 1788.

Hoe hy den aanvang zyns Ampts door zyne Party beoordeeld.

VAN DE SPIEGEL klaagde, reeds by den aanvange van zyn Ampt, by zynen Vertrouweling, den ouden Griffier FAGEL, dat hy niet best wist, hoedanig zich te gedraagen om eenige Onderwerpen van Raadpleeging by *Holland* ter tafel te brengen, of dat eene Stad zich daar toe altoos met het Voorstel moest belasten, in plaats dat hy in *Zeeland* zelve de zaaken voorstelde. De gryze Griffier gaf hem ten middel aan de hand, dat hy, in hoedanigheid van Pensionaris der Ridderschap, zyne Voorstellen gemaklyk door dit kanaal kon doen gaan. Een raad, welken VAN DE SPIEGEL gewis zou aangenomen en opgevolgd hebben; dan hy kon zich, zo als hy zich liet hooren, met den Heer VAN WASSENAAR STARRENBERG, die aan het hoofd der Ridderschappe was, niet wel verstaan (*).

De jonge Griffier FAGEL, kende zeker VAN DE SPIEGEL niet te rechte, als hy, wegens hem, in 't eerst van diens Raadpensionarisschap betuigde. „ Voor my ik „ kan my niet wederhouden van meer of „ min te vreezen, dat hy te zagt zal zyn. „ Hy schynt my toe die frisse kragt en „ energie niet te hebben, welke ik, in een „ oogenblik als dit is, zou verlangen in een „ Persoon zo gewigtig in alle opzigten (†)."

In

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 155.

(†) Dit tekende de jonge Griffier FAGEL aan op den 27. December.

In 't algemeen verklaarde VAN DE SPIEGEL den ouden FAGEL, „ dat hy veele „ hinderpaalen in *Holland* vondt." Ten welken opzigte de jonge Griffier FAGEL deeze byzonderheid optekent. „ Eene zeer „ aanmerkelyke zaak in de tegenwoordige „ omstandigheden is, dat de Heer MEERMAN VAN DER GOES, Pensionaris van „ *Amsterdam*, de Heer JAAGER, Pensionaris van *Haarlem*, (zo ik my niet bedriege,) en een derde Pensionaris, zich „ beginnen te vereenigen en zamen te confereeren, 't welk zy reeds by verscheide gelegenheden gedaan hebben. By „ voorbeeld laatst, toen het Request „ der geenen, die in Sept. MDCCLXXXVI „ het Adres getekend hadden om den Prins „ te suspendeeren, aan de Staaten van *Holland* werd aangeboden, zo vereenigden „ zich die drie Heeren terstond om ten „ voordeele dier Lieden te pleiten, en aan „ te raaden de Procedures, die tegen dezelve begonnen waren, op te heffen." — En, laat de jonge FAGEL hier op volgen; „ deeze en eenige andere redeneeringen, „ welke de Heer VAN DE SPIEGEL, zedert veertien dagen gehouden heeft, behaagen my niet veel: om dat zy noch „ eenen grooten invloed voor het tegenwoordige schynen aan te kondigen, noch „ eene groote waarschynlykheid om denzelven in het toekomende te verkrygen. — 't Was ondertusschen op deezen nieuwen Raadpensionaris, dat de

„ goe-

LVII. BOEK.

1787.
1788.

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ goede zaak haare grootste hoop vestig-
„ de. Men vleide zich, dat hy vermo-
„ gen op den Prins van *Oranje* zou heb-
„ ben, en hem zou doen werken; maar
„ tot hier toe verneemt men nog niet veel
„ van de tegenwoordigheid van den Pen-
„ sionaris. 't Is waar dat hy gisteren ron,
„ de taal gesprooken heeft tegen den Prins
„ en de Prinsesse; maar zonder gevolg dan
„ het gewoone, dat is, dat de Prins, over-
„ tuigd van de waarheid van 't geen men
„ hem voorhieldt, alles goedgekeurd heeft,
„ zonder eenig besluit te neemen. Daar
„ is nog niets op de baan gebragt, noch
„ van een Departement of Raad, waar in
„ de zaaken behoorden behandeld en min
„ of meer in orde geschikt te worden,
„ eer zy op het tapyt kwamen; noch van
„ eene nieuwe orde in de bezigheden van
„ den Prinse in te voeren; noch van ze-
„ kere uuren te bepaalen om aan gewig-
„ tige zaaken te werken. De oude ver-
„ warring bestaat altoos, en de geest van
„ kleinigheden en beuzelingen blyft dezelf-
„ de. Verscheide staaltjes bewyzen my
„ ten minsten dat de Raadpensionaris nog
„ niet zeker van zyne zaak is (*)."

VAN DE SPIEGEL wordt Groot Zegelbewaarder.

Dat hy eerlang meester van zyne zaak wierd, wyzen de kort daar op volgende gebeurtenissen, waar in hy zo veel deels hadt, en door ons reeds verhandeld zyn of nog geboekt moeten worden, ten vollen

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 154.

len uit. — By BLEISWYKS nederlegging van het Raadpensionarisschap, ging ook gepaard de afstand van het Groot Zegelbewaarderschap van *Holland.* Hier toe werd het oudste Lid der Ridderschappe de Baron VAN WASSENAAR Heer VAN STARRENBERG aangesteld. Met deezen kon, gelyk wy zo even gemeld hebben, de Raadpensionaris zich niet wel verstaan, te welker oorzaake weeten wy niet; doch het laat zich gissen, dat dezelve daar in te zoeken was, dat dit Ampt door den geweezen Raadpensionaris VAN BLEISWYK bekleed, ook aan VAN DE SPIEGEL niet was opgedraagen. — Naa dat deeze Ridder eenigen tyd die post waargenomen hadt, kreeg VAN DE SPIEGEL, terwyl hy in de Staatsvergadering van *Holland* zat, eenen Brief van zyne Hoogheid, met kennisgeeving, dat hy hem zou voordraagen tot het Zegelbewaarderschap: dewyl de Heer VAN WASSENAAR STARRENBERG van zyn aanspraak op die Post hadt afgezien, uit zugt voor zyn Vaderland, wegens het bezwaar, dat anders voor de Provincie daar uit zou ontstaan. De Raadpensionaris den Brief geleezen en den toedragt der zaake daar uit verstaan hebbende, liet zyne Hoogheid onverwyld weeten, dat hy, op dien voet, voor het Zegelbewaarderschap bedankte: dewyl men natuurlyk, uit een dergelyke voordragt, twee dingen zou besluiten, voor hem Raadpensionaris even onaangenaam. Voor eerst, dat zyne aanstelling tot Zegelbewaarder ten bezwaare was van de

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

de Provincie; en ten anderen dat hy deeze Aanstelling verschuldigd was aan de Edelmoedigheid van den Heere VAN STARRENBERG. —— Men stelde de raadpleegingen over dit stuk uit; en deeze Ridder, vervolgens afstand gedaan hebbende van zyne aanspraak op dat Ampt, werd VAN DE SPIEGEL eenvoudig aangesteld, zonder het hem stootend byvoegzel. Men hadt zyne Hoogheid weeten over te haalen, om, ten gevalle van de Heer VAN STARRENBERG, eene diergelyke voordragt te doen: dan hy verklaarde naderhand 'er dat niet in gezien te hebben, 't geen de Raadpensionaris 'er in hadt gevonden; doch dat hy de door hem gemaakte zwaarigheden nu begreep en goedkeurde (*).

Gunstig oordeel over de Finantien van *Holland*. Eene geringe Geldheffing neemt niet op.

Hoorden wy den afgaanden Raadpensionaris VAN BLEISWYK, by zyn jongste aanspraak, te verstaan geeven, „dat het Finantieweezen deezer Provincie, zonder invoeren van nieuwe schattingen, zou in „stand gehouden kunnen worden (†)." Sloeg zyn Opvolger VAN DE SPIEGEL, met den aanvang des Jaars MDCCLXXXVIII, nog eenen eenigzins gunstig klinkenden, schoon in behaaglykheid afneemenden toon, als hy betuigde, „dat hy de Finantien „van *Holland*, naar maate van alle de „zwaare onkosten, in een veel beter toe„stand gevonden hadt, dan hy hadt kun„nen verwagten, en dat 'er slegts eene „Ne-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 169.
(†) Zie hier boven, bl.

„ Negotiatie van vyf Millioenen Guldens „ zou behoeven gedaan te worden om al- „ les in orde te houden." —— Die Geldleening werd door Staaten van *Holland* bepaald (*). Hoe maatig deeze fom ook ware, vondt men zo weinig deelneemers, dat 'er maanden verliepen eer één enkel Millioen genomen was. Dit ftak zeer af by voorige Jaaren, toen op veel grooter geëischte fommen, op min voordeelige voorwaarden, met zo veel graagte werd ingetekend, dat de Raadpenfionaris VAN BLEISWYK, meer dan ééns zelfs in den Oorlog tegen *Engeland*, de Staaten verzogt, om, ter oorzaake van den goeden voortgang der Geldleeninge, ook fommen, boven de bepaalde Geldleeninge, aangeboden, te mogen aanvaarden.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

Uitfchryving van den vyf en twintigften Penning.

Eene hoogst onaangenaame te leurftelling voor eenen Aanhang, die, by herhaaling betuigd hadt, dat het grootfte en beste deel der Ingezetenen, wegens de Omwenteling des voorigen Jaars, zo hoogst te vrede en verblyd was. Eene fchaarfche Geldfchieting, die dit voorgeeven leugenftrafte, moesten zy, hoe noode, fchoon eenigzins bewimpeld bekennen. Immers dit bleek uit de betuiging, „ dat men, reeds „ in het begin des Jaars, op zeer gunfti- „ ge voorwaarden, eene Geldleening uit- „ gefchreeven hadt, en, tot de volkomene „ vervulling van alle de benoodigdheden „ daar

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 22—25.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ daar mede zou voortgegaan zyn; maar „ dat men, tot zyne smert, ondervonden „ hadt, dat de omstandigheden des tyds „ zulke onoverkomelyke Beletzelen ver„ oorzaakten, waar door men verhinderd „ was, om zo schielyk en op zodanige „ voorwaarden, de benoodigde Penningen, „ uit *vrywillige Fournissementen* te beko„ men, als de zaak vereischte."

Op deezen grond ging men over tot een buitengewoon middel, en belastte elk Ingezeten van *Holland*, die tot 2500 Guldens en daar boven, gegoed was, of zodanige Ampten, Bedieningen en Beneficien bezat, welke niet met naame uitgezonderd waren, om den *vyf en twintigsten Penning* van het zuiver beloop van zyn Kapitaal, Bezittingen en Ampten op te brengen, met keuze om daar voor te neemen de gewoone Intresfen van twee en een half ten honderd, of wel dertigjaarige Renten van vyf ten honderd, met vernietiging der hoofdsomme, in het laatste geval. Deeze Belasting werd van allen gevorderd, die in *Holland* woonden niet alleen; maar ook van die, welke Ingezetenen van dit Gewest geweest zynde, doch zich nu buiten 't zelve bevindende, het zy met 'er woon, of door eene afweezigheid voor zekeren tyd, nog geen Jaar en zes weeken geleden daar uit vertrokken waren. Hoe zeer nu niemand dan eigenlyk gezegde Inwoonders, en allen die buiten 's Lands, met oogmerk om weder te keeren, vertrokken waren, konden begreepen worden, onder die

die verbintenis te leggen, hadt men 'er die tydsbepaaling bygevoegd, ten einde de uitgeweekenen, die meerendeels hunne goederen nog in *Holland* hadden, ook in die belasting zouden bydraagen; schoon men naderhand de Gebannenen verschoonde. By deeze opbrenging vorderde men van elk deezen Eed, „ dat hy, naar zyne beste „ kennis en weetenschap, en zo na als „ hem mogelyk geweest was, op den voet „ van dit Plakaat, den overslag en be- „ grooting gemaakt hadt van het zuiver „ beloop der waarde van alle zyne Goe- „ deren en Bezittingen, Bedieningen en „ Ampten, hoe genaamd en waar gelegen „ of zynde, en daar van, ter goeder trou- „ we, ten minsten vier ten honderd ge- „ fourneerd hadt, of, binnen den bepaal- „ den tyd, fourneeren zou."

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Hoe die uitschryving beoordeeld.

Zonderling moest het voorkomen niet alleen aan alle de Staatsleden, die nog maar weinig maanden te vooren den Raadpensionaris het gunstigste berigt van de Gewestlyke Geldmiddelen, en den voorslag van gemelde maatige Geldheffing, hadden hooren doen; maar ook aan alle de Ingezetenen, die des kennis droegen, eensklaps van zulk een ongehoord middel, tot styving van 's Lands Kas, te hooren spreeken. — Dan meer doorzigtigen en op het tegenwoordig Bestuur te onvredenen lieten niet na te mompelen, en in den kring hunner vertrouwden deswegen te verklaaren, dat gelyk de Omwenteling in den Jaare MDCCXLVIII aan de geheele Repu-

 bliek

LVII. BOEK. — 1787. 1788. bliek desgelyks eene Liberaale Gift onder Eede van den vyftigsten Penning gekost hadt, ook deeze moest betaald worden; dat de Veldtocht der *Pruisſen* na deeze Landen, en derzelver verblyf aldaar, met alles wat 'er op liep, betaaling vorderde; dat *Engeland* het geld, tot ondersteuning van de Stadhouderlyke Party beſchikt, moest te rug bekomen; dat de Stadhouder zelve ſchadeloos moest gesteld worden, wegens de ſommen uit eigen inkomsten aan het daarstellen der Omwentelinge besteed; en eindelyk, dat men over eene aanzienlyke Geldſomme moest kunnen beſchikken, om de omkooping buiten 's Lands de middelen ter bewaaring van eigen grootheid van binnen, en des noods de aanſtalte tot verdeediging tegen allen aanval, en tot ondersteuning der gemaakte Verbonden met *Engeland* en *Pruisſen* gaande te houden (*).

Redenen voor de Uitſchryving van den 25. Penning gegeeven. Het mangelde egter den Uitſchryveren deezer zwaardrukkende Belasting niet aan oorzaaken by te brengen, wegens de uitgeputheid der *Hollandſche* Geldmiddelen, en dus reden te geeven, dat men tot zulk een ongehoord redmiddel hadt moeten

(*) Bezwaarende en niet zelden vergrootte bedenkingen van deezen aart, laaten zich noode, door volledige bewyzen, ſtaaven: hoe men ondertusſchen met 's Lands penningen kort naa de Omwenteling voor een gedeelte, leefde, en voet gaf tot zulk eene opſpraake, kan blyken uit R. L. Bouwens *Verantwoording aan zyne Committenten*, bl. 236—252.

ten besluiten. Althans zy gaven in dit Placaat te kennen. *Voor eerst.* „ Dat de „ buitenlandsche Onlusten, in welke de „ Republiek met twee magtige Mogenheden was ingewikkeld geworden, de Provincie van *Holland* genoodzaakt hadt, „ om niet alleen haar aandeel te draagen „ in de zo importante sommen, als tot „ verdeediging van het lieve Vaderland „ vereischt wierden; maar om zelfs, wilde zy het algemeen behoud niet in de „ waagschaal stellen, nog, boven dat aandeel, aanzienlyke schatten te besteeden; „ en dat allerbyzonderst de Inwendige Beroertens en Desorders, waar door deeze „ Provincie, in de laatste jaaren, zo jammerlyk geschokt was, aanleiding gegeeven hadden tot het doen van veele ongehoorde uitgaven, welke 's Lands Finantien op zulk eene gewelddaadige wyze hadden aangetast, dat zelfs de gewoone zaaken tot hier toe niet, dan „ met veel moeite en bekommering, waren gaande gehouden.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ *Ten anderen*, Dat de nadeelen van „ den Oorlog van MDCCLXXX in eene zeer „ groote maate gevoeld waren, door de „ *Oost-Indische* Compagnie, als welke, „ geduurende dien geheelen Oorlog, met „ zeer groote en buitengewoone uitgaven „ bezwaard was, zonder genoegzaam eenige dier voordeelen te genieten, welke dezelve anderzins zo ryklyk ontving; „ dat het dan daar ook aan toe te kennen was, dat de Bewindhebbers, verre

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ van te kunnen voortgaan in hunne maat„ regelen, om van tyd tot tyd genego„ cieerde Penningen te kunnen aflossen, „ in tegendeel genoodzaakt geworden wa„ ren, om naar middelen om te zien, „ om op nieuw Gelden te negocieeren; „ doch dat dezelve buiten staat zynde om „ dezelve, op eigen Credit, te bekomen; „ men hadt moeten besluiten, om haar in „ de verlegenheid waar in zy geraakt was, „ door het opschieten van Penningen; „ doch voornaamlyk door het tusschenbei„ den stellen van het credit der Provincie „ in haaren nood te helpen.

„ *Ten derden*, Dat men ook in aanmer„ king genomen hadt den nood der Ad„ miraliteits Collegien, het vereischte her„ stel van 's Lands Fortificatien, de aan„ vulling der Magazynen voor den Zee„ en Landdienst, en andere middelen van „ verdeediging; doch aan welke, door de „ bekrompenheid van 's Lands Kasse, uit „ hoofde van de bovengemelde omstandig„ heden, zeer veel ontbrak, en welk ge„ brek nogthans moest vervuld worden, „ indien men, de veiligheid van den Staat „ en van eens ieders bezittingen wilde „ handhaaven.

Aanmerking daar op gemaakt.

Zo min de opgave der oorzaaken van 't Geldgebrek als de einden waar toe deeze Vyf en twintigste Penning zouden besteed worden, bleeven buiten aanmerking by hun, die de voorige en tegenwoordige gedraagingen der nu in 's Lands Bewind zittenden, met een oog vol afkeurings beschouw-

ſchouwden. *Zy* ſtemden toe dat de *Engelſche* Oorlog, 's Lands Schatkist uitgeput hadt; een Schatkist van welken de Staaten in den aanhef van de Uitſchryving deezer Belasting, met zo veele woorden verklaarden; „ dat in den Jaare MDCCLXXX „ zodanig ten voordeele veranderd was, dat „ zy, binnen korte Jaaren, geweest zou zyn „ in zodanigen allerbloeiendſten ſtaat, als „ waar van in de Jaarboeken der Provincie „ geene voorbeelden zouden te vinden ge„ weest zyn;" maar merkten op, dat deeze Oorlog, met alle deszelfs hoogloopende nadeelen, te wyten was aan de Party, die thans denzelven aanvoerde als een oorzaak van geldgebrek (*). —— Niet min ging het vast, dat de Oneenigheden met den Keizer *Holland* desgelyks eenige Millioenen gekost hadden, zo van wegens de aanſtalte tot Verdeediging als van de afkoopingen dier vorderingen; doch ook ten opzigte van dien onvolbragten kostbaaren kryg waren de vermoedens van de oorzaak bekend (†), welke weder voor rekening kwamen van hun, die thans over de berooidheid van 's Lands Schatkist klaagden. —— Erkennen moest men, dat de Oorlog met *Engeland* de naaste bron geweest was van het deerlyk verval der *Oost-In-*

LVII. BOEK. —— 1787. 1788.

(*) Men ſlaa onze *Vaderl. Hist.* naa in de VI eerſte Deelen.

(†) Zie wegens deezen aangevangen en niet voortgezetten Oorlog onze *Vaderl. Hist.* VIII. D, en ten aanzien der hier aangeſtipte verdenking byzonder bl. 181.

LVII. BOEK. 1787. 1788. *Indische* Compagnie (*), doch hier omtrent viel het zelfde als ten opzigte van den geheelen Oorlog met dat Ryk aan te merken.

Dat men allerbyzonderst het Geldgebrek toeschreef aan de ongehoorde uitgaven voor de Binnenlandsche Oneenigheden, kon de toets der waarheid niet verdraagen. Men merkte aan en staafde het met duchtige bewyzen, dat de schatten, die de *Engelsche* Oorlog aan *Holland* alleen gekost hadt, winstderving niet medegeteld, bykans *vyftig Millioenen* beliepen; zonder te rekenen 't geen uit de gewoone Fondsen der Admiraliteit, waar in *Holland* het grootste gedeelte bydraagt, besteed was; dat de Verschillen met den Keizer en derzelver gevolgen omtrent *twintig Millioenen* beliepen; terwyl de onkosten door de *Binnenlandsche Oneenigheden* veroorzaakt, hier zo breed uitgemeeten, niet veel meer dan *twee Millioenen* aan *Holland* gekost hadden (†), mits men daar niet byvoege, 't geen dit Gewest, naa de Omwenteling, weder aan die van *Gelderland* en *Utrecht* of aan *Engeland* heeft moeten te rug geeven, wegens

(*) Wy hebben niet naagelaaten in voorige Deelen onzer *Vaderl. Hist.* van het verval deezer Maatschappye telken Jaare te spreeken; doch men zie inzonderheid XIX. D. bl. 387.

(†) Men zie de kosten van de Commissie te *Woerden* gemaakt, als mede die van Gecommitteerde Raaden in het *Noorder Kwartier* en het Burgerveldleger aldaar, in onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 212—214.

gens de betaaling des Krygsvolks door de Staaten van *Holland* naa Bloeimaand des Jaars MDCCLXXXVII. van hunne Betalinge afgeweezen.

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Klagten van *Holland* over de Geldopbrengingen der andere Gewesten.

Welk een drukkende last men op de schouderen van *Holland* bleef schuiven, mogen wy best vermelden met de woorden der Staaten zelve, by de eerste gelegenheid, die zich naa de Omwenteling opdeedt, om des te spreeken. Immers, by hunne toestemming in den Staat van Oorlog voor den Jaare MDCCLXXXVIII, vonden zy zich gedrongen te klaagen, *voor eerst*, „ over den veragterden staat van de
„ Finantien der Admiraliteits Collegien,
„ door de gebreklyke Consenten en Four-
„ nissementen van zommige Gewesten op
„ de Petitien voor de zaaken tot de Zee,
„ welke tegenwoordig tot die onvoorbeeld-
„ lyke hoogte opgeklommen waren, dat
„ *Holland*, wilde 't zelve het Zeeweezen niet
„ in eene totaale verwarring zien vervallen,
„ zich genoodzaakt gevonden hadt den
„ last der Collegien, in dat Gewest, ge-
„ heel en al op zich te neemen, en aan
„ alle haare behoeftens te voldoen. ——
„ *Ten anderen* over de eigendunklyke af-
„ wyzing van zommige Provincien, wel-
„ ke niet alleen een goed gedeelte der
„ Militie en andere Posten, op haare Re-
„ partitie gebragt, onbetaald lieten, weder-
„ om met dit uitwerkzel, dat, tot voor-
„ koming van verwarring, de Kas der Ge-
„ neraliteit reeds dikwerf hadt moeten by-
„ springen om voor te schieten, het geen

LVII. BOEK. 1787. 1788.

„ een dier Provincien niet goedvondt zich
„ aan te trekken.

„ *Ten derden*, hoe zeer alle Provincien
„ hadden moeten overtuigd zyn, dat, om
„ zich in postuur te stellen tot het voe-
„ ren van den Oorlog, noodzaaklyk nieu-
„ we Troepes hadden moeten aangewor-
„ ven worden, dat de Troepes op Capi-
„ tulatien moesten worden aangenomen,
„ en naa de Reforme aan die Capitulatie
„ hadt moeten voldaan worden; nogthans,
„ niet tegenstaande de zekerheid en billyk-
„ heid van dit alles, verscheide Provin-
„ cien haar Consent geweigerd, en, in
„ den critiekste tyd van de Republiek,
„ het behoud van den Staat aan die wei-
„ gering gewaagd hadden, indien niet in
„ andere Provincien, en met naame in
„ *Holland en Westfriesland* middelen waren
„ gevonden om de ruine van het Gemee-
„ nebest te voorkomen.

„ Dat het even zo gesteld was met de
„ Kapitaalen, die genegotieerd hadden moe-
„ ten worden, tot voldoening van 't geen
„ men aan zyne Keizerlyke Majesteit, uit
„ hoofde van het geslootene Tractaat ver-
„ schuldigd was; aan 't welk zommige
„ Provincien zich zo weinig lieten gele-
„ gen zyn als of zy geene betrekking tot
„ het Bondgenootschap hadden; zo dat
„ de Generaliteits Kas met de Intressen
„ dier Kapitaalen bezwaard was gebleeven,
„ en waarschynlyk nog meer bezwaard
„ zou moeten worden.

„ Dat hun Ed. Gr. Mog. derhalven re-
„ den

„ den hadden om van de billykheid der
„ Bondgenooten te verwagten, dat de Ver-
„ toogen aan dezelve gedaan niet meer
„ vrugtloos zouden zyn; dat, byaldien de
„ gebrekkige Provincien belang ſtelden in
„ 't behoud van 't algemeen Vaderland;
„ indien zy de Orde de voorkeus gaven
„ boven de verwarring, geene redenen
„ ter wereld ſterk genoeg waren om te
„ verhinderen, dat de zaaken eenmaal op
„ eenen regtmaatigen voet werden gebragt.
„ Dat zelfs het onvermogen der Finantien
„ door zodanige Provincien aangevoerd
„ als eene rede van haare gebrekkige Con-
„ ſenten en Betaalingen wel in ſtaat was
„ om deeze agterlykheid, voor een korten
„ tyd, te doen verſchoonen; maar nooit
„ kon wettigen eene willekeurige afwy-
„ zing of onttrekking aan de gemeene
„ Defenſie: en dat in tegendeel deeze Fi-
„ nantieele omſtandigheid, zodanige Pro-
„ vincien, als het grootſte belang by haa-
„ re redding hebbende, behoorde aan te
„ ſpooren om in de Beſognes ten dien
„ einde aangelegd, alle hinderpaalen uit
„ den weg te ruimen, en uit zich zelven
„ geſchikte en toereikende middelen aan
„ te geeven, waar door zy konden gered
„ worden."

Naa deezen ouden en zo menigmaal vrugtloozen aandrang beſlooten zy dit ſtuk met eene ingewikkelde klagte over de geringe vrugten der Omwenteling tot nu in Bloeimaand des gemelden Jaars genooten. Althans zy oordeelden, dat die aangemaan-

LVII. BOEK. 1787. 1788. de agterlyke Bondgenooten te meer tot het neemen van andere maatregelen zich moesten opgewekt vinden, „ nu de Re„ publiek, als door een wonderwerk, van „ haaren naderenden val was behouden; „ nu zy haare wettige Regeering hersteld „ zag; het Erfstadhouderschap, op vaster „ gronden dan ooit te vooren gevestigd „ was; met haare magtige Nabuuren niet „ alleen in Vrede, maar in defensive Al„ liantien stondt; nu alle die voorregten „ haar door de Godlyke Goedheid, als een „ licht uit eene nog zo korts geledene „ duisternis, waren geschonken, hun Ed. „ Groot Mog. ook mogten *verhoopen*, dat „ het Inwendig Bestuur van den Staat van „ zulke verderflyke wanordes, als even „ opgenoemd waren, zou worden gezui„ verd, de verslapte banden der Unie ver„ sterkt worden; en dat de Bondgenoo„ ten daar toe met elkander, onder de al„ tyd gereede medewerking van zyne „ Doorlugtige Hoogheid, de handen in „ een zouden slaan, op dat het voor een „ ieder kennelyk zy, hoe Rust, Veilig„ heid, Regt en Orde de gezegende Vrug„ ten van de Omwending waren (*)." — Dat deeze klagten en aanmaaningen van *Holland*, even als zo veele voorgaande van gelyken aart, meest in de lugt ydelyk vervloogen, zal het vervolg van 's Lands Geschiedenis leeren.

Niet

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 297—299.

Niet weinig was, geduurende de laatste Jaaren, in veele Kerkgemeentens binnen *Holland*, in onbruik geraakt het voorschrift van Voorbidding in de openbaare Kerken voor de hoogere en mindere Overheden in Bloeimaand des Jaars MDCCXLVII vastgesteld. De Afgevaardigden van *Hoorn* oordeelden zulk eene naalaatigheid te moeten tegengaan en herstellen. Zy bewerkten eene Vernieuwing van den opgegeeven Bidregel, ryklyk, naar gewoonte, opgevuld met de in het gebed wanvoeglyke Tytels der onderscheide Regeeringswaardigheden. —— Hier van werd allerwegen aanschryving gedaan, met last aan de Schouten en Bailjuwen, om wel scherplyk agt te geeven op de volbrenging van dit Staatsbesluit, en de zodanigen die daar in naalaatig mogten zyn, of zich daar onder, op eenigerlei wyze, oneerbiedig of onbehoorelyk gedraagen, naar bevind van zaaken, te straffen (*).

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. Bepaalingen wegens het Publiek Gebed.

Zo bragt men Leeraars in de noodzaaklykheid, om, wilden zy geen gevaar van aanbrenging loopen, want het ontbrak niet aan Verspieders en Luistervinken by de zodanigen, die, wegens hunne Patriottische denkwyze, bekend stonden, zich naar dit voorschrift te schikken. Wilden zy het on-

(*) *Resol. van Holl.* 17. Oct. 1787. 't Is der moeite waardig na te slaan, wat WAGENAAR wegens dit bidden in de Kerken, en de geschillen deswegen optekent, *Vaderl. Hist.* XIII. D. bl. 57. enz. Dit maakte, als 't waare, een Schibolet uit van Stadhouderlyke en Stadhouderlooze tyden.

LVII. BOEK. —— 1787. 1788. onbezwaard doen, dan moest 'er een omweg by gebruikt worden, bezwaarlyk of geheel niet voegende by het ſtaatlyk bedryf des Gebeds. De meesten hielpen 'er zich af met eene bloote voorleezing van het Voorſchrift in het Staatsbeſluit, 't welk geenzins ernstwekkend was, en zagen zy veel maalen, ondanks het gegeeven Verbod, onder dit gedeelte des zogenaamden Gebeds, de doorſteekendſte tekens van kleinagting, by de Mannen door het laaten zakken hunner Hoeden, en by de Vrouwen, door het digtſlaan haarer Waaijers, om van andere, meer geraas maakende bedryven, niet te reppen. Aanſtootelykheden, waar toe zulk een Voorſchrift aanleiding gaf. Wy zeggen niet te veel als wy 'er byvoegen, dat dusdanige inrigtingen, gepaard met de reeds gemelde vermenigvuldiging der Eeden, van eene allernadeeligſte uitwerking waren op de Godsdienſtige begrippen des Volks, en valt 'er geen twyfel aan of zy hebben het haare toegebragt tot eene los- en ligtzinnigheid omtrent den Godsdienst, by de Landzaaten die gebruik en misbruik niet van elkander onderſcheidende, eerlang alles wat dien eertyds hier te Lande geëerbiedigden naam Godsdienst betrof voor ſpel en een louteren vond van Staatkunde hielden. Dan wy moeten hier over niet uitweiden, deeze wenk is den nadenkenden genoegzaam (*).

By

(*) Wie het beste over dit en andere misbruiken van den Godsdienst in den Burgerſtaat gemaakt, wil

LVII. BOEK.

1787. 1788.

Voorstel van *Schoonhoven*, wegens gemaakte veranderingen in het Godsdienstige.

By het geen men min of meer als daadlyk door de Patriotten strydig met de oude inrigtingen van Kerk en Burgerstaat ingevoerd, oordeelde, liet men het niet berusten, louter ingebeelde en gewaande misdryven van deezen aart haalde men op, en bragt ze ter Staatsvergaderinge. Een voldingend bewys hier van leverde *Schoonhoven* op, als die Stad, op den drie en twintigsten van Wynmaand, naa de Omwenteling, met het voorstel ter baane tradt; ,, hoe de overheerschende kabaal, niets te ,, heilig agtende, wanneer het slegts, naar ,, hunne denkbeelden, kon strekken om haa- ,, re Party te sterken, zich niet ontzien ,, hadt om ook haare handen te slaan aan ,, die geheiligde Maximes, door welke, ,, aan de eene zyde, de waare Hervorm- ,, de Godsdienst, zo als dezelve by het ,, Synode Nationaal te *Dordrecht* van de ,, Jaaren MDCXVIII en MDCXIX was vast- ,, gesteld geworden, en tegen alle inkruip- ,, zelen van schadelyke Leeringen bevei- ,, ligd; en aan den anderen kant aan de ,, *Geconniveerde* Godsdiensten alle middelen ,, tot Uitspatting en ongeoorloofde In- ,, kruipzelen en Nieuwigheden benomen ,, wa-

wil leezen, raadpleege de Antwoorden van VAN REES, HESSELINCK, FRITH en ROGGE, op de Vraag van TEYLERS *Godgeleerd Genootschap* over den *Invloed van het Burgerlyk Bestuur op zaaken van den Godsdienst* in het XVII. Deel der Verhandelingen diens Genootschaps, in den Jaare 1797 uitgegeeven.

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

„ waren; en hoe, langs deezen weg, en „ met alle deeze heillooze oogmerken, eene „ *menigte* van Staatsresolutien waren genomen, door welke de oude Maximes, „ welke zo lang de proef hadden uitgestaan, den zuiveren en boven alles dierbaaren Godsdienst zo langen tyd beveiligd en den Lande zo veel heils en zegens aangebragt hadden, zo niet geheel „ en al den bodem waren ingeslaagen, „ ten minsten aanmerkelyk verzwakt en „ kragtloos gemaakt.

„ En daar, onder den zegen van Hem, „ die alles regeert, niets meer geschikt is „ om den Lande heil aan te brengen dan „ de bewaaring van den Hervormden „ Godsdienst, stelden zy hun Ed. Groot „ Mog. voor eene Commissie te benoemen, uitdruklyk gelast, om alle zodanige Staatsresolutien als geduurende de „ ongelukkige Overheersching op het stuk „ zo van den Hervormden als van de Geconniveerde Godsdiensten genomen waren, te herzien, dezelve met de oude „ en beproefde Maximes te vergelyken, „ daar van een breed Verslag te doen: ten „ einde alle zodanige Staatsbesluiten, als „ tegen die Maximes inliepen, mogten „ worden verworpen, en de waare Hervormde Godsdienst tegen alle Aanvallen, „ Inkruipzelen en Niewigheden beveiligd, „ even ongeschonden aan de Naakomelingschap mogt overgeleeverd worden, als „ zy dezelve van hunne Voorvaderen ontvangen hadden."

Van

LVII. BOEK. — 1787. 1788.

Aanmerkingen op dit Voorstel.

Van *ingebeelde* en *gewaande* Misdryven der Patriotten spraaken wy, en haalden daar toe deezen voordragt aan; doch wy zouden niet te verre gegaan zyn met ze *verzonnen* genoemd te hebben: immers geen Ontwerpen zyn 'er, vóór de Staatsomwenteling, ontdekt, waar uit blyken konde, dat de zaak van den hier te Lande gevestigden Hervormden Godsdienst gevaar liep, het zy van verbastering, het zy van het oogmerk om eene gemengde Regeering van Hervormde en andere Regenten in te voeren (*). Men zal voorstellen, daar toe strekkende, in Staats- of Vroedschaps Vergaderingen gedaan, vrugtloos zoeken. In de Besluiten by den Staat, of by Stadsregeeringen genomen, aan de *Roomschgezinden* ontslag der Recognitien of Welkomsten voor Hoofdofficieren of Bailjuwen verleenende, of hun ontheffende van gemeene Landslasten, waar van andere Godsdienstige Gestichten of Armenkassen, reeds voor lange ontheeven waren, is niets zodanigs te vinden: hoogst genomen zyn de *Roomschgezinden* in die Jaaren, tot zekere Burgerampten en Schutterlyke Bedieningen, van welken zy voorheen waren uitgesloten, toegelaaten, en, daar dit het verste ging, met uitgedrukte voor-

(*) In de *Acte van Verbintenis eeniger Vaderlandsche Regenten*, dat zo veel opziensbaarend stuk, was men met ronde woorden voor de handhaaving van „ den waaren Christlyken Gereformeerden „ Godsdienst, zo als dezelve in de Publieke Ker- „ ken deezer Landen geleerd werd," uitgekomen. Zie onze *Vaderl. Hist.* XI. D. bl. 294.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. voorbehouding van 't geen den Staat, of de Gereformeerde Godsdienst betrof (*). — En zal men nergens eenig spoor kunnen vinden van nieuwe Voorregten, ten dien tyde, in *Holland* aan de *Remonstranten*, *Lutherschen* of *Doopsgezinden* gegeeven.

Bedoeling van 't zelve. Het Voorstel, toegeschreeven aan den zich zelven zeer ongelyken VAN NOOTEN, hadt geen ander doel, dan om het Gemeen, naar den ouden styl, te verblinden met een valschen yver voor de zogenaamde Regtzinnigheid, en de nu onderliggende Party by 't zelve op 't haatlykst af te schilderen. Hier om bedienden zy zich van algemeene bewoordingen, traden in geene byzonderheden, of weezen zelfs maar van verre en met een wenk Besluiten aan, op welke die Voorgeevens zouden rusten. — Trouwens dit Voorstel werd by de Staaten overgenomen, en vondt dien byval niet als een tweede, ten zelfden tyde, gedaan.

Wegens het houden van de *Zuidholland-* Onmiddelyk op het even bygebragte lieten die van *Schoonhoven* volgen; „ En „ daar niet moeilyk door te zien was ge„ weest, hoe diezelfde overheerschende „ Ka-

(*) Dat hier het Besluit van de Stad *Alkmaar*, by voorbeeld, spreeke, 't zelve luidt woordlyk, „ dat voortaan tot Officiers, Onderofficiers, en „ Rotmeesters van de Stads Schuttery, tot Dekens „ en Raaden van Gilden of Ambagten en tot „ *Stads Officianten*, tot de laagere soort behooren„ de, en *geen de minste betrekking hebbende op de* „ *Regeering der Stad, of op de Gereformeerde Re*„ *ligie*, ook lieden van den *Roomschen Godsdienst* „ zouden mogen worden aangesteld." *N. Nederl. Jaarb.* 1784. bl. 1310.

„ Kabaal, door derzelver Intrigues, zoda- XVII. BOEK.
„ nige Directie heeft weeten te houden,
„ dat de gewoone beurt van de Stad *Bre-* 1787.
„ *da* om het *Zuidhollandsche Synode* binnen 1788.
„ haare muuren te zien vergaderen, on-
„ der allerlei schoone Pretexten, doch in
„ de daad alleen om zyne Doorlugtige
„ Hoogheid, als Heer van *Breda*, te hoo-
„ nen, was voorbygegaan, stelden zy
„ voor of hun Ed. Gr. Mog. niet zouden
„ behooren te besluiten, dat het eerst te
„ houden Synode van *Zuidholland* binnen
„ de Stad *Breda* zou worden vergaderd."

Zuidhollandsche Synode te Breda.

Terstond werd vastgesteld, dat de *Christlyke Synode van Zuidholland*, in den aanstaanden Jaare, op eenen nader te bepaalen tyd, binnen *Breda* zou worden gehouden (*). — Thans mogt het niets baaten het te vooren met veel voegelykheids aangedrongene, hoe verscheide aanzienlyke en zelfs stemhebbende *Hollandsche* Steden, of geheel niet, of slegts by beurten, die Kerklyke Vergadering binnen haare muuren, zagen byeenkomen; en hoe ongerymd het dan ware, dat eene Stad, die noch stem in Staat hadt, noch zelfs eigenlyk tot *Holland* behoorde, dat voorregt, om de elf Jaaren, even als de ten deezen opzigte meest bevoordeelde stemmende *Hollandsche* Steden, genieten moest, om den wille des Barons, die, gelyk zyne Voorzaaten, onder de Oranjegezinde Kerklyken den naam droeg van *Beschermer van den Her-*

(*) *Resol. van Holl.* 23. Oct. 1787.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. *Hervormden Godsdienst* en *Voedsterheer der Kerke.* Eertytels, door de vleijery bedagt en leevendig gehouden in Stadhouderlyke tyden, en thans op nieuw, by herhaalinge ten sterksten uitgetrompet, als grootlyks strekkende om een groot deel der Ingezetenen, door die grootsch klinkende woorden, ten voordeele van den Stadhouder te begochelen. Eertytels waar op veel zou vallen aan te merken; doch dit zou ons te verre van het plan onzer Geschiedenisse verwyderen, 't geen wy, ten opzigte van de algemeene zaaken, *Holland* betreffende, hier mede voldaan rekenen.

*

VA-

VADERLANDSCHE

HISTORIE,

AGT EN VYFTIGSTE BOEK.

INHOUD.

Stoffe van dit Boek. Geschapenheid van 's Gravenhaage voor oproerige gebeurtenissen. Afkondigingen daar tegen. De Kerkleeraars HERINGA *en* MUILMAN *in bescherming genomen en vergund hun Dienstwerk te volbrengen.* HERINGA *predikt ongestoord;* MUILMAN *niet.* NIEUWLAND *en* FRIESWYK *van eene beschuldiging ontheeven. Smaad den Raadsheer* BAALDE *ongestraft aangedaan. Aanduiding van andere oproerige Bedryven. Gerugt wegens Geweeren en Stroppen by de Patriotten, valsch bevonden.* DOUGLAS *te Honsholredyk hersteld, en* VAN DER POT *ingedaagd. Zaaken die der Haagsche Burgery tot voldoening strekten. Staats- en Stadhoudersgezinde Societeit in 's Gravenhaage. Toestel tot de viering van den Jaardag des Stadhouders. Hoe denzelven gevierd. Hoe die der Prinsesse. De Jaardag der Omwentelinge gedagt. Beide de jonge Prinsen worden Rid-* LVIII. BOEK.

 ders

LVIII. BOEK. *ders van St. Joris. In 's Haage ingedaagde Persoonen. Smeekschrift van honderd vyf en twintig Haagsche Burgers. Ontschuldigingen in de Nieuwspapieren geplaatst. De Schuttery hersteld. Zwaarigheid wegens de Magistraatsbestelling aldaar weggenomen. Oprigting van het Haagsche Genootschap voor den Christlyken Godsdienst. Delft blyft in angst. Aan nieuwen moedwil blootgesteld. Regeeringsverandering. Geschil over het Schoutschap beslist. Voorslag om buitengewoone Persoonen tot het Scheepensampt te benoemen. Besluit daar op. Indaaging veeler Burgeren.* Frans Willem Buyzer *leevert een Verzoekschrift van Onderwerping in. 's Hofs gunstig antwoord.* Onderdewyngaards *Gedrag ten zynen opzigte.* Buyzers *lot. Eerepenning van het Schutterlyk Gezelschap. Gesteltenis te Haarlem. Vraagen wegens het Nieuwe Stads Regeerings Reglement den Stadhouder gedaan. Hoe beantwoord. Voorstel van Regenten deswegen by Staaten van Holland. Het Reglement wordt by hun verworpen. Bedankende Regeeringsleden. Oproeping der Burgeren by de komst der Regeeringsveranderaaren. Verzoekschrift eeniger Burgeren tot de aanblyving der thans zynde Regeeringspersoonen. Aanmerking daar over. Hoe het bejegend werd. Schampere taal Haarlem deswegen te gemoete gevoerd. Eenige op nieuw aangestelde Regeeringsleden bedanken. Nieuwe Regeeringspersoonen van elders ingevoerd, met een scherp vermaan. Tergend gedrag omtrent de Haarlemmers. Nieuwe Plaatsvervullingen. De Schuttery veranderd. De Voor-*

Voorzorg der Regeering komt op kleinigheden neder. Feestdagen daar gevierd. Aanhoudende blyken van de Patriottische denkwyze der Haarlemmeren. Bezwaar der Stad door het ingelegerd Krygsvolk. Woelingen te Leyden. Regeeringsverandering. Aanmerkingen gevallen op eenige aangestelde Regeeringsleden. Haatlyk gedrag van twee Regenten. 't Gedrag des Hoofdofficiers VAN HEUSDEN. *Pracht by de Feestvieringen. De Leyderdorpers slaagen niet in eene bedoelde Regeeringsafzetting. Strengheid des Stedehouders* PAGENSTECKER *te Voorburg. Het voorgevallene te Zoetermeer met den Oud-Remonstrantschen Leeraar* PIETER VAN DEN BOSCH *en dien Weduwe. Wat eenige Kerkleeraars in die streek overkwam. Gesteldheid te Dordrecht. Eerbetooning aan de Pruissen. Regeeringsverandering. Bepaaling omtrent de Goede Luiden van Achten naa de Omwenteling. Eene Acte van Conventie te dier Stede vernietigd. Het gebeurde in Oud-Beyerland en omstreeks Dordrecht. Regeeringsverandering te Gouda. Eenige Regeeringsleden uiten zich vrymoedig op het stuk der Regeeringsverandering. Voorstel van* JACOB BLAAUW *deswegen.* N. TYSSENS *verklaaring daar over.* CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE *schryft deswegen. Verzoekschrift by Staaten van Holland tegen* VAN TOULON *ingediend. Hoe* T. VAN DER HOEVEN *vrugtloos tegen hem yvert. Onveiligheid voor de Patriotten te Gouda. Rustbewaaring in Rotterdam beloond. De rust is 'er zo groot niet als men opgaf. Schennis aan het Huis van den Burgemeester*

LVIII. BOEK.

LVIII. BOEK.

ter ELZEVIER *gepleegd. Den Pruissen by hun uittocht begiftigd. Het gedrag der Pruissen te Rotterdam antwoord. Besluiten by de Regeering weder aanvaarden den Raad. Magistraatsbestelling aan zyne Hoogheid gezonden. Antwoord van zyne Hoogheid. Verkiezing door hem gedaan. Verklaaring der aftreedende Schepenen en Mannen van Schieland. Last tot onderzoek der Ampten aanen en Suppoosten. Afzettingen hier uit geboren. Bepaalingen van de Drukpers. Ingediende Bezwaaren by de Regeeringsveranderaaren. Welke aangenomen en welke van de hand gewezen worden. Klagten tegen de Luthersche Leeraars* BOON *en* SCHREFERS. *Regeeringspersoonen, die van hunne Ampten vervallen verklaard worden. Aanmerking omtrent een en ander der nieuw aangestelde Vroedschappen.* GEVERS, BOGAERT *en* VINGERHOED *verzoeken te vergeefsch in de Amnestie begreepen te worden. Dit doet ook* H. A. KERKET *met een slegten uitslag.* VAN BREEVING *en* FRESCARODE *van de vervolging uitgezonderd.* KAAT MOSSEL *ontslaagen en beloond. De Rotterdamsche Schuttery hersteld. De Jaardag der jonge Prinsesse daar gevierd. Die des Stadhouders gedagt. Komst der Vorstlyke Familie te Rotterdam. De Jaardag der Prinsesse vereerd.*

1787. 1788. Stoffe van dit Boek. In ons laatstvoorgaande Boek hebben wy, te meermaalen, met een enkel woord, gerept, dat een bepaalder beschouwing van het gebeurde in eenige Steden en Plaatzen van

van *Holland*, tot nadere staaving zou dienen van 't geen het algemeen Verslag der Staatsverrigtingen, daar in ontvouwd, ons aan de hand gaf. Hier toe is het Boek, 't geen wy thans aanvangen, bestemd, en twyfelden wy niet aan de Hofplaats *'s Gravenhaage*, en den omtrek, als het middenpunt van veele Beweegenisfen en Bedryven, in dit Gewest, de eerste plaats te geeven, en onze gedaane belofte te volbrengen (*).

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Gesteldheid van 's Hage voor oproerige beweegenissen. Afkondigingen daar tegen.

Geene Plaats in geheel het Gemeenebest hadt, door het langduurig afweezen des Stadhouderlyken Hofs, grooter schade in veelvuldig vertier geleeden; geene plaats was meer opgevuld met gemeen Volk dat Huis toegedaan, dan *'s Gravenhaage*, nergens ook mogt men, diensvolgens, by de Staatsomwenteling, zich meer veranderings, gepaard met bedryven, een losbandig Gemeen eigen, voorstellen, en verwagten, dat de uitbundigheid geëvenredigd zou weezen aan het bedwang waar in het Oranjegezind Volk, eenen tyd lang, gehouden was, en de snaaren gespannen waren om Vreügdebetoon, met Balddaadigheden af te wisselen. 't Vooruitzigt hier van deedt eene Waarschuwing tegen Ongeregeldheden en Rustverstooringen, van zyne Hoogheid zelve, gebooren worden (†). Derzelver schennis en aanhoudende overtreeding maakte kort opeenvolgende herhaalingen, met sterker aandrang, noodzaaklyk, zo

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 206.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 207.

LVIII. BOEK — 1787. 1788. zo van wegen zyne Hoogheid zelve als van het Hof van *Holland*, en, ten blyke van de ontembaarheid diens moedwils ftrekte een veel laater nog fterker, in het volgend Jaar (*).

De Kerkleeraars HERINGA en MUILMAN in befcherming genomen en vergund hun Dienst te volbrengen.

De optelling en het vermelden van byzondere gevallen, waar in fmaad- en fchimplust, overlast en geweldaadigheid beurtlings elkander afwisfelden, en de Hofplaats bykans onbewoonbaar maakte voor Patriotschgezinden, zou een afzigtige en door eenzelvigheid verveelende fchryfftoffe opleeveren. Nogthans kunnen wy niet voorby, met onderfcheiding, te gewaagen van 't geen twee der Hervormde Leeraaren in *'s Gravenhaage* JOANNES HERINGA en WIGBOLD MUILMAN wedervoer. Beide deeze Kerkleeraars hadden zich, door hunne Patriottifche denkwyze, van hunne Amptgenooten onderfcheiden, en den haat der *Haagenaaren* dermaate op den halze gelaaden, dat zy hunne Amptsbediening niet konden volbrengen, noch zich, buitens huis, veilig rekenen voor fchennis.

HERINGA leeverde een Verzoekfchrift in aan den Hove van *Holland* en de Magiftraat van *'s Gravenhaage*, om door dezelve, wat zyn Perfoon, Huis en Goederen betrof, in byzondere befcherming te mogen genomen worden; als mede, dat zy hem, door eene genoegzaam fterke voorzieninge, in zyne openbaare Bediening zouden

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5161., 5211. en 1788. bl. 621.

den handhaaven; ten einde daar in niet langer, door ongeoorloofde aanvallen en bedreigingen, verhinderd te worden. LVII. BOEK.

De Kerkenraad, berigt geevende op dit hun door 't Hof en de Magistraat ter hand gesteld Verzoek des Leeraars, verklaarde, „ dat by denzelven geene Beschuldigingen, hoe genaamd van eenige Misdaad, „ veel minder eenige Bewyzen tegen den „ Leeraar HERINGA waren ingebragt; „ schoon 'er eenige algemeene stukken in „ den Kerkenraad ingekomen waren; doch „ die egter niemand in 't byzonder raakten, weshalven 'er ook geene Kerklyke „ Procedures over dezelve konden aangevangen worden." In gevolge waar van die Kerkenraad geene zwarigheid maakte eerbiedig te verzoeken, dat aan den wensch en begeerte van den Leeraar HERINGA, op de best mogelyke wyze, mogt voldaan worden. 1787. 1788.

HERINGA's Amptgehoot, MUILMAN, die nevens hem in 't zelfde lot deelde, hadt denzelfden weg om beveiligd, en in zyn dienst gehandhaafd, te worden, ingeslaagen, en droeg een zelfde getuigenis van den Kerkenraad weg. Beiden gingen zy een stap verder, gaven het Hof en de Magistraat te kennen hunne bereidvaardigheid, tot het afleggen van eene Verklaaring, by welken zy beloofden en aannamen, „ om, by aanhoudenheid, voortaan, „ in allen opzigte, aan zyne Doorlugtige „ Hoogheid en het Vorstlyk Huis van „ *Oranje* en *Nassau* dien eerbied en die

LVII. BOEK. 1787. 1788. „ gehoorzaamheid te zullen betoonen, welke ieder goed en getrouw Ingezeten van den Lande aan eenen Vorst, wien door de Heeren Staaten van *Holland en Westfriesland*, den éénigen Souverain deezer Provincie, die hooge Waardigheden, welke Hoogstdezelve is bekleedende, in deeze Provincie erflyk zyn opgedraagen, en aan Hoogstdeszelfs Doorlugtig Huis verschuldigd is (*)."

Op deeze Onderrigtingen en Verklaaringen werd aan de begeerte dier beide Leeraaren voldaan, en elk, by openbaare afkondiging, vermaand en gewaarschuwd, geen dier Leeraaren, in het waarneemen van hun Predikampt, of ander Dienstwerk op eenigerlei wyze, te verhinderen, of eenige belemmeringen, hoe genaamd, en onder welk voorwendzel ook, toe te brengen. Dit werd gestaafd door de meermaals herhaalde bedreigingen tegen Ruststoorders. Dan liet het Hof en de Magistraat aan allen en een iegelyk Lidmaat der Gereformeerde *Haagsche* Gemeente vry, om, zo zy meenden, iets ten bezwaare deezer Predikanten te hebben, zich deswegen, met onthouding van alle eigendunklyke en onbehoorelyke feitlykheden, op eene wettige wyze, ter behoorelyker plaatze te vervoegen (†). Wan-

(*) Op eene dergelyke verklaaring werd ook de Leeraar der Hervormde Gemeente te *Hazarswoude* in zyn dienst gehandhaafd. *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 61.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 15. en 16.

Wanneer die Waarschuwing, op den één en twintigsten van Wintermaand, beraamd, den vyf en twintigsten was afgeleezen, hervatten 's volgenden Zondags, de beide Leeraaren hun openbaar Dienstwerk. By HERINGA, die de Morgenbeurt in de Kloosterkerk waarnam, liep alles geregeld af; hoewel de Kerk opgepropt was met Toehoorderen, door nieuwsgierigheid veel al derwaards gedreeven. Schoon dit iets goeds spelde voor 's Mans Amptgenoot, die de Namiddagbeurt in de Nieuwe Kerk hadt, beantwoordde de uitkomst in geenen deele aan die verwagting. Naauwlyks hadt MUILMAN den Predikstoel beklommen, of 'er ontstondt eene groote beweeging in de Kerk, met zo veel geraas gepaard, dat men geen woord uit 's Leeraars mond verstaan kon. By het eindigen van die zo baldaadig gestoorde openbaare Godsdienstoefening rotte de menigte zamen, deedt MUILMAN alle smaadheden aan, voor welke Onderschout en Dienaars hem niet beveiligden. Onvoegelyk werdt hy op den weg na zyn huis gevolgd door een tierende hoop, gestadig schreeuwende het geliefde woord van den dag in de Hofplaats, *Kees de Hak uit!* Een wagt van Krygsvolk daar post gevat hebbende, beveiligde hem in de eindlyk onder zo veel smaads bereikte wooning (*).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

HERINGA predikt ongestoord; maar MUILMAN niet.

Eene mishandeling die MUILMAN op 't ver-

(*) *N. Neêrl. Jaarb.* 1787. bl. 5930.

LVII. BOEK. 1787. 1788. verlies zyner gezondheid te staan kwam. Zyn Amptgenoot HERINGA gewaagde, by het bekendmaaken van diens overlyden, eenigen tyd daar naa, van deeze waarschynlyke oorzaak. Eene veelgewaagde aanduiding. Hy kon deswegen 's Hofs berisping niet ontgaan, noch de vermaaning om zich voortaan voorzigtiger te gedraagen. Geestig en scherp was het antwoord hier op door HERINGA gegeeven; „ dat „ hy voor het vervolg niet in de verzoe„ king zou behoeven te komen, om den „ dood zyner Amptgenooten, op die wyze, „ te herinneren!" —— Althans zou hem deeze verzoeking niet overkomen by het afsterven zyner Amptgenooten NIEUWLAND en FRIESWYK, omtrent welken weleer het besluit viel van Gecommitteerde Raaden, „ om een waakzaam oog te hou„ den op die beide *Haagsche* Predikanten, „ welke, zo in hunne Leerredenen, als in „ hunne Gebeden, de Gemeente tot het „ deelneemen in de verschillende Begrip„ pen uitgelokt en aangezet, en alzo van „ den Predikstoel het smeulend vuur van „ Oproer, meer en meer aangeblaazen „ hadden." Tegen dit Besluit bragten Afgevaardigden van *Delft*, naa de Omwenteling, eene bedenking in ter Staatsvergaderinge: om Gecommitteerde Raaden te volmagtigen tot het buiten werking stellen van dit besluit. Zulks geschiedde onverwyld met kennisgeeving aan die Leeraaren, dat zy van de schandvlek, in den Jaare

MDCCLXXXVI

MDCCLXXXVI op hun geworpen, thans geheel gezuiverd waren (*).

LVII. BOEK. 1787. 1788.

Smaad den Raadsheer BAALDE ongestraft aangedaan.

Ongestraft bleef de boven vermelde aangerigte stoorenis van de openbaare Godsdienstoefening, en het leed den eenen Leeraar aangedaan; zoo ook eene openlyke mishandeling, op dat wy 'er die ten voorbeelde, byvoegen, van den Heer BAALDE, Raadsheer van het Hof van *Holland*, dien wy als Secretaris der Staatsbezending te *Rotterdam* aantroffen. Niet lang naa de Omwenteling met zyne Huisvrouwe over het Buitenhof wandelende, werd hem de Oranjestrik van den hoed geslaagen door een onverlaat, die, onder een vloed van scheldwoorden hem toevoegde, „ dat hy onwaardig was die Heilige Kleur te draagen!" Eene straatschennis en belediging, welke eene zeer groote zamenrotting van eene die mishandeling toejuichende menigte ten gevolge hadt. Hoe zeer nu dit geval, van welk eenen kant beschouwd, zonder eenigen den allerminsten twyfel, volgens de herhaalde Waarschuwingen, hoogst strafwaardig was; hoe zeer de Heer BAALDE aan den Fiscaal 'T HOEN den schuldigen Persoon, met alle de omstandigheden, opgaf, en dus de veelal gebruikte uitvlugt van de onbekendheid des beledigers wegnam, werd 'er niets tot onderzoek te werk gesteld. Waar op die braave Man, schoon zelve een Lid der Hooge Justitie, geen regt heb-

(*) *Verg. by* DE CHALMOT II. D. bl. 185—160.

LVIII. BOEK. hebbende kunnen verkrygen, bedankte voor zyn post, en zich buiten 's Lands begaf.

1787. 1788. Aanduiding van andere oproerige bedryven. Om geen meer staalen van de oproerigheid des *Haagschen* Gemeens onder 't ooge te brengen, herinneren wy onze Leezers aan 't geen die schendzieke hoop den *Franschen* Afgezant St. Priest deedt wedervaaren (*); en hoe deeze bende, als zich niet genoeg kunnende verzaadigen in de Hofplaats zelve, het nabuurig *Delft* het ontzettendst en roof- en plunderziekst bezoek gaf (†). —— Die zelfde of soortgelyk een Volkshoop, vergezeld van Krygsvolk, vergenoegde zich niet met de schennissen in *'s Gravenhaage*; maar in den omtrek, ten Plattenlande, pleegden zy de verregaandste Geweldenaaryen, zo met Huisplunderingen, Glazen insmyten als anderzins, blykens een daar tegen uitgevaardigde Publicatie van zyne Hoogheid en het Hof (§). Het nabuurig *Voorburg* leeverde, in Wynmaand, het vertoon op van een vyftiental geplunderde Huizen der Patriotten, van het Regthuis als mede de Buitenplaats van den geweezen en uitgeweeken Gecommitteerden Raad Bogaard van *Rotterdam*. Het sarren der *Prinsgezinden* hadt de drift eens Knegts in 't Regthuis dermaate ontstooken, dat 'er manslag uit volgde, 't welk aanleiding gaf tot gemelde schennis, door ee-

(*) Zie hier boven bl. 56. *enz.*
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 224.
(§) *Verzam. by* de Chalmot I. D. bl. 283.

eene Ruiterbende uit *'s Gravenhaage* gestuit (*).

Argwaan, verdenking en losse praatziekte verspreidde in *'s Gravenhaage*, korten tyd naa de Omwenteling, gerugten, aangaande het vinden van Moordgeweeren, Stroppen en andere zaaken, welke een moorddaadig opzet zouden te kennen geeven, in de huizen van zodanige Persoonen, welke betrekking gehad hadden tot het aldaar vernietigde Genootschap van Wapenhandel. Hoogst liet 'er zich het Geregt aangelegen leggen, om, in het zekere, onderrigt te worden van de waarheid of onwaarheid dier gerugten; ten einde, indien dezelve waar mogten zyn, daar omtrent ter strenge strafoefening te treeden; of, indien ze valsch mogten bevonden worden, het verder verspreiden van dezelve, 't welk nergens anders toe kon dienen, dan om de gemoederen meer en meer te verbitteren, te stuitten, en tegen de kwaadwillige verspreiders ter strafoefening te treeden. —— Ingevolge hier van hadt het Hof den Procureur gelast, desaangaande de noodige opspeuringen te doen. Naardemaal, uit de ingekomene bescheiden, aan den Hove, nog niets van de waarheid dier gerugten was gebleeken, vondt het goed, by openlyk gedaane Waarschuwing, een iegelyk te vermaanen, om zich door geen ongegronde Gerugten te laaten opzetten, en

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788. Gerugten wegens Geweeren en Stroppen by de Patriotten, valsch bevonden.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5276.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. en om al het geen hun, aangaande het vinden van Moordgeweeren en Stroppen, of andere zaaken, welke een moorddaadig opzet zouden te kennen geeven, kenlyk mogt zyn of worden, in plaats van hetzelve onder zyne Medeingezetenen, ter vermeerdering der verbittering, te verspreiden, hoe eer hoe liever, te brengen ter kennisse van den Procureur Generaal over *Holland*, *Zeeland* en *Friesland*, op dat deswegen de noodige naspeuringen zouden kunnen gedaan, en het regt van de hooge Overheid ter strafoefeninge, waargenomen worden (*).

Douglas te *Hondsbolredyk* hersteld en van der Pot ingedaagd.

De Bailjuw en 's Prinsen Rentmeester Abraham Douglas, te *Hondsholredyk*, door het Vliegend Legertje gevangen genomen, en op *Endeldyk* de Buitenplaats des Heeren Cornelis van der Pot in bewaaringe gebragt (†), zag zich met de Omwenteling geslaakt, en werd door de Ingezetenen van gemelde plaats, als mede van *'s Gravesande* en *Naaldwyk*, op het plegtigst, ingehaald. Welhaast werd door hem aan den *Hondsholredykschen* Geregtsbode volmagt verleend, om alle Goederen en Effecten van den toen voortvlugtigen van der Pot, onder die Regtbank gelegen, in beslag te neemen, en deezen Heer in te daagen (§).

Groo-

(*) *Verz. by* de Chalmot I. D. bl. 175.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 241.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5279. en voor 1788. bl. 467.

Groote voldoening schonk het aan het *Haagsch* Gemeen, dat de *Hollandsche* Lyfwagt te voet weder optrok met de eertyds gebruiklyke Vaandels, voor eenigen tyd afgeschaft, waar in of het Wapen of de Naamletters van zyne Hoogheid praalden; dat der Officieren Ringkraagen met dat Wapen voorzien waren, en de Staaten Bodens van *Holland* het weder op hunne Bussen droegen (*). Ook smaakte het genoegen in de schikkingen op de Wagten en Krygseerbetooningen, en de by hen heilige *Stadhouders Poort*, omtrent welke reeds vroeg in de eerste dagen des Herstels zo veel te doen geweest was (†). — Voor de aangeboden herstelling der afgedankte *Cent Sussies* hadt zyne Hoogheid bedankt (§).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Zaaken die de *Haagsche* Burgery tot genoegen strekten.

Hadt men in de Hofplaats reeds vóór de Omwenteling onder het opzigt des Graaven VAN BENTINCK, een *Opregte Vaderlandsche Societeit*, in tegenstelling der *Vaderlandsche Societeit*, doen standgrypen, en 'er nog eene in 't einde bygevoegd (**), men bragt 'er nu, in Slachtmaand, naa de Omwenteling, eene tot stand, die ten naam voerde *de Staats- Stadhouderlyke en Stads-* ge-

Staats en Stadhoudersgezinde Societeit aldaar.

(*) *Resol. van Holl.* 25. en 28. Sept. 1787. Vergelyk onze *Vaderl. Hist.* X. D. bl. 120. en XI. D. bl. 416. 418.

(†) *Resol. van Holl.* 3. Dec. 1788. Men zie het voorgevallene omtrent deeze Poort naa in onze *Vaderl. Hist.* XII D. bl. 7. enz.

(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 25.

(**) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 73. enz.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Toestel tot de viering van den Jaardag des Stadhouders.

gezinde Burger-Sociëteit, grootendeels onder het bestuur staande van Regeeringspersoonen in *'s Gravenhaage* (*).

De eerste Verjaardag des Stadhouders, die na de Omwenteling aanlichtte, door geheel het Land gevierd, werd in de Hofplaats by uitstek gedagt. Eene Waarschuwing van het Hof van *Holland* en de Magistraat van *'s Gravenhaage* schreef den Burgeren de wyze voor op welken zy allen hunne Huizen ten minsten te verlichten hadden, gepaard met het gewoone Verbod van, geduurende die Verlichting, eenige vuurwerken af te steeken. De toebereïdzelen kondigden een luisterryken avond en nagt aan. Pragt en kostbaarheid traden te voorschyn. Niet alleen werden op de aanzienlykste Plaatzen, en in de voornaamste Straaten, de Illuminatiën, in eenen nieuwen smaak, ingerigt, daar in sommige der laatsten alle de Huizen van buiten op dezelfde wyze moesten verlicht zyn met Piramiden en Boogen; maar ook de kostbaare Zegenboogen, Triumphpoorten, Naalden, Pyramiden, welke ten getale van omtrent honderd gebouwd werden, beloofden het oog een fraay onthaal. Onder andere muntte uit de pragtige Obelisk op het Buitenhof voor het Stadhouderlyk Kwartier, ter hoogte van omtrent vyftig voeten, uitryzende boven het tooneel tot het Vuurwerk geschikt. Praalboogen, Eerepoorten,

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5719.

ten, van eene verbaazende hoogte en breedte, vertoonden zich op de aanzienlykste Gragten en Pleinen. LVIII. BOEK.

De dag van zo veel toebereidings brak aan: en zag men op denzelven vroeg het voorwerp dier Feestviering op het Buitenhof by de *Gardes du Corps*, alle in nieuw gewaad, op het kostbaarst uitgedoscht. De Parade, zo tal- als luisterryk, werd vervolgens door hem bygewoond. Op den middag ontving hy de Gelukwenschingen van de vreemde Gezanten en andere Persoonen van hoogen rang. De *Hollandsche* Generaliteits Collegien hadden beraamd, op deezen dag, buitengewoon te vergaderen, en op eene staatlyke wyze, met hunne Kamerbewaarders en Boodens de pligtspleeging, op de plegtigste wyze af te leggen; doch zyne Hoogheid, hier voor bedankt hebbende, geschiedde zulks door die Leden der hooge Regeeringe afzonderlyk. 's Avonds was op 't Oude Hof groot Cour en het getal der Gelukwenschers zeer groot. Met het klokkenslag van acht uuren begon de verlichting, door stil en schoon weder begunstigd, en beantwoordde aan de grootsche verwagting des gevormd. Toen deeze op haar schoonst en *'s Gravenhaage*, als één licht was, doorreedt de Prins met zyne Gemalinne, vergezeld van eenen pragtigen stoet, de Hofplaats, onder veel Eerbetoons en Toejuichings. —— Drie dagen laater werd het kostbaar en heerlyk Vuurwerk 's avonds op het Buitenhof afgestooken, ter verlustiging van het oog veeler

1787. 1788. Hoe gevierd.

LVII. BOEK. — 1787. 1788. duizenden Inwoonderen en Vreemdelingen, derwaards gelokt (*).

Hoe die der Prinsesse. Soortgelyke Feestviering, met Verlichting der Huizen en Praalboogen, greep 'er plaats op den zevenden van Oogstmaand, de Verjaardag der Prinsesse. Op 't *Huis in 't Bosch* geschiedden de begroetingen. In den avond reedt de Prins en Prinsesse met een groot gevolg na *'s Gravenhaage* ter bezigtiginge van de anderwerf verlichte Hofplaatze, waar in thans boven andere in luister uitstaken de wooningen der *Engelsche* en *Pruissische* Gezanten (†).

De Jaardag der Omwentelinge gedagt. Naa een derden luistervollen Feestdag haakte de Hofplaats, den dag der Omwentelinge; doch het Hof van *Holland* en de Magistraat van *'s Gravenhaage*, waarschuwden de Ingezetenen, „ dat overeenkomstig „ de bekende Intentie van zyne Hoog„ heid," te dier gelegenheid, geene Verlichting zou plaats hebben. Ongevierd bleef egter die Dag niet. In de *Groote* of *St. Jacobs* Kerk werd een Muzyk zo van Zangers als van Speeltuigen, onder het goedvinden der Regeeringe en het Bestuur van Diakonen, ten voordeele der *Nederduitsche* Gereformeerde Diakonie Armen, uitgevoerd. Het geheel Orchest was over de honderd Persoonen sterk. Behalven de Zangers en Zangeressen, die op vier stemmen zongen, hadt men 'er het vereischte aantal van die Blaas- en andere Speeltuigen lie-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 271. 422.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1116. 1238.

lieten hooren. Tot plaatzing van al wat zong en speelde, was 'er voor het Orgel een gevaarte opgerigt, met toepasselyke cieraaden beschilderd. Naauwlyks kon dit Kerkgebouw de menigte bevatten. De Stadhouder, haare Koninglyke Hoogheid, Prins FREDERIK, en de jonge Prinsesse, woonden deeze Feestviering by. De Leeraar DANIEL ALBERT REGULETH, hieldt, te dier gelegenheid, eene *Plegtige Historische Redenvoering* (*).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Beide de jonge Prinsen worden Ridders van *St. Joris.*

De beide jonge Prinsen werden, in 't Voorjaar des Jaars MDCCLXXXVIII onder de *Confrerie der Ridderen van St. Joris* op den Doele aangenomen, en nevens nog dertig Heeren van Aanzien, tot die Orde ingehuldigd met de daar by gebruiklyke plegtigheden (†).

In *'s Hage* ingedaagde Persoonen.

Wanneer by de Omwenteling het Gemeen in *'s Gravenhaage* de bovengemelde dolle rol speelde, wanneer anderen, den Stadhouderlyken Huize toegedaan, zich in meerder stilte verheugden, en de voordeelen der Staatsverandering ten hunnen opzigte genooten, of in de heuchlyke verwagting leefden van die eerlang te zullen ver-

(*) Breeder wordt dit alles omschreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1321. *enz.* Wegens die Redenvoering, en den Redenaar, hebben wy reeds eene Aanmerking gemaakt in het XV. Deel onzer *Vaderl. Hist.* bl. 247.

(†) By gelegenheid der Inhuldiginge van WILLEM DEN V. tot die Ridderorde hebben wy des een Verslag gedaan, in onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken Vervolge van* WAGENAAR XXII. D. bl. 136. *enz.*

LVIII. BOEK. verwerven, werden te deezer Hofplaatze; als Persoonen in de jongste Staatsonlusten betrokken, gedagvaard G. Q. VAN PERSYN, Commis ter Generaliteits Finantie; J. H. NOORDBEEK, Notaris en Deurwaarder; R. P. VAN DER MEULEN, Procureur; C. OHRLEY, *Hollandsche* Bode; A. HARTEVELD, Procureur; P. MARTENSZ, Advocaat; F. BARRIEL, Procureur; en P. C. CRAUSE (*).

1787. 1788.

Smeekschrift van honderd vyf en twintig *Haagsche* Burgers.

Veelen, in de eerste barning des gekenterden Staatsgetys, uit *'s Gravenhaage* gevlugten, en wedergekeerden, met andere Voorstanders der Patriottische Partye die aldaar gebleeven waren, vervoegden zich, ten getale van honderd en vyf en twintig, in Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVII, met een nederig Smeekschrift, aan de Staaten van *Holland*, en tevens by zyne Hoogheid, om diens Voorspraak by de Staaten te verwerven. In 't een en ander schreeven zy hun gehouden gedrag toe aan den loop der tydsomstandigheden; en dat deeze inzonderheid hun hadden aangespoord tot het tekenen en indienen van een Request in den Jaare MDCCLXXXVI, tegen den Prins gerigt. „ 't Zelve en hun gehouden gedrag inziende, konden noch „ wilden zy," gelyk ze spraaken, „ ontkennen, dat hetzelve, ten opzigte van „ den Heer Prins Erfstadhouder, was ingerigt op eene wyze, overeenkomstig „ met en toe te schryven aan de toen „ heer-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5931.

„ heerschende Partyschap, Drift en Vooroordeelen, waar door men zelfs meest al, zonder de vereischte aandagt op den inhoud en de uitdrukkingen van zodanige Adresfen te hebben gevestigd, die Tekening hadt gedaan; zodanig dat zy wenschten daar van zich geheel onthouden te hebben: terwyl zy, in tegendeel, het zelve Adres, ten hunnen opzigte, by deezen herriepen, en zich aan de door hun Ed. Gr. Mog. ten voordeele en herstellinge van zyne Hoogheid genomene Besluiten onderwierpen; met oogmerk en aanneeming om zich, in alle opzigten, als stille Burgers te gedraagen, en ook voortaan aan zyne Doorlugtige Hoogheid te betoonen dien Eerbied, welken alle getrouwe Ingezetenen aan dien Vorst, die door hun Ed. Groot Mog. als de Souverain deezer Provincie, in gemelde hooge Waardigheden was gesteld, verschuldigd waren (*)."

XVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Ontschuldigingen in de Nieuwspapieren geplaatst

Van tyd tot tyd vondt men, in het *Haagsche* Dagblad, de ondergetekende Verklaaringen en Bekendmaakingen van Persoonen, by welken zy betuigden, geen Leden van eenig *Patriottisch* Genootschap of Societeit geweest te zyn, of geene Adressen of Verzoekschriften getekend te hebben; anderen gaven op die wyze te kennen, dat hunne Naamen valschlyk, en buiten hun weeten, onder dusdanige Stukken

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT III. D. bl. 316. en IV. D. bl. 1.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. ken gesteld waren, onderscheide Geldsommen uitloovende, indien iemand het tegendeel zou kunnen bewyzen; noch anderen betoonden door dusdanige Bekendmaakingen hun berouw en leedweezen van nimmer als werkend of Lid van Eer tot eenig Wapenhandelend Genootschap behoord te hebben.

De Schuttery hersteld. Veel, zeer veel was 'er met de Schutterye in *'s Gravenhaage* van den aanvang der Staatsonlusten, en bovenal in den laatsten tyd, vervolgens gebeurd (*). Niet lang naa de Omwenteling dienden de Gemagtigden eens aantals van omtrent acht honderd Schutters aan de Magistraat een Verzoekschrift in, nevens een ontworpen Plan van Verbetering der *Haagsche* Schutterye. Een Afschrift van hetzelve stelden zy ter hand aan den Stadhouder, met verzoek van hoogstdeszelfs ondersteuning en bescherming. Gunstig werd dit aangenomen door zyne Hoogheid, die, ondanks al het gebeurde met de Schutterye in de Hofplaatze, zich van derzelver Meerderheid, als op zyne zyde, verzekerd hieldt (†). — Op dit Verzoekschrift in Slachtmaand des Jaars MDCCLXXXVII ingediend, draalde het Antwoord. Een draalen, in een nader Adres, aan de Regeering van *'s Gravenhaage* toegeschreeven aan den inhoud van het eerste Ar-

(*) Zie bovenal onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 61—72.

(†) Men vergelyke hier onze *Vaderl. Hist.* XII. D. bl. 32. en de laatst aangetoogene plaats.

Artykel, by 't welke aan elk der geenen, „ die uit hoofde hunner betoonde gevoe- „ lens van Vyandschap tegen het Doorlugtig Huis van *Oranje* en tegen de „ wettige Regeering en Constitutie deezer „ Provincie, uit de Schuttery geweerd waren, een jaargeld van tien Guldens werd „ afgevorderd." Eene vordering, welker billykheid zy, in dit nader Adres, zoeken te betoogen (*). Eerlang zag zich de Schuttery hersteld op eenen voet, welke den Prinsgezinden genoegen gaf.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Zwaarigheid, wegens de Magistraatsbestelling in *'s Haage* weggenomen.

Wegens de Magistraats bestellinge in de Hofplaatze, was, reeds in den Jaare MDCCLXIX, een verschil ontstaan tusschen de Magistraat en Vroedschap over de Privilegien en Octroyen van de Jaaren MCCCCLI, MDXIII en MDXXV, en dit door eene uitspraak van zyne Hoogheid, waar aan Partyen zich onderworpen hadden, bepaald ten genoegen der Magistraat. Dan in den Jaare MDCCLXXXVII, hadt de Vroedschap zich by hun Ed. Gr. Mog. vervoegd, om de toen ter zyde gezette Privilegien van gemelde Jaaren, weder in kragt en werking hersteld te zien: waar door derzelver invloed op 't geheele Regeeringsbestuur in veele opzigten werd uitgebreid, en ook de verkiezingen eene geheel andere wending kreegen. De Magistraat door hun Ed. Gr. Mog. verzogt om hier op van berigt te dienen, was zulks geschied; maar , de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5685. en voor 1788. bl. 28.

LVIII. BOEK — 1787. 1788. de zaak sleepende gebleeven, en de Magistraat gelast, om, hangende de raadpleegingen, niet te treeden tot het vervullen eener opengevallene Vroedschapsplaatze, zo door het maaken eener Benoeming, als anderzins. Dit draalen verveelde de Magistraat, en de wisseling van 't Staatsgety gaf dezelve gelegenheid om voor te stellen en aan te dringen 't geen wy met hunne eigene woorden zullen boeken. Zy stelden hun Ed. Gr. Mog. op den achtsten van Slachtmaand MDCCLXXXVII voor, „ dat de dag, op welken de *Haagsche* „ Vroedschap, in gevolge eener door de „ Magistraat geformeerde Nominatie moest „ worden gecontinueerd, of op nieuws „ aangesteld, in gemelde loopende maand „ inviel: en dat hun, by eene herinne„ ring daar van, met opzigt tot de geno„ mene Resolutie, twee bedenkingen wa„ ren voorgekomen. — *Voor eerst*, dat, „ daar by hun Ed. Gr. Mog. op den vier „ en twintigsten van September alle Reso„ lutien waren ingetrokken, waar by aan „ zyne Doorl. Hoogheid eenige Prerogati„ ven of Præeminentien gesurcheerd of „ ontnomen waren; of daar onder de voor„ schreeven Resolutie niet behoorde. — „ En *ten tweeden*, of die zich in allen ge„ valle niet alleen bepaalde tot de toen „ vaceerende Vroedschapsplaats; dan wel „ of de woorden *als anderzins*, daar in „ voorkomende, ook zodanig eene alge„ meene betekenis moesten hebben, dat „ zy als nu insgelyks van hunne jaarlyk„ sche

„ ſche gewoonte zouden moeten afgaan, LVIII.
„ en het formeeren van eene Nominatie BOEK.
„ van Vroedſchappen zouden moeten lag-
„ terlaaten.” 1787.
Hoe zeer zy nu wel in het denkbeeld 1788.
ſtonden, dat het *eerſte* bevestigend moest
beantwoord worden: „ dewyl, even gelyk
„ in den eerſten aanleg des Geſchils door
„ de Vroedſchap, niet onduidelyk door-
„ ſtraalde eene pooging tot het verkorten
„ der Prærogativen van zyne Doorlugtige
„ Hoogheid, zo ook Hoogstdezelve, by
„ de gemelde Reſolutie in effecte daar
„ door in het doen der Electie, was ge-
„ ſurcheerd — en zy, met betrekking tot
„ het *tweede*, zich niet verbeelden kon-
„ den, dat de meening van hun Ed. Gr.
„ Mog. daar by zo algemeen zou geweest
„ hebben: naardien 'er, op die wyze, uit
„ hoofde dat de Vroedſchappen ſlegts voor
„ één jaar worden geëligeerd, en mitsdien
„ alle Jaaren los zyn, in den *Haage* naa
„ *St. Catrynen dag*, geene Vroedſchappen
„ zyn zouden, hadden zy egter, ten ein-
„ de in alle opzigten zeker te zyn, ge-
„ meend met het formeeren van de ge-
„ woone jaarlykſche Nominatie niet te
„ moeten voortgaan, vóór en aleer zy des-
„ wegen het goedvinden van hun Ed. Gr.
„ Mog. nader verſtaan hadden.” — Hier
van was by hun best en noodig geoor-
deeld zich nader by Staaten van *Holland*
te vervoegen, om derzelver oogmerk te
verneemen, met verzoek tot wegneeming
van allen twyfel of het gemelde Beſluit,

„ en

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

en daar op gevolgde Aanschryving, ook onder die behoorden, welke by het Besluit in Herfstmaand waren ingetrokken; of wel hoe zy zich op den vast naderenden *St. Catharynen dag* hadden te gedraagen: ten aanziene van eene door vertrek opengevallene Vroedschapsplaats, als in 't algemeen met betrekking tot de Benoeming van Vroedschappen.

Men moet zeggen, dat de Magistraat der Hofplaatze met zeer veel ommeslags toetradt tot een Voorstel, waar op wel te wagten was dat geen gunstig antwoord zou agterblyven. — Onverwyld geschiedde de intrekking van het Staatsbesluit, waar by Schout, Burgemeesteren en Schepenen waren aangeschreeven omtrent het vervullen van eene opengevallene Vroedschapsplaats op geenerlei wyze toe te treeden; schoon hun Ed. Gr. Mog. de nadere raadpleeging over de hoofdzaak aan zich hielden (*).

Oprigting van het *Haagsche* Genootschap voor den Christlyken Godsdienst.

Van alle Genootschappen en Stichtingen, welke in den tydkring onzer Geschiedenisse vielen, gewaagde ons Geschiedblad niet: dewyl in een tyd, wel eens boertende de *Eeuw der Genootschappen* geheeten, 'er veelen opkwamen van weinig beduidenisse in zich zelve, of van eenen zeer kortstondigen opgang. Onvermeld egter, bleeven zodanige niet, welke door derzelver aangelegenheid en standhouding, zich van de overigen onderscheidden. Des te zwygen zou eene gebrekkige vermelding van

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 236—243.

van 's Lands Gebeurtenisfen ten dien opzigte, weezen.

Zo hebben wy, met onderscheiding, gesprooken van de loflyke Stichting des waaren Godsdienst minnenden Geleerden JAN STOLP te *Leyden* (*); van de twee Genootschappen, in *Haarlem* standgrypende, volgens den uiterften wille des Heeren PIETER TEYLER VAN DER HULST (†). Het eerste deezer. met den naam van het *Godgeleerd Genootschap* onderscheiden, maakte, zints den Jaare MDCCLXXXI, door de uitgegeevene Verhandelingen, in den volsten zin beantwoordende aan de gekoozene Zinspreuk *Waare Godsdienstkennis bloeit door Vryheid*, grooten opgang, en droeg by in- en uitheemsche onzydige Beoordeelaaren den lof weg van eene gansch vrye en aan geen vastgesteld Kerkgenootschap verbondene voorstelling der behandelde onderwerpen; en keurde men het daar voor, dat hetzelve, in dit opzigt, de Verhandelingen by de Bestuurders van het *Stolpiaansch Legaat* uitgegeeven, overtrof; schoon deezen het voorschrift van den agtenswaardigen en aan geen Kerkgenootschap verslaafden Insteller diens Genootschaps volgende, ten regel namen, dat zy in de beoordeeling der inkomende Stukken een Algemeenheid moesten in het ooge houden, en om die reden geene Schryvers te mogen uitsluiten, welker begrippen,

(*) Zie onze *Vaderl. Hist. ten onmiddelyken vervolge op* WAGENAAR XXII. D. bl. 107.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* I. D. bl. 336.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

pen, in allen deelen met de begrippen der Hervormde Kerke niet scheenen overeen te stemmen (*).

Van eene bepaalder bedoeling en meer ter handhaavinge van de Leerbegrippen der hier te Lande heerschende Kerke, was een Genootschap in '*s Gravenhaage*, om deezen tyd, eenen aanvang neemende, onder den Tytel, *Tot Verdeediging en Handhaaving van den Christlyken Godsdienst tegen deszelfs hedendaagsche Bestryders.* 't Zelve schreef in den Jaare MDCCLXXXVI de eerste Prysvraag uit, met de uitlooving van Eerbelooningen voor de by hun bestgekeurde Behandeling eeniger Godgeleerde onderwerpen. Het nam van tyd tot tyd in- en uitheemsche Leden aan, en maakte, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVIII, een meer openlyk vertoon, by gelegenheid der Bekrooning van de eerst opgegeevene Prysvraage; wanneer de Erfstadhouder, als een Voorstander der hier inzonderheid in bescherming genomene Kerkleere, deeze Vergadering bywoonde (†). Eene Instelling, die, schoon van bepaalder doel dan de beide voorgemelde, en aan banden der Kerkleere verbonden, opgang maakte, en gelegenheid gaf tot het in 't licht zenden van weldoorwrochte Antwoorden, die ook de goedkeuring van vryer denkende *Criste-*

(*) *Verhandelingen over eenige voornaame stukken van de Christlyke Zedekunde by het Stolpiaansch Legaat* IV. D. Voorr. bl. IV.

(†) *Algemeene Konst- en Letterbode.* Te Haarlem by A. LOOSJES Pz. I. D. bl. 75. en 130.

tenen wegdroegen: hoewel niet zelden het handhaaven en vasthouden der vastgestelde Kerkleere, om welker bescherming het voornaamlyk te doen scheen, gelegenheid gaf tot het in 't licht brengen van Stukken, die Partyschap en Secteyver hoog mogt zetten; doch die waarde geenzins hadden by Mannen daar van afkeerig. LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Hoe het te *Delft*, onmiddelyk naa de Omwenteling, geschaapen stondt, hebben wy in 't breede geboekt, en die Stad in schynbaare rust verlaaten (*); — schynbaare rust: want van binnen en buiten vreesde men voor stoorenis. De Leden van het ontbondene Genootschap *Tot Herstel der Delfsche Schutterye, voor Vryheid en Vaderland* lieten niet af by avond en ontyde zamen te komen: waar tegen de Heeren van de Wet eene strenge Afkondiging deeden uitgaan. Zy vonden het van den anderen kant noodig, die Leden, door eene Afkondiging te dekken tegen hoonende woorden en daadlyke aanrandingen. Het *Haagsche* Gepeupel hadt te *Voorburg* de hand gehad in de daar aangerigte Plundering by den aanvange van Wynmaand (†); vrees voor een herhaald bezoek van dit schuim des Volks, welks Oranjewoede *Delft* zo zeer ondervonden hadt, deedt de Stads Vesten en Poorten op nieuw met Geschut voorzien (§). *Delft* blyft in angst.

Het

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI, D. bl. 223—233.
(†) Zie hier boven, bl. 354.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 5096. 5099. 5101.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Aan nieuwen moedwil blootgesteld.

Het aanranden van Persoonen, het schenden van Huizen bleef aanhouden, herhaalde daar tegen uitgevaardigde Afkondigingen der Magistraat mogten zo min baaten; dat 'er Dragonders uit *'s Gravenhaage* noodig waren om dien overmoed te stuiten (*). Het Societeitshuis, 't welk zo veel schennis geleden hadt by den inval der *Haagsche* Plunderbende (†), stondt in Wintermaand, by openbaare veilinge, verkogt te worden. Dit Huis, een anders groot en fraay gebouw, zag 'er aan de vensterraamen deerlyk uit, en was meest van glazen beroofd. De toevloed van Kykers op den Verkoopdag kon de nog overgebleeve glazen niet ongemoeid laaten. De oude wrok borrelde op, en smeet dat elendig overschot in. Eene handdaadigheid, welke by voortgang nieuwe greetigheid tot schennis spelde; doch de waakzaamheid der Krygsbezetting stuitte den voortgang deezes gaande gewordeu euvelmoeds (§). Zo aanhoudend en voortduurend waren deeze schennissen, dat de Gelastigden van den Stadhouder tot de Regeeringsverandering daar gekomen, op den laatsten van Wintermaand, het noodig vonden, uit naam van hun Ed. Groot Mogenden en van zyne Hoogheid, eene allersterkste Afkondiging te doen (**).

De

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5638. 5886 5887.
(†) *Zie onze Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 226.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5888.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5891.

De Regeeringsverandering, werd te dier Stede volvoerd (*). Met bevreemding vondt men onder de Raaden-gelaaten Mr. FRANS VAN BEEFTINGH, schoon, op dien tyd, in een der Krankzinnighuizen in de *Beverwyk* zittende; met verontwaardiging een Mr. CANZIUS ONDERDEWYNGAART, die van een Voorganger en Aanmoediger der Burgeren tot Vaderlandsliefde, van Party verwisseld en een Vervolger zyner oude Vrienden geworden was, en Mr. HERMANUS JOHANNES VAN ROYEN, zo men wil, uit Familiebelang gezwenkt (†).

LVIII. BOEK. 1787. 1788. Regeeringsverandering.

Zints den Jaare MDCCLXXXV was 'er by de Regeering te *Delft* eenig geschil ontstaan, wegens het Schoutschap deezer Stad. 't Zelve hing nog onafgedaan. Mr. CHRISTIAAN VAN BEERESTEIN, ten deezen tyde, die post bekleedende, deelde in de haat der Oranjeparty, en hadt zyn verzogt ontslag terstond bekomen; 't welk gelegenheid gaf, dat de Staaten, op 't voorstel van de Afgevaardigden dier Stede, in Wynmaand MDCCLXXXVII, verklaarden, dat ten aanziene van de verkiezing van een Schout der Stad *Delft*, zou worden gehandeld op dezelfde wyze, als onder de Stadhouderlyke Regeering, en wel byzonder zedert

Geschil over het Schoutschap beslist.

(*) Noodloos is het by die Regeeringsveranderingen, zo 'er niets byzonders in den last is, dien last op te haalen. Wy wyzen onze Leezeren terugge hier boven, bl. 251. enz. waar wy een algemeen berigt van dit bedryf gaven.

(†) Men zie de naamlyst in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 20. en 21.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. dert den Jaare MDCCXLVIII tot den Jaare MDCCLXXXII hadt plaats gegreepen; dat overzulks de veertig Raaden dier Stad gevolmagtigd wierden tot het doen van een voorslag van drie Persoonen, ten einde dezelve door hun Ed. Groot Mog. goedgekeurd zynde, als dan door dezelven eene Benoeming zou gedaan en dezelve aan den Erfstadhouder aangeboden worden om, 'er een Schout, voor den tyd van drie Jaaren, uit te kiezen (*).

Voorslag om buitengewoone Persoonen tot het Schepens ampt te benoemen.

Zulks was nog niet geschied ten tyde dat de regterlyke vervolgingen daar ter Stede eenen aanvang namen, dit gaf gelegenheid tot het voorstel van *Delft* ter Staatsvergaderinge, „ dat een Regeerend Schepen, die intusschen het Officie zou waarneemen, voorneemens was om crimineel „ te vervolgen, die Persoonen die eenige „ Regenten, en éénen der Secretarissen, „ in den nagt of den vroegen morgenstond „ van zestien September MDCCLXXXVII, „ met gewapende Manschappen, uit hunne huizen gehaald en op het Raadhuis „ gearresteerd hadden (†). Dat 'er onder „ de *zeven* Schepenen verscheidene waren, „ die of uit hoofde dat die verfoeilyke „ daad aan hun zelfs te werk gesteld was, „ of ter oorzaake van verwantschap aan „ anderen, aan welke dat zelfde te beurt „ gevallen was, zich over dat onderwerp „ niet onzydig oordeelden, en dat eerst„ ge-

(*) *Resol. van Holl.* 9. Oct. 1787.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 221.

"gemelde Schepen mede onder de Regt-
" bank niet gerekend konde worden. —
" Dat hunne Principaalen, aan den eenen
" kant, niet gaarne zouden zien, dat Bur-
" gers hunner Stad voor eene andere Regt-
" bank, dan overeenkomstig met de Pri-
" vilegien, voor Schepenen der Stad *Delft*
" zouden worden te regt gesteld; doch,
" aan den anderen kant, ook gemeend
" hadden, dat het dan noodzaaklyk was,
" dat de Schepensbank, voor dit geval,
" wierd aangevuld, met zo veele onzy-
" dige Persoonen, als welken, met de
" overgebleevene onzydige Schepenen, het
" regt konden uitoefenen." — Hierom
verzogten zy, " dat de veertig Raaden van
" *Delft* mogten gevolmagtigd worden tot
" het maaken van een dubbel getal van
" zodanige Persoonen, als noodig waren
" tot het aanvullen van zodanige Schepe-
" nen als zich niet onzydig aanmerkten;
" ten einde daar uit door zyne Hoogheid
" eene keuze gedaan wierd; of wel om
" in dit zonderling geval zodanig Besluit
" te neemen als hun Ed. Gr. Mog. zon-
" der krenking der Stads Privilegien, noo-
" dig zouden oordeelen."

Besluit daar op.

Staaten van *Holland* stelden dit stuk in handen des Hofs om berigt. 's Hofs raadslag luidde overeenkomstig met het eerste lid deezes voorslags; met byvoeging, dat die aangevulde Schepenen mede zouden moeten zitten, *over 't geen*, gelyk zy het uitdrukten, *ex continentia*, *tot die zaak behoorde*; hier door verstaande de Requesten,

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Declaratoiren, door Burgemeesteren van *Delft* aan het Hof toegezonden, en aan hetzelve van dien aart voorgekomen, dat het regt van de Hooge Overheid daaromtrent moest waargenomen worden. Het voorstel en de raadslag nader overwoogen zynde, bleek het dat Staaten van *Holland* over de zwaarigheden, door de *Delftsche* Regeering gemaakt, heenen stappende, in dit, en andere soortgelyke gevallen, het geregtlyk onderzoek aan het Hof overlieten, met de gewoone voorbehouding van der Ingezetenen Voorregten in volgende gevallen (*).

Indaaging veeler Burgeren. Dagvaardingen, gevangenneemingen en overbrengingen van het Hof waren onmiddelyke gevolgen (†). Een vyftiental Burgers, met naame A. G. MAPPA, WYBO FYNJE, G. PAAPE, F. W. BUYSER, J. SANDERS *Cz.*, P. AXMACKER, J. BRUNI, G. VERBEEK, A. VAN DER LINDEN, H. SNEP, J. VRYDAG, A. VAN DER GOORBERGEN, A. W. VAN HAAFTEN, H. GRAAUW en N. VAN DER VELDEN, welker meesten reeds voor lang de Stad uitgeweeken en voor het Hof gedagvaard waren, kreegen van de Magistraat last om binnen vier en twintig uuren de Stad en Stads Grondgebied te ruimen, zonder daar ooit weder in te komen. Veeler naamen spel-

(*) Men vergelyke, wat wy, ter nadere ontvouwing dier handelwyze, opgemerkt hebben hier boven bl. 203.

(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 202.

fpelden wy meermaalen in de *Delftsche* Beweegenisfen; allen waren zy Leden geweest van het diep gehaate geweezen Exercitie Genootfchap te dier Stede (*).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Een dier uitgebannen FRANS WILLEM BUYSER, kreeg deeze aanzegging op de Gevangenpoort in *'s Gravenhaage* zittende. Hy hadt de post van Secretaris by het gemelde Genootfchap te *Delft* bekleed, als mede der Commisfie van Directie van 't zelve, zo niet alle, ten minften de meeste Verzoekfchriften en Adresfen, en de bekende geweldige Verklaaring in die hoedanigheid, ondertekend; daarenboven daadlyk dit laatfte ftuk helpen volvoeren, en zich perfoonlyk fchuldig gemaakt aan het vatten en overbrengen na het Stadhuis van Mr. CANZIUS ONDERDEWYNGAARD, Veertig der Stad. — Deeze BUYSER, door het verdriet der gevangenisfe gepraamd, door zyne naastbeftaanden aangezogt, en door den Fiscaal VOSMAAR aangeport om een Verzoekfchrift van Onderwerping by de Staaten in te leeveren, deeds zulks.

BUYSER leevert een Verzoekfchrift van Onderwerping in.

Schoon het Hof, in het verzogt berigt hier op verklaarde, dat deeze BUYSER, in veele bedryven tegen de Regeering „ een „ zeer werkzaam Lid en een Aanvoerder „ in het vatten der Regeeringsleden was „ geweest," en dus niets voor hem fcheen te pleiten, merkte het op, „ dat hy geen „ Regent, of een Minister der Regeeringe „ of hooge Collegien des Lands was ge„ weest;

's Hofs gunftig antwoord.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 250.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ weest; (hoedanigen door hun aanzien, „ of veronderstelde kundigheden van meer „ invloeds op de Gemeente geweest, en „ by uitzonderingen uit de Amnestie voor- „ naamlyk bedoeld waren,) maar een par- „ ticulier Burgerman, en wel een zodanig „ persoon die niet bekend stondt voor een „ Man uitsteekend in intrigues, en van „ eene meer dan gewoone kundigheid, zo „ als wel anderen, *offschoon mede maar tot* „ *den Burgerstaat behoorende*, welke door „ het misbruiken hunner kundigheden en „ vermogen, tot verderf des Lands, hunne „ naamen vereeuwigd hadden (*). Waar „ by nog kwam dat men niet zonder grond „ betrouwen mogt stellen op de opregt- „ heid van zyn betoond Berouw, terwyl „ ook de Procureur Generaal verzogt hadt, „ de aandagt op eene vry langduurige heg- „ tenis van ruim negen maanden, te ves- „ tigen." —— Op deeze gronden helde het Hof over om gunstig tot het verleenen van Vergiffenis aan deezen BUYSER aan te maanen; doch onder deeze bepaalingen. *Voor eerst*, „ dat hy zou moeten „ bewerken eene Zoeninge of Vergiffenis, „ van de Persoonen, zo zwaarlyk door „ hem beledigd, inzonderheid van den „ Heer ONDERDEWYNGAARD, en daar „ van een behoorelyk Getuigschrift aan „ den

(*) Persoonen uit den hier met verfmaading genoemden *Burgerstaat*, van voortreflyke bekwaamheden en moed, bevonden zich, gelyk elders, ook onder bovengenoemde Uitgebannenen uit *Delft*.

„ den Hove ter hand te ftellen. —— *Ten* LVIII.
„ *tweeden*, dat hy zich, geduurende zeke- BOEK.
„ ren door hun Ed. Gr. Mog. te bepaa-
„ lenen tyd, uit de Stad *Delft* en het 1787.
„ Regtsgebied dier Stede zou verwyde- 1788.
„ ren (*)."

Uitwyzens deezen Raadflag hing het voornaamlyk van den Raad ONDERDEWYNGAARD af om de vryheid en volkomen ontflag, zonder vonnis, te bezorgen aan een Vader des Huisgezins, mét eene Vrouw en vier Kinderen, die, door de voorgaande ontzegging der Stad, reeds zyn post, als Boekhouder der Collecte van 's Lands middelen, hadt moeten derven, en zo lange in de gevangenis gezugt hadt; aan een Man, die verzekerd wordt tot die Burgers behoord te hebben, die, onder anderen, op aanwyzing van dien zelfden ONDERDEWYNGAARD, de oogen geopend hadden over het Beftuur in den Oorlog met *Engeland*. Dan hoe gedroeg hy zich, in een oogenblik, waar op, gelyk hy gevoelde, zo veel van hem afhing? Hy verklaarde, in den vollen Raad, „ wel gewenscht te „ hebben, dat hy hier in zo byzonder niet „ betrokken geweest ware; vermids het „ nu aan veelen moest toefchynen, als of „ deszelfs lot meer byzonder van hem af„ hing; daar het toch zeker bleef, dat, „ fchoon hy zulk een Acte van Zoen gaf, „ zulks aan BUYSER niets zou baaten, in„ dien hy niet eene dergelyke van alle „ an-

ONDERDEWYNGAARDS gedrag ten zynen opzigte.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 174—180.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ anderen door hem beledigde Persoonen „ verkreeg." Naa deeze schoonschynende en anderen in zyn geval betrekkende inleiding gevoelde hy egter de noodzaaklykheid, dat hy zich, voor zyn aandeel, verklaaren moest, en vroeg aan zyne Mederegenten, „ welke hy oordeelde in deeze „ zaak ten hoogsten betrokken te zyn, of „ hy als Regent, behoudens zyn pligt, „ aan den Raad en de Maatschappy ver„ schuldigd, de Acte van Zoen konde en „ behoorde te geeven? Ten einde hier „ door een zeker Rigtsnoer te verkrygen, „ naar 't welk hy zich in dit geval, als „ mede in dat van J. SANDERS, daar me„ de zo zeer overeenkomstig, veilig zou „ kunnen gedraagen? doch behieldt hy „ voorts aan zich zelven, zo veel de Be„ lediging hem in persoon en in zyn par„ tikulier betrof, te doen dat geen, 't welk „ zyne betrekking als *Mensch* en *Christen* „ van hem vorderde."

Buysers lot.

ONDERDEWYNGAARD boodt aan de Raadzaal, geduurende de overweeginge van een stuk hem zo na betreffende, te verlaaten; doch, verzogt te zullen blyven, verschoonde hy zich van allen aandeel in de Raadpleegingen, welke hier op nederkwamen, dat men besloot, uit naam van den Raad by Staaten van *Holland* te doen verklaaren, „ dat de gronden door het Hof tot „ Verschooning bygebragt, zo wel als de „ voorschreeve Acte van Zoen, aan zo „ veele zwaarigheden onderhevig waren; „ dat daar uit zeer gevaarlyke gevolgen te „ wag-

„ wagten stonden; dat dus het verzoek „ van F. W. BUYSER behoorde te worden afgeslaagen, en de Regtsvorderingen tegen hem ten spoedigsten voortgezet." — Op dit besluit verklaarde ONDERDEWYNGAARD, „ dat door 't zelve aan „ zyn oogmerk genoegzaam voldaan zynde, in zo verre hy daar door eene regelmaat verkreeg om zich naar te gedraagen, hy egter verzogt dat zyne voordragt in de Notulen mogt gesteld worden; ten einde aan 't publiek, het welk het oog op dit werk geslaagen hadt, en aan de Naakomeligschap, zou kunnen blyken hoedanig hy zich in deezen gedraagen hadt (*)." — Wy voor ons twyfelen zeer of de Naakomelingschap hem in deezen zal rechtvaardigen? Wy stellen veel eer vast, dat zy hem zal brandmerken als een Man, die zich hulde met den sluier van Godsdienstigheid, terwyl hy met kwaadaartig genoegen zag hoe de raadslag liep ten nadeele van den by hem gehaaten BUYSER; die daar op door het Hof, voor zes Jaaren, gebannen werd.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Eerpenning van het Schutterlyk Gezelschap.

Terwyl de voornaamste Aanvoerders en Leden van het Exercitie Genootschap te *Delft*, in druk en gevangenis kwynden of ballingslands rondzwierven, zegepraalde het Schut-

(*) In de *Verz. by* DE CHALMOT X. D. bl. 179—187. verdient het geheele Extract uit de Resolutien der Heeren veertig Raaden van de Stad *Delft*, op dit stuk naageleezen te worden; en zal men by overpeinzing de aanmerking, door ons hier boven gemaakt, billyken.

LVIII BOEK. 1787. 1788. Schutterlyk Gezelschap van Wapenhandel, waar mede het eertyds kampte, en voor een tyd door hun te ondergebragt werd. Van die zegepraal vervaardigde men een Zilveren Gedenkpenning, die aan de Leden werd uitgedeeld. Eene Bezending uit hetzelve handigde den Stadhouder een Gouden, op denzelfden Stempel geslaagen, over, met eene Aanspraak, waar in de vleijery den toon gaf, en de Spreeker zyne Hoogheid verzogt, „ dat het hem behaagen „ mogt, by de beschouwing van dit spree„ kend Metaal, te gedenken aan een no„ tabel getal Ingezetenen van het Prinse„ lyk *Delft*, welke wel verre van zich met „ den stroom van ongeregelde Nieuwig„ heden te hebben laaten vervoeren, cor„ daatheid en moeds genoeg bezaten om „ aan Eed en Pligt getrouw te blyven (*)."

Gestelte-nis te *Haarlem*

Stak *Delft*, onder de *Hollandsche* Steden, vóór de Omwenteling en naa dezelve, in lotwissel uit, van *Haarlem* mag hetzelfde, schoon 'er alles eenigzins anders gewyzigd was, gezegd worden. Geen Stad, dan deeze alleen, deedt den grootsten stap (†) tot het vast- en daadlyk daarstellen van den Volksinvloed op het maaken der Stadsregeeringe (§). Een Stads Regeerings Regle-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1069—1071.

(†) Een stap, onder den naam van *Welberaaden Stap*, allerkeurlykst bezongen door den Dichter J. VAN DYK, een Landman, van zommigen den *Tweeden* POOT geheeten, en te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. uitgegeeven.

(§) Zie onze *Vaderl. Hist* XV. D. bl. 358. 370.

glement, op dien leest geschoeid, hadt 'er stand gegreepen, met verleende bekragtiging der Staaten van *Holland* (*).

LVIII. BOEK.

1787. 1788.

Vraagen wegens het nieuwe Stads Regeerings Reglement aan den Stadhouder gedaan, hoe beantwoord.

Naa de Omwenteling kwam terstond in overweeging of dit Reglement, in den toenmaaligen veranderden staat der dingen, kon blyven stand houden. De Stadsregeering oordeelde, dat op deeze bedenking een toestemmend antwoord mogt volgen: onaangezien het intrekken en vernietigen van alle Besluiten, by welke zyne Hoogheid in eenige voorregten mogt zyn verkort geworden: dewyl zy beweerden, dat in het nieuwe en door Staaten van *Holland* goedgekeurde Regeerings Reglement, de Stadhouder in geenen deele zou verkort zyn. Gecommitteerden uit de Burgery hier omtrent eenige bedenking maakende, beraamde de Regeering uit haar midden eene Bezending aan den Stadhouder, om diens gevoelen op dat stuk te verneemen. Het behaagde zyne Hoogheid niet zich over *Byzonderheden* des betreffende in te laaten.

Voorstel van Regenten by Staaten van *Holland*.

De Regeering vervoegde zich daarom by Staaten van *Holland*, „ dewyl zy," dus luiden de eigene woorden, „ aan den „ eenen kant niet gaarne iets zouden doen, „ strydig met het Staatsbesluit van vier en „ twintig September; doch, aan den anderen kant, ook solemneel verbonden „ waren aan een Contract en Reglement, „ met de Burgery zo plegtig aangegaan „ en niet beëedigd of ingevoerd, dan naa „ dat

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 356–364.

LVIII. BOEK — 1787. 1788.

„ dat de Aggreatie van hun Ed. Gr. Mog. „ op twee Punten uit het Regeerings Re- „ glement gevraagd, volledig was toege- „ ſtaan, welke verbintenis zy in haar na- „ tuur en gevolgen voor heilig moesten „ houden. — Zy verzogten derhalven, „ dat hun Ed. Gr. Mog door alle twy- „ feling weg te neemen, die uit Hoogst- „ derzelver bovengemeld Beſluit, ten aan- „ ziene van een vroeger, zou mogen wor- „ den afgeleid, hun geliefden in ſtaat te „ ſtellen met te meerdere zekerheid in het „ bevorderen van het welzyn der Stad „ *Haarlem* werkzaam te zyn."

Het Reglement wordt verworpen.

Het wel te wagten Staatsbeſluit op dit Voorſtel luidde, „ dat de Reſolutie op den „ vyf en twintigſten van Oogstmaand ge- „ nomen, by 't welke goedgekeurd was „ het voorneemen van Raaden en Vroed- „ ſchappen der Stad *Haarlem*, om over- „ eenkomſtig het Regt van dezelve Stad, „ voortaan de Electien van Burgemeeste- „ ren en Schepenen zelve te doen, gehou- „ den werd voor ingetrokken, en dus het „ geheele Nieuwe Stedelyk Reglement „ voor vernietigd (*).

Bedankende Regeeringsleden.

Dit beſluit hadt ten gevolge dat de Heeren CORNELIS PIETER, *Baron* VAN LEYDEN, Heer van *Warmond*, Raad in de Vroedſchap, en ANTHONY KUITS, Raad en Oud Burgemeester, beiden Voorſtanders van het nu gewraakte Stads Regeerings Reglement, hun ontſlag als Raaden

(*) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 59—61.

den verzogten en bekwamen. Dit werd ook verleend aan Mr. JOHAN ARNOUD GALLAS; aan Mr. JAN DIDERIK PAAUW gebooren HŒUFT, Regeerend Burgemeester; als mede aan GYSBERT ADRIAAN PATYN en LIBRECHT JACOB HOOREMAN. De post van Pensionaris, in stede van de Pensionarissen VAN ZEEBERGH en VAN DE KASTEELE, beiden in de Satisfactie van haare Koninglyke Hoogheid begreepen, werd nu bekleed door Mr. WILLEM JAGER, die wy voorheen als Pensionaris te *Schiedam* aantroffen, en daar in zyne Jaarwedde als een Patriot verhoogd (*); doch nu, van denkwyze veranderd.

LVIII BOEK. — 1787. 1788.

Intusschen naderde de tyd der Regeeringsveranderinge door de Gelastigden van den Stadhouder. Dier aanstaande komst werd de *Haarlemsche* Burgery bekend gemaakt, met de weete, dat zy, op de Stads Doelen, ten bestemden tyde, zouden zitten, om de bezwaaren der Burgery te hooren: elk, die dezelve hadt in te brengen aanmaanende om het te doen met alle bezadigdheid, tot vermyding van alle verwarringen, en ter bewaaringe van de goede rust en orde, die zo gelukkig, tot nog toe, binnen *Haarlem* hadt stand gegreepen (†).

Oproeping der Burgeren by de komst der Regeringsveranderaaren.

Korten tyd vóór de komst deezer Bezendinge werd ter tekeninge gelegd een Verzoekschrift aan deeze Commissarissen, van volgenden merkwaardigen en in zyne soort

Verzoekschrift eeniger Burgeren om de

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 277.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 69.

LVIII. BOEK. 1787. 1788. Aanblyving der Regeeringspersoonen.

soort éénigen inhoud. „ Edele Mogende „ Heeren! de Ondergetekenden, alle Bur„ gers en Inwoonders der Stad *Haarlem* „ en derzelver Jurisdictie, hebben de eer, „ by deezen, aan U Ed. Mog. te decla„ reeren; dat zy Ondergetekenden meenen „ zouden aan hunne onvermydlyke ver„ pligting te kort te doen, indien zy, by „ de verschyning van U Ed. Mog. bin„ nen deeze Stad, eenigzins nalaatig waren „ de opregte gevoelens van hun hart, no„ pens de agtbaare en allen eerbiedwaar„ dige Regenten deezer Stad, zo eerbie„ dig en onbewimpeld, als naar waarheid, „ voor U Ed. Mog. open te leggen. — „ Diensvolgens neemen de Ondergeteken„ den de vryheid aan U Ed. Mog. open„ hartig te verklaaren, dat zy de geza„ menlyke Leden der Regeeringe hunner „ Stad erkennen te zyn, braave, eerlyke, „ aan hunnen duuren pligt getrouwe en „ in de daad agtbaare Regenten, die in „ alles de belangen van Stad en Burgery „ derwyze betragten en behartigen, dat „ zy alle mogelyke hoogagting, eerbied „ en genegenheid van het geheel der Bur„ gerye overwaardig zyn, en van verre „ de meeste en aanzienlykste Lieden de„ zelve ook ten vollen genieten. — De „ Ondergetekenden zouden deeze hunne „ betuiging, door de menigvuldige bur„ gerlievende handelingen van hun Ed. „ Agtbaaren, als met de duchtigste bewy„ zen, kunnen staaven, indien niet de vol„ maakste harmonie en het volkomenst onder-

„ derling vertrouwen, die bestendig in dee- LVIII. BOEK.
„ ze Stad tusschen den Agtbaaren Raad
„ en Burgery blyven standgrypen, daar
„ op het zegel drukte, en de onweder- 1787.
„ spreekelykste bewyzen daar van oplee- 1788.
„ verde. — De Ondergetekenden beschou-
„ wen deeze gelukkige gesteldheid van
„ zaaken tusschen Regenten en Burgers,
„ als eene der dierbaarste onder de tydly-
„ ke Zegeningen, waar voor zy de aan-
„ biddelyke Voorzienigheid hartgrondig
„ danken, en waar van zy de bestendige
„ volduuring vuuriglyk afsmeeken.

„ Zy verklaaren, derhalven, aan U Ed.
„ Mog. dat niets aangenaamer aan hun,
„ en hunne Stadgenooten, zou zyn, dan,
„ (wel verre van zulk een uitmuntend
„ voordeel ontzet te worden,) integendeel
„ by deszelfs duurzaam genot geconserveerd
„ en bevestigd te worden.

„ En het is op deeze gronden, Edel
„ Mog. Heeren! dat de Ondergetekenden
„ U. Ed. Mog. en door dezelven zyne
„ Doorl. Hoogheid den Heer Prins van
„ *Oranje* en *Nassau*, Erfstadhouder, Ca-
„ pitein Generaal en Admiraal enz. der
„ *Vereenigde Nederlanden*, reverentlyk de-
„ clareeren, hun vuurig verlangen te zyn,
„ dat alle de thans fungeerende Leden der
„ Regeeringe der Stad in hunne posten
„ mogen blyven continueeren — en dat
„ die Heeren, welke onlangs van hunne
„ plaatzen als Raaden afstand hebben ge-
„ daan, weder in derzelver posten mogen
„ worden aangesteld, voor zo verre de-

„ zel-

LVIII. BOEK. „ zelve te overreden zyn die wederom te „ aanvaarden (*).”

1787. 1788. Aanmerking hier over.

Dit Verzoekſchrift, waar in beſcheidenheid den toon ſlaat, was door zeven honderd één en twintig Burgers getekend, op zich zelve geen groot getal, *Haarlems* Burgery in aanmerking genomen zynde; doch vry groot als men den korten tyd des voorleggens, en de belemmerende omſtandigheden zich daar by paarende, gadeſlaat. Geene Tegenverklaaring van eenig gedeelte der Burgerye, veel min van een evenredig getal der *Oranje* Partye toegedaan, kwam 'er te voorſchyn. Dit toont genoegzaam, dat des Stadhouders Commisſarisſen, althans te *Haarlem*, zeer gepast en gemaklyk aan de hun verleenden Volmagt in een ſtrikten zin hadden kunnen voldoen, en zy daar geene verandering in de Regeering behoefden te maaken, dan die reeds geſchied was door de Amptsontzetting van CAMERLING en de Penſionarisſen VAN ZEEBERGH en VAN DE KASTEELE; hier zelfs kwam, ten deezen opzigte, de hun aanbevolen *verheeling der gemoederen* niet te paſſe.

Hoe het bejegend wordt.

Verre van zodanig een eigenaartig uitwerkzel te wege te brengen, hadt deeze Burgerverklaaring een daar mede ſtrydig gevolg. De begeerte dier Burgeren werd niet alleen ter zyde gelegd; maar hoogst verſmaad, en, op de tergendſte wyze, ten toon geſteld, ten tyde der Regeeringsveranderinge zelve. Immers daar by zag men ſlegts

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 97. en 98.

flegts zodanige Regeeringsleden weder aangesteld, die aan den nooddwang der tydsomstandigheden alleen te danken hadden, dat zy in de voorgemelde Burgerverklaaring begreepen waren, en door hun volgend gedrag hunne gereedheid betoonden, om op de wenken des Stadhouders te vliegen, en deel te neemen in het onderdrukken van Burgers, die zich, ten hunnen opzigte, zo gunstig verklaard hadden, om de by hun goedgekeurde Regenten te behouden, en geen flimmer, dan in de verklaaring mede begreepenen, in stede te krygen.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

In *Haarlem* werd, by de Regeeringsverstelling, een stuk afgeleezen, waar van men te vergeefsch, in voorige dagen, of zelfs ten deezen tyde, eene wedergade in eenige Stad zal aantreffen. Op deeze Stad, in Vryheidsmin uitsteekende, en eene voorgangster in het doen van manlyke stappen, hadt men het byzonder gelaaden, en werden die bedryven haar op deezen schamperen trant verweeten, „ dat ter kennisse „ van den Stadhouder gekomen was, dat „ in *Haarlem*, de onlangs in dit Land geheerscht hebbende Factie, welke ingerigt was en gepoogd hadt om de vastgestelde Constitutie om te keeren, wel „ verre van door de Omwenteling haare „ kragten te hebben verlooren, in tegendeel, het hoofd nog opstak en onderfteund wierd door die zelfde Lieden, „ welken, onder den verleidenden naam „ van den Volksinvloed voor te staan, niets „ anders bedoeld hadden dan om hunne

Schampere taal *Haarlem* deswegen te gemoete gevoerd.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ onbepaalde Heerschzugt te voldoen, en „ hunne Overheersching op de puinhoo- „ pen van het wettig gezag te stichten; „ en door allerlei Machinatien, in het af- „ geloopen Jaar, hadden bewerkt, dat, „ (zonder in te wagten den uitslag der „ raadpleegingen van eene kort te voo- „ ren by hun Ed. Groot Mog. bepaalde „ Commissie om over 's Volks invloed op „ de Regeering van den Lande te be- „ soigneeren,) een nieuw zogenaamd Ste- „ delyk Regeerings Reglement, strydig „ met de Constitutie en waare belangen „ der Stad, en met des Stadhouders er- „ kende en nooit betwiste Erflyke Reg- „ ten opgemaakt, en door den invloed der „ toen alles dwingende Cabaal vastgesteld, „ en op eene voor de Stads Finantien be- „ zwaarende wyze ingevoerd was. Dat, „ schoon dit Reglement by een Besluit „ van zeventien October MDCCLXXXVII „ wel was vernietigd, de Magistraat, in- „ gevolge van dat onwettig Reglement, „ door de Vroedschap verkoozen, niet „ voor wettig kon worden gehouden, even „ als of zy nog in bediening was; dat, „ onder den uiterlyken schyn van eene „ ongestoorde rust te genieten, de zo me- „ nigvuldig misleide Burgers, door de waa- „ re bewerkers van alle die schadelyke „ nieuwigheden, in hunne verkeerde be- „ grippen en handelingen nog gestyfd, en „ derzelver weldenkende, en aan de Con- „ stitutie getrouw gebleevene Medebur- „ gers byna even eens als vóór deeze ge-

„ luk-

„ lukkige Omwenteling aangezien en be- „ behandeld wierden. Ja, dat zelfs zoda- „ nigen van die Factie, welke andere Pro- „ vincien of Steden hadden moeten ver- „ laaten, om dat zy de rust verstoord „ hadden, in die Stad eene veilige schuil- „ plaats kwamen zoeken, en aldaar met „ open armen ontvangen werden. Dat „ voorts, uit het Rapport der Commissa- „ rissen, gebleeken was de aldaar plaats heb- „ bende gesteldheid van zaaken, en wel „ inzonderheid uit een aan hun onder een „ verzegeld couvert gezonden Declaratoir, „ ondertekend met de Naamen van ruim „ zeven honderd zich noemende Burgers „ en Ingezetenen der Stad en Jurisdictie, „ bestaande byna allen uit Medeonderteke- „ naars van de op den twintigsten Octo- „ ber MDCCLXXXVI en den dertigsten Mei „ MDCCLXXXVII ter Vergadering van hun „ Ed. Gr. Mog. tot hoon en belediging van „ den Stadhouder, ingerigte Adressen.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Naa de opgegeeven Naamlyst der thans aangestelde Regeering, deels bestaande uit aanblyvende Oranjegezinde, zwakke of miskende Regenten, (van deezen laatstgemelden stempel waren de Heeren JAN THEODORUS KOEK, Mr. HERMAN GEERLING, en Mr. JACOB HELMOLT, die, ter hunner eere, oogenbliklyk bedankten,) deels uit nieuw verkoozene Burgers, deels uit van buiten ingevoerde Persoonen, die geen betrekking altoos tot *Haarlem* hadden, werd aan den Hoofdofficier, Burgemeesters en Regeerders bevolen, „ om een

Eenige aangestelde Regeeringsleden bedanken. Nieuwe Regeeringspersoonen ingevoerd, met een scherp vermaan.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ waakend oog te houden op de gedraa-
„ gingen van de eerste Aanleggers en Be-
„ werkers der onwettige en buitenspoorige
„ onderneemingen, die aldaar hadden plaats
„ gehad; mitsgaders van zodanige verdag-
„ te Persoonen, die hunne onrustige en
„ gevaarlyke gevoelens in andere Provin-
„ cien of Steden deezer Provincie getoond
„ hebbende, zich in *Haarlem* hadden ne-
„ dergezet, zo wel als op het komen woo-
„ nen van meer dergelyken."

Tergend gedrag omtrent de *Haarlemmers*.

Sarrend tergend was zulk een by-voegzel, zulk eene last van naauwlettend toezien, bovenal den Hoofdschout, een Vreemdeling JOSIAS ECKHARD, die den Militairen stand, zo wel als de Patriottische zyde, verlaaten hadt, aanbevolen. En, of dit niet genoeg ware, werd 'er dit hoonend slot aan toegevoegd, van welks opvolging de Aanbevelers zelve de gemoederen hoogst afkeerig gemaakt hadden,
„ dat alle Regenten, Burgers en Ingeze-
„ tenen vermaand werden, om alle Party-
„ schappen en Animositeiten te laaten vaa-
„ ren, het gepasseerde wederzyds te ver-
„ geeten en te vergeeven; en voortaan in
„ vrede, en goede harmonie, gelyk het
„ goede Burgers en Ingezetenen betaam-
„ de, samen te leeven; des noods bevelen-
„ de, dat alle Burgers en Ingezetenen
„ voortaan zouden betragten al het geen
„ de pligt van gehoorzaamheid en onder-
„ werping aan hunne wettige Overheden
„ vorderde; op poene dat die geenen wel-
„ ken bevonden zouden worden tegen dee-

„ zen

„ zen des Stadhouders serieusen Wil en LVIII.
„ Begeerte aan te gaan, en zich aan ee- BOEK.
„ nig wanbedryf tegen de waardigheid
„ van de Regeering of ongehoorzaamheid 1787.
„ aan derzelver bevelen schuldig gemaakt 1788.
„ te hebben, anderen ten voorbeelde zou-
„ den worden gestraft (*).”

Nieuwe plaats-vervullingen.

Het bedanken der drie opgemelde oude Regenten en van den nieuw verkoozenen Dr. M. VAN MARUM, die, ten tyde der Eedafleggingen, zeer onverwagt, zulks brusk weigerde, maakte het verkiezen van vier nieuwe noodzaaklyk. *Haarlem* scheen geen ter Regeering geschikte Persoonen meer binnen haare vesten te besluiten. Men vulde die plaatzen aan met lieden van elders; onder deezen spelde men den vreemdklinkenden naam van PAUL CHRISTIAAN FUCHS, Vryheer van *Haringcarspel* en *Dirkshorn:* hy was een *Frankforter* van geboorte, en nog niet lang in den Lande geweest (†). — Drie Stads Secretarissen, CORNELIS ANTHONY TESTART, OCKER VAN SCHUILENBURG, en JAN ANTHONY GRASWINKEL, werden van hun Ampten verlaaten, en door Persoonen van eene andere kleur opgevolgd.

De

(*) *Verzameling by* DE CHALMOT V. D. bl. 232. *enz.*

(†) Men verhaalt van deezen Heer, dat hy, de eerste keer ter Dagvaard na *'s Gravenhaage* gezonden, aan Lieden, die, verwonderd hem daar te zien, op de vraage, wat hy in den *Haage* kwam doen? antwoordde, *Ich ben verdagvaard!*

LVIII. BOEK.

1787. 1788.

De Schuttery veranderd.

De *Haarlemsche* Schuttery, zo onlangs geheel hervormd (*), doch ontbonden en ontwapend, kreeg eene andere inrigting, meest op de oude leest van den Jaare MDCCLII geschoeid, en gesteld onder Opper- en minder Bevelhebberen van de thans heerschende Party. Eene Bezending uit den Krygsraad, ging in Oogstmaand na *'s Gravenhaage* om een pligtpleeging van Dankzegging, zo wel by den Stadhouder, als by diens Gemalinne, af te leggen (†).

De voorzorg der Regeering komt op kleinigheden neder.

De naauwlettendste toevoorzigt der nieuwe Regeeringe aanbevolen, vondt niet veel werks, schoon zy nimmer de agting verwieryen van het ontevredene gedeelte der Burgerye, en wel van het aanzienlykste, 't geen zich, als 't ware, afzonderde. Men wagtte zich doorgaans van zodanige bedryven, als het waakzaam- dreigend- en navorschend oog konden ergeren. Het bleef ten dien opzigte by kleinigheden; een *Italiaansch* winkelier hadt de onvoorzigtigheid om witte zyden Linten, beschilderd met Lelien, Panaches en dergelyke Figuuren, te verkoopen, en moest zyn winkel zes weeken sluiten; terwyl de Knegt diens Mans, zich in het rondbrengen en verkoopen dier welgewilde gekleurde Linten bevlytigd hebbende, voor den tyd van zes weeken, de Stad ontzegd werd (§). Zo ook moest een jong Heer van

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 366.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 193. 949. 1227.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 950.

van goeden Huize, die zich, van tyd tot tyd, over de tegenwoordige zaaken onvoorzigtig uitliet, op last der Regeering, de Stad en het Grondgebied van *Kennemerland* ruimen (*).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Feestdagen daar gevierd.

Het ontbrak te deezer Stede niet aan feestlyke viering van den Geboortedag des Stadhouders, met Verlichtingen en ander Vreugdebetoon, en wel byzonder gedagt men, by den Jaardag der Prinsesse, teffens aan de Verbintenissen van deezen Staat met *Engeland* en *Pruissen*, als mede de Bondgenootschaplyke Vrywaaring van het Erfstadhouderschap met alle deszelfs Regten in het Huis van *Oranje*. By beide deeze gelegenheden maakte de Tooren der Groote Kerk, geheel met lantaarnen verlicht eene allerpragtigste vertooning. Niet min liep ter laatste gelegenheid in 't ooge eene Eereboog naar de *Dorische* orde voor het Gezelschap ten zinspreuk voerende *Voor Waarheid en Regt*. Men kon 'er noch vinding noch smaak aan ontzeggen. Op 't midden van de Frontespies vertoonden zich een staatlyk Vrouwenbeeld antiek gekleed. Om 't hoofd des beelds was eên krans van koornairen, verbeeldende de zegeningen, uit de Herstelling der oude Staatsgesteldheid en de aangegaane Verbintenisse met *Groot-Brittanje* en *Pruissen* voortvloeiende. Een Nagel in de rechte hand des Beelds verbeeldde het *Geheugen*; een rustende Leeuw, aan de rechter zyde, de

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1059.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

de *Veiligheid*; en een Adelaar aan de slinker zyde herinnerde de weldaaden die men stelde dat de Republiek van den *Pruissischen* Monarch ontvangen hadt. Onder het Beeld las men *Memoria Gratia* (Dankbaare Erkentenis). Op de twee hoeken stonden blaazende Faamen: op de platte form van het Frontespies, zag men een Weegschaal, een Spiegel, een Slang, twee bondels Pylen, verbeeldende de *Geregtigheid*, de *Voorzigtigheid* en het *Bewind*. Dit in de daad fraaye stuk was verlicht door drie honderd Lampions, Oranje, Wit en Blaauw gekleurd (*).

Aanhoudende blyken van de Patriottische denkwyze der *Haarlemmeren*.

By deeze beide gelegenheden, stak de verschillende denkwyze der Stedelingen ten zigtbaarste uit. Veele, verre de meeste aanzienlyke Huizen, bragten het minst aan de Stadsverlichting toe: in eenige hadt men naauw zo veel lichts ontstooken als noodig was om zich vry te waaren van overlast en schennis. Mompelend misnoegen wisselde het vreugdebetoon af des door de Stad zwervenden Gemeens, wanneer het voor die Huizen komende, de schaarsheid der verlichting beschouwde. — Dit zelfde vertoonde zich, wanneer, in 't laatst van Oogstmaand, zyne Hoogheid, met het Vorstlyk Gezin, op het grootsch Buiten van den Heer HOOPE in den *Haarlemmer Hout* ten middagmaale getoefd, met de beide Prinsen te voet de Stad doorwandelde, en

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 200, 419. 1060, en 1226.

en het gevolg in koetzen na de Jachten, in 't *Spaarne* ging. De Regeering, de Schuttery deedt allen eerbewys, en verbaazend groot was de toevloed des Gemeens. De Patriotten hielden zich in huis, schooven de gordynen voor de glaazen in de aanzienlykste straaten waar de stoet doortoog. Een blyk van kleinagting, wel met leede oogen beschouwd; doch aan geen straffe onderheevig, schoon gevaarlyk genoeg in zulk een tydsgewrichte, wanneer het Gemeen veelligt de vuist der wraakneeminge opheft. Bedreigingen van zulk een aart mogten zich laaten hooren, hier by bleef het. De Regeering begreep te rechte, dat, wilde men het reeds vervallend *Haarlem* niet geheel het hoofd doen onderhaalen, men de menigte van ryke en aanzienlyke Burgers, der thans onderliggende Partye toegedaan blyvende, niet aan de balddaadigheid des Gepeupels moest overleeveren (*). — De rust was daar, door het

(*) Tot voorkoming van alle verdenking, als of, in dit Tafereel van *Haarlems* gesteltenisse, in die dagen, ten opzigte van het aantal en aanzien der Patriotten, iets overdreevens plaats hebbe, beroepen wy ons op de *Brieven over de Vereenigde Nederlanden door* J. GRABENER, *Luitenant in dienst van de Republiek*. Te *Haarlem* by A. LOOSJES Pz. in twee Stukken 1792 uitgekomen. Deeze Schryver, te dier Stede in Bezetting liggende, heeft des veel weetenswaardigs, zo ten opzigte van de *Nederlanders* in 't algemeen, als van de *Haarlemmers* in 't byzonder, opgetekend. — Onder de *Doopsgezinden* te deezer Stede, in evenredigheid met andere Steden, talryk, vindt men zeer ryke gegoeden, en onder dit aantal trof men bykans geen één *Oranjegezinden* aan,

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

het groot getal weldenkende Regenten en de wakkerheid der Burgeren naa de Omwenteling, op eene voorbeeldige wyze, hersteld en bewaard gebleeven (*). By het intrekken van Krygsvolk vondt de Regeering zich genoodzaakt, door eene afkondiging, te voorzien tegen het indringen in de Huizen van zommige Burgers, tegen het afhandig maaken en stukken slaan der Burger Geweeren (†). Het belang der Stad vorderde van Oranjegezinde Regenten dezelfde behoedzaamheid en voorzorge om het Oranjegepeupel te beletten de aanzienlykste Burgers, de Steunpylaaren der Stad, te mishandelen.

Bezwaar der Stad door het ingelegerd Krygsvolk.

Die braave rustbewaarende en herstellende Schuttery, was nu vervangen door eene Krygsbezetting, die de Stad 's weeklyks op ruim vier honderd en zeventig Guldens te staan kwam. Een last welke de Stads Kas, met geene mogelykheid, kon draagen. Zes maanden naa de Omwenteling hadt dezelve die som 's weeklyks uitgeschooten, en zou daar mede moeten voortgaan zo lang de inlegering des Krygsvolks duurde, en de bewaaring der Stad weder aan de Wagt en Schuttery zou worden toevertrouwd. Ter verkryging deezer Penningen maakten zy bekend, „ dat, door een „ der Stadsbodens, vergezeld met de Vin„ ders van elke Buurt, van de Bewoon„ ders der Huizen, zo binnen de Stad als „ der-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XV. D. bl. 387.
(†) *Verzam. by* de Chalmot I. D. bl. 304.

„ derzelver Vryheid, mitsgaders van de LVIII.
„ Gebruikers van Stallen en Pakhuizen, BOEK.
„ maandlyks zou worden gevorderd en ge-
„ heeven eene Belasting geëvenredigd aan 1787.
„ de Verponding, en gerekend tegen tien 1788.
„ Stuivers van ieder Gulden in het Jaar,
„ voor welke ieder Huis, Stal of Pakhuis
„ van 's Lands wegen was aangeslaagen." — Van deeze Belasting waren geenen ontheeven dan alleen de Bedeelden uit eenige Diakonie of Stadskasse. „ Deeze Belasting „ zou dus ook gevorderd worden van de „ Heeren Raaden en Ministers, die reeds „ Huizen gekogt of gehuurd, doch nog „ niet betrokken hadden (*), of welke „ binnen den tyd van zes maanden als „ nog een Huis zouden huuren of koo- „ pen, alles mede geëvenredigd aan de „ Verponding dier Huizen. Ook zou de- „ zelve geheeven worden van de Bewoon- „ ders van Kamers, acht en veertig Gul- „ den en daar boven in huur doende, ge- „ rekend tegen den twaalfden Penning der „ Huurpenningen (†)."

Woelingen in *Leyden*.

In *Leyden* zagen wy, welk eene kalmte daar geheerscht hadt onmiddelyk naa de Omwenteling, zo lang de weldenkende Hoofdofficier P. J. MARCUS, en andere Leden der Wethouderschap, door de Gewa-

(*) Aanmerkelyk genoeg was derzelver getal om des byzonder melding te maaken: immers de helft der XXXII Raaden, waren van buiten ingekomen, of werden toen nog verwagt.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 1.

LVIII. BOEK. 1787. 1788. wapende Genootschappen onderſteund, de teugels, ten bedwang des Gepeupels, in handen hadden; hoe daar het gerust gelaad der dingen voor een byster onrustig veranderde en de ſtrengſte herhaalde Afkondiging noodig maakte (*). Dit was het onmiddelyk en onvermydbaar gevolg der Ontwapeninge van alle Schutters, die Leden van dezelve geweest waren; van het bedanken des geheelen Krygsraads; van het aanſtellen van andere Officieren der Schuttery, en het weder in de Schuttery brengen der voorheen ontſlaagene Schutteren, die, met het gemeenſte ſlag van Volk, thans de Schuttery uitmaakten. Geen voorbyvliegende vlaag van moedwil; maar een aanhoudend betoon daar van, aanſchouwde *Leyden*. De twee en dertig avonden op welke de nieuwe Burgerofficiers, met hunne Schutters, de wagt betrokken, waren niet alleen zeer grievende voor de braave en kloekmoedige Burgers, die, zints het Oproer van MDCLXXXIV (†), in zo veel dreigende voorvallen, de rust der Stad bewaard hadden, en dezelve nu by aanhoudenheid aangerand zagen; maar die avonden werden met ſchroom te gemoet gezien, en met ſchrik doorgebragt van de braaven binnen *Leyden* in 't algemeen. Zy, wier post en pligt het bewaaren der rust medebragt, vonden zich vergezeld van het uitſchot des Volks, in deeze

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 313.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 264. enz.

ze Stad zeer talryk, 't welk onder hun oog de schandvolste en deerlykste merktekens van botgevierde geweldenaryen naaliet, in zodanige gedeeltens der Stad, waar die tergende optochten, langs den grootstmogelyken omweg, geschied waren. — Een en ander gaf der bezwaarlyk beteugelbaare en in het duister werkende spot- en schimpzugt, waar in men wil dat de *Leydenaars* veel smaaks vinden, gelegenheid om zich des in Spotschriften en Prentverbeeldingen te wreeken. Een bedryf, dat het Geregt, door het uitlooven van drie honderd Guldens op den Schryver, Tekenaar en Verspreider te stellen, tragtte te voorkomen (*).

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Regeeringsverandering.

De Regeeringsverandering greep 'er stand. By dezelve vonden zich van hunne Ampten verlaaten VAN HALTEREN, VAN LEEUWEN, SNOEK, VAN DER MARK, P. MARCUS, VAN ROOYEN, HOOGEVEEN, CUNÆUS, ROMSWINKEL, HELDEWIER, VAN DEN ZANTHEUVEL, VROMANS en DE MEY. —— Volgens den Lastbrieve den Stadhouder gegeeven, behieldt hy aan zich het regt om de plaatzen, die door het bedanken der aangestelden onvervuld zouden blyven, met de nuttigsten en bekwaamsten te voorzien. Dit werd te *Leyden*, waar de Prins regelmaatig geene de allerminste beschikking over de Vroedschapsplaatzen hadt, zo verre getrokken, dat de plaatzen van twee bejaarde Regeeringsleden, die by de Remotie weder aangesteld en bestendig naa de-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5715.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. dezelve als zodanig erkend waren, naa hunnen dood, of afstand, door den Stadhouder onmiddelyk vervuld werden, onder voorgeeven, dat hunne plaatzen opengebleeven waren; doch enkel om dezelve door Lieden van zynen stempel te doen bekleeden (*).

Aanmerkingen gevallen op eenige aangestelde Regeeringsleden.

Eene Regeeringsverandering, die, wat zommige Persoonen by uitstek betreft, by veelen zeer gewraakt werd. Boven al liep in 't ooge eenen MULLER MASSIS, Boezemvriend van den beruchten KUMPEL, en diens Médegenoot in het opruijen van 't *Leydsche* Gemeen; de benoeming van Mr. WILLEM CORNELIS BOEN tot Pensionaris, een Man, over wien, wegens dwangrégeering, als onafhanglyk Fiscaal aan de *Kaap de Goede Hoop*, bitter geklaagd was; dien de *Kaapsche Burgers* beschreeven, als een Man, „ die, in de waarneeming van „ zyn Ampt, zich zó willekeurig overheer„ schend, onderdrukkend en onverantwoor„ delyk gedroeg, dat al wie slegts eenig „ het minste gevoel van Vryheid overig „ hadt, daar aan niet zonder ontroering „ kon denken; dat door de afpersingen „ van hem, en zynen Opvolger gepleegd, „ de Ingezetenen van die Volkplanting met „ eenen zodanigen schrik en afkeer voor „ den Fiscaal aangedaan waren, dat eene „ vervulling van die post, op den ouden „ voet, niet dan van de nadeeligste ge„ volgen voor de rust der Volkplanting „ zou

(*) *Verz. by* DE CHALMOT XV. D. bl. 311.

„ zou kunnen zyn (*)." De Kamer van Zeventienen hadt op de tegen hem ingebragte klagten geen agt geslaagen, en hem geregtvaardigd. Hy kreeg nu, als Pensionaris van eene de voornaamste stemmende Steden, zitting in de Vergadering van *Holland*. Men hoorde te *Leyden* een blyk dat de eertyds onafhangelyke Fiscaal aan de *Kaap*, de heersch- en dwangzugt daar niet gelaaten hadt, als hy, by de Regeering, deezen raadslag, ten aanziene van het daar eerlang ingevoerde Nieuwe Schutters Reglement (†), uitbragt, „ dat de Stedelyke Privilegien, waar by zommige Burgers *wagt*- en *tochtvry* verklaard waren, niet gelden konden tegen de bestelling, die de Stadhouder thans omtrent hun gemaakt hadt."

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Haatlyk gedrag van twee Regeeringsleden.

Haatlyk was het gedrag der twee regeerende Burgemeesteren HUBRECHT en DROLENVAUX, by de Wethouderschap doordringende, om 's Prinsen Commissarissen, by eenen Brieve, te verzoeken, „ dat zy nogmaals daar ter Stede komen zouden, om zulke Burgers, die tot de Landverdervende Cabaal behoord hadden, van hunne Bedieningen te versteeken." Een harde eisch, door Commissarissen op verre na

(*) Men zie de Memorien en Requesten door de Gecommitteerden der klaagende *Kaapsche* Burgery aan hun Hoog Mog. aangeboden in de Jaaren 1780. 1784. en 1786. Men vindt 'er iets van in onze *Vaderl. Hist.* XIV. D. bl. 121.

(†) Dit Reglement komt voor in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1615.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. na niet ingewilligd. Zy vertoonden zich niet op nieuw binnen *Leyden*. Om eenigzins genoegen te geeven, ontzetten zy slegts eenige zeer weinige uit hunne posten, lieten de overige Burgers hunne Bedieningen behouden, tot grooten spyt der vorderaaren van eene geheele Amptsberooving hunner Medeburgeren, wier plaatzen zy gaarne met Lieden van hunnen stempel vervuld gezien hadden.

'tGedrag des Hoofd-officiers VAN HEUSDEN. Aan vervolgingen der Patriotten ontbrak het niet onder het Hoofdofficierschap van ADRIAAN VAN HEUSDEN; een Man die te meermaalen de wapenoefeningen des Genootschaps, met schynbaar genoegen, bygewoond, tot het in bescherming neemen der hooge Overheid van dat en andere Genootschappen toegestemd, en, als Schepen, zyne goedkeuring gegeeven hadt tot het doen eener Afkondiging daar ter Stede, de Schuttery en de Leden der gewettigde Genootschappen tot het uittrekken na het Cordon en elders, waar 's Lands nood hun mogt roepen, aanmoedigende (*). Deeze eigenste Bevorderaar en Goedkeurder van den Burgerwapenhandel, en Aanmoediger hunner poogingen, verbeeldde zich, naa de Omwenteling, niet te streng te kunnen weezen tegen de eertyds door hem voorgestaane Party, of zulks ook dienen mogt om al het twyfelagtige zyner voorige daaden uit te wisschen. Ondanks de veelvuldige Afkondigin-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 305.

gingen ten tegendeele, hadt het *Leydsche* Gepeupel vryheid van schelden, slaan en mishandelen der Patriotten. Op daar over by hem uitgeboezemde klagten was terstond de Vraag „ of de Klaager ook in „ het Moordrot geweest was?" met dien naam bestempelde hy het voorheen door hem gepreezene Exercitiegenootschap. Op een bevestigend antwoord kreeg de Klaager het bits afzettend antwoord, „ dat de „ Stadhouder ook lang was onderdrukt ge„ weest, zonder regt te hebben kunnen „ verkrygen!" —— Gedreeven door begeerte om den Stadhouder door uitsteekende daaden tegen de Patriotten te behaagen, en teffens aan hebzugt te voldoen, verzogt hy, terstond naa zyne aanstelling, een ongehoord Besluit tegen den Pieter Vrede, en anderen. Wanneer dit afgeslaagen, en die weg van vervolging hem niet geopend werd, was hy, naa het verzetten der Schepensbank, en de afkondiging der Amnestie, de Staaten aan, om op 's Lands kosten, alle Ingezetenen van *Leyden*, die daar van waren uitgeslooten, te vervolgen. Een verzoek gelukkig van de hand geweezen: want hoe verre zou vervolgzugt, geholpen en onderschraagd door eenen afgerigten en onverzoenlyken Advocaat, die uitsluitingen niet hebben uitgestrekt? Binnen enger kring moest dus Partyzugt en Hebzugt werken, en hadt *Leyden* des de onaangenaamste proeven, welker ophaalen ons niet lust. Alleen moeten wy nog aantekenen, hoe hy toeliet,

LVIII. Boek.
——
1787.
1788.

 dat

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. dat alle Schuldigen aan het Optoer des Jaars MDCCLXXXIV, op den zevenden van Oogstmaand MDCCLXXXVIII, vergezeld door een schaare Gepeupel, onder een Oranjevaandel, een optocht door *Leyden* deeden, om, der Justitie ten spot, wegens de ontvangene straffe, vereerlykt te worden.

Pragt by de Feestvieringen. *Leyden* stak boven veele andere Steden uit in cierlykheid van Eerepoorten, in kostbaarheid en vindingrykheid van Bycieraaden op 's Prinsen Jaardag en die der Princesse. Beeldhouw- en Schilderkunst hadden, op eene meer dan gewoone wyze, daar aan de hand geleend, ook bleeven de voornaamste veel langer tyd staan, dan men gewoon is dezelve te behouden: ja zo lange, tot dat het fraaije des Schilderwerks geheel versleeten was (*).

De *Leyderdorpers* slaagen niet in eene Regeeringsafzetting. Mogt men in *Leyden* niet naar wil en wensch met de Patriotten begaan, hoe veel zy daar ook te verduuren hadden, eenige Ingezetenen van de nabuurige Ambagtsheerlykheid *Leyderdorp* verkreegen op verre na de voldoening niet van hun doldriftig poogen. Zy veroorloofden zich, op eene dringende en dwingende wyze, in Slachtmaand, den Schout, de Ambagtsbewaarders, eenige Schepenen, en den Geregtsbode, van hunne Bedieningen te ontzetten, en andere aan te stellen. De afgezetten vervoegden zich met een verhaal van

(*) Een breed verslag hier van geeven ons de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 481. en 1126.

van het gebeurde, met een beklag en verzoek van herstel by Staaten van *Holland*. Met dat gevolg, dat de willekeurige en wederregtlyke daaden dier Ingezetenen, door hun ten hoogsten gewraakt wierden; en de herstelde Amptenaaren bevolen in het waarneemen hunner Bedieningen voort te vaaren (*). LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Streng-heid des Stede-houders PAGENSTECHER te *Voorburg*.

Rhynlands gestelteniss, ten aanziene van het Stadhouderlyk Huis, kennen wy uit veele vroegere bescheiden in ons Werk (†). Jongst hebben wy hier boven van de Plundering te *Voorburg* gesprooken (§). De Manslag, te dier gelegenheid door den Knegt der Herberge begaan in het verdeedigen van het goed zyns Meesters, werd voor Moord gehouden, en hy als een Moordenaar te regt gesteld voor de Vierschaar van *Rhynland*. Hier bekleedde, onder den naa de Omwenteling aangestelden Bailjuw WASSENAAR VAN STARRENBERG, een PAGENSTECHER het Stedehouderschap. Deeze wist, door bedreiging en stokslagen, buiten uitdruklyke toestemming der daar tegenwoordig zynde Welgebooren Mannen, dien Knegt tot eene ongewillige schuldbekentenis te dwingen; waar op eene veroordeeling ter Doodstraffe volgde. Ten zynen gelukke kreeg het Hof van *Holland*, even vóór de daadlyke uitvoering

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5936—5944.
(†) Zie onder andere onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 314—317.
(§) Hier boven bl. 354.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

ring van dat vonnis, kundschap van de onwettige wyze, op welke men dien ongelukkigen schuldbekentenis hadt afgeperst. Het Hof onderzogt de zaak op nieuw, raadpleegde des met 's Lands Staaten; waar door hy van Doodstraffe, of eenige andere op 't schavot, vrykwam; maar den yver door hem betoond aan eene andere zyde, dan waar de schaal van genadebetoon, ten deezen dage zo menigmaal overfloeg, werkende, ontzette hem van geheele vryspraake: eene gevangenis van tien Jaaren was zyn eindelyk vonnis.

Het voorgevallene met P. v. D. Bosch te *Zoetermeer*.

Een deerlyk voorbeeld van moedwil en schennis, leeverde, kort naa de Omwenteling, het Dorp *Zoetermeer* op. Deeze borst met herhaalde en telkens verdubbelde woede uit tegen PIETER VAN DEN BOSCH (*), Oud Leeraar der *Remonstranten* te *Leyden*, die in stilte zyne dagen te dier plaatse sleet; doch daar omstreeks bekend stondt als de zaak der Patriotten toegedaan, en in derzelver bevordering niet on-

(*) PIETER VAN DEN BOSCH, was een waardig en werkzaam Lid van de *Maatschappy der Nederlandsche Letterkunde te Leyden*. Men zie de vrugten van zynen Geest in een en ander Deel van de *Werken dier Maatschappye*. Hy hadt zich voorlange, door verscheide Dichtstukken en andere Schriften van smaak, bekend gemaakt. Zo wy wel onderrigt zyn heeft het *Algemeen Oefenschool* by P. MEYER, een hoogschatbaar Werk, niet weinig te danken aan zyne penne, zo in vertaalingen als in oorspronglyke Stukken. 's Mans door veel letterarbeids afgesloofden geest, deedt hem zyn Standplaats,

J. Buys, delin. Rein. Vinkeles, sculp. 1791

'T LIJK VAN DEN EERW. P. VAN DEN BOSCH MISHANDELD.

onleedig. Van hier de schampere en weinig goeds spellende vraage, naa dat in het Dorp „ Oranje boven!" geschreeuwd was, by het opensmyten zyner deure gedaan, „ Myn Heer! verkoopt gy ook Oranje?" Kort daar op vertoonde zich een hoop gemeen Volks van *Bleiswyk*, deels te voet, deels te paard. De aanvoerder voor 't huis des gemelden Oudleeraars gekomen, schreeuwde, terwyl hy een sabel zwaaide, „ Oranje boven! Hier moeten wy wee„ zen!" Dit bedryf bragt het gepeupel van *Zoetermeer* en *Zegwaard* t'zamen. Hier by voegden zich de Regenten, die egter meerendeels hun best deeden om dien hoop tot bedaaren te brengen; beloovende alle de Papieren tot de zaak der Patriotten betrekking hebbende, en die in het omcingelde huis te vinden waren, te zullen leeveren.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

De Regenten binnen gelaaten, verzogten die Papieren te mogen hebben. VAN DEN BOSCH antwoordde, geene van belang te bezitten, dewyl de Schout VONK dezelve in bewaaring hadt; doch gaf teffens zyne bereidvaardigheid te kennen, om, die hy hadt, over te geeven. Hy stelde ze den Regenten ter hand; die ze aan het buitenstaande Volk vertoonden. Hier mede was het niet te vrede; maar vorderde, dat

plaats, als Leeraar der *Remonstranten* te *Leyden*, verlaaten en *Zoetermeer* ter stille woonplaats kiezen; waar dien ongelukkigen het hier gemelde onheil, met zo veel smaads en druks gepaard, bejegende, uit hoofde dat hy de zaak der Patriotten was toegedaan.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. dat VAN DEN BOSCH, met Oranje vercierd, zich aan hun zou vertoonen. Hy deedt zulks. 'Er ging een kreet op „ Kyk „ dien Blixem!” Zy wilden hem ten huize uit hebben; doch welk lot hem dan te wagten ſtondt mogt men opmaaken uit zommiger geſchreeuw, „ dien Blixem moet „ van kant! hy is het die al het kwaad „ gebrouwen heeft!” Een der *Zoetermeerſche* Regenten gaat naa dit laatſte mede gezegd te hebben. — De zich by den bedreigden in huis bevindende Regenten, bevreesd, dat het Volk ter deure zou indringen, trokken VAN DEN BOSCH te rugge, en flooten de deur. Zulk eene behandeling, eene zo dreigende taal en houding drong VAN DEN BOSCH de betuiging af, „ dat het hem in de ziel leed deedt, dat „ men zo ſterk tegen hem was vooringe„ nomen; vermids hy zich bewust was „ eene regtvaardige zaak voorgeſtaan en „ niets gedaan te hebben dan 't geen een „ een braaf Man paste.”

Op 's Mans volernſtige verzekering, dat 'er geene Papieren, meer dan de overgeleeverde, tot die zaak betrekkelyk, ten zynen huize waren, vertrokken de Regenten, en bewerkten dat de zamengeſchoolde bende uit een ging. By het heenen gaan hadden Regenten aan VAN DEN BOSCH gezegd, dat men, hoe ſterk 'er aan de deur geſcheld of geklopt mogt worden, niet moest opendoen. Met dit ontrustend bedryf hadt men reeds, toen de Regenten nog in huis waren, begonnen: en herhaal-

de

de 't zelve van tyd tot tyd, tot in den naamiddag, wanneer de Heer VAN TEILINGEN, Welgeboren Man van *Rhynland*, uit naam van het Volk, kwam, en meer Papieren eischte: dewyl het Volk de verzekering en 't bescheid van VAN DEN BOSCH, ten dien opzigte niet geloofde. By den Schout VONK, die niet op het Dorp, en by HELMONT, die 's Schouts zaaken waarnam en niet t'huis was, kon men des geen onderzoek doen. Met VAN TEILINGEN hadt VAN DEN BOSCH een vriendlyk onderhoud, en ontving van hem, op de herhaalde verzekering dat hy geen meer dan de overgegeevene Papieren tot die zaake betrekkelyk, onder zich hadt, de toezegging dat hy alles, wat mogelyk was, zou aanwenden om het Gemeen tot bedaaren te brengen.

LVIII. BOEK.

1787. 1788.

Dit volgde niet. Het kloppen op de deur en vengsters ging tot in den avond zynen gang. De *Remonstrantsche* Leeraar DE ROY, by zynen Schoonvader A. MAAS, Leeraar dier Gezindheid te *Zegwaard*, recht over het huis van VAN DEN BOSCH ten dien tyde zich onthoudende, wilde deezen overhaalen om zich tot veiligheid na het *Palestein*, het huis van Schout VONK te begeeven; doch de menigte des Volks op straat maakte dien kleinen overstap ongeraaden. In eigen huis te blyven was en bleef gevaarlyk. Laat in den avond kwam DE ROY te rug, om den belaagden en bedreigden te beweegen, dat hy zich agterom na deszelfs Zusters zou begeeven; dee-

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788. ze raad kreeg sterkte, wanneer een Buurman achter aan het huis geklopt hebbende, berigt gaf, dat VAN DEN BOSCH zyn huis verlaaten moest, met byvoeging dat men reeds den volgenden dag 's morgens ten zes uuren met paarden door het huis zou ryden. —— VAN DEN BOSCH meer op het hartlyk verzoek zyner Huisgenooten, dan uit eigene verkiezing zyn huis achter uit verlaatende, werd door behulp zyner Nigte PETRONELLA DOORNHAAG en den Leeraar DE ROY over de Ringsloot achter zyne wooning, door middel van een ladder geholpen. Zyne Egtgenoote volgde hem, en hy bragt dien zorgvollen nagt in het huis zyner Zusters door.

Een zyner Zusteren, die beiden zeer beangst waren, vondt 's anderen daags 's morgens goed om den Tuinman van VAN DEN BOSCH, drie huizen van daar woonende, te vraagen of deeze Man een veilig verblyf voor haar Broeder en Zuster hadt? Dit gereedlyk met ja beantwoord zynde, begaf hy zich met zyne Vrouw derwaards, en bleeven op een zoldertjen, dien dag en een volgenden. Doch op den morgen van den derden dag, naa dat een gerugt, wegens de komst des Rhyngraafs VAN SALM, 't welk valsch bevonden werd, het geheele Dorp op nieuw in onrust gebragt hadt, begon de woede met verdubbelde poogingen. Men maakte afspraak alle de huizen te onderzoeken, ten einde VAN DEN BOSCH te vinden en te vermoorden. 's Tuinmans Vrouw des verwittigd,

kwam

kwam by de verschoolenen, met berigt, LVIII. dat zy hun niet langer veilig in huis kon BOEK. bergen; doch zy wees hun achter op de werf een kleine Schuur, met aanmaaning 1787. om zich daar in te versteeken. Beevend 1788. begaven zy zich derwaards; doch ter oorzaake van de benaauwdheid der verblyfplaatze, en van de vrees dat zy ook daar niet veilig zouden weezen, vertoefden zy 'er niet lang. Zy keerden weder na de Zusters op de werf; doch beiden verklaarden dat zy hun niet in huis konden neemen: dat zy ook daar niet veilig zouden weezen.

Hier op begaf zich VAN DEN BOSCH met zyne Vrouwe in de snyding tusschen het huis van de Zusters en het naast daar by staande. Naauwlyks waren de Zusters in huis, of 'er vervoegde zich by deeze zeer bekommerde, een Dorps Schepen, vergezeld van den *Bleiswykschen* Klapperman, een slegt berugten Karel, met verzekering dat VAN DEN BOSCH zich in haar huis, of op haar werf, moest bevinden; en dat zy hem over te leeveren hadden, zonder dat zy egter eenige bescherming beloofden, noch ook eenige kwaade behandeling dreigden. De Zusters verklaarden dat de gezogte zich niet in haar huis bevondt, 'er byvoegende, dat zy die verzekering met een eed konden staaven. Zy vertrokken. —— In gemelde snyding vonden zich de gezogten en belaagden blootgesteld aan een zwaaren regen, met donder vergezeld. Zy zagen van daar over een plank eenig *Pruissisch* Krygsvolk voor-

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788. bytrekken. Dit weêr, en dit ontzettend vertoon drongen de beangsten naa bykans twee uuren op die ongeschikte plaatze, zich onthouden te hebben zich van daar en op de werf in de schuur te begeeven.

De ongelukkigen baden en smeekten de Zusters om in huis te mogen opgenomen worden; doch deeze verklaarden zulks niet te kunnen toestaan. In de prangende angst, uit die weigering gebooren, en gevoegd by het reeds geledene, keert VAN DEN BOSCH zich om, begeeft zich uit de schuur op de werf en voorts na het pad, 't welk op de Ringsloot liep. Meergemelde Nigt en eene Schoonmaakster zagen hem het pad opgaan, (terwyl zyne Vrouw geheel vol schriks in de schuur bleef,) en voorts in 't water springen. Hier op vloog de Nigt ten huize uit om haaren Oom, ware het mogelyk, te redden; doch op de werf komende en van alle zyden veel Volks bemerkende, dat allerysselykst schreeuwde, ging zy, door schrik niet weetende wat zy deedt, weder in huis. Eenigen van het Volk schooten toe, trokken hem uit het water; doch hy werd, schoon hy 'er slegts weinig ogenblikken in gelegen hadt, en adergelaaten werd, dood bevonden.

Het Lyk van deezen Man werd op de Stoep agter aan den Ringsloot gelegd. De Zusters onderzogten by de Regenten of het geoorloofd was den gestorvenen in huis te neemen; doch kreegen tot bescheid, dat zy Zusters noch mogten, noch zy

Re-

Regenten iets aan het Lyk konden doen, vóór dat de zaak aan den Bailjuw was aangegeeven. Zo dat het Lyk, dewyl men geen gevolg van het aangeeven des gevals aan den Bailjuw vernam, op dezelfde plaats bleef liggen, en niet ongemoeid: want de kwaadaartigheid met spotzugt zich by eenen ongelukkig omgekomenen vereenigende, stak neus en ooren met Oranjebloemen, vulde daar mede de handen; in den gaapenden mond stopte de balddaadigheid schulpen. In deezen bespotten staat bleef het lyk vyf dagen lang, liggen tot 'er twee *Rhynlandsche* Dienders kwamen, die een touw om het Lyk sloegen; 't zelve vervolgens in 't water wierpen en achter een schuit door den Ringsloot als een Kreng, naa het Kerkhof sleepten, en zonder kist in een kuil dolven. By die schandlyke mishandeling kwam nog dat 's Mans Weduwe, op last van den Bailjuw, aan den Boode vyftig Dukaaten betaalen moest (*).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Wat eenige Lee-

Men woelde in deeze streeken sterk tegen Kerklyke Persoonen, die zich als Patri-

(*) In de opgave deezes gevals hebben wy te breeder geweest, zo om een Man dien het betrof, als om den zonderlingen toedragt en het schreeuwende dier gebeurtenisse. Wegens de egtheid durven wy onze Leezers verzekeren: dewyl wy het grootendeels woordlyk hebben overgenomen uit het Verhaal weinige dagen naa het voorval uit den mond van een der oor- en ooggetuigen opgetekend. De Schryvers van het *Vaderlandsch Huisboek* hebben, wegens deeze gebeurtenisse wel eenige, doch geene naauwkeurige berigten gehadt. Men zie het V. Deel van dit Werk bl. 169.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Leeraaren in dien streek overkwam.

triotten hadden doen kennen. VAN WAANEN, Kerkleeraar te *Katwyk aan Zee* kon zelfs door gezag van Gecommitteerde Raaden, tegen zyne woedende Gemeente, in zynen dienst niet gehandhaafd worden; maar werd eindelyk met Eere en met behoud zyner wedde, tot dat hy eene andere Standplaats bekwam, ontslaagen. — VATEBENDER, Leeraar der Hervormden te *Haazarswoude*, werd ten naauwen noode, door het Hof, op last der Staaten, in zynen dienst staande gehouden: naa zekere verklaaring, getekend te hebben (*). —— DE MERREE, en MARCEL, Kerkleeraars, de eerste te *Sprang* en de tweede te *Ryswyk*, werden gebannen om dat zy, als Leden van Genootschappen, gewapend ter hulpe hunner onderdrukte Landgenooten uitgetrokken waren. Zo liet men, ten hunnen opzigte, niet gelden de Bescherming, by herhaaling, door Staaten van *Holland*, aan de Gewapende en Uittrekkende Burgers toegezegd, en de goedkeuringen daar aan gegeeven. Waarlyk, indien het reeds de ongerymdheid zelve niet geweest was de Leeraaren te verbieden, hunnen pligt als Burgers, waar te neemen, was het althans schreeuwend onregtvaardig, dat men hun, ondanks alle aanmoedigingen ten dien dage geschonken, waar van de Leeraars zich niet uitgeslooten vonden, voor hunne goedwilligheid strafte. Dan het ten deezen Lande zeldzaam verschynzel, dat zo veele Leeraars

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT XXIV. D. bl. 66.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

taars der bevoorregte Kerke, zich voor den Stadhouder niet in de bresse gesteld; maar de zaak der Vryheid voorgestaan en met mond en daad verdeedigd hadden, oordeelde men eene voorbeeldlyke Strafoefening waardig.

Gesteldheid te *Dordrecht*. Eerbelooning aan de *Pruissen*.

Hollands oudste Stad, op zo zonderling eene wyze den *Pruissen* overgeleeverd, en van de volyverigste aanzienlykste Patriotten verlaaten (*), werd door de goede Orde des *Pruissischen* Bevelhebbers VAN WINSINGERODE beveiligd voor veel leeds, 't welk anders het overgebleeven groot aantal Patriotten dreigde. Niet lang was 'er het verblyf deezer vreemde Krygsmagt; reeds met den aanvang van Slachtmaand vertrok dezelve. De algemeene stem der Burgeren sprak met lof van de goede orde en krygstucht, zag des met genoegen, dat de Regeering dien Krygsbevelhebber, uit erkentenisse, van wegen de Stad, een fraaije Gouden Snuifdoos, met Stads wapen vercierd en met vyftig Dukaaten gevuld, ten geschenke aanboodt; de andere Officieren, zelfs de gemeene Soldaaten, ontvingen van Stadswege eenige erkentenis (†). Kleinigheden in de daad, mogt men daar mede van dit vreemd bezoek, vry geraaken, en zich voorts van geweldige ruststooreenissen verschoond vinden, 't welk *Dordrechts* lot, in eene vry groote maate was. Eeniger aanhoudende ongezindheid om

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 378.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5634.

LVIII. BOEK. 1787. 1788. om zich met Oranje te vercieren, waar uit kleine rustſtoorenisſen ontſtonden, werd door eene dringende Stads Afkondiging tegengegaan (*): en verzette zich vervolgens de Regeering byzonder tegen het draagen der zogenaamde *Keeshontjes* van Goud en Zilver (†). By de groote vreugdebetooningen op 's Prinſen Jaardag, en vervolgens op dien der Prinſesſe, viel niets byzonder merkwaardigs voor; alleen maakte de *Dordrechtſche* Regeering, by het voorſchrift der Feestviering ten laatstgemelden dage bekend, dat hier mede, deeze kostbaare en by menigvuldige herhalingen bezwaarende Vreugdebetooningen een einde namen (§).

Regeeringsverandering. By de Regeeringsverandering door 's Stadhouders Gevolmagtigden, vonden zich van hunne Vroedſchapsposten verlaaten, Mr. OCKER GEVAERTS, *Heer van Geervliet enz.*, Mr. WILLEM BARTHOLOMEUS VAN DEN SANDHEUVEL, Mr. JOHAN DE ROO, *Heer van Westmaas enz.*, Mr. NICOLAUS BACKUS, *Heer van Nieuw Beyerland*, Mr. ADOLPH HERBERT VAN DER MEY VAN DER LINDEN, ANTHONY BALTHAZAR STOOP, ABRAHAM ADRIAAN STOOP, PAULUS KNOCH en HENDRIK FRANCOIS DECOURT. Eenigen deezer namen kwamen ons te meermaalen in de rei der Patriotten voor. JASPER JOHAN PERDUYN hadt

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5882.
(†) *Verzam. by* DE CHALMOT VII. D. bl. 181.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1057.

hadt de post van Pensionaris, in plaats van den Heer C. DE GYZELAAR, in de gevorderde Satisfactie der Prinsesse buiten allen bewind gesteld, verkreegen (*).

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Bepaaling omtrent de *Goede Luiden van Achten* naa de Omwenteling.

Veel geschils was 'er te *Dordrecht* zints lange wegens de *Goede Luiden van Achten* gereezen (†). Die thans in deeze post, daar ter Stede van veel invloeds op de Regeering, gesteld, en op de hand der oude Regeeringe waren (§), vonden zich weldra, uit dien post gezet, en werden door lieden van eenen anderen stempel, uit een aan zyne Hoogheid gezonden naamlyst, vervangen. De meesten vonden zich by de nadere Regeeringsverandering in dit hun Ampt bevestigd; en voor drie toen in de *Vroedschap* verkoozenen, werden anderen aangesteld (**). —— Ten aanziene van deeze in *Dordrecht* zonderlinge Regeeringspost (††), en waar over zo veel in de laatste tyden, te doen viel, vinden wy ter overneeminge opmerkelyk genoeg, wat des bepaald werd ten dage der Regeeringsveranderinge. Uit 's Prinsen naam laaten zich de Verstellers der Regeeringe in deezer voege hooren; „ Dewyl wy een byzon-

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 14. *enz.* *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5635.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* VI. D. bl. 257.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 263.
(**) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5077. en 5635. vergeleeken met de *Jaarb.* voor 1788. bl. 406. 407.
(††) Men slaa hier over naa *de Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatsweezen* by ALLART II. D. bl. 54. en 55.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ zonder belang stellen in alles wat in ons
„ is te helpen toebrengen om de Rust,
„ de Eendragt, het Vertrouwen, en den
„ daar uit spruitenden bloei van dat ge-
„ zegend Gewest, en de Stad *Dordrecht*, te
„ doen herleeven, en ons is gebleeken,
„ dat een der voornaamste middelen, waar
„ door onrust en diffidentie is verwekt en
„ aangekweekt, is geweest, dat door eene
„ willekeurige uitlegging, de meesten der
„ Dekenen van de Gilden zyn geraakt in
„ een begrip van ongehoudenheid aan de
„ by het Concordat van zeventien Octo-
„ ber MDCXLVII, overeenkomstig eene
„ voorgaande oude Usantie, tot onderhou-
„ ding van eenigheid en rust vastgestelde,
„ en door een opgevolgd gebruik van lan-
„ ger dan eene Eeuw bevestigde schik-
„ king: *Dat op de Nominatie van vier en*
„ *twintig Persoonen zullen worden gehouden*
„ *in goede achtinge en recommandatie der*
„ OUDE ACHTEN, *die voor dit Jaar heb-*
„ *ben gediend*; met dat gevolg, dat direct
„ strydig tegen dien redelyken pligt is
„ gehandeld, en het te vreezen is, dat in
„ de tegenwoordige tydsomstandigheden,
„ dat voetspoor door onrustige en woel-
„ zieke menschen zoude gevolgd en daar
„ door ons goed oogmerk illusoir zou kun-
„ nen gemaakt worden, zo hebben wy,
„ (zonder over het verstand dier woorden
„ te willen decideeren,) goedgevonden,
„ tot de meeste rust en dienst der Stad te
„ statueeren, gelyk wy doen by deezen,
„ *dat geduurende de eerstkomende twaalf jaa-*

„ *ren*

„ *ren, niemand der dienende Achten van de* „ *Nominatie zal mogen worden afgelaaten,* „ *dan om beweezen redenen, welke hem daar* „ *toe, naar Regten, inadmisſibel zouden maa-* „ *ken*, in verwagtinge, dat naa expiratie „ van dien tyd, de onlangs geheerscht „ hebbende zugt tot Nieuwigheden genoeg- „ zaam zal zyn verdweenen en plaats heb- „ ben gemaakt voor redelyke en met de „ onafgebrooke Costume overeenſtemmen- „ de bevattingen van die ſchikking."

Wyders gaven deeze Regeeringsbeſtellers te verſtaan; „ Wy begeeren mede, dat „ voortaan onverbreeklyk zal worden ge- „ obſerveerd het (onder andere) geſtatu- „ eerde en verklaarde Plakaat van hun Ed. „ Gr. Mog. om in de Stad *Dordrecht* ge- „ publiceerd te worden, geinſereerd in „ Hoogstderzelver Reſolutie van elf Au- „ gustus, MDCLI behelzende in ſubſtantie; „ Dat de gezamenlyke Dekens der Gilden „ niet wordt toegelaaten te vergaderen, „ dan met expres Conſent, en onder Di- „ rectie, van den Burgemeester; dat is, „ (volgens de zedert veranderde en tegen- „ woordig ſubſiſteerende Regeeringsge- „ ſteldheid dier Stad,) van de Regeeren- „ de Burgemeesteren; en dat het contrarie „ geſustineerde niet excuſabel van exorbi- „ tante en periculeuſe nieuwigheid, en „ daar om door hun Ed. Gr. Mogenden „ is geimprobeerd."

Eene Acte van Conventie te dier

Aan zogenaamde Conventien tusſchen de Regeeringsleden, in verſcheide Steden van *Holland*, gemaakt, om de Familie - te

LVIII. BOEK. 1787. 1788. Stede vernietigd. geeringen te handhaaven, ontbrak het *Dordrecht*, zints een reeks van Jaaren, niet. Van den nieuwsten stempel was die in den Jaare MDCCLXXXIII aangegaan, met oogmerk om den Stadhouderlyken Invloed tegen te werken; doch tevens zaaken behelzende, die, van eenen anderen kant, inbreuk maakten op der Burgeren Regten. By deeze Overeenkomst werd onder andere, strydig met de uitdruklyke Keuren van de Jaaren MCCCCLXXVIII, MCCCCLXXXI en MCCCCXCIV, den Voorzittenden Burgemeester toegestaan de begeeving van een Veertigsplaats, onder zyn Voorzitterschap, openvallende (*). Ten opzigte hier van luidt te taal van 's Prinsen Gevolmagtigden, „ Wy verklaaren, dat de Acte van Conventie en Seclusie respective, in den Jaare „ MDCCLXXXI, door veele Leden van den „ Oudraad aangegaan, en door dezelven, „ gelyk ook naderhand door meer anderen „ ondertekend, zal worden gehouden als „ ten eenemaal, en voor altoos, vernietigd; met alle de gevolgen en aankleeven van dien, en dat de Ondertekenaars „ derzelve, by deezen worden ontslaagen „ van alle, uit dien hoofde, gecontracteerde Verpligting (†)."

Het gebeurde Treeden wy te rugge tot het geen, vóór de Omwenteling, omstreeks *Dordrecht* en by-

(*) Breeder vindt men dit in de *Grondwettige Herstelling van Nederlands Staatsweezen* II. D. bl. 58.

(†) *Verg. by* DE CHALMOT VI. D. bl. 19. en 20.

byzonder te *Oud-beyerland*, gebeurde, herdenken wy aan de betuigingen der *Oranjegezinden* aldaar en in dien oord door de *Dordrechtsche* Wapenbroeders en Schuttery, die nu door eene andere Schuttery, naar een nieuw Reglement, vervangen werd (*), het zal ons niet bevreemden, als wy hier eene gansche verwisseling beschouwen, en buiten 't geen wy des reeds optekenden (†), verneemen, dat de Lyken van twee in den optocht der *Dordrechtenaaren* gesneuvelden en met één been aan de galg gehangen, op verzoek der Weduwen, by Staaten van *Holland* ingediend, geregtlyk afgenomen, en overeenkomstig derzelver staat, naar de *Oud-beyerlandsche* wyze begraaven wierden. By welke Begraafenis afhangende Oranjelinten en Oranjesjerpen de zeer talryke Lykstatie vercierden, welke zodanig was ingerigt, dat dezelve ter *vereerlyking* van de Begraavenen geoordeeld werd te strekken (§).

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. te *Oud-beyerland* en omstreeks, *Dordrecht*.

Kort naa de overgave der Stad aan de *Pruissen* voerden eenigen deezer met een Boeijer uit *Alblas* de Geweeren, Trommels en het Vaandel na *Dordrecht*: op een wagen gelaaden en zo geschikt dat het Vaandel, ten smaad, langs de straat sleepte, voerde men de ontscheepte buit na het Stadhuis. De Schout Pyl, uit wiens huis men dit Burgerkrygstuig gehaald hadt, was vóór af

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 417.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 272—284.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5881. en voor 1788. bl. 12.

LVIII. BOEK. 1787. 1788. af reeds in de Stad gebrágt en in bewaaring gezet (*). Volyverig betoonden zich de *Pruisſen*, in dien geheelen omtrek, om de Patriotten te ontwapenen, en zich te verzekeren van Perſoonen, die gezegd werden, door het houden van Vergaderingen, te toonen geene geneigdheid ter onderwerpinge altoos te hebben (†).

Regeeringsverandering te *Gouda*. By *Dordrecht*, 't welk ten deezen dage van onrust, in vergelyking geſprooken, gerust mogt heeten, ſtak zeer af het oproerig en voor al wat Patriottisch dagt langen tyd onveilig *Gouda*, waar van wy reeds eene ſchets hebben opgehangen (§). Wanneer de Regeeringsverſtellers te deezer Stede verſcheenen, vonden zy onnoodig af te zetten Mr. MARTINUS VAN TOULON, en Mr. CORNELIS JOAN DE LANGE, *Vryheer van Wyngaarden*, beiden in de Satisfactie der Prinſesſe begreepen; als mede JACOB BOON VAN OSTADE, te vooren overleeden. Die Amptontneeming bepaalde zich derhalven tot Mr. NICOLAAS TEYSSEN, Mr. CORNELIS NICOLAAS PLEMPER VAN BREE, Mr. JAN JACOB SLICHER, Mr. JAN COUPERUS, ADRIAAN DE KEDTS HOUTMAN, en Mr. JACOBUS BLAAUW, Mannen wier naamen wy meerendeels dikwyls in onze Geſchiedenis, als Voorſtanders van de zaak der Patriotten, vermeld heb-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 5077.
(†) PFAU *Veldtocht der Pruisſen in Holland* II. D. bl. 8.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 290—296.

J. BLAUW.
L. David, pinx.
Rein.t Vinkeles, sculp.

hebben. De Penſionaris Mr. H. VAN WYN bedankte, en kreeg Mr. ADRIAAN VAN GROENEVELD ten opvolger (*). LVIII. BOEK.

Onder de weinige Regenten, die in deezen tyd vry uit durfden ſpreeken, trof men hier ter Stede een viertal aan; naamlyk den Burgemeester TEYSSEN, en de Vroedſchappen PLEMPER VAN BREE, DE KEDTS HOUTMAN en BLAAUW. De laatstgemelde leeverde, toen de Regeeringsveranderaars in *Gouda* gekomen waren, een Vertoog ter Aantekening by de Regeering in, meer vryheids ademende dan men in deeze dagen gewoon was te hooren. Der Burgemeesteren behandeling in het voordraagen en beſluiten op het voorſtel, of de Leden van de Vroedſchap niet zouden goedvinden, op de voorbeelden van de Jaaren MDCLXXII en MDCCXLVIII hunne Vroedſchapsplaatzen ter beſchikking van zyne Hoogheid te ſtellen, als ongepast afgemaald hebbende, legt hy zyne gedagten, over dit Voorſtel, gegrond op den bekenden Voorſlag der Stad *Schoonhoven*, in deezer voege bloot.

1787. 1788. Eenige Regeeringsleden uiten zich vrymoedig over de Regeeringsverandering.

Het Voorſtel van Burgemeesteren, als een gevolg deezes Voorſlags beſchouwende, „ zou hy," laaten wy 's Mans eigene woorden afſchryven, „ dan ook gevoeg„ lyk, als hangende zulks in de overwee„ gingen daar over als een ſchakel aan „ malkander, opgeleid kunnen worden, „ om zyne gedagten over die Authoriſa„ tie

Voorſtel van J. BLAAUW deswegen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 516.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ tie aan zyne Hoogheid verleend, by „ deeze gelegenheid, te uiten; en dat het „ hem, in dat geval, niet onvoegzaam of „ eigenaartig zou toeschynen, om in een „ bepaald onderzoek te treeden, of hun „ Ed. Gr. Mogenden, onder alle gepaste „ reverentie, waarlyk de magt en facul- „ teit hebben, of ooit gehad hebben, om „ eene dergelyke Plenaire Authorisatie aan „ zyne Hoogheid te verleenen? —— Of „ wyders, dezelve Authorisatie overeen- „ komt met de Constitutie der Regee- „ ringsvorm, de bezwoore Octroyen en „ Privilegien van de Steden, met de Vry- „ heid en het Regt, dat ieder Regent, „ wettig tot de Regeering geroepen, com- „ peteert? Om naamlyk niet uit zyne „ Posten ontslaagen te worden, dan met „ zyne volkomene toestemming, of, naa „ dat hem, in Regten, voldingend bewee- „ zen is, dat hy, uit hoofde van verre- „ gaande Delicten, zich de voorzegde „ Eerampten heeft onwaardig gemaakt; of „ dat hy zodanig het algemeen vertrou- „ wen van alle de Ingezetenen, en by- „ zonder, die by 's Lands welvaard het „ meeste belang hebben, heeft verlooren, „ dat het aanblyven van denzelven, vol- „ strektlyk, de gansche Maatschappy in „ wanorde zou brengen, en 's Lands to- „ taalen ondergang naa zich sleepen.

„ Dat hy dan ook verder zou moeten „ onderzoeken, en vraagen, of hun Ed. „ Groot Agtb. allen in gemoede over- „ tuigd zyn, dat het Voorstel van *Schoon-*

„ *ho-*

„ *hoven*, in deeze Vergadering ter over-
„ weeginge gebragt zynde, alle de Leden,
„ zonder onderscheid, die vryheid, die
„ onafscheidelyk aan 's Lands waare wel-
„ zyn verknogt moet weezen, op dat tyd-
„ stip, gehad hebben, dat zy, zonder ee-
„ nig gevaar of vrees voor hunne perso-
„ neele veiligheid, konden adviseeren, zo
„ als dienstig en oorbaar, volgens eed en
„ pligt voor het welzyn van deeze Stad
„ oordeelen te behooren?

„ Dat hy verre af was om een derge-
„ lyk delicaat Onderzoek te aanvaarden,
„ voor al in een tyd, dat de gemoederen
„ der Ingezetenen ten sterksten verbitterd
„ waren, en een gedeelte met een buiten-
„ gewoone drift scheen aan te dringen op
„ de Remotie van verscheide Regenten,
„ wier misdaad, zo verre hem bekend
„ was, daar in alleen bestondt, dat zy
„ wettig geroepen, om over 's Lands be-
„ langen te helpen raadpleegen, geadvi-
„ seerd hadden volgens zodanige Grond-
„ beginzelen, die, naar hun inzien, het
„ duurzaam geluk des Volks ten grond-
„ slage konden hebben, en volgens het
„ licht hun van den Hemel geschonken.
„ Dat hy, derhalven, alleenlyk de gevol-
„ gen van dit alles voor rekening laaten-
„ de van die Leden der Regeeringe, die
„ deeze Authorisatie met zo veel yvers
„ hadden geëffectueerd; en thans zich moe-
„ tende verklaaren op het Voorstel van
„ Burgemeesteren, om zyne Vroedschaps-
„ plaats ter Dispositie van zyne Hoog-

 „ heid

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ heid te stellen, niet kon nalaaten aan te
„ merken, dat hy zyne Vroedschapsplaats
„ ter Dispositie stellende, met de daad niet
„ alleen zou schynen te approbeeren en
„ goed te keuren de Authorisatie, van we-
„ gen hun Ed. Gr. Mogenden, aan zyne
„ Hoogheid verleend, en waar tegen hy
„ in gemoede moest verklaaren dat ver-
„ scheide bedenkingen, die hy van zeer
„ veel gewigts oordeelde, voor den geest
„ zweefden; maar dat hy ook door zo-
„ danig een gedrag, het effect, dat hun
„ Ed. Gr. Mog. zich met deeze Autho-
„ risatie hadden voorgesteld, zeer illusoir
„ zou maaken.

„ Dat de eerste bedenking alleszins vol-
„ ledig zynde, het, zyns inziens, ten dui-
„ delykste bleek, dat hun Ed. Gr. Mog.
„ naa dat door Hoogstdezelven het Stad-
„ houderschap in zyne volle kragt en luis-
„ ter hersteld was, door het verleenen dier
„ Authorisatie, onder andere beweegrede-
„ nen gewis bedoeld hadden, om zyne
„ Hoogheid in staat te stellen, om in alle
„ de Stemhebbende Steden deezer Provin-
„ cie, de oorzaaken en beweegredenen der
„ misnoegdheid van sommige Ingezetenen
„ tegen hunne Regenten te onderzoeken,
„ en die middelen te beraamen, welke ge-
„ noegzaam zouden kunnen weezen, om
„ dezelve misnoegdheid en verbittering te
„ doen ophouden, en langs dien weg de
„ rust binnen de Provincie, op duurzaa-
„ me gronden te vestigen.

„ Thans waren de Commissarissen van
„ zy-

„ zyne Hoogheid binnen de Stad gekomen LVIII. BOEK.
„ om de bezwaaren en klagten der Bur-
„ geren en Ingezetenen te verneemen, eg- 1787.
„ ter was het niet dan waarschynlyk, dat 1788.
„ slegts een gedeelte der Ingezetenen, wel-
„ ke hy nimmer zou erkennen of aanmer-
„ ken voor het wettig Lichaam der Stads
„ Burgery, gebruik zou maaken van de
„ uitnoodiging by Notificatie door de Stads
„ Magistraat gedaan, alzo het niet te den-
„ ken was, dat zodanige Burgers, welke
„ zo deerlyk getysterd waren in hunne
„ wettige Bezittingen, andermaal voor hun-
„ ne gevoelens zouden uitkomen; maar
„ liefst, (mogelyk uit verkeerde grondbe-
„ ginzelen,) zouden verkiezen stil te zit-
„ ten, dan moedwillig gevaar te loopen
„ van een nog deerlyker lot te ondergaan.

„ Gevolglyk kon het ook niet anders
„ weezen, dan dat die gevoelens, welke
„ hy hadt aangekleefd, en die thans in
„ de oogen van een gedeelte der Inwoon-
„ deren, als hoogststrafbaar en misdaadig
„ werden beschouwd, aanleiding zouden
„ geeven om ook tegen hem eenige klag-
„ ten en bezwaaren in te brengen. Van
„ welk eenen aart dezelve ook zyn mogten,
„ of hoe men daar over ook verkoos te
„ denken, stondt het egter altoos vast,
„ dat zyne Hoogheid, volgens de Autho-
„ risatie van hun Ed. Gr. Mog., verpligt
„ was, dezelve te onderzoeken; om langs
„ dien weg, naa gedaan onderzoek, orde
„ te stellen op de Stads Regeering.

„ Uit alle welke natuurlyke gevolgtrek-

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

„ kingen, het hem in geenen deele vreemd „ zou voorkomen, indien zyne Hoogheid, „ of wel de Stads Ingezetenen, in het „ denkbeeld geraakten, dat hy, volgens „ het voorbeeld zyner Medebroederen in „ den Raad, door het stellen van zyne „ Vroedschapsplaats ter Dispositie van zy„ ne Hoogheid, een gestreng onderzoek „ getragt had te ontduiken van die klag„ ten en bezwaaren, welke tegen hem, „ wegens zyn gehouden gedrag, geduu„ rende zyne bekleede Raads- en Vroed„ schapsplaats, mogten worden inge„ bragt. —— Dat hy vervolgens, in dit „ denkbeeld staande, door het stellen van „ zyne Vroedschapsplaats ter Beschikkinge „ van zyne Hoogheid, naar zyn inzien, „ zich zeer veragtlyk zou maaken in de „ oogen van den Heer Erfstadhouder, van „ wiens Regtvaardigheid hy niet anders „ kon of mogt verwagten, dan dat hy „ hem als Regent van *Gouda*, wettig tot „ de Regeering geroepen, dat regt zou „ doen wedervaaren, waar op de gering„ ste Ingezetenen van deeze Republiek eene „ billyke aanspraak heeft, en welke zyne „ Hoogheid plegtig, by hoogstdeszelfs on„ derscheiden Declaratoiren, aan allen en „ een iegelyk, zonder eenig onderscheid, „ hadt toegezegd.

„ Dat hy wyders niet alleen vermeenen „ zou zich by zyne Hoogheid zelfs in „ minagting te brengen; maar dat hy ook „ ten hoogsten zyn Eer en goeden Naam, „ hem dierbaarder dan zyn leeven, zou

„ kren-

„ krenken, indien hy niet met die gelaa- LVIII.
„ tenheid, die den belangloozen Regent BOEK.
„ behoort te kenmerken, afwagtte, welke ——
„ Dispositie zyne Hoogheid, zou gelieven 1787.
„ te maaken, ingevolge van de verleende 1788.
„ Authorisatie, over zyne Bediening als
„ Raad en Vroedschap der Stad *Gouda*.
„ Dat hy, bovendien zich zelfs niets
„ kwaads bewust, en niet alleen met de
„ volkomenste gerustheid de Dispositie van
„ zyne Hoogheid, maar ook byzonder het
„ Oordeel van HEM, die alles regeert,
„ en harten en nieren beproeft, in zyne
„ betrekking als Regent, durvende afwag-
„ ten, dan ook niet zien kon, welk een
„ oneer 'er voor hem in gelegen was, in-
„ dien zyne Hoogheid, gebruik maakende
„ van de verleende Authorisatie, hem ge-
„ liefde te ontslaan van de Regeering van
„ *Gouda*; daar dit ontslag toch nimmer
„ anders, volgens de Dispositie van hun
„ Ed. Gr. Mog. kon geschieden, dan, be-
„ houdens zyne Eer en Reputatie. Wel-
„ ke Clausule hem voor het oog van ee-
„ ne onpartydige Posteriteit, die de zaa-
„ ken misschien eenmaal in een ander licht
„ zal beschouwen, dan veelen van het
„ tegenwoordige Geslacht, zo genoegzaam
„ regtvaardigt, dat het, zyns agtens, tot
„ bewaaring van zyne Eer en goeden
„ Naam, niet noodig was, dat hy door
„ eene overtollige Cessie van zyn Ampt
„ als Vroedschap van *Gouda*, aan zyne
„ Doorlugtige Hoogheid, eene vrywillige
„ overgifte zou doen van iets, in welks

„ po-

LVIII. BOEK. — 1787 1788.

„ posfesfie zyne Hoogheid, door de Re-
„ folutie van hun Ed. Groot Mog. zelfs
„ reeds gefteld was.

„ In geenen deele kon hy veronderftel-
„ len, dat Burgemeesters deeze Propofitie
„ gedaan hadden, om, door het effectuee-
„ ren van dezelve, eenige meerdere Sanc-
„ tie te geeven aan de verleende Autho-
„ rifatie door hun Ed. Groot Mogenden;
„ dan immers zou hy in het denkbeeld
„ moeten vallen, dat de verleende Magt
„ van hun Ed. Gr. Mogenden, ingevolge
„ het oordeel van Burgemeesteren, niet ge-
„ noegzaam was, om Regent of Regenten
„ uit hunne Posten te ontflaan; maar dat
„ dezelve nog behoorde agtervolgd te wor-
„ den door eene vrywillige Cesfie van ie-
„ der individueel Lid van de Vroedfchap.
„ 't Welk dan ook oorzaak zou moeten
„ zyn, dat hy zich genooddrongen vondt
„ meer bepaaldlyk te adviseeren op de ver-
„ leende Authorifatie aan zyne Hoogheid
„ van wegen hun Ed. Gr. Mogenden;
„ het welk hy aan de eene zyde, in de
„ premisfen deezer, zorgvuldig van wegen
„ de delicaatheid der materie, hadt ge-
„ meend te moeten vermyden, zo wel
„ als door zyn gedrag, aan de andere zy-
„ de, geene goedkeuring hoe genaamd te
„ hechten aan een Befluit van de Vroed-
„ fchap, genomen in zyn afweezen en in
„ die, van verfcheide zyner Medera aden,
„ die uit hoofde van de Onveiligheid,
„ waar de Stad zich in bevondt, geen
„ vry ac- of reces tot deeze Vergadering
„ had-

„ hadden: en welke Resolutie evenwel „ zyne betrekking hadt op ieder indivi- „ dueel Lid van de Vroedschap, en dus „ voorzeker een Object hadt behooren te „ weezen, om, in eene beschreevene Ver- „ gadering van de Vroedschap op den „ Eed, getermineerd te worden. — Veel „ minder kon hy gewaar worden, dat „ door het stellen van zyn Vroedschaps- „ plaats tot Dispositie van zyne Hoog- „ heid, eenige faciliteit hoe genaamd, aan „ zyne Hoogheid werd toegebragt; alzo, „ gelyk hy zulks reeds opgemerkt hadt, „ de Dispositie over zyne Bediening door „ hun Ed. Gr. Mogenden reeds aan zyne „ Hoogheid gedefereerd was. Terwyl hun „ Ed. Gr. Agtb. zich verzekerd konden „ houden, dat hy, in geenen deele zyne „ Hoogheid, door ontydige of overtollige „ Representatien, zou interrumpeeren in „ Hoogstdeszelfs gewigtige occupatien ten „ dienste van den Lande.

„ Het was dan eindelyk, om alle deeze „ redenen, dat hy zullende adviseeren op „ de Propositie van Heeren Burgemeeste- „ ren, zich verpligt vondt, dezelve Pro- „ positie gaaf te declineeren; en, daarby, „ tevens te declareeren, dat, hoe zeer „ doortrokken met den gepasten eerbied „ voor de eminente Waardigheden van „ zyne Hoogheid, en het vertrouwen dat „ hun Ed. Gr. Mog. in Hoogstdenzelven „ gelieven te stellen, egter niet van zich „ kon verkrygen, in het byzonder geval, „ waar in hy verseert, om zyne Vroed-

„ schaps-

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. „ schapsplaats vrywillig ter Dispositie van „ zyne Hoogheid te stellen; maar dat hy, „ met volkomene gerustheid, zich verlaa- „ tende op de zuiverheid van zyne oog- „ merken, en de regtvaardigheid, die hy „ vertrouwd dat het gedrag van zyne „ Hoogheid in deezen bestuurt, zal afwag- „ ten, welke Dispositie zyne Hoogheid „ in deezen zal gelieven te maaken."

Met verdere byvoeging, „ dat hy, door „ dit zyn Declaratoir, niet wil begreepen „ worden, tegen het genoegen van het gan- „ sche Lichaam der Burgerye, in de pos- „ sessie als Raad in de Vroedschap te wil- „ len blyven. Terwyl hy, in tegendeel, „ blyvende aankleeven zyne eens aange- „ nomene Principes, voor het oog van de „ geheele *Goudasche* Burgery alle oogen- „ blikken bereid was te verklaaren, dat, „ zo de Burgery, en byzonder zodanige „ Burgers, die by de rede ondervinding „ voegden, eenig ongenoegen of wantrou- „ wen tegen zyn Bestuur hadden, in plaats „ van zyne Post tot Dispositie van wien „ het ook zyn mogt, te stellen, hy daad- „ lyk zyne Vroedschapsplaats, uit eigen „ beweeging, zou nederleggen, als geen „ oorzaak willende zyn, dat, om zynen „ wil, eenige de minste diffidentie of onge- „ noegen onder de Burgery van *Gouda* „ zou plaats hebben."

N. TEYSSENS verklaaring deswegen. Eenstemmig hier mede sprak zyn Mederaad ADRIAAN DE KEDTS HOUTMAN. By twee Brieven gaf de regeerende Burgemeester dier Stad N. TEYSSEN, eerst om lyfs-

vei-

veiligheid dezelve ontweeken, en vervolgens door zyne ongesteldheid verhinderd om ten Stadhuize te verschynen, zyn gevoelen te verstaan. Hy keurde het inschiklyk Stadsbesluit strydig met de Privilegien en Octroyen eener Stad, waar hy vyf en twintig jaaren in de Regeering geweest was, en betuigde zyn vast voorneemen om niet langer, als regeerend Burgemeester van *Gouda*, aan te zullen blyven, dan de Octroyen en Privilegien dier Stad hem met de daad zouden toelaaten. —— Nader gevraagd om, met verre de meeste Leden der Vroedschap, zyne Vroedschapsplaats in handen des Stadhouders te stellen, gaf hy zyne rechtmaatige verwondering des te kennen: daar hun Ed. Gr. Agtb. zo verre hun betrof, zyne Hoogheid de magt reeds verleend hadden, om, naar goedvinden, met zyne Vroedschapsplaats te handelen. De zaak was afgedaan, zyne Vroedschapsplaats stondt reeds, zonder zyne bewilliging, ter beschikking van zyne Hoogheid. „ Roekloos genoeg," schreef de Heer TEYSSEN, „ was hy niet, om zich thans stellig te expliceeren op Besluiten, door „ hun Ed. Gr. Agtb. in zyn afweezen genomen, en met vry wat overhaasting „ doorgedrongen." Hier woordlyk byvoegende: „ Neen, Ed. Gr. Agtb. Heeren! „ ik ben geresolveerd de Dispositie van „ zyne Hoogheid, over myne Vroedschaps„ plaats, aftewagten; ik ben daar toe te „ meer geresolveerd, om dat ik gezien „ heb, dat de Ingezetenen van deeze Stad „ op-

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ opgeroepen zyn om hunne Bezwaaren
„ in te brengen; en is het, dat tegen my,
„ van wegen de Burgery, klagten worden
„ ingebragt, welke by zyne Hoogheid van
„ dat gewigt worden geoordeeld, dat ik,
„ ter wegneeminge van alle Diffidentie,
„ behoorde ontzet te worden uit myne
„ Bediening als Raad in de Vroedschap,
„ zo zal ik my deeze Ontzetting niet al-
„ leen zeer wel getroosten; maar tot by-
„ zondere *eer* rekenen; voor al indien my
„ de gelegenheid benomen wordt om met
„ alle bedaardheid te onderzoeken de Be-
„ zwaaren en de *Kwaliteit* der klaagende
„ Ingezetenen (*)."

C. Plemper van Bree schryft deswegen.

Cornelis Nicolaas Plemper van Bree, Raad en Oud Schepen van *Gouda*, thans, wegens die Stad, als Bewindhebber der *Oost-Indische Compagnie* ter Kamer *Amsterdam* zitting hebbende, in ons Geschiedblad bekend als een voorwerp van den haat en moedwil des *Goudaschen* Graauws (†), van de Vroedschaps Raadpleeging, wegens het al of niet nederleggen der Vroedschapsplaatzen aangeschreeven, antwoordde, „ dat „ hy, noch uit hoofde des Eeds by zyne „ aanstelling in de Vroedschap, noch ter „ Vergadering van hun Ed. Gr. Mogen- „ den gedaan, hier toe niet alleen zich „ niet verpligt maar onbevoegd rekende." De aangevoerde voorbeelden van de Jaaren MDCLXXII en MDCCXLVIII, als op het te-

(*) *Verz. by* de Chalmot VIII. D. bl. 140—158.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 295.

tegenwoordig geval niet passende, gewraakt hebbende, verklaarde hy verder, by zyn wederschryven, „ dat, daar 'er by hem „ geene redenen waren, welke met die „ gevallen strookten, daar 'er niets was, „ waar van hy eenige ontheffinge behoefde, „ daar hem, in zyne Vroedschaps- en an„ dere Posten in Stads dienst, niets kwaads „ bewust was, hy geen redenen kon vin„ den, waar om hy zyne Vroedschaps„ plaats zou moeten nederleggen (*)."

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Verzoekschrift by Staaten van *Holland* tegen VAN TOULON.

Met de verlaating zyner Raadsplaatze in *Gouda* hadt de Heer VAN TOULON niet te doen, als reeds ontzet door in de Satisfactie van haare Hoogheid begreepen te zyn. Hy hadt een Stad, voor hem geheel onveilig, geruimd (†); doch daar mede geen afstand gedaan van zyn Post als Ontvanger der Convoyen en Licenten binnen die Stad. De Admiraliteit op de *Maaze* hadt hem in die post gelaaten, tot groot misnoegen der Oranjegezinden in *Gouda*, die by de Algemeene Staaten een Verzoekschrift van deezen inhoud ter tafel bragten „ dat het Col„ legie ter Admiraliteit op de *Maaze* hadt „ kunnen goedvinden om de verantwoor„ ding der Penningen, op het Comptoir „ van de Convoyen en Licenten binnen „ *Gouda* te ontvangen, voor rekening van „ Mr. MARTINUS VAN TOULON, Ontvan„ ger ten zelfden Comptoire, te stellen, „ en den Contrarolleur van dit Comptoir „ Mr.

(*) *Verz. by* DE CHALMOT VIII. D. bl. 270. 271.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 296.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

„ Mr. FREDERIK VAN DER HOEVE te ge-
„ lasten om aan het gemelde Collegie te
„ bezorgen alle de Papieren, Bescheiden
„ en Penningen tot gemelde Comptoir be-
„ hoorende, en welke onder gemelde Con-
„ trarolleur, van wegen voornoemde Col-
„ legie, waren gesteld, by gelegenheid van
„ absentie van bovengemelden Ontvanger,
„ en dat deszelfs Huis naast het Comptoir,
„ ten tyde der Omwenteling, was geplun-
„ derd geweest. —— Dat zy vreesden,
„ dat door de Administratie van gezegde
„ Comptoir aan meergemelden Ontvanger
„ over te geeven, en het bewind daar van
„ aan hem te stellen, nieuwe onlusten in
„ de Stad zouden ontstaan, en de rust,
„ die 'er thans herleefde, zou gestoord wor-
„ den: wyl de Ingezetenen dier Stad te-
„ gen meergemelden Ontvanger ten hoog-
„ sten verbitterd waren, en hem onwaar-
„ dig verklaarden, om ooit zyn post als
„ Ontvanger te aanvaarden, als zynde een
„ der Gecommitteerden geweest in de ver-
„ foeilyke en landverderflyke Commissie
„ ter Defensie van *Holland* en de Stad
„ *Utrecht*, als mede een Authèur en Uit-
„ werker van het geweldig Attentaat te-
„ gen haare Koninglyke Hoogheid ge-
„ pleegd. —— Weshalven zy verzogten
„ dat hun Hoog Mog. de Resolutie, die
„ by het Collegie ter Admiraliteit op de
„ *Maaze* mogt zyn genomen, om den
„ Ontvanger VAN TOULON weder in het
„ bewind van het Comptoir der Convoyen
„ en Licenten te plaatzen, ten spoedigsten

„ ge-

„ geliefden buiten effect te ftellen, en „ hem, zo ras doenlyk, om zyne verfoei- „ lyke gevoelens en daaden, van zyn Post „ als Ontvanger te ontzetten, of zodanige „ maatregelen te neemen als hun Hoog „ Mog. tot bewaaring van de heilzaame „ rust binnen de Stad *Gouda*, zouden mee- „ nen te behooren (*).”

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Hoe F. VAN DER HOEVE vrugtloos tegen hem yvert.

Een Verzoekfchrift blykbaar ingerigt om de plaats, door de afzetting des Heeren VAN TOULON, openvallende vervuld te zien door den gemelden VAN DER HOEVE, Zoon eens *Goudafchen* Burgemeesters, die vóór de Omwenteling zich by een Verzoekfchrift aan de Vroedfchap, als Oranjegeconftitueerde, vervoegd, en bevreesd getoond hadt voor eene Remotie van Regenten door de Burgery: dewyl hy ligt begreep, dat zyn Vader in dat lot zou deelen, ter weeringe hier van aanvoerende, „ dat de Privilegien verboo- „ den, iemand, wie hy ook zou mogen „ zyn, buiten verhoor, buiten behoorelyk „ onderzoek, en zonder dat hy met regt „ overwonnen, en door een uiterlyk ge- „ wysde verweezen was, van zyn Ampt „ of Goed; *via facti* te ontzetten, ja zelfs, „ uit zyne wettige posfesfie, by provifie, „ te ftellen (†).” Deeze zelfde VAN DER HOEVE, was deezer grondbeginzelen zo weinig gedagtig, dat hy gezegd wordt zich niet alleen aan 't hoofd der *Goudafche* Plun-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 89.
(†) *Verz. by* DE CHALMOT L. D. bl. 296—300.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Plunderaaren gesteld; maar openlyk geroemd te hebben, „ dat hy, hun met het „ opligten zyner hand, bedwingen kon;" terwyl hy met die bende zelfs Patriotten in hunne huizen of schuilplaatzen opzogt, en tot in het Waterschap van *Woerden* zynen invloed uitstrekte. Hy hadt daarenboven de onbeschaamdheid, om, zamenstemmende met het gemelde Verzoekschrift der Oranjeburgeren op het ontslag des Heeren VAN TOULON aan te dringen, verzoekende by de Algemeene Staaten, om, indien hy genoodzaakt zou zyn met VAN TOULON, in zyn post te blyven, liever daar van te worden ontslaagen. Het zeer doorsteekend uitzicht hier van was om zyn post van *Contrarolleur* met die van *Ontvanger* te verwisselen. —— Dit ontstondt in hem en zyne Voorstanders. TOULON bleef, ten spyt zyner haateren, in dit Ampt bevestigd en werd door de Admiraliteit derwyze gehandhaafd, dat zynen Vyanden de lust van tegenwryten verging. Vrugtloos was ook VAN DER HOEVE's voor een tyd lang verzetten tegen alle bevelen des Admiraliteits Hofs van de *Maas* om de Boeken en Papieren van het Comptoir, die vóór de plundering van het huis des Heeren VAN TOULON aan het zyne gebragt waren, wederom by dien gehaaten herstelden Bedienden der Admiraliteit te bezorgen (*).

Het

(*) *Verzameling by* DE CHALMOT XXXV. D. bl. 295—306.

Het Hoofdofficierschap, door den van zyn post verlaaten Mr. JAN COUPERUS opengevallen, werd thans bekleed door FRANCOIS HARENCARSPEL DECKER. Hoe weinig deeze vermogt om het *Goudasche* Gepeupel in den band te houden, en de openbaare veiligheid te herstellen, mag men daar uit opmaaken, dat onder anderen, de Patriottische Kerkleeraars COUPERUS en SMIT, vyftien maanden lang, noch den predikstoel konden beklimmen, noch de straat betreeden, en mogt de laatstgemelde zynen dienst niet weder aanvaarden, dan naa het afleezen eener schriftlyke verklaaring van den Predikstoel.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788. Onveiligheid voor de Patriotten te *Gouda*.

Terwyl in *Gouda* de Patriot by uitstek die Stad, voor een tyd, ruimde, of zich als in zyn Huis gekerkerd vondt, haalden de Prinsgezinden het hart lustig op, en lieten geene gelegenheid ter Feestviering voorbyglippen. De Leden van de daar opgerigte en bloeijende *Opregte Vaderlandsche Societeit*, staaken boven allen uit in de viering van den eersten Verjaardag der Omwentelinge. Voor het Societeitshuis, op het ruime Marktplein, was een gaandery gemaakt om de lichten achter elf Schilderstukken, op de jongste Gebeurtenissen slaande, te gemaklyker te kunnen aansteeken. De Koning van *Pruissen* hadt men in deeze ter verlichting geschikte Stukken niet vergeeten: van den avond den zeventienden van Herfstmaand hieldt men aan, deeze Schilderyen min of meer te verlichten, tot dat eene geheele verlich-

Het Feest der Omwenteling aldaar gevierd.

LVIII. BOEK — 1787. 1788.

ting, met Muzyk gepaard, op den vier en twintigsten dier Maand, den Verjaardag van den *Pruissischen* Monarch, een einde maakte aan het verlicht vertoon dier Schilderstukken en Opschriften (*). — Hoofdzaaklyk waren ze bestemd om *Oranje* en *Pruissen* toe te juichen: terwyl de Bende van laatstgemelden Vorst, in die Stad eens tot zeven duizend Koppen was aangegroeid; wanneer men eene menigte van geroofde en vernielde Goederen opvischte, byeenbragt, en openlyk op de markt aan de *Jooden*, ten voordeele, der *Pruissen* verkogt.

Rustbewaaring in *Rotterdam* beloond.

Uit *Rotterdam* waren de meest yverigste Voorstanders der Grondwettige Herstelling, by grooten getale, geweeken (†), en zou Stadsverlaating nog veel talryker geweest hebben, hadt men daar, gelyk in *Gouda*, het gepeupel de handen ruim gegeeven; doch die woede werd eenigermaate beteugeld door vrywillig wagtdoende Burgers. Om deezen te beloonen en alle byzondere Geldafvorderingen, die plaats begonnen te grypen voor zulk een dienst, te beletten, was 'er van Stadswegen een Kist ter inzamelinge van Penningen tot dat einde geplaatst, waar in ryklyk gestort werd door de Regeeringe en Burgers van onderscheidene denkwyze. Op voorstel van Burgemeesteren besloot de Vroedschap, die Burgeren met

(*) Men vindt ze beschreeven in de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1369—1372.

(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 176.

met een Gouden Gedenkpenning, op het voorgevallene toepasfelyk, te vereeren. Deeze Offerkist ftondt open tot den tienden van Slachtmaand (*). LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Wanneer men de dankzeggende, zwellende en met bitterheden doormengde Aanfpraak des Hoofdofficiers VAN STAVEREN aan deeze vrywillig wagt gedaan hebbende Burgers, die zeker hunne van allen erkende verdienften hadden, leest (†), zou men denken, dat 'er, naa de Omwenteling, te *Rotterdam*, althans tot dien tyd, geen leed gefchiedde, en alle oproerig geweld te eenemaal beteugeld was; doch hier in wordt zo veel waarheids verzweegen, als onwaarheids, op het fchaamtloost, voorgedraagen, in eene zonderlinge Aanfpraak, door de Hoofdlieden van het Zakkendraagers Gilde te *Rotterdam*, by gelegenheid dat zy, in Wynmaand des Jaars MDCCLXXXVII, ter gelukwenfching in de tegenwoordigheid van den Prins, Prinfes en Vorstlyke Telgen, werden toegelaaten, onder andere verzekeren zy „ dat hun Gilde altoos wars „ geweest ware van Oproer en oproerige „ beweegingen (§)." —— Immers, fchoon men

Die Rust zo groot niet als men opgaf.

(*) *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 254. *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 4793. 5433. 5445. 5747.

(†) *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 201.

(§) In de *Verz. by* DE CHALMOT II. D. bl. 109. vindt men deeze Aanfpraak en een Heilgroet in Dichtmaat, te dier gelegenheid, uitgeboezemd. Maar het gebeurde te *Rotterdam* logenftraft zulk een voorgeeven; wy wyzen, om niet anders op te haalen, te rug tot het VII. Deel onze *Vaderl. Hist.* bl. 75.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. men van de daar gepleegde Oproerigheden geene andere berigten hadt, en men dezelve ook veel al uit de Schriften van dien tyd hieldt, of zeer omzwagtelde, zouden de veelvuldige Afkondigingen, Onrust en Oproer bestraffende en Stilte en Rust aanmaanende, hier van het tegendeel getuigen. Men hoorde dezelve te dier Stede, in Wynmaand, in Slachtmaand, en Wintermaand des Jaars MDCCLXXXVII telkens met verzwaaring herhaald (*); op nieuw reezen 'er in Louwmaand en Herfstmaand des volgenden Jaars onlusten (†).

Te

75. enz. — Dit eigen tydvak leevert, in de *Rotterdamsche* Zakkedraagers een voorbeeld op van derzelver hoogst oproerigen aart, en teffens van de gunst in welken zy stonden by den Prins, zo zonderling door hun begroet. Een Zakkedraager vormde het oversnood ontwerp, om, op zekeren nagt, verscheide Patriotten te vermoorden. Hy vondt eenen genoegzaamen aanhang, en bleef zo lang in zyn snood ontwerp volharden, dat de nagt om zyn schelmstuk uit te voeren, genaakte, en hy reeds bezig was om de Huizen, waar de gedoemde slachtoffers woonden, met zeker teken te merken. Doch de Zamenzweering werd even tydig ontdekt, de booswigt gevangen, te regt gesteld, en naa dat de Hoofdofficier, in dit schreeuwend geval, een gestrengen eisch gedaan hadt, werd de Misdaadiger veroordeeld om zyn leeven lang in het Werkhuis opgesloten te blyven. De goede Burgery schepte hier uit hoope, dat nu eenmaal, hun leeven althans, voor zulke gruwlyke aanslagen zou beveiligd zyn. Doch zyne Hoogheid gaf eenige weeken laater dien Booswigt een onbepaald Pardon, en droeg zorg dat hy wederom, als te vooren, de post van Zakkendraager zou waarneemen.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5441. 5754. 5976.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 84. en 1376.

Te vroegtydig zeker hadt men de Burgers, onder den naam van *Rustbewaarders* bekend, afgedankt, naa dat de Burgerwagt zo na mogelyk op den ouden voet herfteld was: want korten tyd daar op zag men de oproerige beweegingen, in groote maate beteugeld, toeneemen. Ten ftaal hier van ftrekke de meermaals in dit deerlyk lot ingewikkelden Burgemeester ELZEVIER, wiens huis door de gemelde Burgers voor fchennis behoed was. Zelve hadt hy de Stad geruimd, met agterlaating eener acht en zeventig jaarige Moeder, die nu, om haaren Zoon, zo veel en meer leeds hadt moeten verduuren, dan zy in den Jaare MDCCXLVIII, om haaren Man hadt moeten lyden. Nu werd zy op dezelfde wyze verjaagd. In Louwmaand des Jaars MDCCLXXXVIII openbaarde zich het wetteloos geweld, op nieuw, tegen dit gehaate Huis, en wel zo openlyk, dat eene Bende Plunderaars, in eene foort van orde kwam aantrekken, gevolgd door lieden, die manden met fteenen nadroegen, en die voor het huis en de bende plaatften. Een hunner ging op ftraat voor het huis eens naasten Buurs ftaan, als vleugelman, en gaf bevel de fteenen zo te werpen, dat zy zelfs de glazen der derde verdieping raakten, 't geen door het flingeren dier fteenen met neusdoeken gefchiedde, en met zo wel treffenden uitflag, dat bykans alle glazen van boven tot beneden, van dit aanzienlyk gebouw werden ingefmeeten, naa welke fchennis de Bende weder eenigzins gere-

LVIII. BOEK.

1787. 1788.

Schennis aan het Huis van Burgem. ELZEVIER gepleegd.

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

geld aftrok. —— Eene ftrafbaare en ongeftrafte gebleeve euvelmoed, welker optekening de Schryver der *Nieuwe Nederlandsche Jaarboeken*, zich fchaamde, en het alleen het by deeze algemeene bewoordingen laat berusten; „ Nu en dan „ vallen 'er in *Rotterdam* nog eenige on„ aangenaamheden voor, welke blyken „ draagen, hoe moeilyk het is, dat eens „ verdeelde Burgers zich wederom met „ elkanderen verzoenen, en niet aan dee„ ze of geene zyde de oude wrok uit„ barstte (*)."

De *Pruisfen* by hun uittocht begiftigd.

Omtrent gelyktydig met het afdanken der Rustbewaarende Burgeren gefchiedde de uittocht der *Pruisfifche* Krygsbezetting, die, met den aanvang van Slachtmaand de veste van *Rotterdam* verliet, beftaande in Huzaaren en Voetvolk. De Officieren werden door de Regeering ieder met een fraay Gefchenk begiftigd, aan de Onderofficieren en Gemeenen werd een Geldgifte overgereikt. „ Tot erkentenis," gelyk wy vermeld vinden, „ van de door hun „ onderhouden Krygstugt, en anderzins „ loflyk gedrag (†)." Reeds hebben wy met een woord aangetekend, „ dat zy, „ wel verre van een geregelden Krygstugt „ te onderhouden, zich balddaadig aanftel„ den (§)." Dit bedryf der *Rotterdamfche* Regeering, dit getuigenis eens Gefchiedfchry-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 84.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5746.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 177.

ſchryvers, ſchynen te wederſpreeken, 't geen wy, ter aangetoogene plaatze, met een kort woord, vermeld hebben. Om ons gezegde te ſtaaven, en dit partydig getuigenis te logenſtraffen, zullen wy hier eenigzins breedſpraakiger optekenen, hoe het, te dier Stede, in den aanvange, met de *Pruisſen* zich toegedraagen hebbe.

LVIII. BOEK.

1787. 1788.

't Gedrag der *Pruisſen* te *Rotterdam* ontvouwd.

Naa dat op den twintigſten van Herfstmaand, tachtig Huzaaren, binnen *Rotterdam* gekomen, door den Secretaris VAN ZUYLEN VAN NYEVELD aan het Stadhuis ontvangen en derzelver twee Officieren in de Schepenskamer geleid waren, booden deezen aan, dit Krygsvolk in de Stad te laaten, tot bewaaring der rust, die door de vreugdebedryven van het Gemeen gevaar liep van geſtoord te worden. Naauwlyks waren zy, naa eenigen tyd toevens, van het Stadhuis gegaan of zy kwamen te rug, der Regeering vermeldende, dat hun Volk, door het vergaderd Gemeen, geduurende hun afweezen, zodanig door den drank beſchonken geraakt was, dat zy zich buiten ſtaat bevonden tot het bewaaren van de goede orde, en voorſtelden, dit Volk te rug te zenden, om het door een gelyk getal Huzaaren te doen vervangen.

Dien eigen avond kwamen zy volgens afſpraake, weder ter Stad in, vergezeld van een gelyk getal Huzaaren; doch gevolgd van zes honderd Voetknegten en Jaagers; waar van niets vermeld en hun althans geen verlof verleend was. Voor de

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

de tachtig Huzaaren hadt men verblyfplaatzen bezorgd en Spys doen vervaardigen. Het meerder ingerukte Krygsvolk ging naar willekeur te werk, vielen in der Burgeren huizen, verblyf, spys en drank vorderende. Niet alleen deeden deeze den Burgeren overlast aan; maar ook de Huzaaren. De Burgemeester ELZEVIER, dien wy hier boven en te meermaalen beschreeven als een voorwerp van 's Volks haat, stondt, by deeze inrukking, byzonder ten doele van overlast hem door Party op den halze geschonnen. Immers eenigen deezer ruwe Gasten drongen in zyn huis, vorderden Spys en Drank, als mede dat een aantal hunner Spitsbroederen voor de deur gereed, ook zouden worden binnen gelaaten. Door een Leverybediende als Gids vergezeld maakten zy buiten 's huis een groot getier; hunne Makkers openden de deur en lieten hun binnen; en hadt het veel moeite in om een hoop Graauws daar buiten te houden. Op de vraage van den Heer ELZEVIER, „ of zy „ wel wisten dat zy aan het Huis van „ een Regeerenden Burgemeester waren ?," gaven zy te verstaan, „ dat zy zulks wel „ wisten en gezonden waren om zulk een „ Schurk den nek te breeken!" Onbehouwe taal, met vloeken gemengd, en met bedreigingen vergezeld, gestaafd door het uittrekken der sabels, en gevolgd van den eisch om Dukaaten. Een ryke gift voldeedt hun niet. Zy dreigden alles wat in huis was te zullen vermoorden, indien men al het gereede Geld, 't welk voorhanden

was,

was, niet overgaf. Een herhaalde geldgifte deedt hun vertrekken, naa van negen uuren tot 's nagts ten drie uuren, die rol van onverlaaten gespeeld te hebben. — Soortgelyk geweld pleegden anderen van die Bende; schoon niet in die maate, ten Huize van den Heer VAN RYKEVORSEL. — Op het huis van den braaven Burgemeester BOGAERT, of wel van diens Zoon, Colonel der nieuw opgerigte Schutterye, hadt men het desgelyks gemunt; een voor hem gelukkig misbegrip van huisaanduiding bragt dit leed over aan Mevrouw de Weduwe BOGAERT.

Dit waren de bedryven der Krygslieden, tot plaatsvervangers gezonden van de verwyderden, aan welken de rust der Stad niet toevertrouwd werd. 's Volgenden daags beklaagde zich de Heer ELZEVIER, over 't leed, het geweld, en de berooving hem aangedaan, op het Raadhuis by de Wethouderschap, in tegenwoordigheid der *Pruissische* Officieren, die steeds de zittingen bywoonden: en vorderde deswegen onderzoek en straffe. Alles liep af met eene mondlyke bestraffing van een Onderofficier der Jaagers, door de Officieren op het Stadhuis beschreeven „als een Hondsvot, „ die reeds meer dan eens de galg ver„ diend hadt." In stede van regt te verkrygen moest de Heer ELZEVIER dulden, dat die zelfde Soldaaten, die hem mishandeld en beroofd hadden, hem openlyk op straat uitjouwden.

Dan

LVIII. BOEK — 1787. 1788. Besluiten by de Regeering wederaanvaardende Magistraat.

Dan dat wy van deezen hertred te rug keeren. De onlangs afgezette Regeeringsleden, nevens die men hunne plaatzen niet hadt doen verlaaten, verscheenen, by de Staatsomwenteling, ten Stadhuize, en zonden nieuwe Afgevaardigden ter Staatsvergaderinge (*), die onmiddelyk in de Staatsstukken van *Holland* deeden plaatzen, hoe zy alle geweldige daaden, door de onwettige Vroedschap van *Rotterdam* en derzelver pretense Gedeputeerden gedaan, wraakten, en dat de wettige Vroedschap der Stad geen deel hadt, of hadt kunnen hebben, aan belediging en hoon haare Koninglyke Hoogheid aangedaan; teffens hunne gereedheid betuigende om mede te stemmen tot het benoemen eener Commissie om by Hoogstdezelve te verneemen, welk eene Satisfactie zy zou begeeren. —— Gelyk zy ook te dier Vergaderinge inbragten, hoe zy introkken en buiten werking stelden alle Besluiten, eene provisioneele Voorziening behelzende omtrent de Magistraatsbestellinge der Stad, met alle de gevolgen van dien: ten einde alzo dezelve Regeering onverhinderd bleeve in het uitoefenen der Privilegien aan de Stad gegeeven; teffens de onderhandelingen over de vermeerdering der Vroedschapsleden (†) voor vervallen verklaarende (§).

In-

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 167.
(†) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 110. enz.
(§) *Resol. van Holl.* 1. en 6. Oct. 1787.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Magistraatsbestelling.

Ingevolge van dit Besluit traden zy ter Magistraatsbestelling, door daar toe gekoozene Boonheeren; die eene benoeming van Burgemeesteren en Schepenen aan den Stadhouder zonden, met eenen breedspraakigen Brieve, in welken zy zich beklaagden over de handelwyze te dier Stede, in den jongstverloopen tyd omtrent de Magistraatsbestellinge gehouden.

Antwoord van zyne Hoogheid op de zending daar van.

Hoe welkom deeze Brief was blykt uit dit Antwoord van zyne Hoogheid. „ Met „ een byzonder genoegen hebben wy he„ den U Ed. Missive ontvangen, daar uit „ verneemende dat U Ed. ingevolge der„ zelver aloude Privilegien, Costumen en „ Herkomsten, de Nominatien van Bur„ gemeesteren en Schepenen gemaakt, en „ aan Ons, als Erfstadhouder deezer Pro„ vincie, ter Electie hebben toegezonden.

„ Wy hebben ons ten uitersten bedroefd „ over het ongelyk en geweld aan de wet„ tige Vroedschap van U Ed. Stad aange„ daan. Wy hebben met smert de Privi„ legien zien verkragten, om eene Ca„ baal te styven, die, zo de Godlyke „ Voorzienigheid het niet hadt voorgeko„ men, dit goede Land onherstelbaar zou „ hebben geruineerd. Wy werden door „ dezelve, in onze betrekkingen, en in de „ uitoefeninge onzer Eminente Charges „ geturbeerd, en waren wy, ten dien ty„ de, niet in het vermogen om aan U „ Ed. en aan U Ed. Burgery, die aan „ onze Persoon en Huis zo veele blyken „ van affectie heeft gegeeven, die bescher-

„ ming

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

„ ming te verleenen, die de billykheid „ uwer klagten vorderde; GOD heeft, in „ zyne gunst, dat alles doen veranderen. „ Wy defereeren dus gaarne aan het ver- „ langen van U Ed. om eene spoedige „ Electie uit de Nominatie, door eene „ wettige Vroedschap gemaakt, te doen."

Verkiezing doorhem gedaan.

Op de lyst der benoemden zag men den meergedagten Heer ELZEVIER geplaatst: dewyl hy, even vóór het opmaaken van dezelve, in *Rotterdam* was te rug gekomen, anders zou men 'er zyn naam zo min op gespeld hebben als die van den nog uitgeweeken Burgemeester BOGAERT. Boonheeren hadden in het plaatzen der Naamen de gewoone orde gevolgd; doch zyne Hoogheid, die anders de vier bovenste der opgenoemde gewoon was te verkiezen, ging thans van die gewoonte af, en koos den Heer VAN MIEROP tot Burgemeester (*). Niemand verwonderde zich toen over deezen voorbygang, en wie die eenige weinige bladzyden in onze Geschiedenis te rug ziet, en zich voorts de rol door ELZEVIER, in *Rotterdam* gespeeld, herinnert, zal zich des bevreemden?

Verklaaring der aftreedende Schepenen en Mannen van *Schieland.*

Schepenen van *Rotterdam*, uit hunne bediening ingevolge deezer Stedelyke verandering treedende, deeden te dier gelegenheid deeze verklaaring, tot wegneeming van alle verkeerde uitleggingen, welke nu en naderhand zouden kunnen gegeeven worden aan de buitengewoone daad, te hunner

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5435-5411.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

her verantwoording „ dat al het geene te-
„ gen de uitoefening der Privilegien van
„ *Rotterdam*, by hunne aanstelling, zou
„ mogen geschied zyn, geheel buiten hun
„ geweest was en gebleeven; en dat zy
„ dus, zo in de Aanstelling als in de Af-
„ treeding, lydelyk geweest en gebleeven
„ waren; zich in beide deeze omstandig-
„ heden gevoegd hebbende naar den wil
„ van den Souverain, en de Electie van
„ zyne Hoogheid." — Woordlyk deeden de aftreedende Schepenen en Mannen van den Edelen Hove en Hooge Vierschaare van *Schieland*, by hun aftreeden, ingevolge der door zyne Hoogheid nieuw gedaane verkiezing, dezelfde verklaaring (*). Met eene zeer omslagtige Aanspraak des Hoofdofficiers VAN STAVEREN, ging het ontslag der Stads Schepenen uit den Eed toe: niet zonder scherpe herinnering aan het gebeurde by de jongste Regeeringsverandering; eene scherpheid eenigzins verzagt door het goed getuigenis aan die Heeren gegeeven, wegens hunne gedraaging geduurende den korten tyd, dien de Hoofdofficier met hun hadt doorgebragt (†). Het was op den tienden van Wynmaand dat dit ontslag geschiedde.

Last tot onderzoek der Amptewel-

Welhaast naa de Omwenteling werden Burgemeesters, door de Vroedschap verzogt en gemagtigd om te onderzoeken, wel-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787, bl. 5456.

(†) Men vindt dezelve in de *Verzam. by* DE CHALMOT I. D. bl. 305.

LVIII. BOEK. 1787. 1788. welke Amptenaars en Suppoosten der Stad *Rotterdam*, gedurende de voorige onlusten zich tegen de Regeering verzet, en byzonder wie, met de daad, medegewerkt of zich vervoegd hadden by de Afzetting der Regeeringsleden, in Grasmaand, om naa gedaan onderzoek des der Vroedschappe kennis te geeven.

Ingevolge hier van werden alle de Regenten van het Weeshuis afgezet, en anderen in derzelver plaatzen aangesteld. Dit geschiedde ook met Commissarissen van kleine zaaken en van het Zeeregt. Meer byzonder en met naamen vinden wy, ter zaake der voorige Beroertens, van hunne posten ontzet J. A. FRESCARODE, als Contrarolleur en Boekhouder in de Wisselbank; J. P. VAN HEEL als Notaris; J. J. LE SAGE TEN BROEK, als Professor Honorair en Predikant; F. W. DE MONCY, als Stads Doctor; J. TH. FRESCARODE als Notaris en Translateur; N. MONTAUBAN VAN ZWYNDREGT en LEONARDUS VAN ZWYNDREGT als Makelaars, Mr. A. J. VAN RAVESTEIN als Secretaris van het Zeeregt; Mr. GERARD VAN DER LOOY HOUTHOFF als Notaris; CORNELIS VAN EL als Pondgaarder; LEENDERT HOFHOUT als Bestelmeester; SALOMON DE MONCY als Professor Honorair; JAN YS VAN DER VLIET en SIMON LANS als Makelaars; SCHEFFER als *Luthersch* Predikant; Mr. ABRAHAM GEVERS als Secretaris van de Bailjuadie van *Schieland*; GERRIT MANHEER, als Octrooi hebbende tot het drukken

(Margin notes: Amptenaars en Suppoosten. — Afzettinge hier uit geboren.)

ken der Stads Almanach; Dirk van Es als Bode van *Kralingen*; Jan Izerim, als Stads Hellebaardier. LVIII. BOEK.

De Wethouderſchap deedt de Drukkery der Boekverkooperen Kraap en de Leeuw ſtilſtaan, de Winkel van den Boekverkooper de Leeuw ſluiten, en veroordeelde by vonnis den Boekverkooper Bronkhorst (*). Desgelyks verbooden zy eenige Dag- en Weekbladen op het ſtrenſte (†). 1787. 1788. Bepaalingen van de Drukpers.

Zo veel hadt men reeds, om den Oranjegezinden voldoening te geeven, en *Rotterdam* in bedaaren te houden, met genoegen verrigt, eer de aangeſtelde Regeeringsveranderaars te dier Stede opdaagden. Op den vier en twintigſten van Wintermaand kondigde het losſen des Geſchuts en de Volksbeweegenis aan hoe welkom zy in de Maasſtad waren. Ingevolge eener gedaane uitnoodiging leeverden de Geconſtitueerden der Leden van de *Opregte Vaderlandſche Societeit* een aantal van twee en twintig Punten van Bezwaar in, welke hoofdzaaklyk hier op nederkwamen. I. Dat Commisſarisſen van zyne Hoogheid het daar heen geliefden te wenden, dat het Staats Rapport van hun Ed. Groot Mog. Com- Ingediende bezwaaren by de Regeeringsveranderaaren.

(*) *Verzam. by* de Chalmot IV. D. 27. Deezen Bronkhorst ging na, dat hy de Uitgeever was van een allervuilste Spotprent het *Gelderſche Zwyn*, vertoonende het Hoofd van den Stadhouder op een Varkenslyf aan een trog, met een vers in vuilheid de afbeelding evenaarende.

(†) *Verzam. by* de Chalmot IV. D. bl. 18.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

Commisfarisfen, welke voorheen in *Rotterdam* geweest waren (*), mogt worden gefteld in handen des Hofs van Juftitie, om 't zelve te onderzoeken, de bedenkingen van dat Hof 'er op te verftaan; ten einde de flettrifure der Burgerye aangedaan, door eene Staatsrefolutie wederom mogt herfteld worden. —— II. Dat alle Regenten, die in de verkortingen van de Præeminentien van zyne Doorlugtige Hoogheid hadden ingeftemd, als mede die hunne ftem gegeeven hadden tot de Staatscommisfien in de Steden, en tot de nieuwe Stads Schuttery; als ook die medegewerkt in, of geholpen hadden tot de Afzetting der wettige Raaden, van hunne Ampten mogten worden ontzet, onverminderd den loop des Regts. —— III. Dat allen, die de plaatzen der wettige Regenten hadden ingenomen, voor altoos, van alle Ampten en Bedieningen mogten ontzet blyven. —— IV. Dat alle Amptenaars en Gebenificeerdens, (voor zo veel derzelver Actens en Claufulen tot wederopzeggens toe waren ingehouden,) die van het Societeitshuis op de *Wynhaven*, zich in corps na het Raadhuis hadden begeeven, en aldaar op den drie en twintigften van Grasmaand MDCCLXXXVII zeven wettige Raaden hadden geremoveerd, als me-

(*) Men flaa hier over na onze *Vaderl. Hist.* VIII. D. bl. 317. *enz.* en, om onze overwyzingen niet te vermenigvuldigen, ten aanziene van de meeste en voornaamfte gevallen vervolgens aangeduid, het aangetekende in ons XVI. D. bl. 109 *enz.*

mede die zich daar by gevoegd hadden, daadlyk van hunne Ampten en Bedieningen zouden worden ontzet, en dat dezelve gegeeven zouden worden aan Persoonen der oude Constitutie toegedaan. Als mede dat alle Predikanten, die aan gemelde Regeeringsafzetting deel gehad hadden, het Grondgebied der Stad zou ontzegd en niemand hunner weder in eenig Ampt of Bediening gesteld worden, alles onverminderd den loop des Regts. — V. Dat ook alle Generaliteits en Admiraliteits Amptenaaren, schuldig aan de gemelde Afzetting der Regeeringspersoonen, van hunne Ampten zouden worden ontzet. — VI. Dat 'er naauwkeurig onderzoek zou gedaan worden na het Adres van J. HILDEBRAND, en de Opstellers van een Insinuatie van den zevenden Juny deezes Jaars, ondertekend door P. CAARTEN, AM. VAN RYKEVORSEL, NS. MONTAUBAN VAN ZWYNDRECHT, J. BEELDEMAAKER, J. PENNING *Abr. Zoon*, H. LEEMPUT, J. P. VAN HEEL en A. KADYS, en aan zeven wettige doch geremoveerde Raaden, benevens den Secretaris NIEVELD en der Elf Oudschepenen *cum suis* t'huis gezonden; dat den bovengemelde Ondertekenaaren de Stad en Stads Regtsgebied zou worden ontzegd. — VII. Dat 'er onderzoek zou gedaan worden na het oogmerk om zommige Regenten, Directeurs enz. als Aankleevers van de oude Constitutie, na het Pesthuis te vervoeren, en de Aanleiders van dit stuk, naar bevind van zaaken, gestraft. — VIII. Dat

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Dat alle Oudschepenen, die by de Regeeringsafzetting tegenwoordig geweest waren, van alles mogten vervallen blyven, en uit de Banken in de Kerken, als mede hunne Vrouwen uit de Mevrouwebanken, geweerd worden. —— IX. Dat 'er onderzoek zou worden gedaan op het gedrag van den Major VAN DEN BYLLAART, en daar over geoordeeld. —— X. Dat zy die de Regeeringen en zyne Doorlugtige Hoogheid gehoond hadden, voor altoos, van hunne Ampten mogten worden verlaaten. —— XI. Dat de zodanigen, die in de Burgerlegertjes, en als Auxiliairen (gelyk de Onder-equipagiemeester MEYNERS, S. LANS en anderen,) na elders waren uitgetrokken met Detachementen, van hunne Ampten en Bedieningen zouden ontzet en anderen ten voorbeelde gestraft worden. —— XII. Dat de Boekverkoopers J. BRONKHORST, J. DE LEEUW en J. KRAP, over het uitgeeven van het Boekje *Aan het Volk van Nederland* zouden onderzogt, en naar bevind van zaaken, gestraft worden. —— XIII. Dat 'er onderzoek zou geschieden na den Schryver en Drukker van het *Zaturdagsche Kroegpraatje*. —— XIV. Dat dit ook zou gedaan worden na J. HUBERT c. s. H. A. KRFET, P. DE KOKER en C. VAN DEN BOSCH, byzonder, wegens hun gehouden gedrag by het afzetten der wettige Regenten, om die Persoonen, naar bevind van zaaken, te straffen. —— XV. Dat zulk een onderzoek ook geschieden omtrent L. VAN ZWYNDREGT en L. NOLST, die zon-

der

der oorzaake, op de Burgery hadden laaten schieten. — XVI. Burgemeesters te verzoeken om onderzoek te doen na het gedrag van de Kamerbewaarders en verdere Bediendens van het Stadhuis. — XVII. Dat alle Stads Leveranciers, die de Qualificatie op de Geconstitueerdens van de Societeit op de *Wynhaven* getekend hadden, mogten worden afgezet. — XVIII. Dat de Requesten en Memorien van J. J. Elzevier, door hun Ed. Gr. Mog. gesteld mogten worden in handen van het Hof van *Holland*. — XIX. Dat men voorzage, dat nooit de Ondermyning van het Erfstadhouderschap, wederom mogt plaats hebben; en ten dien einde een ieder onder een Eed gebragt wierde. — XX. Dat de Regeering zou zorge draagen, dat de zodanigen, die, om hun gehouden wangedrag, van elders na *Rotterdam* kwamen vlugten, om zich te dier Stede neder te zetten, de Stad en Stads Grondgebied zou worden ontzegd. — XXI. Dat alle Amptenaars, der Oranje Partye toegedaan, en daarom door de Patriotten van hunne Ampten ontzet, daar in wederom mogten worden hersteld. — XXII. Dat alle Ampten of Bedieningen, die mogten openvallen, zouden gegeeven worden aan gebooren Burgers van den Predomineerenden Godsdienst en der oude Constitutie toegedaan, en die ten minsten vyf jaaren Stads lasten hadden gedraagen. — En, of deeze lyst van Onderzoek, Amptsderving, en voorgestelde Straffe, hoe breed ook, niet uitgestrekt ge-

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. noeg ware, was 'er een Bylaage aangehegt van geen minderen inhoud, dan dat de zodanigen, die geene Ampten bezaten en by de Remotie hadden geadfisteerd, in hunne Persoonen en Goederen, zouden worden gestraft, om daar door de schadens te vergoeden, door hun toedoen den Lande toegebragt (*).

Welke aangenomen; welke afgeweezen worden.

Partyschap, haat en wraakzugt straalen om het zeerst door in opgemelde eischen. Derzelver geheele Inwilliging kwam den Afgevaardigden ter Regeeringsverandering, hoe zeer ook tot het genoegen geeven van de Oranje Party overhellende, niet geraaden voor. In een uitvoerig schriftlyk antwoord op alle deeze Bezwaarpunten, bragten de Commissarisfen der Indieneren onder 't ooge, wat reeds, van Stadswege, tegen een aantal Patriotten, vóór hunne komst te *Rotterdam*, ten genoegen der Inwoonderen, geschied was. —— Voorts wilden zy de Burgers niet onkundig laaten, dat met betrekking tot de handelingen van zommige Persoonen, door de Burgery aangeklaagd, het onderzoek by den Procureur Generaal van *Holland* reeds was ter hand genomen, of eerlang zou geschieden, immers in zo verre zy by de Amnestie uitgeslooten waren. —— Dit zeker schonk voldoening, schoon de algemeenheid der uitdrukkinge, daar aan iets onttrok. Min voldeedt het volgende, dat by de Regeering van

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 23—26.

van *Rotterdam* geene beschikking kon worden gemaakt op Afzettingen van Persoonen, die tot byzondere Collegien behoorden, dit moest aan dezelve worden overgelaaten. — Nog minder de verklaaring, dat onder de opgegeevene Persoonen zich verscheidene bevonden, die berouw betoond en beloften gedaan hadden van gehegtheid en trouwe aan het tegenwoordig Bestuur, omtrent welke Persoonen reeds schikkingen gemaakt waren, die het aanvangen van nieuwe raadpleegingen, ten hunnen opzigte, overboodig maakte. — Allerminst, dat uit het overig getal der Persoonen door de Burgery voorgedraagen, als het hoogste ongenoegen verdienende, 'er veelen voorkwamen op wier gedrag, by naauwkeurig onderzoek, geene gegronde aanmerkingen te maaken waren, van dien aart, dat zy, uit dien hoofde, van hunne Broodwinningen zouden kunnen of behooren ontzet te worden. — Uit het klein overschietend getal der zodanigen die het ongenoegen hunner Medeburgeren zich op den halze gelaaden hadden, ter oorzaake van de voorige Partyschappen, kwamen slegts vier Persoonen in aanmerking; de Schippers van het Stads Jagt en de *Delfsche* Veerschuit, een Bedienaar der Begraafenis; een Keurmeester van de Steen, en een Commisaris van de Inlandsche Fruiten. Deeze kleine Amptenaaren werden dienvolgens van hunne Ampten ontzet. Het gevorderde onderzoek op den Major VAN DEN BYLLAART, was ten diens voordeele afgelopen,

LVIII. BOEK.

1787. 1788.

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

pen, en bleef hy als Plaats Major aan. — Voldoening erlangden zy in de ontzegging van onderscheidende Zitplaatzen in de Publieke Kerken aan zodanige Oudschepenen, die zich in Persoon by de Afzetting der Regeeringe hadden laaten vinden, als mede aan de Officieren der laatst ontbondene Schutterye. Omtrent het weeren der van buiten inkomende Persoonen, die in de vorige onlusten betrokken, zich in *Rotterdam* zouden willen nederzetten, werd aan hun verzoek voldaan. Ook kreegen zy de geruststelling, dat, ten opzigte van de Leverantien, zo van wegen de Regeering, als de Collegien der Admiraliteit, der Bewindhebberen van de *Oost-* en *West-Indische* Maatschappyen en verdere Corporatien binnen *Rotterdam* en de Regenten der Godshuizen, gunstig agtgeslaagen zou worden, op alle zodanige Persoonen als zich aan de Regeering en de oude Constitutie van Land en Stad getrouw gedraagen hadden. — Wyders zouden alle weldenkende Burgers, die zich door bescheidenheid, verknogtheid aan het Huis van *Oranje* en getrouwheid aan de Regeering onderscheiden hadden, op het gunstigst aan alle Departementen van de Regeering aanbevolen worden; ten einde hun te doen genieten zodanige gunsten en bescherming, als men met ieders staat en omstandigheden overeenkomstig oordeelde. — Desgelyks ontvingen zy de toezegging, dat, zo ras de Algemeene Staatsbelangens, de Raadpleegingen, over het Rapport van Gecommitteerdens van hun

Ed.

Ed. Gr. Mog. van den Jaare MDCCLXXXVI, zouden toelaaten, van wegen de Stad *Rotterdam* ten ernstigste zou worden aangedrongen, om een Commisforiaal Besogne daar in te houden, en daar van zodanig eene afkomst te maaken, als de zaak zou blyken te verdienen. LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Naa dus veel gegeeven, genomen, en aan zich behouden te hebben, maanden de Regeeringsbeschikkers de Inleeveraars der Bezwaaren aan, dat het beleid der zaaken van Staat, Stad, Politie en Justitie, geheel aan de Regeering aanbevolen blyvende, ieder der Burgeren, rustig en vredig, tot de beoefening van zyn Beroep zou wederkeeren, „ zonder zich nu meer met de „ overweegingen van Gemeene Lands of „ Stedelyke zaaken op te houden, of waar „ door zy ligtlyk tot gelyke uiterstens „ zouden kunnen vervallen, als zy zelven „ niet regt in anderen hunner Medebur„ geren hadden veroordeeld, en waar te„ gen ook reeds by Plakaaten van den Lan„ de was voorzien geworden." Deeze waarschuwende vermaaning, welke den na meer veranderings haakenden niet welgevallig in de ooren kon klinken, werd eenigzins verzagt door eene Dankzegginge voor de *beschreevene* wyze, waar op zy hunne en hunner Medeburgeren bezwaaren hadden voorgedraagen, en toezegging van een gunstig aandenken van zyne Hoogheid (*). Vermaan van de *Rotterdammers.*

By-

(*) *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 26—31.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. Byzondere klagten lieten Geconstitueerden van een aanzienlyk getal Ledematen der *Luthersche* Gemeente te *Rotterdam* hooren tegen twee der Leeraaren, SCHEFFER en BOON, en den geheelen tegenwoordigen Kerkenraad, die Leden der Vaderlandsche Societeit op de *Wynhaven* geweest waren, als de zodanigen, die de Acte van Qualificatie op hun, die zelfs het gezag der Regeering met voeten traden, hadden onderrtekend, en gevolglyk gehouden moesten worden, als hebbende alle die stappen, door hun gedaan in persoon ondernomen. Dat zelfs verscheide Leden van den Kerkenraad van zich hadden kunnen verkrygen Geschriften, Verzoeken als anderzins te tekenen, en daar door de Party der Tegen-constitutiegezinden kragt en klem by te zetten, ja zelfs de voornaamste Bedieningen, in de nu afgedankte Schuttery, ten dien einde te aanvaarden. Deeze Leeraars wilden zy afgezet, en die Leden des Kerkenraads door anderen vervangen hebben (*). — SCHEFFER moest ter herstellinge in zyn Predikampt eene schriftlyke Verklaaring van den Predikstoel voorleezen.

Klagten tegen de Luthersche Leeraars BOON en SCHEFFER.

Regeeringspersoonen die vervallen

Uit de Stadsregeering werden ontslaagen de Heeren Mr. PAULUS BOGAERT, Heer van *Alblasserwaard*, IZAAK VAN ALPHEN, Mr. P. J. VAN BERCKEL, toen nog Gezant

(*) In de *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 88. enz. vindt men deeze ingediende Stukken.

zant van deezen Staat in *America* (*); Mr. J. P. BOGAERT, P. J. VAN DER GOES, Mr. J. H. VINGERHOED, Vryheer van *Esſelickerwoude* en *Heer Jacobswoude*; Mr. PAULUS GEVERS, J. J. ELZEVIER, Mr. JACOB REEPMAAKER, Heer van *Strevelshoek*, en SAMUEL VAN HOOGSTRAATEN, Heer van *Heykoop* en *Boeykoop*. —— Vier en twintig nieuwe Vroedſchapsleden werden 'er aangeſteld; de Penſionaris Mr. HERMAN NEDERBURG, en de Secretarisſen Mr. WILLEM WENDELIUS VAN BERKEL, en NICOLAAS BELAARS, hadden ontſlag van hunne Posten by de Regeeringsbeſchikkers verzogt en bekomen. Mr. GYSBRECHT CORNELIS VAN HOGENDORP verkreeg het Penſionarisſchap, en de nieuwe Secretarisſen waren Mr. DIRK CORNELIS GEVERS en Mr. OTTO PAULUS GROENINX (†).

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788. verklaard werden.

Onder de nieuw benoemde Vroedſchapsleden ſpelde men den naam eens in onze Geſchiedenisſen, wegens Oranjegezindheid en yver voor dat Huis berugten JAN CORNETS DE GROOT, BENTINCKS volyverige Medearbeider in het oprigten van Oranje Societeiten. Een Man, dien de Stadhouder, in den voorleden Jaare, ſchoon hy boven op de Naamlyst ſtondt, tot die waardigheid niet hadt durven verkiezen om den ver-

Aanmerking omtrent een en ander der nieuw aangeſtelde Vroedſchappen.

(*) Men zie wat wy wegens dien Heer opteekenden hier boven bl. 76.

(†) Zie de Lyst der nieuw aangeſtelde Vroedſchappen in de *Verz. by* DE CHALMOT IV. D. bl. 231.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. verklaarden wederzin der Burgery: immers leezen wy, ten zynen opzigte, dit schandvlekkend getuigenis; „ dat de algemeene „ verontwaardiging tegen hem niet alleen „ gesprooten was uit deszelfs laage daad, „ van zich aan het hoofd te stellen van, „ en zyn huis te leenen aan de tekenaars „ van het Antidotaal Request in Juny „ MDCCLXXXV aan de Regeering aangeboden; maar dat hy zich nog meer aan „ de veragting en bespotting van het Publiek blootgesteld en getoond hadt, zo „ partydig, voorbaarig en onkundig te „ zyn, dat hy het vertrouwen der Burgeren en Ingezetenen niet verdiende, noch „ met eenige gerustheid als Regent kon „ gebruikt worden (*)." — Den op deeze nieuwe Vroedschapslyst geplaatsten Mr. JOHAN ADRIAAN VAN DER HOEVEN gaat naa, dat hy, om gunstige uitzigten voor zich zelven en zyne Kinderen, by eenen afstand van de Conventie, van Party verwisselde, en dat Mr. CORNELIS GROENINX VAN ZOELEN, Heer van *Ridderkerk*, dien zelfden stap deedt om de Huwelyksverbintenisse zyner Kinderen (†).

GEVERS, BOGAERT. De geweezene Hoofdofficier PAULUS GEVERS, nevens de Oud-Burgemeesters Bo-

(*) In de *Verzam. by* DE CHALMOT XLIII. D. bl. 161—185. vindt men de Qualificatie der Burgery op de Geconstitueerden, en de laatstgemelde Requesten, daar over aan de Regeering, den Stadhouder, Gecommitteerde Raaden en den Staaten aangeboden.

(†) *Vaderlandsch Huisboek* V. D. bl. 263.

BOGAERT, Heer van *Alblasserwaard* en VINGERHOED, voor den Hove van *Holland*, *Zeeland* en *Friesland* gedagvaard, wegens het afnemen der Eeden van de zeven by Besluit der Vroedschap aangestelde Regeeringsraaden in Grasmaand (*), en hunne bekende Patriottische denk- en handelwyze, leeverden een Verzoekschrift in om onder de Amnestie begreepen te worden; doch hier op kwam een afwyzend Advys van den Hove Provinciaal, en werden zy verweezen aan de Gewoone Justitie, met opheffing omtrent de Procedures (†).

en VINGERHOED verzoeken te vergeefs in de Amnestie begreepen te worden.

Met de Omwenteling was de Advocaat HENDRIK ARNOLD KREET, dien wy meermaalen, en byzonder by de Regeeringsverandering te *Rotterdam* aantroffen (§), uit de Stad geweeken, hadt zyn vast woonverblyf in *Amsterdam*, zyne Geboortestad, genomen, met de daar toe behoorende overtekening en beëediging als Burger. Als *voortvlugtig* werd hy eerlang door den Hove ingedaagd. Hier op leeverde hy een breedspraakig Verzoekschrift in by Staaten van *Holland* te zyner verontschuldiginge; als zich zelven volkomen bewust, *zich zonder een verkeerd opzet*, in de zaaken hem ten laste gelegd, *ingelaaten*, en getoond te hebben, dat hy daar door voor zich zelve niets bedoelde; dat hy ook niet uit vreeze van

Dit doet ook H. A. KREET, met slegten uitslag.

(*) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 164.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 529—532.
(§) Zie onze *Vaderl. Hist.* XVI. D. bl. 156. enz.

LVIII. BOEK. — 1787 1788.

van vervolging des Geregts; maar alleen op de aanzegging van Burgemeesteren der Stad *Amsterdam*, zich alleen, voor een korten tyd, buiten die Stad begeeven hadt, met voorneemen om in deeze zyne Geboorteplaats weder te keeren: wanneer de Regeering, wegens verkeerde ten zynen opzigte ontvangene berigten, het ingetrokken Poorterregt weder zouden gelieven te vergunnen. Welk *intrekken van het Poorterregt* hy beweerde dat geheel iets anders was, dan iemand de *Stad te ontzeggen* of *Inwooning te weigeren*. Welk heengaan niet geschied was dan op den raad des Burgemeesters JAN VAN DE POLL hem als vriend, en niet als Burgemeester, gegeeven, om zich uit de Stad te begeeven: dewyl hy in moeilykheden zou kunnen geraaken, waar tegen Burgemeesters hem niet zouden kunnen beschermen, daarom hadt hy die Stad, waar zyne vaste inwooning door bekendmaakingen in de Nieuwspapieren, als anderzins, bekend was, geruimd: weshalven hy zeer verkeerd als *voortvlugtig* beschreeven werd. Nader verdeedigde hy zyne zaak in een Berigtschrift in handen van den Pensionaris van *Haarlem* gesteld, om 'er gebruik van te maaken in het te houdene Besogne der Gecommitteerden van hun Ed. Gr. Mogenden tot de zaaken van Justitie en Commissarissen van den Hove; hy sloeg alle wegen van Regten in; doch te vergeefsch: zo dat hy naa een Zaaksvervordering, die tot in Hooimaand des Jaars MDCCLXXXIX aan-

kanhieldt, ten eeuwigen dage gebannen werd uit *Holland*, *Zeeland*, *Friesland* en *Utrecht* (*).

1787. 1788.

Van Beefting en Frescarode van de vervolging uitgezonderd.

Zo voer men ten opzigte van de *Rotterdammers* voort ten Hove, ondanks van daar een soortgelyk Verzoekschrift was ingediend, als te *Delft* om buitengewoone Persoonen de post van Schepens, in het tegenwoordig Tydsgewrichte, voor die gevallen, te laaten bekleeden (†). —— Alle de Geconstitueerden der Steden, waar afzetting der Regenten plaats gegreepen hadt, werden vervolgd; doch te *Rotterdam* hadden twee uitzonderingen op dien anders algemeenen regel plaats, ten aanzien der Heeren VAN BEEFTING en FRESCARODE. Een vreemd verschynzel. Te vreemder nog daar de eerstgemelde niet alleen Geconstitueerde geweest; maar ook Vroedschap geworden was door die afzetting. De verschooning van zulk een tweevoudig Overtreeder moet eene byzondere oorzaak hebben, en vinden wy 'er deeze van opgegeeven; dat een zyner Oomen, die kort te

(*) Alles hier toe betrekkelyk vindt men breedspraakig met de oorspronglyke Stukken en Ophelderingen in een Stukje, getyteld *Nederlandsche Amnestien in de Jaaren* 1485, 1487, 1787 en 1788, bl. 296—400. Te *Dordrecht* by J. KRAP 1789.

(†) Zie hier boven, bl. 202. en wegens *Delft* bl. 374. *Resol. van Holl* 30. Nov. 1787. Het Voorstel van *Rotterdam* des betreffende vindt men bl. 275. van het evengemelde Werk *Nederlandsche Amnestien*.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

te vooren een Ampt by de Admiraliteit voor hem afgestaan hadt, aan zynen anderen Oom, die Raad en Burgemeester was, verklaarde, dat, zo deeze hun Neef gebannen en dus van zyn Ampt ontzet wierd, hy des anderen Kinderen onterven zou, en hem alleen tot erfgenaam van zyne geheele naalatenschap benoemen. — Hoe zeer die uitzondering in 't ooge liep, zou dezelve zulks nog meer gedaan hebben, indien VAN BEEFTING alleen dit gunstig lot was ten deel gevallen, hier om werd de Heer FRESCARODE, die nog niet gedagvaard was, insgelyks verschoond (*).

Hoe KAAT MOSSEL ontslagen en beloond wordt.

Veel keeren hebben wy 't oog der Geschiedkunde op *Rotterdam* slaande, moeten spreeken van een allerveragtlykst voorwerp, CATHARINA MULDER, meer bekend onder den naam van KAAT MOSSEL. Haare zegepraal was met de Omwenteling daar. Naauwlyks zou men 't kunnen gelooven, indien de Staatsstukken van dien tyd niet spraaken, dat hun Hoog Mog. op 's Hofs Advys, Gecommitteerde Raaden last gaven, haar te vergoeden de kosten der Crimineele Procedures, eerst voor Schepenen van *Rotterdam* en naderhand voor het Hof gevoerd. Kosten, ten beloope van 3648 Guldens, haar voldaan. Eene som, die mag aangemerkt worden als eene belooning aan haar uitgereikt: dewyl de welbekende Advocaat BILDERDYK haar voor niet

(*) *Vaderlandsch Huisboek* V. D. bl. 497.

niet bediend hadt (*). Reeds vóór af hadt deeze met VAN DER LINDEN, die haar mede ten dienste stondt, het als 't ware te vernederend oordeelende, dat zulk een Vrouwspersoon, den naam zou hebben, als of zy door de Amnestie ontslaagen was, zich by het Hof om voorziening vervoegd. Dit was inschiklyk genoeg voor zulk een uitvaagzel des *Agneti-kloosters* van *Rotterdam*, om eene verklaaring te verleenen, „ dat uit het gebruik „ maaken van het ontslag, uit hoofde der „ Amnestie, geen gevolg zou kunnen wor„ den getrokken, als of zy zou schuldig „ staan aan de haar ten laste gelegde mis„ dryven (†)."

LVIII. BOEK. — 1787. 1788.

De Rotterdamsche Schuttery herfteld.

De *Rotterdamsche* Schuttery, om, en in welke zo veel, zints eenige Jaaren, was voorgevallen, kreeg door Stadhouderlyke bestelling goeddeels de oude gedaante weder, met Mannen aan het hoofd, der tegenwoordige Regeeringe ten sterksten toegedaan. Wanneer de herstelde Burgerwagt in Hooimaand MDCCLXXXVII de eerste keer, volgens de nieuwe Ordonnantie optrok, werden de Officieren der Burgerwagt, die zints de vernietiging der voorige Schutterye dus lange gewaakt hadden, voor de Heeren van de Wet ontbooden, en met eene aanspraak by monde des Hoofdofficiers VAN STAVEREN bedankt (§).

Rot-

(*) R. L. BOUWENS *aan zyne Committenten* bl. 239. en 468.
(†) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5195.
(§) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 306. 744. en 1161.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. De Jaardag der jonge Prinsesse daar gevierd.

Rotterdam, Oranjefeesthoudens gezind, kon den eerstkomenden Jaardag des Stadhouders niet afwagten. Wanneer de acht en twintigsten van Slachtmaand aanbrak, de dag waar op de Prinsesse FREDERICA LOUISA WILHELMINA, in haar achttiende Jaar tradt, betoonde die Stad haare vreugde, door het uitsteeken van Vlaggen en vercierde Kroonen; het oprigten van Eerepoorten, het afschieten van Vuurwerken, en het verlichten der Huizen; inzonderheid der Eerepoorten en Kroonen, waar door zommige straaten genoegzaam geheel verlicht waren (*).

Die des Stadhouders gedagt.

Een voorspel slegts van den Jaardag des Stadhouders, den volgenden achtsten van Lentemaand, met eene uitbundigheid gevierd, te wagten in eene Stad, wier dat Huis genegene Ingezetenen het in verscheide Jaaren niet hadt mogen gebeuren, om door eenige openbaare tekenen haare vreugd, op dien dag, te betoonen; en die teffens aan den dag te leggen, wegens het Herstellingswerk en de Bevestiging der Oude Constitutie, en de Regeering zo de aangebleevenen als de nieuw aangestelden te begroeten. Staatlyk was de optocht van Noachs-gilde, en alle de Scheepstimmerlieden, onder het Regtsgebied der Stad. Deeze hieldt de Ingezetenen bezig, van 's morgens ten acht tot 's naamiddags ten vier uuren. In staatlyken trein, met veele Scheeps- en Werfcieraaden opgepronkt, waar

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1787. bl. 5755.

waar in de Oranjekleur bovenal uitschitterde, trokken deezen de Stad door, voorgegaan en opgeslooten door de daar gelegerde Dragonders, vergezeld door de Muzykanten van de Gardes du Corps van zyne Hoogheid, en die der Jachten van den Raad van Staaten en der *Oost-Indische* Compagnie. —— Wanneer deeze Stoet met de helft voorby het Huis van een der Regeeringsleden getrokken was, werd by het stilhouden, het geweer gepresenteerd, het Lied *Wilhelmus van Nassauwen* twee maal geblaazen; drie maal Hoezee! geroepen, en ten slotte voor de derde keer 't gemelde Lied aangeheeven. —— Op dien woeligen dag volgde de avond der prachtigste verlichting. —— In deeze stak de Kerk en het Raadhuis, met andere openbaare Gebouwen, uit; doch werden als overscheenen door de prachtige verlichting voor het Huis waar de *Opregte Vaderlandsche* Societeit vergaderd. Geduurende deeze verlichting stonden alle openbaare Kerken, die met Orgels voorzien waren, open, en liet zich het Orgelspel, in de van binnen meer dan gewoon verlichte Kerkgebouwen, met keurige stukken op de tydsomstandigheden toepasselyk, hooren (*).

LVIII. BOEK. —— 1787. 1788.

Eene maand naa dien luisterryk gevierden Feestdag stondt een Oorlogschip, voor vier en zeventig Stukken geboord, en de *Staaten Generaal* genaamd, van stapel te loopen. 's Morgens werd eerst bekend, dat

Komst der Vorstlyke Familie te *Rotterdam*.

(*) N. *Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 323, 427, en 519.

LVIII. BOEK. — 1787. 1788. dat de Prins, diens Gemalinne, benevens de jonge Prinsen en Prinsesse, dit afloopen zouden bywoonen. Tegen den tyd dat deeze Vorstlyke Persoonen verwagt werden, grimmelde de weg, langs welken men hun verwagtte, van menschen. Een groot getal was het Hofgezin tot op een gemimen afstand te gemoet gegaan, met oogmerk om de paarden te ontspannen en de koetzen na de Stad te trekken: een bedryf op het verzoek van zyne Hoogheid naagelaaten. Wanneer de Rydtuigen aankwamen, wedergalmde de lugt, zo langs den weg als op de werven, van het gejuich der van alle kanten toegevloeide aanschouweren. — Naa het te water loopen des Oorlogschips hieldt het Vorstlyk Gezelschap het middagmaal ten huize van den Oud Burgemeester VAN DER HEIM. Het uitgeleide 's avonds evenaarde in luidrugtigheid de verwelkoming. By deeze gelegenheid was het Huis van den Heer BLAAUW op de *Schie* zeer fraay verlicht: en veelen beklaagden zich dat zy, te laat van die komst verwittigd, geene aanstalte ter verlichtinge hadden kunnen maaken (*).

De Jaardag der Prinsesse gevierd. Eene schade aan Eerbetooning, die de *Rotterdammers* mogten inhaalen, wanneer zy, den zevenden van Oogstmaand, de Verjaardag der Prinsesse op het luisterrykst vierden. Op dien dag door het het gebalder des Geschuts, en door het gelui der Klokken, aangekondigd, herhaalden de Gilde-

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 649.

debroederen van *Noachs Gilde*, en alle de Scheepstimmerlieden, den voorschreeven optocht. Stak de *Opregte Vaderlandsche* Societeit ten gemelden dage in pragt van verlichting uit, thans niet minder. 't Zelfde groote gevaarte tot vertoon der Schilderstukken, was 'er voor opgerigt, met dit onderscheid, dat 'er nog twee groote stukken waren bygevoegd: het een verbeeldende de *Nederlandsche Maagd*, de Verbintenis sluitende met de Koningen van *Engeland* en *Pruissen*; en het ander de *Unie*, in de gedaante van eene Vrouw, welke aan zyne Hoogheid de *Guarantie* van het Stadhouderschap aanboodt. In de geringste buurten was de verlichting zeer sterk. De Vischmarkt, op kosten der Vischvrouwen, geheel beschilderd, en door een aantal van verlichte Eerebogen in een wandelplaats hervormd, wees uit dat deeze, in betoon van verknogtheid aan het Oranjehuis, voor de aanzienlyksten, niet wilden wyken (*).

LVIII. BOEK. 1787. 1788.

Wy vinden ons genaderd in onze Geschiedenisbeschouwing tot het groot *Amsterdam*; doch eer wy 't zelve intreeden willen wy ons zelven en onzen Leezeren eene verpoozing schenken.

(*) *N. Nederl. Jaarb.* 1788. bl. 1159. en 1374.

Einde van het Twintigste Deel.

BLADWYZER

DER

VOORNAAMSTE ZAAKEN.

den

 schrift

aan-

Geer·

Haar-

H.

Hof-

han-

Thu-

VER.

VERBETERINGEN

tot het XIX. Deel onzer Vaderlandsche Historie behoorende.

Te meermaalen hebben wy nadere inlichtingen, ter weetinge van misstellingen geplaatst, en doen dit thans, ten opzigte van eene en andere byzonderheid in het opgemelde, jongst uitgegeevene Deel voorkomende.

Wegens 't geen op bl. 173. voorkomt, „ Te dier Stede „ hadt de Heer WOPKO KNOOP" *enz.* tot „ ter tekening „ zoude leggen," hebben wy van de hand diens Burgers zelve, dit narigt ontvangen.

„ Omtrent eene maand, vóór dien tyd, te weeten op den „ elfden Mey, resolveerde de Krygsraad der Vrywillige „ Schuttery dier Stad, waar van de Heer WOPKO KNOOP, „ Lid en Secretaris was, in eene extravergadering om een „ Request te ontwerpen, en twee à drie dagen daarna in te „ leeveren aan de volle Stadsregeering (de Magistraat en „ Vroedschap). Dit Request werd, in absentie van gemel„ den Secretaris, opgesteld. Volgens verder besluit werd, op „ dien naamiddag de Schuttery, by Trommelslag, als naar „ gewoonte, opgeroepen. Op het gewoone Drilveld geko„ men zynde, werd 'er eene opene kring geformeerd; ten „ einde de voor- en omstaande Burgers zouden kunnen hoo„ ren, het geen voorgedraagen zou worden. Het gemelde „ Request werd aan dien Secretaris ter hand gesteld om „ hetzelve, naar gewoonte, voor te leezen, gelyk geschied„ de. — Hetzelve tendeerde om de Regeering te verzoe„ ken om zekere Resolutie, *ten behoeve* van de oude Bur„ gerwagt, twee jaaren te vooren genomen, en *tot bezwaar* „ der Burgery moetende strekken *nu* niet uit te voeren, ge„ lyk de Magistraat door eene op dien dag gedaane Publica„ tie poogde te doen, voor en aleer, door de gansche Re„ geering op nieuw zou onderzogt zyn; of de voorige rede„ nen als nog existeerden, en dat die uitvoeringe *nu nog* „ noodzaaklyk was; met verklaaringe, dat *zonder dat onder„ zoek en toestemminge* de Ondertekenaars zich ongehouden „ achtten, om aan die Publikatie, de invoering van dat „ middel behelzende, te gehoorzaamen. Hier by werd ver„ ders berigt, dat dit Request dien avond en den volgenden „ in de Herberg *het Fortuin* voor een ieder Schutter en Bur„ ger ter tekeninge zou leggen. — Deeze zelfde verrigtin„ gen geschiedden, op de voorige wyze, den volgenden „ naamiddag. Op den vyftienden was die Vergadering der „ Regeering beschreeven. De Schuttery was weder onder

de

„ de wapenen gekomen, op de gewoone wyze en plaats, de
„ getekend hebbende Burgers in de Kerk, ten einde twee
„ Gecommitteerden uit de Schutters en twee uit de Burgers
„ te kiezen, om het gemelde Request in te leeveren en
„ Rapport uit te brengen. De Schuttery bleef exerceeren
„ en paradeeren tot dat 'er Rapport kwam, 't welk inhieldt,
„ dat de Regeering het verzoek der Requestranten inwillig-
„ de en eene Commissie benoemd hadt tot onderzoek dier
„ zaak, en hier mede eindigde dit bedryf."

* * *

De Schryver en Uitgeever deezes Werks willen het gegee-vene Verhaal in het XIX. Deel bl. 322. voorkomende „ voor „ zo verre het den Kerkleeraar TEN OEVER betreft, aange-„ merkt hebben, als niet geplaatst: dewyl zy, door Brie-„ ven en Informatien van de onwaarheid van 't zelve over-„ tuigd, en door verkeerde opgaven misleid zyn."

Zo betuigt de Schryver ook, ten rechten verstande en voorkoming van allen misbegrip, ten aanziene van den Oud Pensionaris van *'s Hertogenbosch*, MARTINI, „ dat diens Ver-„ haal, den Schryver gegeeven, alleen betrekking heeft tot „ het geen hem is wedervaaren by de Plundering van *'s Her-„ togenbosch*, en geenzins tot het geen bl. 348. voorkomt."

* * *

In dit laatstvoorgaande Deel is eene verkeerde plaatzing en onderschrift van een der Plaaten ingesloopen, dezelve moet staan tegen over bl. 332. en onderschrift zyn, *Twee oproerige Soldaaten in 's Bosch gestraft.*

BERICHT VOOR DEN BINDER.

De Plaaten moeten tegen over de volgende Bladzyden ingevoegd worden.

Het Portrait van BENTINCK	tegen over bl.	230.
——— ——— VOORDA		276.
De Mishandeling van P. v. D. BOSCH		408.
Het Portrait van J. BLAAUW		424.

